IN LIBRVM PRIMVM DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE ARIST.

COMMENTARIA,
Vna cum quæstionibus,

DOCTORIS FRANCISCI
Toleti societatis IESV.

De prolegomenis horum librorum.

LIBROS de generatione, & corruptione, Deo duce, interpretari aggredimur, & quęstiones, ac difficultates, quæ in hac parte exagitari solēt, pro viribus elucidare. Non ergo erit igitur inutile pro ipsorum introductione, quatuor prius pertractare, subiectum, inscriptionem, ordinem, ac diuisionem: reliqua enim, quę prę mitti solent, ex istis nota fient.

De subiecto horũ librorũ. 1. sentẽt. Alber. Circa subiectum inuenio diuersitatem aliquam inter auctores. Prima .n. sententia Alber. Mag. hic in principio est, subiectum esse corpus simplex mobile secundum formam.

Dupliciter est corpus Pro declaratione aduerte, quod duplex est corpus, alterum simplex, alterum compositum: simplex est, quod non ex alijs corporibus componitur, sed immediate ex ipsa materia, & forma, qualia sunt elementa: cõpositũ est, quod ex alijs componitur corporibus, sicut mixta omnia, tã animata, quã inanimata. *simplex & compositum.*

Aduerte vlterius, quod hoc corpus simplex dupliciter potest cõsiderari, aut vt habet ordinem ad locum, & situm, & mobile localiter est, aut vt ordinẽ habet, & potentiam ad formam substantialem, & generabile est vel corruptibile. *Duplex considera tur corpus simplex.*

Dicit ergo Albert. quod hic tractatur de corpore simplici secundum potentiam ad formam generationis: nam de tali corpore, puta, elemento, traditur in libris de cœlo, vt potentiam habet ad locũ & mobile est tali motu. Hic autẽ de eodem tractat in ordine ad generationem, & hoc est, quod di- *Explicatur sentẽ. Albert.*

cit, corpus simplex mobile ad formam esse materiam horum librorum. Notat tamen totum primũ librum ordinari ad secundum: in secundo enim de tali simplici corpore agitur: in primo verò, quid generatio, & corruptio sit, præmittitur, & vt generatio ab augmentatione & alteratione distinguatur: ob id de his consequenter tractatur. secundum igitur Albert. de Generatione, & Corruptione simplicium corporum hic tractatur.

Reijcitur sententia Albert. Sed profectò non video, quare hi auctores negent in cõmuni tradi hic quamcunque generationẽ: cùm generatio hoc in loco definita cõueniat vniuersaliter alijs omnibus. Præterea cum communia debeant prius tractari, & in alijs libris de peculiaribus generationibus corporum tractetur, oportuit hic prius de generatione in communi tractari.

2. senten. Aegidij & aliorũ Altera sentẽtia est Aegidij, qui ait subiectum huius libri esse corpus mobile secundum formam in se, siue substantialem, siue accidẽtalem. Hæc opinio differt à priori in duobus: nam prior solum loquebatur de simplici corpore, ista verò de quocunque in communi. Præterea prior solum de generatione, & corruptione: de alijs verò per accidens hic tradi existimabat: at verò ista tam de generatione, quam de alijs per se: dicit tamen vnum ista opinio, quod quamuis in cõmuni tractetur de mutabili secundum formam, tamen simul descenditur ad vnam particularem mutabilis speciem, puta ad elementa, & hoc in secundo libr. Hanc sententiam sequitur Paulus Venetus, & Marsilius quæstio. prima.

Tertia sententia D. Tho. Tertia sententia est aliorum asserentium, generationem & corruptionem esse subiectum huius libri, & huius sentẽtiæ videtur S. Thom. hic vbi dicit in libro hoc vniuersaliter tractari de generatione, & corruptione, & ipsarum causis, Dicit autem duo, alterum est, quod hic nõ traditur de augmentatione, & alteratione per se, nisi quatenus alteratio à generatione distinguitur, & quatenus augmentatio cõiuncta est cum nutritione, quæ generatio quædam est. Alterũ est, quod hic traditur de elementis, quatenus causæ, & principia sunt generationis, & corruptionis omniũ aliorũ corporũ.

4 senten. auct. In hac quæstione dicam, quod mihi probabilius videtur.

1. Propo. Dico igitur primò generationẽ & corruptionem, quę in hoc libro traditur non esse propriam elemẽtorum, sed vniuersaliter omnibus generabilibus inesse, & mihi placet in hac parte sententia S. Tho. & Aegidij: & me mouẽt rationes, quas feci cõtra Alber. præsertim, cùm non sit vlla ratio pro ipso.

2. Propo. probatur Dico secundò, quod hic de augmentatione, & alteratione per se agitur, & non consequẽter, & per accidens: & recipio in hoc opinionem.

nem. Marsil. & Paul. Primò, quia Arist. tex. 4. absolutè dicit, se de simplicibus: his motibus tractaturum, & numerat hos omnes: similiter hoc etiam in hoc textu idem proponit: & quamuis dixerit, se dicturum, an alteratio, & generatio distinguantur, tamen hoc nil impedit, præsertim cũ de augmentatione hoc non dicat: non ergo propter generationẽ de his est ser-
2. mo. Præterea quia nullibi de alteratione ipsa in communi tractatur per se, nisi hìc. Vnde Auerr. 2. de Anima, commen. 50. non malè dicit, quòd tradere de augmentatione, ad multas partes philosophiæ spectat: vt motus quidã est, ad libros, inquit, de generatione.

3. *propo. obiectum huius li. est mutatio secundum formam.* Dico tertiò, quantum existimo libri obiectum est, mutatio secundum formam, vt comprẽhẽdit generationem, alterationem, & augmentationem: probatur, quia libri obiectum est, cuius causæ, &
1. principia traduntur: at generationis, & aliarum causæ tradũtur, in præsenti, vt Arist. dicit: similiter & ipsarum passiones.

2. Præterea, quia nullibi dicitur de corpore mobili secundum formam, nec quid sit, ostenditur, nec passio de eo demonstratur, nec vlla ipsius causa.

Nota. non quid quid est subiectũ rei esse subiectũ scientia. Aduerte autem, quod non quid quid est subiectũ rei, est subiectũ sciẽtiæ: corpus quidẽ est subiectũ generationis, sed nõ est huius sciẽtiæ subiectũ, cùm nec quid ipsum sit, nec quę proprietates demonstret: sicut animal subiectum est somni, & vigiliæ: sed nõ ob id est subiectũ, & materia libri illius de somno. similiter in libro de iuuentute, & alijs huiusmodi: ita etiam in præsenti de mutationibus his disputatio est. Et hoc circa subiectum.

De inscriptione. Inscriptio verò est de generatione, & corruptione, seu de ortu, & interitu, nec mireris, quare non fiat inscriptio de alijs mutationibus: id enim factum est forsan breuitatis causa, vel quia pręcipua est mutatio secundum substantiam, quæ generatio, & corruptio est.

De ordine. Circa ordinẽ verò scito, hunc librũ esse tertiũ inter naturales: primus. n. est Physicorũ liber: secundus de cœlo: tertius de generatione, & meritò: nã in libris physicorũ cõmunia tradita sunt rebus naturalib⁹: puta, materia, forma, motus, locus, & tẽpus. Post hęc tradit Arist. corpora ipsa, & quia prius est simplex, quã cõpositũ, pręmisit libros de cęlo, in quibus de simplici corpore, & de ipsius motu, puta locali disseruit. Post hæc debuit corpora cõposita aggredi: at quia his quoddam cõmuni ineat, puta mutatio secundum formam, de hac prius in præsenti disserit.

De diuisione. Diuiditur autem hæc doctrina in lib. duos, in priori de generatione; & corruptione, augmentatione, ac alteratione disserit: ac de quibusdam alterationem concernentibus, vt de tactu, de actione, & alijs in posteriori de commu-

nibus causis,& principijs generationis,& alterationis aliorū omnium corporum,puta de elementis.Et hæc sufficiant pro introductione lib. Ad textū accedamus.

CAPVT. I.

De Generatione autem, & Corruptione.
Text. 1.

Intentio Arist. SVam primo intentionē proponit,quę in duobus consistit, alterum est,quod instituit causas,& rationes,generationis & corruptionis rerum, quæ natura constant:alterum est, quod simul de augmentatione,alteratione que dicit,quid vtraq; sit, & de alteratione particulariter, an sit distincta,à generatione re , sicut est distincta nomine an non , sed solo nomine distinguatur.

Nota cō iūctionē horū lib. & cohærentiam cum lib de cœlo. Aduerte aliquot verba textus, primo illud autem est dictio continuans librum hunc , cum verbis vltimis librorum de cœlo.

Nota. 2. quæ excludatur à tractatione de generatione. Aduerte vlterius illud natura generātur dicit Philop. & S. Th. quod id dicitur ad excludēda ea, quæ arte fiunt,vt cathedra,scamnum,& similia,non enim de horum generatione disseritur:similiter alia electione fiunt,vt amicitiæ,discordiæ,bella,nec de huiusmodi generatione tractatur , sed de his,quæ natura constant.

Nota. 3. Aduerte vlterius causas, & rationes Aegidius dicit , quod vna dictio est explicatiua alterius, ratio.n.explicat causam.Dicit secūdo , quod per rationes intelligit causas vniuersales:ita,vt totū hoc causas & rationes, significat causas vniuersales. Philop. per rationes videtur intelligere modos, quibus causa efficiat,vt si detur solem esse causam alicuius,& petatur,quare sit,id vocatur ratio. Possumus etiā dicere forsan melius, quòd per rationes generationis, & corruptionis intelligat ipsarū definitiōes, ita vt definitiones ipsarum,& causæ hic tradantur:causa.n.extrinseca principia, definitio intrinseca significat. Atque ita Arist.suā proponit intētionē. *quid intelligat Arist. per causas & rationes.*

Dubium an corruptio sit res naturalis.

1. Arg. Dubitatur, an corruptio sit res naturalis:videtur enim quòd nō. Primò,quia vt habetur. 2. Physi. natura præcipua est forma & cætera per formam natura dicuntur, vt habetur. 5. Metaph.at corruptio est opposita formæ,ergo nō videtur dicenda naturalis.

2. Arg. Præterea quia naturale est intētum à natura,at corruptio , cum priuatio sit,& non ens,non videtur intenta esse à natura, ergo nō est naturalis.

3. Arg. Prętérea.5.Physi.text.17. dicitur aliquas esse corruptiones violentas,ergo saltem nō omnis corruptio est naturalis , opponitur enim violentum naturali.

Aegidij sententia. Ad hoc respondet AEgidius, ꝙ corruptio tripliciter dici pōt naturalis. Primò,quia à naturali philoso-

Corruptio tripliciter dici potest naturalis.

losopho consideratur, non.n. est scientia speculatiua sicut practica: hæc.n. vnū per se facit, puta cōstruere, at destruere non est per se artis: at speculatiua vtrumque cōtrarium speculatur, & generationem, & destructionē, atq; ex hac parte dicitur corruptio naturalis, quia de ipsa philosophus speculatur. Secundò dicitur naturalis, quia est effectus materiæ, quæ natura dicitur: quę.n. corrumpūtur, quia materiam habent, corrūpuntur. Tertiò dicitur naturalis etiā ratione formæ, quia non fit corruptio alicuius, nisi sit aliqua forma, cū vnius corruptio sit alterius generatio. Dicit tamen Aegidius quod non est corruptio naturalis, quasi intenta à natura, quia per accidens intenditur.

Solutio auctoris.

Ad hoc dubium respondeo primo, quòd nō quidquid in physic. consideratur est res naturalis: habemus enim ex Arist. 2. Physi. ꝙ differunt ista, natura, res naturalis, res secūdū naturā: natura.n. est ipsum motus principiū, vt materia, & forma: res verò naturalis est cōpositū ex materia, & forma cōstans: res autem secūdū naturā est passio, & id quod consequitur cō posita naturalia ratione principiorum, secūdum hæc igitur cōstat, corruptionem, nec esse naturam, nec rem naturalem, sed esse ens secundum naturam, cùm consequatur ipsum compositum ratione vnius principij, nempè materiæ.

1. Nota. Nō quidquid agitur in physica est naturalis.

2. Nota. Corruptio est intenta à natura dupliciter.

Dico secundò, quod corruptio est intēta à natura dupliciter. Primò, ex parte agentis: ꝙ enim intēdit finem, intendit etiā per se media ordinata in finem: at agentia non possunt absque corruptione, formam sibi similem introducere, quam intendūt: ergo re vera, etiā corruptionem intendunt. Præterea cum per se agant in contraria intendunt, victoriam contrariorum, quæ absque corruptione illorum non est. Secūdò etiam est intenta à materia. Nota autē quòd potentia materiæ est in contradictione, tanquàm in radice, vt ad hanc formā, & non ad hanc, sicut volūtatis prima differētia est velle, & non velle: & hinc etiā est in potētia cōtrarietatis ad plures formas: ergo potentia materiæ respicit generationem, quæ habet formam, & corruptionē, quæ nō habet: ergo potest etiam dici intenta à materia, quamuis non tam intenta, quàm generatio. Dico tertio, quod corruptio non est dicenda naturalis ratione formæ, vt dicit Aegidius: nam corruptio solā dicit formę priuationē: ꝙ verò ponat formam aliquā, id nō est corruptionis, sed generationis, quę simul est cum corruptione.

3. Nota. Corruptio nō est dicenda naturalis ratione formæ.

Ad arg.

Ad argumētum primum dico, quod quāuis corruptio aduersetur vni formę, non tamē alteri aduersatur, puta ei, quæ per talem corruptionem mediam introducitur.

Ad secundum patet responsio ex dictis.

Ad tertium dico, quod corruptio dicitur naturalis, non vt naturale distinguitur contra violentum, sed contra artificiale, & voluntarium: est enim duplex naturale, vt diximus alibi.

Antiquorum igitur hi quidem vocatã.

Proponũtur antiquorum sententiæ circa generatiõis & alterationis distinctionem.

Intẽtione proposita incipit circa generationis, & alterationis distinctionem antiquorum sententias indagare, vt percipiatur differentia specifica generationis, secũdum quam debet definiri: proponit igitur antiquos diuisos in duas partes: quidam enim alteratione non distinguebãt à generatione: quidam verò distinguebant, qui autem hi sint, explicat: qui enim vnum principium ponebãt, vt qui ponebant aquam, aut ignẽ, aut quid aliud, hos necessarium erat dicere, generationem esse alterationem, & quod generatur, alterari: at qui ponebant plura, vt Empedocl. & Anaxago. necesse erat, hos alterationem distinguere à generatione. In quo repræhẽditur Anaxag. qui cum posuisset plura principia, dixit, quòd generari & corrumpi idem est, ac alterari, & in hoc propriam vocem, dicitur ignorasse.

Dubium Solutio D. Tho.

Dubitatur, quid est vocem propriã ignorare. Respondet D. Thomas, quod is dicitur propriam vocem ignorare, quæ suis fundamentis nõ correspondet. Cùm autem Anaxa. posuisset fundamentũ, ex quo posset distinguere generationẽ ab alteratione, & nõ distinxerit, dictus est propriã vocẽ ignorare. Ita etiam exponit Auerroes.

Solutio Philopo.

At Philop. aliter videtur dicere, cur dictus est vocem ignorare, quia quã debuit vocare generationem, dixit alterationem, puta cõgregationem illorum principiorũ separationem nuncupauit: hæc. n. potius generatio dicenda est, cùm res per eam consistat.

Nota. 1.

Aduerte hic ex Philop. qđ simplex generatio vocatur in præsenti ea, quæ est substantiæ: ea enim, qua fit accidẽs, vt ex nõ albo albũ est secundum quid, & etiam ista simplex, postea dicitur propria, in sequentibus verbis, cùm dicitur propriè fit.

Not. 2.

Aduerte, quod dicit qui vnũ dicunt vniuersum & omnia, ex vno generãt, quod posterius est explicatio prioris. Nã vt dicit Philop. idem est esse vniuersum, & omnia vnum, & quod sint ex vno, puta ex aqua, igne, aut alio quouis, vt isti philosophi dicebant.

Empedoc. enim corpora quidẽ quatuor.

antiquorum opinio multa ponentiũ principia

Cum dixisset, Anaxagorã posuisse multa principia, sicut alios qui generationem distinguũt ab alteratione, modo exponit sentẽtias aliorum, inter quos quidã plura, & finita ponebãt principia, vt Empedoc. qui quatuor non materialia posuit, puta elemẽta, & duo efficientia, & ita erant sex: quidam infinita ponebant, vt Anaxago. & Leucippus, ac Democr. Erat tamen inter hos discrimen, nam Anaxag. posuit infinitas partes

tes indiuisibiles similares cuiusli-bet rei, vt osis, & carnis, & aliorũ, & hæc dicebat esse principia re-rum. At Democr. addebat non solũ has multitudine infinitas, sed formis, & figuris distinctas: erant enim quædam triangulares, aliæ orbiculares, aliæ cuiusuis alterius figuræ.

Quomodo inter se differrent secũdum Democr.

Atque ipsa composita dicebat, tripliciter differre inter se: Prima differentia erat ex his athomis, puta cùm hoc ex triangularibus, illud ex orbicularibus componebatur. Secunda differentia nõ ex his, sed ex horum positione sumebatur, nam cùm ordo mutabatur, vt posteriora priora fierent, vel ècontra, tunc mutabatur res, vt accidit in dictionibus, literis cõuersis, vt si dicas, mus, conuersa fit, sum. Tertia differentia penes positionem, & sitũ: hic. n. inducebat etiam variationẽ, vt accidit in literis his, z. si conuertatur & mutetur situs fit N. & sic ponebat variationem ipsorum cõpositorũ: & vt inferius dicetur, priorem mutationem vocabat generationem, reliquas duas alterationem, quia seruabatur res ea, non variatis athomis. Ita dicebat Democr. & differebat ab Anaxag.

Nota.

Nota literam, vbi dicitur (ipsa autem à se ipsis) significat ipsa cõposita inter se differebãt, his, idest aut per diuersas athomos, aut ordine, & positione ipsarum, in quibus denominantur tres dictæ differentiæ, vt exponit Philop.

Contrariæ autem videntur dicere.

Differentia inter Anaxa. et Empe.

Differẽtiã constituit inter Anaxag. & Empedo. circa elementa quatuor, nam Empedo. principia ponebat, ex quibus & caro, os, & reliqua componebantur, ipsa verò non ex alijs. At Anaxag. elementa putabat composita ex illis particulis, imò maximè composi sita, cùm videret ex elementis cõfici ferè omnia, ob id in elemẽtis maximè latere has particulas: vnde elementa vocabat omnisemi-naria omnium aliorum, quasi cõtinentia materias aliorum.

Iis igitur, qui ex vno omnia cõstituunt.

Qui vnũ tantũ ponunt rerũ principiũ nõ posũt distinguere inter generationem, & alterationem.

Dixerat superius: qui vnũ principiũ ponũt nõ posse distinguere generationem ab alteratione, sicut illi, qui plura ponũt, & explicuit opiniones eorũ, qui plura ponunt: modo explicat, quomodo qui vnum ponunt principium nõ posint distinguere: qui verò plura posint, explicat primo de his, qui vnum ponunt. Isti enim cùm ponant vnũ principium, semper tale principium manere idem in mutatione debẽt fateri, aliter nõ esset principiũ. Cùm igitur vnũ, & idem principium in mutatione manet, illa mutatio nõ generatio, sed alteratio est: hoc enim est esse alterationem, quod vnũ prorsus maneat subiectum.

Dubium Solutio.

Obijcies, nõne, posset esse augmentatio? Respõ. non, nã ibi iam videtur acquiri substantia ab extrinseco: nõ ergo distinguunt generationem isti ab alteratione.

Quo qui plura principia possunt distinguere inter generationem & alterationem.

Illi verò, qui plura ponũt, distinguunt, nam cõgregationem, & disgregationem illorum principiorum possunt generationem & corruptionẽ dicere, & confertur ex Emped. qui naturam rerũ in illa mixtione, & compositione consistere dicebat, vt ipsius verba indicant: vnde concludit, quod ita loqui est propius sermo positione horum, id est, secundum ipsorum dicta, hãc oportet vocare generationem, & corruptionem, & etiã quia ipsi ita dicũt, vt diximus ex Empedocle: quam autẽ alterationem vocauerint, superius explicuimus.

dubium ex Philo.

Dubitat Philop. nã videtur, qđ nec secundum Arist. oporteat ponere vnam aliã mutationẽ esse alterationem à generatione: nã etiã ipse ponit vnum subiectum, puta materiam primam, quæ eadẽ manet in mutatione: ergo pariter dicetur alteratio, generatio.

Solutio.

Respon. & bene, ꝗ aliter illi ponebãt vnũ principiũ, aliter Arist. Illi. n. ponebãt vnũ ens actu determinatũ, puta, ignẽ, aquã, aut quid simile. At Arist. vnũ ens potẽtia, & indeterminatũ: alteratio autẽ nõ est, cũ vnicũ manet subiectũ in mutatione, sed cũ illud subiectũ est ens actu completo, & determinato: constat autem, quod non sic posuit Arist. principium, & subiectum vnum in ipsa generatione.

Necesse autem est & his dicere.

Non possunt distinguere.

Cùm eos, qui plura ponunt principia generationẽ ab alteratione debere distinguere docuisset. Nũc cõtra ipsos cõuertitur dicẽs, quod impossibile est secũdũ eorũ sententiam, verã generationem aut alterationem constituere, & hoc ostendere, dicit, esse facile.

illos verã generationem, ab alteratione.

In alteratione debet subiectum esse vnum.

Ad probationẽ sumit hoc, quod in alteratione debet subiectum esse vnum, quod contrariorum sit susceptiuũ, & modo hoc, mõ illud recipiat: at hoc non potest poni iuxta dicta horũ: ergo vera alteratio nõ est apud hos. Maiorẽ ostẽdit exẽplo augmẽtationis, in qua manet eadẽ substãtia, puta aĩal, & modo maius, modo fit minus.

Minorẽ probat ex Empedocle: hic enim ponebat qualitates differentias elementorũ, faciebat enim ignem album, calidum, & reliqua alijs subiecta qualitatibus inseparabilibus, & dicebat, quod elemẽta non mutãtur inuicem inter se. Si ergo fieri nõ potest, vt ex igne fiat aqua, nec ex vno aliud, nec fieri poterit, quòd vnum acquirat alterius qualitatem: & ita non erit vnum subiectum alterationis: sed quodque cum suis manebit qualitatibus. Hoc idem dici poterit de alijs, vt dicit Philop. qui figura, & accidentia semper inseparabilia ab athomis ponebant: vnde nunquam apud eos vnũ dabatur subiectum contrariorum.

An & manifestum quod semper vnam.

In mutatione oportet subiectum esse vnum.

Cùm dixisset, vnum subiectum esse in alteratione: hoc principiũ vniuersaliùs ponit, dicens simpliciter.

citer in omni mutatione quæ fit ex contrarijs esse supponendum vnum subiectũ, vt si mutatur ex loco in locum, debet esse vnũ subiectũ, similiter si augetur & diminuitur, similiter si alteratur, & denique omnium inuicem transmutabilium vna debet esse materia, quod si talis sit, tunc alteratio potest esse.

Nota. Nota quod dicit: omnium inuicem mutabilium vnam esse materiã, quia vt aduertit Philop. hinc non necessariò colligitur cœlum habere materiam eiusdem rationis cum his inferioribus, cùm sit intransmutabile.

Empedocles igitur ipse videtur.

Tex. 2.

Prior reprehensio Empedo. Repræhendit Empedoclem dupliciter. Primò, quia sibi, & rebus notis, & apparentibus cõtradicit: rebus quidem apparentibus. quia aufert alterationem manifestam, vt dicit Philop. sibi ipsi verò, quia dicit duo repugnãtia: alterum est, quod nullum elementum fit ex altero, nõ enim ignis fit ex aqua, nec ex aqua fit ignis, sed ex elementis omnia alia fiunt. Alterũ dicit, quòd cùm ex elementis fit chaos, omnia illa fiunt vnũ quid, & confunduntur ita vt sit vna natura, præter litem, & amicitiã, quæ causæ efficientes sunt, & iterum ex chao fiunt omnia ista, & distinguuntur per passiones varias, ex vno tamen principio, vt illud fit ignis ratione aliarum passionum, id aqua ratione aliarum, & sic reliqua duo. Ex his duobus colligitur contradictio: si enim istæ qualitates elementorum sunt genitæ ex chao, & factæ ergo sunt auferibiles: & sic possunt inuicem elementa mutari, cum istæ qualitates auferũtur modo, sicut in principio in ipso chao.

Sunt enim ex quibus dicit Empedocles.

Quia posset quis dicere, quòd non valet consequentia: si possunt elementa destrui ad chaos, quòd etiam modo inter se possunt: hoc probat, quia illæ qualitates, quæ elementa discernunt sunt amissibiles ex se, & præterea est modo lis, & pugna inter ista, vt apparet.

Quod si dicas, non corrumpuntur, cum fit chaos: ad hoc dicit, quod destruuntur, & vnum fiunt: cùm enim adhuc sunt sub illis formis, nondum vnum chaos fit. Aliter exponit hoc Philop. At ista est Latinorum expositio, & bona.

Incertum autem & vtrum.

Tex. 3.

Alterum in quo errauit Empedocl. ponit. Nam nec potest dici vnum esse principium, nec plura, certo & determinate. nam quatenus ex chao fiunt ipsa elementa per productionem, videntur vnũ esse principium, puta chaos: at quatenus ex ipsis elementis coeuntibus fit chaos, nec solùm per aggregationem, sed per mutationem, quia ex eis vna fit natura: videtur quod plura sint principia, *Altera reprehensio Emp.*

& ista sint priora natura. At ipse nihil dixit certum de hoc: ob id reprehensione non caret.

QVAESTIO. I.

An si generatio non esset possibilis, alteratio posset esse, & de alijs circa textum difficultatibus.

HAec difficultas mouetur ob ea, quę Arist. dixit tex. 1. cōtra Empedoclem, puta, si ignis non posset ex aqua fieri, nec vnum elementum ex altero, non esset possibile aliquid alterari, ob id quæstio ista ꝓponitur ab alijs, quam etiam nos elucidabimus.

1. arg. Est primum argumentum. Prius non dependet à posteriori: substātia est prior accidenti, nō ergo dependet ab eo: potest ergo manere substantia accidenti destructo: & sic potest alteratio esse, quæ est ad accidens, sine generatione & corruptione substantiæ.

2. Secundo eorum, quæ non inter se essentialiter ordinantur, nō est necesse, quod vnum non sit, si alterum non est possibile: at alteratio, & generatio non ordinantur essentialiter, cum sit alteratio, puta dealbatio, absque generatione: ergo quanuis esse non posset generatio, adhuc alteratio, & generatio non ordinantur essentialiter, cum sit alteratio, puta dealbatio, absque generatione: ergo quanuis esse non posset generatio, adhuc alteratio eset possibilis.

3. Tertio, quia aliquid est alterabile, quod non est generabile: puta, cœlum, & astra, quæ lumen à sole recipiunt, & id concedit Alexan. 1. Metheororum com. 17. ergo potest esse alteratio licet non esset possibilis generatio. Hæc sunt argumēta circa titulum quæstionis.

At vt simul aliæ difficultates textus explicentur est argumentum quantum aduersus id, quod de Democrito dicitur, ꝙ posuerit corpora indiuisibilia: videtur, quod nullus potuerit tale dicere, quia corpus omne diuisibile est, ac perinde est dicere corpus indiuisibile, sicut animal insensibile. 4.

Quintum argumentum est contra id, quod ex Anaxagora affertur, quod posuerit, partes similares esse principia, & ex alia parte elementa non esse principia, videtur hoc implicatio, quia elementa sunt maximè similaria, & homogenea: non ergo possunt habere principium. 5.

Sextum est contra id, quod dicitur, qui plura principia ponūt saluare generationem videtur hoc non posse fieri, quia isti non ponunt vnum subiectum, quod maneat sub vtroque extremo mutationis, at hoc in generatione, sicut in alteratione, & quāuis alia mutatione est necessarium: ergo secūdum opinionem horum, non potest generatio consistere. 6.

Septimū est. dicitur enim, quod quæ inuicem mutantur, habent vnam materiam: videtur hoc falsum, elementa secundum Aristo. sunt inuicem mutabilia. at nō habent 7.

bent vnam materiam, ergo illud principium est falsum, probatur antecedens ex libr. 4. cœli, text. 37. dicitur ibi tot esse materias, quot sunt elementa.

8. Octauum est, nam tex. 2. Arist. argumentatur cōtra Empedoclē, quod si elementa possunt mutari in eliaos, possunt mutari etiam modo, quia qualitates amissibiles sunt: argumentum hoc non videtur bonum, nam secundum Aristot. aquæ qualitates sunt amissibiles, tamen elementum aquæ nullatenus potest destrui. Hæc sunt argumenta quæ circa textū Aristot. maiorem videntur habere difficultatem.

1. sen. alb. Aegidij &c. Circa quæstionem igitur est sententia Aegidij in præsenti: & Marsilij. q. 4. & Alberti Sax. q. 3. quod illa propositio simpliciter est vera: si generatio est impossibilis, etiam alteratio impossibilis est, dummodo de alteratione vera, & reali intelligatur, puta quæ fit inter contraria.

1. ratio Aegid. ex parte formæ. Probat Aegidius tripliciter hoc. Primo ex parte formæ sic; Quæuis forma habet suas certas dispositiones, & qualitates, quibus remotis, ipsa remouetur: at alteratio remouet dispositionem formæ, ergo tendit in ipsius corruptionē, & sic in generationem alterius, quanuis aliquando impediatur, puta, cum non continuatur alteratio.

2. ex parte materiæ. Secūdo ex parte materiæ sic: omnis materia habet certam dispositionem secundum quam recipit formam, & sustentat eam: sed alteratio inducit nouam dispositionē in materiam, quia nunquam expellitur vnum, nisi introducatur oppositum: ergo alteratio de se inclinat materiam ad aliam formā: ergo si non posset esse generatio, nec similiter esset alteratio.

Tertio ex parte ipsius motus, nā generatio est finis alterationis: sed si non est finis possibilis nec erit medium: ergo si non esset generatio, non esset possibilis alteratio. *3 ex parte motus.*

Hoc argumentum videtur petere principium, nam debet probari, quod omnis alteratio habeat pro fine ipsam generationē, tunc enim melius concluderet. Præterea non videtur adhuc probare multum, quia generatio nō est terminus intrinsecus, & specificus alterationis, sed est coniuncta cum fine specifico. *Soluitur ar. Aeg.*

Hoc tamen est certum, & notandum, quod non fit vlla generatio substantiæ naturaliter, nisi alteratio præcedat: & sic Aristotel. 8. Phis. tex. 1. impossibile, inquit, est generationē esse, nisi motu, idest, alteratione saltem præcedente: & merito id fit: nam non fit generatio, nisi sit dispositio aliqua in materia, quæ sine alteratione non fit. Præterea, quia non fit generatio sine actione aliqua inter contraria, quia semper in materia præcedit opposita forma: præuia igitur est alteratio generationi. *1. funda. Nō est generatio naturalis nisi p̄uia alteratione.*

Has rationes Aegidij debes intelligere, vigorē habere supposita phi- *Not. quā vim habeant rōnes Aegidij.*

philosophia Arist. nam cōtra Antiquos non concludunt.

2. funda. At pro resolutione horum, dico aliqua: oportet tamen primo supponere, esse duplicem alteratio-nem: alteram, quæ non fit inter contraria, vt illuminatio, receptio specierum in intellectu, & sensu: huiusmodi enim qualitates, puta lumen, species, & similes non habent propriè contrarium: alterā, quæ fit secundum qualitates habentes contrarium: & hæc est duplex: aut enim qualitates sunt cōtrariæ immediatè quæ se ipsis agunt, & patiūtur, vt sunt illæ quatuor primæ, puta, calor, frigiditas, siccitas, & humiditas, & secundū has fit alteratio prima: aut qualitates non sunt immediatè contrariæ, nec in se agunt, secundum se: huiusmodi sunt, colores, sapores, odores, quæ non agunt inter se, nisi ratione primarum qualitatum: & secundum has dicitur alteratio secunda.

Duplex est alteratio, altera inter contraria altera nō &c.

1. conclu. Dico primo, quod potest aliquid esse alterabile alteratione. quæ fit sine contrario, & simul esse ingenerabile, & incorruptibile: & de hoc patet de cœlo, & astris, nec de hoc est controuersia.

2. Dico secundo, quod alteratione secunda potest aliquid ita alterari, vt per se non sequatur corruptio rei, idest, potest dealbari, nec dealbatio tendit in rei corruptionem per se vnde completur dealbatio, nec res corrūpitur nec alia generatur.

Dico tertio, quod alteratio prima per se tendit in corruptionem vnius, & in alterius generationē, nisi impediatur, quòd est dicere, calefactio si ad suum perfectum terminum peruenire sinatur, rem corrumpit & aliam generat: & ratio discriminis harum qualitatum & secundarum est, quia qualitates primæ sunt dispositiones antecedentes formam introducendam, secundæ vero non, sed consequentes: vnde albedo, sapor, odor, licet intendantur, per se non inducunt aliam formam: calor vero, & similes inducunt. Præterea, quia intensio primarum qualitatū non compatitur quamcunque formam, reliquarum vero sic. 3.

Dico quartò, quod quatenus reliquæ qualitates secundæ non constant sine primis, hac ex parte inducunt corruptionem, sed non per se: vnde colligitur, quod quicquid est alterabile secundum alterationem tam primam, quàm secundam, est corruptibile, vnde si non esset possibilis generatio, nec esset corruptio, ac consequenter, nec talis alteratio possibilis: & sic patet difficultatis determinatio. 4.

Aduerte tamen, quod si tu consideres verba Aristot. & contextum, non indigebamus quæstione, quam mouent Moderni: nam Aristot. procedit contra Empedoclē ex suppositis ab ipso: dicebat enim duo. Primo quod qualitates sunt inseparabiles differentiæ elemen-

Nota explicationē text. Arist.

mentorum, vt calor est solius ignis, frigiditas solius aquæ.

Dicebat secundò, quod ex aqua non potest fieri ignis. Ex his procedit Arist. si non est calor, nisi in igne, ergo non poterit aqua fieri calida, nisi conuertatur in ignem, sed non est secundum Empedoclem talis mutatio: ergo nihil fiet ex frigido calidum, & sic non est alteratio. idem dicendum est de alijs qualitatibus.

Ad. 1. Respondeamus ergo ad argumẽta. Ad primum dico, quod quamuis substantia secundum essentiã, & naturam suam non dependeat ab accidenti, tamen quantum ad existentiam dependet, quia formæ physicè non existunt in materia, nisi certis accidentibus disposita, ob id mutatio accidentiũ potest inducere substantiæ mutationem.

Ad. 2. 1. solutio. Ad secundum dico primo, quod generatio est ordinata essentialiter, cũ alteratione: diximus enim, non posse naturaliter dari generationem, absque præcedente alteratione: non tamen ècontra, alteratio quæuis est ordinata cum generatione defacto, cũ sit alteratio, licet non sequatur generatio.

2. solutio. Dico secundò, quod de posibili loquendo alteratio secundum contraria ordinatur essentialiter cum generatione ita, vt si vna non esset posibilis, nec altera, quia hęc est natura alterationis secũdũ cõtraria generationẽ, & corruptionẽ, ex se inducere, vt explicuim⁹.

Ad tertium patet solutio ex dictis, non enim est sermo de illa alteratione, quæ non fit secundum contraria proprie. *Ad. 3.*

Ad quartum respondeo, quod dupliciter aliquid est indiuisibile, vno modo, quia nullam habet extensionem, sicut pũctum, quod dicitur indiuisibile mathematicè: altero modo, quia habet quidem extensionem, tamen sub minori non potest consistere, quod dicitur indiuisibile physicè, & minimum naturale, de quo locuti sumus. 1. Physic. hoc autem indiuisibile non repugnat esse corpus, & huiusmodi erant corpora indiuisibilia, quæ ponebat Democr. *Ad. 4.*

Nota circa sententiam Democr. Aduerte autem, quod de his indiuisibilibus quatuor dicebat Democr. Primò esse corpora, quia cùm ex ipsis continuum componatur, & corpus, nisi ipsa essent corpora, corpus conficeretur ex non corpore, quòd absurdum, & impossibile putabat. Secundò dicebat esse indiuisibilia, ne si diuisibilia esent, componerentur ex alijs: & sic non esent ipsa principia. Tertiò dicebat esse diuersarum figurarum, vt poset ex eis rerum varietas prouenire. Quartò esse infinita vt innumeræ rerum differentiæ consisterent.

Ad. 5. Nota duplicem homogeneorũ differẽtiam secũdum Anaxag. Ad. 5. notat Aegid. quòd Anaxag. posuit homogenea in duplici differentia, quædam apparẽtia tantũ, qualia illa, quæ per se stãt, vt lignum, caro, neruus & reliqua: quædam verò quæ non per

se

se sunt, quales sunt athomi, ex quibus quæque res constat: modo elementa existimabat esse homogenea, apparentia tamen, non vera, cum composita sint: vera autem similaria erant principia, & sic ponebat ignem vere homogeneum, puta illas athomos ignis, & igne apparentem, & hic erat elementum, & sic de alijs.

Ad. 6. Ad sextum aduerte quòd non dicit Arist. quod poterant hi, qui plura principia ponunt, veram generationem ponere, imò nec generationem, nec alterationem vllam propriam esse, secundum ipsorũ sententiam probauit, sed dicit, ꝙ poterant ponere modos aliquos distructos generationis, & alterationis, sed illa generatio per congregationem non est vera naturalis, potius est artificialis: res enim artificiales ex pluribus actu existẽtibus compositæ sunt: & sic isti de rebus naturalibus dicebant: at nõ ita est, vt dicetur inferius.

Ad. 7. Ad septimum, facilis est solutio: est enim dupliciter materiam considerare. Primò secundum se, ac nudam in substantia sua, & sic vna est omnium generabilium, vt dicitur in præsenti, & alibi disputabitur: secundò potest considerari cum dispositionibus ad formam, & sic dicitur multiplex, eò quod variæ sint dispositiones, pro varijs formis: & sic loquitur Aristotel. 4. de cœlo, nulla est ergo contradictio.

Ad. 8. Ad octauum dico, quòd non concludat contra Empedoc. quod totum elementum destruatur, sed quod secũdum partes saltem: hoc enim modo dicit Aristotel. quod elementa se mutuo corrumpunt secundum partes, nunquam secundum se tota. Hæc de quæstione.

CAPVT. II.

Omnino itaque de generatione.

Tex. 4.

Sententijs philosophorũ distinctis, & enarratis, iterũ intẽtionem suam repetit, nempè se dicturum de generatione, an sit, & quomodo fiat, id est, quibus ex causis fit: & similiter de alijs motibus, de augmentatione, & de alteratione, quas vocat simplices motus, vt distinguat à generatione, hæc enim non est simpliciter motus, sed secundum quid ratione materiæ, quæ ipsius est subiectum, vt diximus libro. 5. Physicor. *Intentio Aris. de quibus, idest rebus sit acturus.*

Plato igitur solum de generatione.

Tex. 5.

Antiquos repræhendit, qui parum de his tradiderunt, & primo Platonem qui quamuis laudem inter alios meruerit, quòd solus đ generatione sit locutus, tamen in tribus defecit. Primò, quia de generatione tantum quid sit, disputauit: sed an sit, nihil probauit. Secũdò, quia nõ de omni generatione, sed solum de ea, quæ est elementorum *Reprobatio antiquorũ in tractã. de generatione ac in Plato.*

torum locutus est: de generatione autem mixtorũ, quæ diuersa est, non curauit. Tertiò, quia de alteratione, & augmentatione nihil dixit, ob id insufficiens fuit in doctrina præsenti.

Reprehẽsio tracta. aliorum antiquorum. Etiam antiqui alij sunt arguendi. Primò, quia, superficialiter omnes locuti sunt, nec causas attigerunt, præter Democrit. hic enim de omnibus curauit, id est, tractauit de omnibus, & attigit horum omnium difficultates, & adhibuit responsiones, quanuis in modo respondendi differat à nobis, nec veritatem habeat: satis tamen quod sit omnium meminit, tamen adhuc cum alijs deficit, & quia nihil dixerunt de augmentatione, nisi quod quilibet, quanuis rudis diceret: puta, quod augẽtur res per sibi similia, at quo pacto nihil amplius dicunt. Præterea etiam de mixtione nihil dixerunt: similiter nec de actione & passione naturali: fuerunt igitur diminuti, videtur textui conformiùs, quòd in his non arguatur. Democrit. quia dictus est curasse de omnibus, sed alij philosopi omnes.

Democritus autem & Leucippus.

Q̃o Democr explicarit mutationis generationem &c. Quia Democr. de omnibus curasse dictus est, quo pacto id sit, explicat istæ enim, cùm Leucip. per illas athomos explicabat mutationes: nam per congregationem illarum generatio, per disgregationem corruptio fiebat: ordinis autem, & positionis variatione erat alteratio, vt superiùs explicuimus. Vlteriùs, vt meliùs exponeret causam effectuum naturalium, quia ipse putabat omne qđ apparet, ita esse, sicut apparet, & infinita existimabat apparere: ob id athomos posuit infinitas figura differentes, vt vnam et res possit varijs apparere varia, collum columbæ modo vnius, modò alterius colore apparet secundum situum diuersitatem, quod ita esse putabat Democrit. & hoc diuersæ figuræ athomorum tribuebat.

Et hinc etiam proueniebat, quòd per substantiam vel additionem quamuis minimam factam rei, fiebat in re diuersitas: similiter per transpositionem, vel ordinis mutationem, sicut ex eisdem literis conficitur comœdia, & tragedia: tamen quia varia est dispositio, & illæ diuersæ sunt inter se.

Hic erat difficultas, an omne, ꝙ appareat, sit: sed aliena est admodum, difficultas à proposito: sat sit modò intelligere, quod omnibus in confesso est, non omne, quod apparet, verum esse. *Nota.*

Quoniam autem videtur ferè omnibus. Tex. 6.

Reiecta opinione singulari non distinguentium generationem ab alteratione in posterum, nunc cõtra communem opinionem conuertit se: erat enim opinio communis Democrit. puta per congregationem fieri generationem, *De Democriti opinione.*

atque

atque per ordinis, & propositionis variationem ipsam alterationem: est igitur hoc examinandum, an generatio sit per congregationem.

Difficultatem huius proponit, dicitque esse multas rationes pro vtraque parte facientes rem dubiã: si enim dicatur, generationem esse congregationem, multa sequuntur impossibilia: si verò negetur id sunt rationes fortes, & quæ facilè soluuntur, quibus probatur, quod si generatio non est congregatio, aut non est, aut est alteratio: ob id hoc soluere tentandum est, & veritatem generationis aperire.

Principium autem horum omnium est. *Tex. 7.*

Ad difficultatis propositæ solutionem, duas quæstiones proponit determinandas: prior est an sint magnitudines indiuisibiles, ex quibus fiunt generationes, alterationes, & augmentationes, & harum opposita, puta corruptiones, & diminutiones, an non, sed nulla sit talis magnitudo indiuisibilis: plurimum autem refert hoc ad difficultatem propositam: nam si probatur, non esse has, tunc opinio horũ corruit, quod per congregationem fiat generatio.

1. qõ. an magnitudines sint indiuisibiles.

Posterior quæstio est, an dato, quod sint tales magnitudines indiuisibiles: sint sicut ponit Democr. corpora: an sicut ponit Plato, superficies: ponebat enim Plato corpora ex superficiebus indiuisibilibus componi.

2. qõ. an hec indiuisibilia sunt corpora an superficies, vt dicebat Pl.

Hoc igitur ipsum, vt & in alijs.

Comparat opinionem Platonis, & Democr. vt secundam quæstionem absoluat, dicitque opinionẽ Platonis esse irrationabilem, vt dictum est, & probatum. 3. de cœlo: est autem opinio Democriti probabilior: nam rationabilius est, corpora esse ex corporibus composita, quam ex superficiebus: non tamen ob id opinio Democriti est vera: nam etiam ipsa irrationabilis est, tamen minus, quàm Platonis opinio, & causa huius est, quia Democrit. reddit aliquam rationem per illa corpora generationis, & alterationis, eo modo, qui dictus est, puta per cõgregationem, aut transpositionem athomorum diuersarum figurarum: & sic Democritus dicebat colores, & reliquas omnes qualitates non esset aliud, quam athomorum, varias dispositiones, quibus mutatis, istæ qualitates diuersæ apparent. At Plato non poterat per superficies horum reddere rationem, quia ex superficiebus non fit nisi solidum mathematicum, non autem passio, aut affectio vlla Physica, quemadmodum fit ex corporibus, quæ ponit Democr.

Comparatio opinion. Democri & pla. quòd sit Democr. ratio nabilior.

Causa autem, quare minus possunt.

Posses dubitare, quare Democr. talem protulit sententiã, qua posset responderi aliquo modo ad omnes has difficultates: non autem Plato, cùm fuerit sapientissimus. Respond. ad hoc Arist. quia

Cur Plato peius fuerit opinatus quã Democ.

Demo-

Democritus fuit magis expertus in his effectibus naturalibus: qui autem ſunt magis experti cognoſcunt plures affectus,&ſic poſſunt proferre ſententiam, qua omnibus ſatisfiat. At qui ſolum rationibus vniuerſalibus contenti,nō cōſiderant exiſtentia, ideſt, ſingularia, vno, aut altero oblato, facilè proferunt ſententiam,huiuſmodi autem fuit Plato: erat enim magis in rebus abſtractis occupatus. In hoc monemur, vt in Phyſicis reb⁹, quoad fieri poſſit,ſenſum cōſulamus,& rationem cum eo coniungamus.

Videbit autem quis,& ex his.

Text. 8.

Magis fuit in rebus phy. expertus Democr. qua Plato.

Ne quis diceret,vnde comperitur Democr. eſſe magis expertum Platone:dicit,quod huius probatio non eſt longè petenda, ſed ex ſingulorum rationibus, quas pro ſua opinione quiſque adducit, haberi poteſt: Platonis enim ratio iſta erat, ſi non eſſet magnitudo indiuiſibilis,ſed qualibet eſſet diuiſibilis,ſequeretur,quòd triangulus eſſet diuiſibilis, quod eſt falſum,eſt enim prima omnium figura,quæ non ex alijs conſtat,nec in alias diuiditur:ſed iſta ratio, quid omninò facit ad res Phyſicas,quę in materia ſenſibili ſunt: eſt enim aliena, cùm ſit mhatematica. At Democritus ex proprijs procedebat, & Phyſica ratione ſuam opinionem probabat, vt patebit.

Ratio qua Plato putabat magnitudinẽ aliquam eſſe indiuiſibilẽ.

Inutile mihi prorſus videtur Platonis ſententiam explicare in præſenti: tum quia ad libros de cælo hoc pertinet;tum quia cū methaphyſicè ſæpè loquatur,more Pythagoreorum, alium habet forſan ſenſum quàm Ariſt,explicat:ſed parum hoc refert.

Habet autem dubitationem, ſi quis ponat corpus.

Ratio Democ. qua ponebat corpora indiuiſibilia.

Rationem Democr.ponit, qua eſſe corpora indiuiſibilia, probat ex quibus cōponitur corpus Phyſicum: breuiter autem ratio, quæ ex textu deducitur,hæc erat: ſumebat enim vnum ex ſentētia aduerſariorum,qui enim dicunt, nō eſſe magnitudinē indiuiſibilem, dicunt corpus eſſe diuiſibile ſemper potentia omni ex parte ita,vt nō ſit ad vllam particulam ita minimam deuenire,quin illa ſit potentia diuiſibilis.Ex hoc ſumebat vnū, ꝙ ſi cōtinuū omni ex parte poteſt diuidi, ponatur in eſſe iſta diuiſio: nam poſſibilis poſitio in eſſe nullum debet ſequi impoſſibile:ſuppoſita igitur hac diuiſione conſtruebat argumētūm tale: id,quod facta diuiſione ſupereſt, vel eſt nihil vel punctum indiuiſibile, vel magnitudo diuiſibilis vel magnitudo indiuiſibilis: tria prima eſſe non poſſunt, erit ergo quartum & ita habetur intētum, quod non eſſet nihil:probabat, quia totum eſſet nihil, ex nihilo enim fit nihil: ꝙ nō eſſet pūctum probabat,quia punctum pūcto additum non facit maius: ꝙ non eſſet magnitudo diuiſibilis, etiam

probabat, quia tūc nō esset cōpleta diuisio, vt supponebatur: superest ergo qđ sit magnitudo indiuisibilis. Hoc est argumētū Democ. Sed literā particularius exponamus.

Explicatur ratio Democr. Proponit igitur Democ. fundamentum dicens, quod si quis docebat, corpus vndiquaque diuisibile esse, & hoc esse possibile, videtur profecto, quòd debeat etiam *Fundamen. rationis.* concedere, quod possit esse in actu totum diuisum, quamuis non simul sit facta diuisio, sed paulatim fiat, & quamuis per medias partes fiat: nam repetendo diuisiones, tandem ad actum reducitur totum id, quod erat potentia diuisibile: quod si nullus vnquam diuidet, sat est, quod id sit possibile: & ex tali positione non sequatur impossibile sicut nullus diuidet granū in decē mille partes, tñ id diuisum esse, nō est impossibile: detur ergo vel intellectu, vel re, ꝙ si corpus oī ex parte diuisū, sicut erat in potētia: tūc est argumētū Democ.

Quoniā ergo vndiquaque est tale corpus.

Explicat. rationis Diuisione admissa, id, quòd superest, non erit magnitudo diuisibilis, quia tunc non esset facta diuisio integra, cùm illa superesset diuidenda, nec similiter erit illud nihil, quia tunc totum ex nihilo fieret, & ex nihilo esset compositum: & sic ipsum nihil esset vere, nisi solum secundum apparentiam, quod est impossibile: nec similiter erunt puncta, quæ ex diuisione resultant, quod probat, quia puncta, cùm sint non quanta, cùm copulantur, & in vnam magnitudinem rediguntur, non facient maius, aut minus, sicut & in diuisione, vno, aut pluribus ablatis, non minuitur quantum: si ergo in diuisione non faciūt minus, nec profecto in compositione facient quantum.

Sed & siquid veluti rasura.

Excludit Democr. aliqua, quæ poterant responderi. Primò, dici poterat, quòd ex diuisione nihil superest, quia totum abijt in rasuras, idest, in eas particulas, quę ex sectione corporum restant. Contra hoc replicabat, quia cùm illud sit corpus, adhuc erit diuisibile, & sic non absoluitur difficultas. *Excluduntur à Democr. solutiones quæ dari poterant.*

Excludit etiam aliud, quod dici poterat, puta, quòd pūcta componunt corpus, ratione alicuius qualitatis, quam habent, & hęc in diuisione amittitur, & recedit, & sola manēt puncta, itaque magnitudo non est aliud, quàm puncta sic affecta idest, talē habentia qualitatem: tunc replicabat, quia ex non magnitudinibus componeretur magnitudo, puncta enim sic affecta adhuc quanta non sunt.

Et nota, ꝙ in his textibus, pūcta multa sortiūtur nomina, dicuntur n. pūcta, diuisione, tactus, signa, & indiuisibilia, quæ omnia idē, quāuis varijs rationibus significant. *Nota.*

Amplius autem vbi erunt.

Quia illa pars argumenti, quòd ex punctis sit compositio corporis, erat multorum opinio, insistebat contra eam agere Democr. ac

tri-

Varia lectio. triplicitér contra ipsam argumentabatur. Primum argumentum continetur in his verbis, quæ dupliciter possunt legi, vt notat philopo. Primò, interrogatiuè, & tūc argumētum est tale: quem locum occupabunt ipsa puncta? non enim erunt sursum, cùm non sint ignis, nec deorsum, cùm non sint aqua, nec alibi, cùm non sint corpus naturale. Prætereà non erūt mobilia, quia nō habēt, quo moueātur, nec immobilia, quia tunc non conueniret ad cōpositionem corporis. non est ergo possibile, quod ex his componatur corpus.

1. Ratio. Democr. ad probādū ex pūctis non componi corpora.

Possunt legi etiam eadem verba assertiuè, & tunc est sensus, pūcta diuisa occupabūt locum: nam aliter esset vacuus locus totius diuisi, sed cum incorporea sunt, non possunt occupare locum: ergo nō componitur ex his corpus.

2. Ratio. Alterum argumentum. Cùm tactio est, est ibi vnus tactus, & duo, quæ se tangunt, quasi non sit idem tactus, & punctū, ac ea, que se tangunt, ergo præter puncta aliud est in corpore. Existimo, sensum argumenti esse hunc, in continuo est vnum commune pūctum, ratione cuius duo se tangunt & continuantur: ergo aliud est punctū ab his, quæ se tāgūt: & sic prçter pūcta aliud est incōtinuo, ex quo cōponitur: si. n omnia essent pūcta, quomodo possent vnum cōmune sumi vtrique continuato?

Amplius si cum diuisero.

3. Ratio. Tertium faciebat argumentū. Cū diuiditur aliquid in partes, ex partibus rursus cōiūctis fit æquale, at ex pūctis id nō fit, ergo non est diuisio in pūcta: minorem probat, quia si à cōtinuo quodcūque pūctū auferatur, non minuitur, cū sit non quātū: ergo nec postea auget, nec facit çquale, quia çqua est ratio diuisionis, & compositionis.

Omniquaq; igitur diuisum est potentia.

Remisit argumentum principale: si ergo corpus omniquaq; diuisibile, diuisum sit, quid erit reliquum? si enim est aliqua qualitas, vt dictū est, qūo ex qualitate cōponitur corpus, aut quomodo pūcta, & qualitas ista separantur? vt diximꝰ prius: cætera prætermittit, & cōcludit, quod corpus cōponatur ex corporibꝰ indiuisibilibꝰ. Hçc est ratio Democr. quç quāuis sit magis naturalis, quā ratio Platonis. Addit tamē Arist. quod adhuc est ista sententia impossibilis vt probatur 3. de cælo.

Repetitio argumenti principalis cōcludentis corpora componi ex corporibus indiuisibilibus.

Sed hæc soluere tentandum est.

Tex. 9.

Solutionem argumenti adhibere intētat, in cuius declarationem aduerte, qđ ista propositio, continuū pōt diuidi secundū quālibet sui partē, habet duplicē sensum: alter est, vt nulla sit pars, in quā diuidi nō potest, qui sensus dicitur distributiuus: alter est, vt diuidi posit simul in omnē suā partem, qui sensus est copulatus. Est exēplū Philop. homo est capax omniū disciplinarū duplicē sensum habet: alter est qđ homo sit capax cu-

Solutio Aristo.

ad rōnē Democr. nota duplicem sensum illius propositionis continuū potest diuidi secundum

quamlibet sui partem. s. distributiue & collectiue.

cuiusq; ita, vt non sit vlla, quā nō possit capere: alter est, quòd omnes simul scientias collectiuè possit capere: ita similiter de diuisibilitate continui in omnem suam partem: prior sensus est verus, posterior falsus, & impossibilis, & hunc sumebat Democr. ob id argumentum procedit ex impossibili supposito.

Nota potētiæ qua continuū potest diuidi in omnem suam partem duplicem respondere actum, s. copulatiue, & distributiue.

Aduerte vlterius, quod cum dupliciter posit intelligi illa potentia, qua continuum est diuisibile secundum omnem suam partem, vt dictum est: & vt potentia cadat suprà omnem partē distributiuè, & vt cadat copulatim, & collectiuè, sic duplex respondet actus: si enim sit in potentia vt secundum quamlibet sui partem diuidatur copulatiue, tunc actus erit, quòd diuidatur secundum hanc, & secundū quamcunq; datam: & hoc verum est. At si potentia sumatur collectiuè, tunc actus est quòd sit totaliter diuisum: hoc autem est impossibile.

Error Democr. ex quo eius ratio soluitur.

Ex quo parte Democ. error: nō enim sic continuum omni ex parte diuisibile, vt possit in quamlibet copulatim, & collectiuè simul esse diuisum, sed quòd nulla sit pars, in quā nō possit esse diuisū, non tamen in omnes simul.

Expositio textus.

Ad textum accedamus. Dicit, quòd nō est incōueniens dicere, quod cōtinuum est diuisibile secūdū quālibet sui partem, & etiā simul esse indiuisibile. Tu intellige diuisibile modo priori, indiuisibile verò modo posteriori, puta secundum omnem partem copulatiuè, & collectiuè. Statim vlterius addit, quod est in potentia, id esse actu idest vnumquodque esse reducendum ad eum actum, ad quē erat in potentia, vt declaraui: & in hoc errauit Democritus, qui reducebat ad actum, vt totaliter simul continuum esset diuisum, non tamen sic erat potentia diuisibile.

Si enim est possibile, & si fiat, non tamen.

Excludit sensum illius propositionis, quem sumebat Democ. repetendo idem argumentum: dicit ergo, quod si ita possibile est diuidi continuum secundum quamlibet sui partem, vt sit diuisum totū omninò, nō vt aliquo modo sit diuisum, aliquo non, vt dictū est, sed omni ex parte, tunc sequitur argumentum Democr. quid enim post hanc diuisionem reliquum erit, aut enim, erit nihil, aut puncta, & sic corpus resoluetur in non corpus, & componetur ex pūctis, quod est impossibile.

Excludit sensum diuisionis copulatim

Neque itaquæ successiue diuidenti.

Prosequitur argumentum Democ. quod non erit diuisio infinita in partes minimas, nec quælibet pars erit indiuisibilis semper, erit ergo standum in magnitudine indiuisibili: argumentum enim est: si non statur ad nihil, nec ad pūcta, nec ad infinitas partes, ergo oportebit deuenire ad

Repetitur ratio Democ.

magni-

magnitudines indiuisibiles, & inuisibiles,ob earum paruitatem,& harum congregatione generatio, disgregatione vero corruptio erit sic ratiocinabatur Democr.

Fallax ratio Democ. ostẽditur.

Dicit tamen Arist. quod est latens fallacia in ratione:nam cùm punctum puncto non sit cõtinuũ, & immediatum, ipsum compositum aliquomodo est in omnẽ partem diuisibile, aliquomodo non: est quidem,vti diximus. diuisibile secundum quamcunq; partem datam,non tamen secundum omnem collectiue:si enim punctum pũcto esse immediatũ, esset vtiq; secundum quamlibet partem simul diuisibile,at quia non est nõ ita fit,vt Democr.sumebat.

Videtur autem,quando hoc positum.

Obiectio de linea quod ex punctis composita videatur.

Dubium proponit contra dicta, dictum enim est, quod diuisio potest vbique,& secundum quamlibet partem fieri,quamuis non simul secũdum omnem: videtur ergo quod linea ex punctis, vel tactibus composita sit:patet vbique enim diuisio potest fieri, & diuisio non fit nisi in pũcto, seu supra punctum:ergo vbique est punctũ, igitur tota linea ex punctis est & magnitudo ex omninò indiuisibilibus & ita diuidetur magnitudo,vel in puncta, & indiuisibilia, vel in nihil.

Hoc autem vt inest,in omni parte est.

Solutio obiectionis.

Dubium soluit Arist.pro cuius solutione aduerte,quod linea, & magnitudo quæuis est vnum ens actu,nec debes imaginari in ea esse puncta , vt accidentia realiter distincta: est enim totum vnum actu ens, fit plura per diuisionem, & sic sunt potentia puncta plura: cùm igitur sic sit, magnitudinem vnam actu , vbicumque libuerit, poteris diuidere,& pũctum sumere:at cùm semel diuisa est,si iterũ velis diuidere, necessario relinques particulam aliquã inter punctum prius,& quo modo facis verbi gratia sit linea A.B.poteris vbiq; diuisionem facere : si autem facias semel in C.non poteris aliã diuisionem facere,quin relinquas partem inter mediam inter C. & punctum,super quod diuidis,puta E.& hoc,quia non licet duo pũcta auctu immediata sumere per diuisionem.

Not. quõ sint puncta in linea.

ACEB

Not quõ sit verum vbiq; est punctum in linea. & vbique diuisio esse potest.

Habet igitur illa propositio, vbiq; est diuisio,vel vbiq; est puncti duplicem sensum:alterum , quod in linea possis quamcunque diuisionem facere „siue hanc , siue illam, & incipere vnde libuerit:& iste est sensus verus : alterũ, quòd post vnum punctum, & diuisionem,facias alteram illi immediatam, & hoc est impossibile, quia per priorem diuisionem separasti actu partes, per secundã impossibile est, quin diuidas nisi in partes, & sic vna mediabit inter punctum prius,& quod mediatè est sumptum.

Expositio textus.

Ad textum accedamus. Dicit ergo,quod hoc,quod est in omni parte est diuisio,siue punctum,habet sensum hunc,quod vbique per

totam magnitudinem potest fieri diuisio secundum partem, quã libuerit sumere, vel est vnum punctum idest vbique potest sumi vnum punctum similiter cùm dicitur, est omne diuisibile; intelligitur, quod quacunque ex parte diuisio fieri potest, & hoc significat illud (sic omne, vt vnũquodque) vel potest referri ad punctum, idẽ enim est referre ad diuisionẽ, vel ad punctum: nam diuisio fit supra punctum: si ergo ad punctum referatur, est sensus, quòd sic omne punctum sumi potest ad diuisionem vt vnumquodque per se, & hoc totum verum est, non tamẽ est sensus verus, quod vbiq; diuisio est vel punctum idest quòd diuisioni factæ alia sit immediata ita, vt non relinquatur magnitudo media: tunc enim punctum pũcto esset immediatũ, quod est impossibile: sic igitur est diuisio, & similiter compositio: vt.n. secũdum duo immediata puncta non licet actu diuidere, cum non sint, sed relinquitur intermediũ, ita nec ex punctis est compositio ipsius totius. De hac re diximꝰ lib. 6. Physic. ob id modo prætermittitur.

Quare est & congregatio et segregatio.

Corporũ cõgregatio, & segregatio est admittẽda, sed aliter quam à Democ.

Vnde congregationem, & segregationem esse non negat: sed quomodo docebat Democritus: est.n. duplex discrimẽ. Primũ est quod Democritus ponebat cõgregationem ex magnitudinibus indiuisibilibus: at Aristot, non, quia non admittit continuum: posse esse diuisum simul secundum omnes suas partes, sed segregationi partes maiores, & minores, vt per diuisionem fit, non tamen indiuisibilis: similiter est harum partiũ congregatio, & copulatio, vt notum est.

Nota. Dicit autem, quòd si punctum puncto esset immediatũ, tũc posset cõtinuũ esse diuisum in omnẽ suam partem, quia cũ perueniretur ad immediata pũcta cessaret diuisio: at quia non sic sunt, nec oportet deuenire nisi ad pũcta, inter quæ semper mediet diuisibile, non potest simul esse diuisum.

Sed non simplex & perfecta generatio Tex. 10.

Alterũ discrimẽ à Demo. congregatione.

ALTERVM discrimen est, quòd illam cõgregationem vocabat Democritus, generationẽ: cũ autem facta congregatione fit mutatio in ipsis athomis, dicebat alterationem. At Arist. dicit, quòd in vtroque errat, quia generatio, & alteratio non fiunt, nisi mutatione vnius in aliud, & nõ congregatione: vt cum ex aqua fit mutatio in ignem, generatio est, non per congregationẽ, sed quia id, quod erat aqua, fit ignis, quam alij existimabant alterationem, sed non est.

In quo differat generatio ab alteratione et à congregatione & segregatione.

Distinguit autem generationẽ ab alteratione, quamuis vtraque sit mutatio vnius in aliud: dicit, quod in composito est ratio, id est, forma. est materia, & sunt passiones, cum sit mutatio in materia secũdum formas, hæc est generatio:

cum verò est mutatio in composito secundum ipsas passiones illa est alteratio: non tamen est generatio congregatio, nec segregatio corruptio: verũ est, quod sunt dispositiones ad corruptionem vel generationem: nã quod diuisum, & segregatum est in minores particulas, expositum magis est corruptioni: vt cum aqua in minutissimas guttulas diuisa est, citius in aerem conuertitur, quam cum tota coniuncta est: non tamen ob id segregatio corruptio est: sed de hoc remittit se ad sequentia: nunc ista dicta tantum vult, vt contra Democr. explicat congregationem, & segregationem nõ esse generationem, nec corruptionem, vt expositum est.

Dubiũ. Corpora athoma etiã si essent non possent esse principiũ generationis. Dubitatur. An si essent ista corpora indiuisibilia, possēt dici principia generationis rei. Respõdeo nullo modo propter duo, alterũ est, quia illa congregatio illorum corporum, nõ esset generatio, sed potius augmentum, quia non fit de nouo ignis, aut substantia aliqua, sed potius crescit, & fit maior, si illa corpora actu præcedũt: vnde sicut additio pluriũ partiũ aquæ non dicitur generatio, quia præcessit aqua, ita nec illa congregatio. Verum quidem est, quod illa essent principia corporis, qua parte quantum est, & continuum, sed non qua parte substantia. In hoc autem errabant Antiqui: non enim cognoscebant substantiæ de nouo productionem, ob id talem generationem præ existentium ponebant, quæ non est substantiæ generatio sed continui cremẽtum.

Alterum etiam propter quod non est generationis principium athomus, & magnitudo hæc, quia quæuis pars est tam composita secundum substantiã, sicut cõtinuũ totum: quæuis enim particula ignis, aquæ & aliorum est adhuc ex materia, & forma composita, non ergo principium est; debet enim principium esse simplex, & incõpositum.

Obiectio Quòd si obijcias Antiqui non admitterent hanc compositionẽ materiæ, & formæ. *Solutio.* Respond. licet nõ admitterent, saltem faterentur, quòd ista pars, quo ad substantiã est æqua, & tanti actus, sicut est composita ipsa: quamuis non secũdum quantitatem, & sic nõ potest esse principium substantiæ, sed quantitatis: vnde non erat illa cõgregatio vllo modo generatio. Hæc satis de opinionibus Antiquorum.

CAPVT. III.

Determinatis autem his primo speculandum. Tex. 11.

Quæstio. Arist. an aliquid simpliciter generetur. Reiectis Antiquorũ sententijs, aggreditur veritatem generationis determinare, & quæstionẽ circa hoc proponit: an aliqui simpli-

citer generetur, id est, an fiat de nouo aliqua substantia, vt exponit Philop. an nō sic, sed quod generatur, semper accidēs est, quod subiecto supposito ex aliquo fit, vt ex sano ægrum, ex laborāte sanū, ex magno paruum, & reliqua.

Ratio à parte negati. Ponit argumentum pro parte negatiua. Si generatur aliquid simpliciter, ex non ente simpliciter generabitur, ergo erit non ens in quibusdā: probat à simili, cū enim generatur ex aliquo, quod sit non album, & cum sanū generatur ex eo, quod est non sanum: ergo cum simpliciter fit ens, generabitur ex aliquo, quod sit nō ens: & hoc est, quòd dicit (erit non ens in quibusdam) id est, erit aliquod subiectū, quod recipiat negationem entis, ex quo fiat generatio. Quod autem hoc nō possit esse manifestiùs pbat in sequētibus verbis textus.

Ipsum autem simpliciter, aut primum.

Confirmatur ratio ex distin. verbi simpliciter. Distinguit verbum simpliciter: aut enim per simpliciter ens, intelligitur pręcipuum ens scilicet substātia, cum dicitur, fit simpliciter ens, aut per simpliciter intelligitur vniuersaliter quodcūque ens, & etiam in isto sensu adhuc includitur substantia: tunc si fit substātia, ergo ex non substantia, sed nō substantia nihil est, ergo fieret ex nihilo, quod est impossibile: maior est nota, minor probatur, quia quod non est substantia, nihil erit aliorum prædicamētorū, quæ non sunt, nisi in substantia, erit ergo nihil.

Solutio quæstionis & rationis allata. Respon. breuiter resumēdo, quę dicit in physicis: quod generatur simpliciter fit ex ente, & ex non ente simpliciter idest ex aliquo scilicet materia, quæ & est ens, & non ens simpliciter, sed diuersimode: est enim ens potentia, non ens actu: & sic non fit ex nihilo, quod simpliciter, fit.

QVAESTIO. II.

An quod simpliciter generatur, ex non ente generetur.

Difficultas ista est principalis in hoc textu, propterea ipsam examinandam sepatim sumimus: est autē titulus quæstionis notus ex textu: sed est argumentum primū, quod simpliciter fit, totum fit, sed eius quod totū fit, nihil ante præfuit, ergo qđ simpliciter fit, ex nullo fit, & non ex entē. 1. *Arg.*

Nota. Attende autem, quod cum dicitur, quod fit, ex ente fit, non dicimus, quod fit ab ente, puta causa efficienti: hoc enim in dubiū non vertitur: sed ex ente fit idest ex aliqua materia manēte in re, & circa hoc est quæstio.

Secundum argumentum est: forma fit, quia ante nō erat, & de nouo est, at non fit ex aliquo, Probatur, nam maxime fieret ex materia, at materia non est pars formę, ergo ex nihilo fit illa forma. 2.

Tertio, agens facit formam, quæ est maioris entitatis, quam materia, ergo faciet ipsam materiā, ergo tota res potest produci. 3.

Quarto dices forsan, quòd cum 4.

forma

forma producitur, tunc educitur de potentia materiæ,& ob id non fit ex nihilo. Contra, lumen producitur in aere: similiter species coloris, & sensibilium in medio, & species in intellectu, tamen nõ educuntur de potentia subiecti, vt communiter dicitur, ergo tota res produci omnino potest.

5. Quintò contra id, quod dicit Aristot. quod generatio fit ex ente in potentia, videtur falsum experientia: quod enim generatur, ex aliquo ente in actu generatur vt ex igne fit aer, ex aqua terra.

Præterea ratione probatur: omnis generatio est coniuncta cum motu antecedenti, & alteratione: sed oĩs alterationis subiectum est ens in actu, & cõpositũ, ergo generationis etiã subiectũ est ens actu.

1. funda. Veteres non cognouerunt aliquid posse de nouo produci.

Aduerte primò, quod antiqui Philosophi non cognouerunt, aliquid posse de nouo produci ita, vt sit id, quod ante non erat, sed solũ productionem putabant, quod appareat ea, quæ ante non apparebant, & quod essentialiter, quàm ante erant: & sic existimarũt, omnes res actu præcedere, & solum mutari secundum modum quendam, puta congregationem, vel segregationem, raritatem, vel densitatem, hoc autẽ affirmabant, quia sibi persuaserant, nihil posse fieri ex nihilo ꝙ si res in actum de nouo emergeret, videbatur illis esse necessariũ, quod ex nihilo fieret.

Arist. verò consentiens (maximè in rebus omninò Physicis: nã de cæteris alibi) principio illi, ex nihilo fieri nihil, & simul conuictus experientijs, quibus aliquid de nouo fieri componebat, modũ philosophandi inuenit, quo vtrũq; coniungeret: dixit enim, quod quæuis substãtia habet duas partes ita, vt neutra per se, sed simul vtraque sit ipsa res, vna pars est in generata, quæ materia est, altera est de nouo, & forma dicitur.

Modus philosophandi Arist.

Vult ergo, quod substantia ratione vnius scilicet materiæ, non fit de nouo, sed præ existat, ratione verò alterius producatur, & de nouo fit: illa autem pars præexistens est in potentia ad alteram, quæ de nouo est, & sic fiet quòd sit productio de nouo cùm fit, ꝙ ante non erat, & non fit ex nihilo.

Omnis pductio naturalis est cũ mutatione.

Hinc docuit Arist. quod omnis productio naturalis est cũ mutatione; quia quod acquirit esse, nõ illud acquirit, nisi cum mutatione subiecti precedentis, cum tota res, quæ fit, non fit secundum se totã facta. An verò esset aliqua productio, in qua tota res fieret non agnouit Arist. saltem de productione naturali. Nos verò fatemur productiones esse, quibus tota res fit, absq; mutatione, & dicuntur creationes, sed tales non sunt concessæ agẽtibus naturalibus, de quibus est sermo in præsenti.

Creationem nõ agnouit Arist.

2. funda. aliquid fieri simpliciter duos habet sensus.

Aduerte secundò, quod ex hoc sequitur, hanc propositionem, aliquid fit simpliciter posse duos habere sensus. Alter est, ꝙ tota res fiat secundum quodlibet sui, vt si

materia & forma rei simul ab agẽte ꝑducerentur, & tunc esset creatio: dico autem secundum quodlibet, sui quia vt tota res produci dicatur, & creari solum hoc necessarium est, quòd secundum omnes partes suæ naturæ intrinsecas producatur: & in hoc sensu non conceditur, ab Arist.

2. Sẽsus. Alter sensus est, ꝙ res producatur simpliciter idest fiat ens simpliciter, & perfectum, quod ante non erat, vt cùm fit ignis leo, vel substantia alia, dicitur fieri simpliciter, quia fit ens perfectum: & sic in præsenti sumitur.

Nota duplicẽ terminum à quo. Vbi aduerte, ꝙ cùm terminus à quo, & ad quem mutationis oppo nãtur, sicut est diuersus terminus ad quem illius mutationis secũdũ duplicem sensum, ita est diuersus terminus, à quo: si enim dicatur tota res fieri secundum quodlibet sui, tũc terminus à quo erit nihil illius: & sic, quod totum fit secũdũ se totum, ex nihilo fit. At si dicatur, simpliciter fieri, quia fit ens perfectum, tunc terminus à quo erit imperfectum, & ita est: quod enim generatur ex imperfecta substãtia idest est materia, fit perfectum ratione formæ nouæ.

1. Conc. Aliquid de nouo generatur & corrũpitur. His suppositis sit prima conclusio. Aliquid de nouo generatur, & similiter corrũpitur, nec actu præcedunt omnia, vt volebant Antiqui. Hæc conclusio experientijs certis conuincitur, quibus maximè innititur Physicus. Duo mihi videntur conuincere, aliquid de nouo produci, similiter & corrumpi. Alterum est regressus difficillimus eorum, quæ corrumpuntur, præsertim viuentiũ. v. g. moritur equus, si nulla hinc substantia recessit corrupta, sed totum quod erat, manet, sed latens, profectò incredibile est, quomodo hoc ita sit, & nulla sit causa in natura, quæ possit equum in statum pristinũ restituere: præsertim, cùm minus sit proportionata materia, ex qua primò factus est, quam modo. Est enim adhuc organizata, & cum dispositione maiori, cũ igitur nulla sit naturalis causa, quæ id possit facere, signum est quod non ibi latet, quod ante erat, est igitur corruptio alicuius entitatis, & consequenter, cum primum fuit, erat productio. *1. Ratio.*

2. Ratio. Alterum est ex operationibus rerũ sumptis cũ enim quęque operatio sequatur rei naturam, experiamur autẽ in singulis rebus non esse multas operationes, nec vestigium illarum, quæ tamen postea in eis sunt, profectò conuincimur, productiones, & corruptiones de nouo ponere. v. g. sit aqua frigidissima, quomodo si actu hic est ignis, & hic sunt alia omnia, nec minimũ apparet operationum aliarum rerum, non ergo in ea latent: vnde cùm ignis ex ea fit, fatendũ est nouam esse productionẽ. Colligitur præterea ex operatione quia ibi apparet noua operatio naturalis cõstans & semper. Quare ab aliqua re de nouo ibi produ-

cta

cta oportet, vt proueniat, quę quã diu permanet, tandiu eandem habet operationem.

2. Concl. Secunda conclusio agendo de naturalibus & vt naturaliter fiũt cum aliqua substãtia de nouo fit, nunquam tota fit ita, vt nihil illius præcesserit. Probat hanc AEgid. q. 12. tribus rationibus. Prima est, quamuis non eodem ordine ipse proponat. Omnes agens naturale agit medijs accidentibus, vt notum est: non enim substantia est immediatè actiua: ergo id, ꝙ primo introducit, & producit ante substantiam est accidens, sed accidens non potest naturaliter induci, nisi in subiectum, ergo non producitur ipsa substãtia, nisi præsupposito subiecto: nõ ergo ex nihilo nec secundum se totã: cùm enim substantia non sit inhærẽs alicui, id, ex quo fit, erit pars ipsius.

1. Ratio.

Secunda est ferè eadem, sed alia proposita via. Omne agẽs non agit nisi per motum, at motus indiget subiecto aliquo, ergo & generatio: vt enim dictum est superius, generatio est annexa, & coniuncta cum motu.

Tertia est, natura est media inter artem, & Deũ, sed ars non facit, nisi in subiectum, & compositum: ars enim, cùm circa accidentia versetur, præsupponit subiectum, & substantiã perfectã: Deus autẽ agit, nullo prosupposito subiecto: ergo natura, quæ media est, aget ex subiecto, quidem, sed non perfecto, sed in potẽtia, qualis est materia. Hæ sunt rationes AEgidij, & sunt bonæ, ac probabiles.

Vlterius 4. ista propositio colligitur ex sensu: nam est principiũ in Physica: in omni enim mutatione, quam sensus experitur, ita fit: circa visum enim, ex albo nigrũ fit. non ex nihilo, sed subiecto: circa gustũ ex amaro dulce: circa tactum ex calido frigidum: etiã in alijs omnibus. 4.

Præterea, quia omnes antiqui philosophi in hoc conuenerunt ꝙ ex ente semper fieret aliquid, quã uis in modo fuerint diuersi. An tamen sit aliquod agens supra naturam: quod ex nihilo posit facere, alibi est disputandum. 5.

3. Concl. Substantia aliquo modo generatur tota.

Tertia conclusio. Cũ aliqua substantia generatur, quodammodo dici potest, tota generari. Nã forma in primis de nouo est, materia etiam, quamuis non absolutè fiat tamen fit illius rei, quæ generatur, non enim ante illius generationem erat: ob id dici potest, hæc res tota facta est. Per hæc possumus ad argumenta respondere.

Ad 1. Ad primuũ solutio est nota ex dictis, non enim simpliciter dicitur fieri aliquid, quasi totum fiat, sed quasi perfectum ens fiat. Præterea vt diximus in tertia conclusione res quodammodo tota fit.

Ad 2. 1. Solutio Ad secundum respõ. Marsilius. q. 2. quod forma producitur, tamẽ quia in materia producitur, dicitur ex aliquo fieri: & hoc sufficit, vt non dicatur creari, terminus enim productionis est forma in mate

materia. Hæc doctrina mihi non placet: nam profectò si productio primò est ipsius formæ cùm nihil formę precesserit, dicetur creatio, De hoc plura diximus. 1. physic.

2. Solut. Magis placet solutio AEgidij q. 12. quam etiam doctrinam nos loco citato latiùs exposuimus: & est Arist. 7. Metaphy. cap. 8. quod non producitur forma, nec fit, sed compositum ad cuius productionem comproducitur, & confit ipsa forma: sicut qui virgam incuruat, non facit curuitatem, sed facit curuum idest dum lignum tale facit, curuitatem comproducit.

Obiectio. Quòd si dicas, quomodo dum circa materiam agit potest fieri, vel cōproduci illa forma, & entitas. Respon. non carere admiratione. Quidā dixerunt ex nostris, quòd creatur forma, & agentia naturalia habent virtutē participatam creandi. Auicenna attendens hoc esse vltra vires agentium naturalium, dixit, causam quandam separatam formas producere. *nota an forma generetur.* Nos diximus, quod non est neganda virtus productiua causis particularibus, vt alibi probauimus, *In 2. physi. q. 8.* tamen non ob id dicenda sunt creare:[redacted]:fateor tamē esse virtutem mirabilē, quæ participat aliquid virtutis creatiuæ; sed non est, cū semper circa subiecta operetur: est etiam mirabilis virtus materiæ, ex cuius potentia educuntur, quæ actu non sunt, nō tamen quia mirabilis est neganda.

Ad tertium. Ad tertium negatur consequentia: licet enim forma nobilius sit ens, tamē faciliùs producitur, quā materia produceretur: quia agēs ad illam iuuatur per potentiā materiæ, & per dispositiones, & accidentia, quæ ad eam introducūtur, hæc autem nō esset in productione materiæ.

Ad 4. Ad quartum difficultas est: an talia accidentia educātur de potētia subiecti, & quamuis multi teneant partem negatiuam, mihi videtur oppositum, quod educantur de potentia subiecti, vt reliqua accidentia, nec vllum ex hoc sequitur absurdum, sicut ex opposito: nam profectò, si ex potentia subiecti non educuntur, non video, quare non dicantur creari. Dicere enim ꝙ non creantur, quia in subiecto producūtur, nihil valet: nā gratia in anima creari, aut certè concreari dicitur à Deo, at in subiecto producitur: hoc tamē alibi probandum est ex professo.

Ad 5. 1. Solut. Philopo. Ad quintum respon. Philop. ꝙ cum aliquid generatur ex ente in actu, non generatur ex eo, qua ex parte actu est, sed ratione materię quæ est in potentia, & sic non manet ex eo aliquid, nisi materia in eo ꝙ generatur: vt cū ex aqua fit aer, manet in aere materia aquæ, non forma.

Alb. Alb. Mag. tract. 1. cap. 21. ferè 8. idem dicit tamen magis ad argumentum respondit dicens, quod generationem possumus considerare, aut secundū se, & naturā suā, aut

aut ratione alterationis præceden tis: si modo priori cõsideretur, nõ respicit nisi materiam: modo posteriori, respicit compositum, cũ autem ipsa sit in fine motus, quando ipsa est, nõ est motus, & sic nec compositum, verbi gratia, in fine alterationis cũ verum est, dicere nunc non est, sed immediatè ante fuit, tunc non est compositum præcedens, & est generatio, & forma producta in materia, vt dictũ est lib. 6. Physi. vnde dicit, quod agẽs, vt agẽs, & corrumpẽs versatur circa compositũ, vt generãs circa materiam, non agit nisi per motũ: quare autẽ sit necessariũ, quod in generatione sit præcedẽs forma in materia, ex quã debet fieri res: diximus. 1. Physi. Hęc de quęstio.

Quod autem & his determinatis ad mirabilem

Iterũ magis explicandum quomodo fiat simplex generatio ex ente in potentia.

Cùm dixisset, simplicem generationẽ esse ex potẽtia ente, actu nõ ente, vt magis hoc explicet, adhuc circa hoc idẽ instat, & dubitat quomodo sit possibile generationẽ simplicẽ esse, siue substãtiã fieri, quamuis ex ente in potẽtia, vel ex ente quouis modo: mirabile enim & difficile est percipere, quomodo de nouo fiat substantia.

Dubitabit enim aliquis, an sit substantiæ. Tex. 12.

Dubium An sit aliqua productio substãtiæ an omnis sit accidentalis.

Non est nouum dubium hoc, vt aliqui putãt, sed idem clarius propositum, & distinctius, vt circa ipsum argumentetur. Dubiũ ergo est, nũ sit substantiæ productio an non, sed omnis productio sit accidentis alicuius, similiter de corruptione.

Probatio dubitationis.

Videtur autem quòd nõ sit substantiæ productio: si enim substãtia producitur vtique ex non substantia produci debet: peto de hoc quod non est hoc, id est, non est substantia, nec ens simpliciter actu, sed potentia, an sit aliquid aliorum prædicamentorum actu, vel non, sed omnia potentia: si dicas esse omnia potentia, iam erit separabile a substantia, & accidenti, idest, nec erit substantia, nec accidens, & erit nihil: & sic continget substantiam ex nihilo fieri, ꝙ philosophi formidarunt, & noluerũt admittere. Si verò dicas, ꝙ tantũ nõ est substãtia, tamẽ est aliquid aliorũ prædicamẽtorũ actu, tunc datur aliud maius absurdũ, quod existant ipsa accidentia absque substantia: non ergo videtur, posse substantiam produci.

Et de his igitur quantum fieri potest. Tex. 13.

1. quæstio Aristot Quæ sit causa perpetuitatis in generationibus

Aristoteles vt soluat difficultatẽ propositam, ad duas quæstiones se cõuertit, ex quarum determinatione illa dependet. Prior quæstio est quæ sit causa perpetuæ, & indificientis generationis, ita vt in natura nunquam cessent generationes, & corruptiones. Posterior est: quæ generatio dicatur simpliciter, quæ secundum quid.

2. Quæstio Quæ sit generatio simpliciter & quæ secundũ quid

Philop. hãc secundam quæstionem de substantiæ generatione intelligit. Latini de generatione in communi, vt comprehendit tã sub

ſubſtantia quàm accidentis generationem,& mihi hoc placet: quã uis præcipuè de ſubſtantiæ generatione,& huius occaſione de accidenti tractet.

Cum autẽ ſit cauſa vna quidem Tex. 14.

De qua cã intelligenda ſit ſecunda quæſtio. Primam quæſtionem aggreditur,explicatque,quam cauſam petat perpetuè generationis: eſt enim duplex cauſa, vna efficiens, altera materialis: efficiẽs duplex eſt,vna,quæ immota mouet,& eſt primus motor: altera quæ mota mouet,& eſt primum mobile, vtraque perpetua. Dicit,quod de efficienti immoto non quærit,quia id ad Metaphyſicum pertinet: de efficienti autem moto pertinet ad Phyſicum,ſed de hoc dicetur lib. 2. nunc in præſenti tãtum agetur de cauſa materiali: dicit autem quod efficiens motum eſt cauſa eorum,quæ ſingularia ſunt ideſt, eſt cauſa indiuiduorum iſtorum ſenſibilium vniuerſalis.

Nunc autem eam,quæ vt in materiæ Tex. 15.

De cauſa materiali inquirendum non de efficiẽti. Cum dixiſſet ſe non de efficiẽte dicturum explicat cauſam,quę eſt in genere materiæ, ſe modo quærere, puta quæ ſit materialis cauſa perpetuæ,& continuæ generationis, & corruptionis naturalium. Si enim iſta cauſa percipitur,determinatũ erit, quod ſuperius dubitatum eſt de generatione ſimplici,an aliquid ſimpliciter generetur,& corrumpatur.

*Habet autem dubitationem idoneam. Tex.*16.

Ratio ad partẽ negatiuam, quod non poſſit eſſe ſe generatio perpetua. Ad cauſam explicandam continuæ generationis argumẽtatur, & probat, quod non ſit perpetua generatio:& eſt argumentũ,quod corrumpitur,vel abit in ens:vel in non ens:ſi in ens,ergo non,eſt corruptum,cùm adhuc ſit, ſi in non ens ergo in nihil,quia non abit in ſubſtantiam:nec in quantum,nec in aliud horum, iſta enim omnia entia ſunt:ſi ergo abit in nihil, ergo tandem finietur mundus continuis corruptionibus,nec erit generatio perpetua.

Obiectio prima. Dices eſt infinita materia, ex qua generationes fiunt, & quantumcunq; corrumpantur partes, & partes,adhuc reſtat, ex quo fit generatio: *Solutio.* hoc dici nõ poteſt,quia non datur infinitum actu,ſed potentia & diuiſione.

Obiectio ſecunda. Dices,verum eſt,eſſe finitã materiam,tamen non ſunt æquales partes ablatæ, ex quibus fiunt generationes, ſed ſemper minores, & minores,& præterea quia minus eſt,ꝙ corrũpitur ſemper. Hoc etiam dici non poteſt, *Solutio* oppoſitum enim videmus,puta magnã molẽ aeris conuerti in parũ aquæ, ſi ergo perpetua generatio eſt dãda,& materia eſt finita,alius modus eſt excogitandus,quàm iſtæ ſit.

Quocirca propterea quòd huius corruptio. Tex.17.

Quod in eadẽ materia poſſit eſſe ꝑpetua generatio, & corruptio & quo. Modum adhibet,quo ex finita materia poſsit perpetua generatio, & corruptio ſuſtineri, puta quia generatio vnius eſt, alterius corruptio, & è contra,ita vt

cx

ex corrupto restet semper eadē materia, ex qua alterum generetur, & quod generatur, generetur ex materia, quam alterum corruptū relinquit, & ipsa materia incorrupta maneat, sic fiet profectò vt ex finito principio perpetua possit & generatio, & corruptio circa singularia, & cōposita continuari, & hunc eundem modū etiā docuit Arist. lib. 3. Physi. tex. 73.

Et sic est absoluta prior quæstio, ex qua habetur, ꝙ generatio sit ex aliquo, & hoc elegāter ostēdit per ipsam corruptionem, quæ necessario desinit in aliquid, & non in nihil, vt ostensum est.

QVESTIO. III. AN *generatio vnius sit corruptio alterius.*

1. Arg. VT magis hæc propositio Arist. nota sit, libet eam exactè disputare: est autē in oppositum argumentū primū. Quæ identificantur cum rebus, disparatis, & oppositis, nō ponsūt inuicē prædicari verè, sed generatio, & corruptio sunt huiusmodi: est .n. generatio idem re cū forma genita, corruptio cū forma corrupta. quæ formæ non valent vltimo modo inuicem affirmari: ergo falsum est dicere, quod generatio vnius sit corruptio alterius.

2. Secundum est: aliqua forma producitur, non tamē alia corrumpitur, ergo vnius generatio non est alterius corruptio: probo antecedens: cùm homo moritur, inducitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur forma hominis, quæ est anima immortalis.

Tertiò, cum nutritur animal, est corruptio cibi, quia nō manet illius forma, at non generatur ipsum animal, quia iam erat. 3.

Quartò, Si semper vnius generatio esset, cùm est alterius corruptio: sequeretur, quod semper mūdus haberet eundem indiuiduorum numerum, quia recedente vno alterum succedit, illud autem non vertitur verum. 4.

Quintò, cū ex elementis fit mixtū, fit noua mixti forma, at nihil corrūpitur, cùm elementa maneāt quæ sunt materia mixti, materia autem non debet corrumpi. 5.

Sextò, multa accidentia producuntur absq; alicuius corruptione vt lumē, species, similiter colores, & sapores, & odores, quæ in mixtis fiunt: nam elementa nec odorem, nec colorem, nec saporem habent, & sic cummiscentur, fiunt tales qualitates absq; aliarum contrariarum corruptione, non ergo vera videntur in vniuersum propositio Aristot. 6.

Circa hoc aduerte, ꝙ duo sunt hic ita tractanda: alterum de sensu logico huius propositionis: generatio vnius est corruptio alterius, & è contra: alterum de physica veritate. Circa primū Marsil. q. 5. & Albert. Saxo. q. 4. notant primo, ꝙ generatio aliquando sumitur pro materia: similiter corruptio aliquando pro ipsa forma. Dicūt præterea, ꝙ res quædā sunt permanētes, quędam successiuæ. *Duplex quæst. sensus.* *De 1. opinio. Marsilij &c.*

His

Dictum eorum. His duobus suppositis asserunt primò, ꝙ rerum successiuarum eadem est generatio, & corruptio, & esse, quia simul profectò ista sunt: cùm enim sunt, tūc fiūt, & desinūt esse: & sic vera est propositio in istis, generatio est corruptio.

2\. Dicunt secundò, ꝙ in permanētibus si generatio & corruptio sumatur pro materia, cum eadem sit materia, est vera propositio, generatio est corruptio.

3\. Dicunt tertiò, ꝙ si pro forma sumatur, tunc de præsenti est propositio falsa, generatio est corruptio cum sint diuersæ formæ: tamē de futuro est vera, generatio erit corruptio, quia supponit pro eadem forma, vt sit sensus: forma, quę modo est generatio, cùm est, postea erit corruptio, cū desinit esse.

Reijcitur eorum sententia Hæc est doctrina horum nimis nominalis, & profectò miror, quis sibi talem dicendi, modum, & in Aristot. & in communi vsu hominum potuit persuadere. *Primo.* Imprimis isti vocant eandem esse generationem, corruptionem in successiuis, quia simul sunt, & eodem tempore: hoc autem est falsum: nam quātumcunque simul sit, imò res vna adhuc manet diuersa ratio illorū, quæ sufficit, vt non affirmetur vnum de altero.

2\. Præterea quis dixit vnquā generationem pro materia, vel forma supponi, cū generatio sit mutatio, materia, & forma mutationis, & generationis principia vel termini.

Præterea, si forma & materia est generatio, dicetur de re iam antiqua, modo generatur, quæ modo habet formam, & materiam. 3.

Prætereà putant isti, motum generari, & corrumpi, quod falsum est, & contra Arist. 5. Physi. non enim motus generatur, sed est id, quo aliquid generatur, vel corrūpitur, vt dictum est lib. 4. & 5. 4.

Prætereà quando corrumpitur res, cum iam generatio sit præterea, quomodo dici potest, quod generatio erit corruptio. 5.

Prętereà eodem modo dicitur, quod res quę est iam, generabitur & corrumpetur. 6.

Hæc omnia facilè concedent nominales, sed profectò aliena sunt ista à philosophia, ob id prætermittantur. *1. Senti.* Alij dicunt, quòd ista est vera, generatio vnius est corruptio alterius, vel è contrà, quia sunt relatiua generatio, & corruptio, & dicuntur ad conuertentiam, sicut filius est patris filius, & pater est filij pater.

Reijcitur Sed hoc nullam habet probabilitatē, quia generatio, & corruptio sunt contraria, vel disparata, si nō sint eiusdem, hæc autem non dicuntur ad conuertentiam.

Sensus propositionis, generatio vnius est corruptio alterius. Respon. igitur istam propositionem non esse intelligēdam in sensu formali, vt generatio sit corruptio formaliter, sed importare sequelam quandam, & facere velut sensum causalē: est enim dicere, generatio vnius est corruptio alterius. i. generatio vnius secū fert alte

alterius corruptionem, & ecôtrà, & huiusmodi propositiones passim occurrunt, & inter philosophos, & in communi loquẽdi modo, & sic sumitur ab Aristotele. Hæc de Logica veritate.

De 2 sensu q̃onis Physico Duplex sensus Physicus propositionis. Circa sensum physicum aduerte, ꝙ superius diximus, compositũ propriè, & per se generari, & corrumpi, formam verò comproduci & corrumpi, nec primo generari, vel corrumpi: & sic propositio ista potest intelligi; aut de eo quod primò corrũpitur, vel generatur, aut de eo quod non primò, sed de formis: quamuis Aristot. sumpserit in sensu priori, loquitur enim de eo, cuius est primò generatio vel corruptio, scilicet de composito, & hoc in substantijs.

1. cõclus. In substãtijs compositis. Sit igitur prima conclusio. Si loquamur de eo, cuius est primò generatio, vel corruptio, vt Arist. loquitur, est in vniuersum vera propositio illa in substantijs puta nõ contingit vllam compositam substantiam corrumpi, quin altera generetur, nec vnam generari, quin altera corrumpatur.

probatur ex tribus propositionibus philosophicis. Huius conclusionis veritatis fundatur in tribus propositionibus philosophicis. Prima est, non contingere, duas formas, vltimas & specificas esse simul in eadem materia: Altera est, nunquam materiã esse sine aliqua forma: Tertia est, quod corrũpitur, non abire in nihil, sed materiam remanere.

1. ratio. Ex his fit argumentum; post corruptionẽ remanet materia, & hæc non habet formam præcedentem, propter corruptionem, ergo habebit alteram, quia non potest manere nuda, erit ergo generatio post corruptionem.

Itẽ cùm generatur aliquid, præsupponitur materia, hæc non poterat esse absque forma, ergo præcessit compositum: cùm ergo generatur, inducitur noua forma, ergo expelletur præcedens; quia duæ non sunt simul, generationem ergo præcedit corruptio. *2. ratio.*

Secunda conclusio: Si fiat sermo, de ipsis formis, semper corruptio vnius inducit generationem alterius. Quia non stat vnam in materia corrumpi, quin altera producatur, non tamen contrà semper ꝑductio vnius inducit corruptionem alterius, est enim instantia in homine, qui cùm moritur, producitur forma cadaueris, non tamen corrumpitur anima, quia est immortalis: & hoc docet Aristot. 12. Metaphysi. tex. 17. vbi dicit, quòd causa formalis manet destructio effectu, nõ omnis, sed mens, idest, anima rationalis: non tamen ob id homo non corrũpitur, imò compositum corrumpitur per animæ à materia separationem, hæc enim sufficit ad compositi corruptionẽ, vt alibi diximus. *2. cõclus. In formis substantialibus.*

Aduerte tamen ꝙ etiã verũ est, dicere hic, ꝙ corrumpitur anima, secundum quid tamen, quatenus desinit esse in illo corpore, & non est forma actu: similiter omnes eius disputationes corrumpuntur, *Nota.*

& potentiæ, quas communes habebat cum corpore, sicut sunt potentiæ vegetatiuæ & sensitiuæ.

3. cōclus. in formis accidentalibus. Tertia conclusio: In accidentibus non est vniuersaliter propositio hæc vera: deficit enim tripliciter. Primo cum accidentia non habent contrarium, tunc enim producūtur absque alterius corruptione, & corrumpuntur absque alterius productione, vt lumen in aere, species in medio.

Primo. Nota qn̄ sit verū in accidētalibus generationē vnius esse corruptionē alterius.

2. Deest etiam in his quæ contrariū habent, tamē neutrū de necessitate inest suo subiecto, nec medium, sunt enim aliqua contraria, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto, vt mixtū corpus necessariò aut est calidū, aut frigidum: alia quorum alterum, aut medium necesse est inesse, vt corpus mixtum, aut est albū, aut nigrum, aut medium: quædā sunt alia, quibus neutrum horum competit, vt scientia, & ignorantia prauæ dispositionis: datur enim homo, qui nec est sciens, nec prauè ignorans: & in his non est semper necesse, quòd vnum inducatur cum alterius expulsione vel contra, vt notum est.

3. Tertio deficit in his etiam quæ contrarium habent modo prædicto, vt habeant ordinem necessarium ad subiectū: deficit inquā, cū nō per se producuntur, nisi cū substantia: habent enim accidētia aliquando produci sola, vt cum substantia genita ex alba fit nigra: aliquando cum substantia simul producuntur, vt simul fiat vtrumque, & tunc fiunt absque contrarij productione, vt patet in saporibus, odoribus, colorib⁹, quia ex mixtione elementorum simul cum ipso mixto de nouo fiunt, nō enim cōtraria corrupta sunt, cum nō præcesserint: nam elementa non sunt capacia talium qualitatum.

Quarta cōclusio, Cum corruptio alicuius fit, quodam modo dici potest quod totum destructū est, si enim manet materia, non tamē iam illius est, sed alterius existentis compositi, vt dictum etiam est superius de generatione. Ex his omnibus patet declaratio propositæ quæstionis. 4. conclusio.

Ad argumenta respondeo. Ad primum patet solutio ex dictis: non enim formaliter illa propositio conceditur, Sed denotat mutuam generationis & corruptionis sequelam. Ad 1. argum.

Ad secundū dico, quod quanuis anima hominis nō corrūpatur, tamē homo ipse corrumpitur & sic est generatio cadaueris cum corruptione hominis: non enim Arist. loquitur nisi de eo quod per se corrumpitur, & per se generatur, hoc autem compositum est. Ad 2.

Ad tertium dico, verum esse in nutritione cibū destrui: est tamen ibi quædā partialis generatio, puta, quia noua forma intrat in illā materiæ partē, in qua erat forma cibi præcedens. Ad 3.

Ad quartum dico, quod nō semper est idem numerus indiuiduorum,

rum,quia accidit materias multorũ effici vnã,& vnam effici multorũ per diuisionem, vt cum ex vno homine multi vermes fiunt, quia ipsius materia in multas diuiditur partes,quę posint diuersas recipere formas,& contra multa in vnũ coniunguntur, vt patet: multis enim nutritur homo, quæ in se conuertit: numerus ergo non semper est æqualis: hoc tamen verum est, quod tanta est materia omni tempore,quæ modo in plures, modo in pauciores diuisa partes,indiuiduorũ auget aut minuit numerũ.

Ad. 5. Ad quintum dico, quod elementa corrumpuntur in mixti compositione, nec manent formaliter, & quamuis formaliter dicamus manere, adhuc corrumpuntur partim, puta quoad ipsorum intensionem,sed de hoc inferius disputabitur.

Ad. 6. Ad sextum patet solutio satis clarè ex conclusione tertia superius posita. Hæc de quæstione.

Propter quid autem hæc quidem simpliciter. Tex. 18.

2. Quest. in Arist. cur aliquid dicatur simpliciter generari aliquid non. Secundam quæstionem textu. 15. propositam aggreditur soluere, eam autem repetit,& primo,in substãtijs dicit, cũ generatio vni⁹, sit alterius corruptio,quæ est causa quare aliquid dicatur simpliciter generari, aliud simpliciter corrũpi? sensus quæstionis clarus est, quare cum homo moritur, absolutè dicamus corruptionem esse factam, nec dicamus generationem factam, cum constet, cadauer esse generatum: & contra, cum gignitur animal absolutè vocemus generationem, cum tamen ibi sit Embrionis corruptio: sic enim in alijs multis, non enim est causa huius,cum vtraque mutatio simul sit, & videatur posse vtraque dici tam generatio, quàm ipsa corruptio.

Dicimus enim quod corrumpitur, non simpliciter.

Dubit. Cur accidentia dicatur generatio simpliciter. Alteram dubitationem proponit,quare, cum sint quædam quæ generantur & corrũpuntur simpliciter,& sint quędam generationes & corruptiones simpliciter, & nõ secundum hoc, idest, secundum quid,non est ex istis,cũ fit quis sapiens? non enim dicimus fieri simpliciter,qui sapiens fit, sed fieri sapientem,& secundum quid.

Solutio. Respõ. ad hoc dubiũ posterius, dicens,hoc prouenire, quia entiũ, quædam sunt simpliciter, vt substantiæ: quædam secundum quid, vt accidentia:& sic fit in horũ productione,vt quædam simpliciter, quædam sint secundum quid.

Differunt enim ea,in quæ transmutatur.

Quomodo in substãtijs differant generatio simpliciter & secundum quid ex differentia ex parte terminorum. Accedit ad explicandũ in substantijs,quare generatio quædam sit simpliciter, quædam simpliciter corruptio,ac dicit huius differentiam sumendam esse ex his, ex quibus,& in quæ est mutatio, idest,attendendi sunt termini: & ponit tres differentias. Prima est, cũ id,quod generatur est ens,dicitur simpliciter generatio, cum id in quod est corruptio est non ens,

dicitur simpliciter corruptio: per ens intelligit perfectam, per non ens imperfectam substantiam: vnde cum generatur homo dicitur, simpliciter generatio, licet corrũpatur Embrio: cùm verò generatur cadauer, simpliciter corruptio. Ponit exemplum de igne, & terra, ignis enim est perfecta substantia, ob id à Parmenide dicebatur ens, terra verò nõ ens, quia imperfecta: cum igitur fit ignis, generatio simpliciter est, cum vera terra, corruptio.

Obiectio At quia posset dubitare quis, quo modo ita sit, quòd ignis sit ens, & perfecta substantia, terra vero nõ.

Solutio. Respon. id esse impertinens, quia sunt tantum exempla, quibus modus explicatur, quo dicatur simpliciter generatio vel corruptio, solum autem modum explicare intendit, de re subiecta, de exemplo modo non curans.

Alio autem modo materia qualiscũque.

2. differẽtia ex parte qualitatum materialiũ. Alteram differentiam ponit ex parte qualitatum materialium, & singulariũ, dicitque ꝙ eius est simpliciter generatio, cuius qualitas, quæ differentia dicitur, magis indicat substãtiam, quales sunt qualitates magis actiuę, vt calor, & frigiditas: & sic ignis generatio, est simpliciter generatio, & aeris: terræ verò corruptio: nam siccitas est differentia parum actiua, & frigiditas respectu caloris.

Alter sẽsus Ari. Possumus etiam intelligere hoc de perfectiori forma substãtiali vt per has qualitates intelligebat formas substantiales rei. Erit ergo prima differentia ex parte ipsius rei cõpositæ perfectioris. Hęc vero secunda ex parte perfectioris solius formæ: sunt enim formæ, quę sunt velut priuationes, vt forma cadaueris, & aliæ similes.

Videtur autem multis magis. Tex. 19.

Tertiam sumit differentiam ex vulgo: omnes enim, cum aliquid mutatur in id, quod non sentiunt, vocãt simpliciter corruptionem, vt cum aqua in aerem mutatur: cũ vero ex insensibili aliquid fit sensibile, vocant simpliciter generationem, vt cum ex aere fit aqua: hoc autem fit circa vulgus, quia existimat, quod sentitur, esse magis ens, quod non sentitur esse non ens: vtitur enim sensu pro scientia. *3. differẽtia ex omnium opinione.*

Colligamus ergo veritatem, ꝙ cum fit minus ens, est simpliciter generatio, cũ fit magis ens, fit simpliciter corruptio: & in hoc benè dicit vulgus, quamuis erret in applicatione, & sic contra veritatẽ: quia putat non ens, quod est ens, & putat ens, quod est non ens: & sic apud sapiẽtes est corruptio simpliciter, quæ apud vulgus generatio simpliciter: & quę apud vulgus corruptio simpliciter, apud sapiẽtes generatio simpliciter est. Hęc est huius textus expositio.

Esse igitur simplicem generationem.
Tex. 20.

Epilogum dictorum facit, puta, ꝙ est simpliciter generatio, quamuis sit simul alicuius corruptio, *Epilogus tractationis de generatione*

&

& est simpliciter corruptio, licet sit alicuius generatio, idest, nõ obstante, quòd simul hæc duo sint semper, tamen dicitur vna simpliciter corruptio, altera simpliciter generatio, & hoc pendet ex materia, idest, ex his, quæ generãtur, vel corrũpuntur, vt exponit Philop. nã cũ substãtia generatur, vel corrumpitur, est simpliciter generatio vel corruptio: cùm verò accidens, tunc secundum quid.

Adhuc inter substantias vt dictũ est, est generatio simpliciter, cùm perfectior est substãtia quę fit, aut magis sensibilis secũdum vulgus, ipsius verò imperfectę productio, corruptio simpliciter est.

Concludit ergo causam dictam esse, quare sit simpliciter generatio, & corruptio, nõ solùm in his, quæ mutantur, sed etiã in his quæ mutantur inuicem, qualia sunt elemẽta, in omnibus enim perfectioris est simpliciter generatio.

Quod autem post dicitur, non quærit hoc.

Cur substantiæ sit simpliciter generatio & non accidentium. Regreditur ad secundã quæstionem propositã tex. 18. dicitq; non esse similem priori, prior enim est de Solis generationibus substantiarum inter se: posterior verò de substantiali collato accidentibus ipsis. Erat enim, quare, cùm fit substantia, dicitur res absolutè fieri, vt cum fit homo, & acquirit formam substantialem, non autem cùm acquirit accidens: Responsio autem est, quæ iam posita est, quia reliqua accidentium prædicamenta nõ significãt simpliciter ens, sed secundũ quid, scilicet quale, quantum, & cætera: substantia verò est simpliciter ens.

Quod et accidẽtiũ si inter se cõferatur aliqua dicatur generatio simpliciter, ad alterã collata, & alteram secundum quid. Addit tamen, quod etiã in quocũq; prædicamento est simpliciter generatio, collatiõe facta in ipso, puta, cùm vnum ordinis illius generatur, id est, cùm generatur meliùs, & perfectiùs cuiusque ordinis, vt inter substantias, ignis generatio est simpliciter, & non terra, quia ignis est perfectior: in qualitate generatio scientiæ est simpliciter in illo genere, & ignorantiæ generatio simpliciter corruptio: similiter est in alijs.

Vnde colligitur, quòd si generationes substantiæ, & accidentium inter se conferantur, illæ generationes sunt simpliciter, hæ verò secundum quid: at si quæque intra suum genus, tunc est vna simpliciter, puta perfectioris extremi, altera secundum quid, quę est imperfectioris, vt dictum est.

De eo igitur, quod est simpliciter hæc generari.

Dictorũ omnium epilogus. Facit omnium epilogum, & repetit duas quæstiones quas suprà proposuit text. 15. dictum igitur est, quę generatio simpliciter, quę secundum quid sit, & vniuersaliter, puta tam in accidentibus, & substantijs facta inuicem collatione, quam in substãtijs inter se, & hæc erat posterior quæstio: dictum etiam est, quæ sit causa materialis continuæ generationis, & erat materia susceptiua cõtrariorũ: ex hac enim procedebat, quod

generatio vnius sit corruptio alterius, & contrà.

At verò neque dubitare oportet, quare. Tex. 21.

Nota difficilē huius text. expositionem. Non est facilè apud expositores, intelligere, quid sibi velit Aristo. in hoc tex. quod poßit cum præcedentibus continuari: tamen existimo, sensum esse hunc, ipse enim voluit primò ostendere quòd generatio fit ex ente, ad cuius probationem sumpsit, quòd corruptio non est in nihil, sed in ens aliquo modo, & cùm corruptio desinat in ens, generatio erit ex ente, quia generatio est ex alterius corruptione: & cum hoc modo in epilogo repeteret, confirmat ex sententia etiam vulgi, quod generatio fit ex eo, in quod desinit corruptio, ita vt terminus ad quē corruptionis, sit à quo generationis. Reputat ergo, quod communiter dicitur, vulgus cùm res in insensibile desinit, quòd putat non ens, vocare corruptionem: ac cum ex insensibili, & non ente fit sensibile, vocare generationem: vide, quomodo terminum ad quem corruptionis, facit à quo generationis, quanuis in re ipsa erret, quia putat non ens esse, quod est ens, tamē in alio non erit. *Cōfirmat quæ in epilogo dixerat, ex vulgi sententia.*

Hinc patet quomodo sit generatio continua: quia sicut corruptio ex ente tendit in non ens, ita generatio ex non ente facit ens: & sic corruptio est entis, vt termini à quo, generatio verò nō entis. Vide igitur quā ingeniosè probauit Aristot. quòd ex ente sit generatio per corruptionem. Et nota expositionem.

Sed hoc non ens simpliciter dubitauerit. Tex. 22.

Vulgus non ens putat esse nihil: sed iam suprà probatū est, non posse nihil esse, quia nihil fit ex nihilo: ob id modo dubitat, quid sit illud non ens, ex quo res generatur, an sit contrarium eius quod generatur: vt si ignis fit ex non ente, non ens fit aqua: contrarium enim fit ex contrario. *Dubium quid sit illud non ens ex quo res generatur*

Respon. quòd non est contrariū, sed illius materia, vt ignis fit ex nō ente, idest, ex materia, quę substat sub contrario. Nota hic, quod dictum est in Physi. quòd contrarium fit ex contrario, non tanquā ex materia, sed tanquam ex termino: ex ipsius verò materia tanquam ex principio extrinseco: fit enim, ignis ex aqua vel aere vel alio, tanquā ex termino, quia non manet aqua vel aer in igne, sed horum materia. Dices, ad quid ergo fit ex contrario? Dico, quod illa materia nō poterat esse absq; forma, ob id debuit aliquam habere, sed debet esse opposita, & contraria, quia debet illa expelli, & altera introduci ab agente per actionem naturalem: ac non est actio nisi inter cōtraria, ob id alteratio, actio paßio, generationem præcedunt. *Solutio.*

Aliud dubium ponit Aristotel. cùm dixisset, nō ens esse materiā contrarij, an talis materia sit vna vtriusque *Alterū dubium an sit ea.*

dem materia vtriusque cõtrarij geniti, & corrupti. vtriusque contrarij, & corrupti, & generati: si enim non esset eadẽ, non possent contraria fieri inuicem: cùm igitur elemẽtis quatuor insit cõtrarietas, videtur, quod sit eadem materia.

Solutio. Respon. quòd quodammodo est eadem, quodammodo non: est enim eadem secũdum id, quòd substat vtrique formæ, est enim materia vna secundum substantiam cõtrariarum formarum, secundum esse verò non est eadem, idest, aliter est disposita, & aliter se habet, ac existit sub vna, quã sub alia, licet id, quod existit, semper idẽ sit.

QVAESTIO. IIII.

An substãtia suscipiat magis, & minus.

PRopter id, quod in fine text⁹. 18. habetur, puta esse vnã magis substantiam altera, hic dubitamus. Quæstionis sensus satis notus est: petimus enim, an sicut vnum dicitur alio magis album, ita sit vnus altero magis ignis, & imprimis probatur pars affirmatiua ex Arist. in hoc textu, vbi dicit magis substantiam. *1. arg. ab authoritate.*

2. Et præterea. 2. de anima. text. 3. dicitur, sensibilia corpora esse magis substantias. Nec poteris dicere, quod velit dicere, esse magis id est perfectiores substantias, quia tunc sensibilia non deberent dici magis substantiæ, sed potius immaterialia.

3. Præterea. 7. Metap. c. 3. inter materiã formam, & compositum, hoc vocat maximè substantiam.

4. Et. 8. Met. Tex. 10. (qui locus est notandus:) dicit, quòd formæ substantiales secundum se sunt sicut numeri, nõ suscipientes magis vel minus: at in materia suscipiũt magis, & minus.

Vlterius sunt rationes. Prima est, si effectus immediatus alicuius causæ suscipit magis & minus, & ipsa causa suscipiet: sed immediatus effectus substantiarum, præsertim elementorum, sunt qualitates primæ suscipientes magis, & minus: ergo & ipsæ substantiæ suscipient. *1. arg. à ratione.*

Secundò per operationes cognoscimus rei substãtias, sed operationes vnius subiecti, & speciei non sunt æquales, modò. n. perfectiores, modo imperfectiores sunt, ergo etiã substantiæ, & subiecta suscipiunt magis, & minus: antecedens patet: nã intelligere, discurrere, quibusdam magis, quibusdam minus inest: ergo etiã substantia, quæ discurrendi principium est. 2.

Tertiò, Cui inest passio, inest etiam subiectum, aquæ inest calor, quæ est passio ignis, ergo inest ipsa forma ignis, non in tota sua perfectione, quia non esset tunc forma aquæ, ergo est remissa, suscipitque magis, & minus. 3.

In hac difficultate sunt tres sententiæ. Prima est Auerr. lib. 3. cœli. comm. 67. qui sustinent elementorum formas substantiales suscipere magis, & minus. *1. opinio. Auer.*

Altera est Scoti, & discipulorum lib. 11. Met. ꝙ omnes formæ præter animã rationalem, suscipiunt *2 opinio. Scoti.*

 magis,

magis, & minus, & pro vtraq; sententia faciunt loca Arist. & rationes in principio adductæ.

3 opinio D. Tho. Tertia sententia est S. Thom. quòd nulla forma substantialis recipit magis, & minus: quàm sententiam sequitur Aegidius. q. 18. consistit autē sententia Aegidij in hoc: dupliciter enim potest intelligi magis, & minus. vno modo secūdum intensionem, quod vocant gradualiter, sicut vna albedo intensior est altera, & sic dicitur suscipere magis, & minus: quo autem modo id fiat, diximus lib. 4. Physicorum: altero modo, secundum perfectionem, vt vnum dicatur esse altero perfectius. Dicit igitur, quòd forma substantialis non suscipit magis, & minus secundum intensionem, ita vt vna & eadem specie modo minus, modo magis sit intensa: suscipit tamen magis, & minus secundum perfectionem in diuersa specie, quia vna est altera perfectior.

Dupliciter aliquid suscipit magis, & minus.

quæst. 12

Quadrupliciter aliqua substātia est magis vel minus perfectior. Primus modus. Hoc autem quadrupliciter contingit: vno modo, in aliquo analogo, in quo est vnum primum, reliqua, quo magis huic propinqua, vel ab eo remota sunt, eò pfectiora, vel imperfectiora dicuntur, sicut in ente, in quo primum omniū Deus est: reliqua, quò ad Deū magis accedunt, sunt perfectiora. 2. Altero modo in vniuoco aliquo secundum quòd vnum est à natura præcipuè intentum, alterum verò non.

Pro quo nota ex S. Thom. suprà text. 18. quòd formæ substantiales sunt duplices, quædā quæ non per se à natura intenduntur, sed in aliàs ordinantur, qualis est forma seminis, aut embrionis: similiter quæ, ex aliarum corruptione consequuntur vt forma cadaueris, forma aceti, & similes. Hæ formæ dicuntur non intentæ per se à natura. Aliæ sunt per se à natura intentæ, vt forma hominis, forma plantæ, & aliæ huiusmodi: Dicit ergo Aegidius, quòd quæ à natura per se sunt, dicuntur magis substātiæ id est perfectiores.

Nota. duo genera formarum substantialiū

3. Tertiò modo dicitur magis substantia, cuius forma vincit materiam, & ècontrà minus substantia, cuius forma vincitur à materia: tunc vincit forma materiam, cùm minus trahitur in naturam passionis, sed liberius agit, qualis est forma ignis, & animæ in materia disposita: cùm verò impedita est à materiæ multitudine, dicitur victa à materia, & imperfectior.

Quartò sumitur magis, & minus in speciebus eiusdē generis, ob inæqualitatem differētiarū, & perfectionū quibus contrahitur genus. His modis omnibus cōtingit vnā esse magis substantiam: sed nullus est secundum intensionem.

Probat Aegid. quòd forma substantialis non sit intēsior & remissior, quia si susciperet intēsionem, vel esset in essentia vel in existentia: nō in essentia, quia cōsistit in diuisibili, nec in existentia, quia

Probat sententia Aegid.

hac

hac variata etiam variatur essentia, quia existentia immediatè fluit ab essentia: ergo non potest intendi, vel remitti.

Obiectio Quòd si obijcias, hoc modo nec forma accidentalis susciperet magis, & minus. *Solutio.* Respō. in q. 19. quod accidens recipit ratione subiecti magis, & minus, eò quòd magis ipsum actuat, sed non secundum essentiam, nec existentiam suam.

Dupliciter accidens suscipit magis, et minus ratione subiecti secundū Aegid. Dicit autem quòd dupliciter accidens propter subiectum recipit magis, & minus, vno modo quando pendet ex accidentibus suscipientibus magis, vel minus, vt albedo sit intensior vel remissior in subiecto, iuxta primas qualitates à quibus pēdet: altero modo quia est in subiecto, vbi est qualitas altera minus, aut magis proportionata sibi v.g. calor fit intensior, & magis actuat subiectū si sit ignis, quam si sit aer quia in igne coniūgitur siccitati, quæ magis proportionatur cum calore, in aere verò cum humiditate, quæ minus accedit ad calorem. Hæc est sententia Aegidij, quæ mihi non placet in omnibus.

1. Cōclu. Pro huius autem explicatione sit prima conclusio. Accidentiā per additionem gradus in esse & essentia sua, intenduntur, & per ablationem remittuntur in subiecto. Hæc conclusio probata fuit, 4. Physic. ob id non multum immorabor, sed tantùm explicabitur. *Explicatur cōcl. Duobus modis dicitur essentia.* Essentiā dupliciter dicimus: vno modo naturam, quæ definitione explicatur, altero modo entitatem rei seu integritatem, potestque vno manente inuariato, alterum variari. v. g. linea in sua entitate fit maior, fit minor: at lineæ essentia id est natura, & definitio eadem est semper: quod igitur de linea est quantum ad extēsionem, id est, de qualitate quo ad intensionem: additur enim albedini albedo educta de potentia subiecti: & augetur albedo in intensione.

Et profectò non est intelligibile quod dicit Aegidius. Quomodo enim vna qualitas prorsus in se eodem modo se habens potest subiectum magis aut minus actuare? Sed de hoc diximus alibi.

Secunda conclusio. Nulla forma substantialis recipit intensionem, vel remissionem. *2. Cōclu.* Hæc est contra Auerr. & Scotum. Hanc mihi persuadeo tanquam probabiliorē propter tres rationes, quarum prima est. *Proba. 1.* Si forma substantialis intendi potest, aut remitti, ergo introducitur per motum, & desinit cum motu, & tunc est motus in substantia, quod est contra Aristotelem & ipsos: probo id sequi, quia calor, & qualitates aliæ ob id cum motu inducuntur, quia certis gradibus intendi possunt, nec alia est ratio. Quod si dicas formam substantialem prærequirere certas dispositiones, quibus positis, ipsa inducitur in instāti, profectò hoc est contra ipsos, qa ob id introducitur in fine dispositionū,

quia indiuisibilis est, & non gradualis: si enim esset gradualis, sicut paulatim dispositiones intro ducuntur, vtique etiam ipsa forma, quod falsum est.

2. *Ratio.* Secunda ratio est: Si esset intensibilis, & remissibilis, vtique duæ formæ essent simul, nunquam.n. calor remittitur, nisi cùm forma opposita coniunctus sit in eadem materia, nec similiter albedo sine nigredine, ergo etiam vna forma substantialis erit cum altera in eadem materia. At hoc quis concedet saltem in formis animatorum & mixtorum: esset enim tūc vna res duarum essentiarum & sub duplici simul specie quod implicat, non ergo est magis, & minus in his formis.

3. *Ratio.* Tertia ratio est. Quia vbi nō est contrarietas, non est magis & minus, in his quæ oppositionem habent positiuam: at in substantijs non est contrarietas, saltem in animatis, & mixtis, nō ergo in his est magis, vel minus. Dico, cùm habent oppositionem positiuam, id est cum sunt duæ formæ quæ simul esse non possunt, nisi sint cōtrariæ, non suscipiūt magis & minus: nam lumē suscipit magis, vel minus absq; cōtrarietate, sed lumē nō habet repugnantiā cū forma positiua, sed priuationi tātum opponitur, scilicet tenebris.

Ad argum. petita ex testimoniis Arist. Per hæc possumus ad argumenta respondere. Circa loca Aristo. nota, quod magis substantia, dicitur apud Arist. multipliciter. Primò, ratione secundæ intentionis: id enim quod pluribus prædicatis substat, dicitur magis substantia: & sic inferiora, vt species & indiuidua substantiæ dicuntur magis substantiæ, quàm genera: Altero modo magis substantia, quæ notior est apud omnes, & sic sensibilia corpora vocat magis substantias. i. apud nos notiores. Tertiò magis substantia, quæ magis operatiua est, & vincit ipsam materiam: & sic sumitur hoc tex. 18. vt notat Alb. cap. 24. quartò dicitur magis substātia. i. perfectior vnde nullis ex his modis est secūdū intensionē, sicut in accidentibus. *Nota magis substantia multipliciter dicitur. Primò. 2. 3. 4.*

Solutio. 4. testimony Arist. 1. Solut. quorūdā Ad illum locum. 8. Metaphys. qui difficilis est: Respondēt aliqui, quod loquitur, ibi conditionaliter secundum sententiam pro positam contra Platonem, vt sit sensus: formæ separatæ non suscipiunt magis vel minus, si quæ suscipèrent, potiùs essent, quæ sunt in materia: sed non sequitur hinc, quod suscipiant. Ista glossa non mihi placet, quia nihil illis cōtra Platonem.

Dico ergo secundò, quod secundum expositionē Alexandri, nil contra nos: exponit enim sic, forma non est magis substātia quàm materia, sed collata materiæ est magis substātia, id est, perfectior, quàm materia. 2.

Dico etiam tertiò, quod etiam si admittamus verba, vt sonāt formæ in materia suscipiunt magis vel minus, non secundum se, sed 3.

ra-

ratione conditionum & proprietatum materialium indiuiduantium ipsam formam in materia.

Ad primā rationem. Ad primum argumentum respondeo maiorem esse falsam: nō enim intēsio effectus prouenit ex intensione causæ, sed ex maiori vel minori dispositione subiecti: vnde sicut in medio ignis idē inducit calorem, quem non inducet in lapide eodem tempore, nō prouenit hoc ex variatione ignis: ita similiter qualitates ab ipsis formis suscipiunt magis & minus inuariata forma substantiali, propter materiæ dispositionem, vt diximus paulò antè ex Aegidio.

Ad. 2. Et per hoc respondetur ad secundū: operationes enim præsertim animaliū, & hominis variæ sunt, secundum perfectionem etiam in eadem specie, propter diuersam dispositionem organorum corporalium, quibus operationes illæ exercentur: vnde animæ hominū æqualiter perfectæ sunt in se quo ad naturā, at quia hæc aptiùs sortita est corpus, perfectiùs operatur, sicut scriba benè scribit calamo apto, alius ita bonus, malè calamo inepto.

Ad. 3. Ad tertium dico, quod ignis passio non est quicunque calor, sed intensissimus, & coniunctus cū siccitate: calor verò citra summum alijs inest subiectis: Aut potiùs propria passio non est calor, sed esse calefactiuum. Et hæc satis de quæstione.

CAPVT. IIII.

De generatione autem, & alteratione dicamus. Tex. 23.

Differētiā inter generationē & alterationē cōstituit, ex qua qd vtraq; sit, cognoscitur: ponit aūt fundamentum vnum, quod aliud est subiectum, aliud passio, quæ de subiecto dicitur, vt aliud homo, aliud albedo, aliud corpus, aliud color, aliud animal, aliud sanitas. *Cōstituitur differentia inter generationem & alterationem. 1. funda. Aristo.*

2. funda. Addit alterum fundamentum, quòd vtrūque contingit pati mutationem: aliquando enim est mutatio in passione tātū, vt aliquid, puta homo, ex albo niger fit, tamen manet homo: aliquando etiā est mutatio ipsius totius & subiecti, vt cùm aqua in aerē, & cibus in sanguinem conuertitur.

His suppositis, dicit duo, alterū est, cū mutatio tātum fit in passionibus subiecto sensibili (id est subiecto in actu, & composito, vt exponit Philop.) manente, tunc est alteratio: alterum est, cùm verò ipsum mutatur, nec manet sensibile subiectū, id est, cōpositū, sed aliud & aliud, tunc vnius est generatio, alterius corruptiō: atque hæc est differentia inter mutationē quæ est alteratio, & eam quæ est generatio & corruptio.

Maximè autem si transmutatio fiat. Tex. 24.

Hanc substantiæ mutationem, quæ totum ipsum mutatur maxi-

mæ

Vbi maximè appareat mutatio substátiæ mæ apparere docet, cum ex insensibili fit sensibile, vel ècōtra: cùm aer ex aqua, vel aqua ex aere fit, hinc enim patet totum ipsum mutari magis, quàm in alijs, vbi vtrūque est sensibile, puta cùm vinū in acetum mutatur.

Nota. Dicit autem quòd sensibile vocat, quod sentitur quocunque sensu, tactu vel alio quouis. At ne quis dubitet, quomodo aer insensibilis dicatur, cùm sit calidus, & & humidus. Respon. esse quidem sensibilem, sed parum propter subtilitatem, vel raritatem, & sic quodāmodo insensibilibus dici pōt.

In his autem si aliqua maneat paßio.

Dubium proponit Aristo. An in generatione solum totū muteiur. Variè diuersi interpretes, textū hunc exponunt, sed mihi non videtur adeò difficilis, vt multis indigeat expositionibus: sensus igitur est. Cùm dixisset Aristot. in generatione totum mutari, in alteratione qualitates, est dubium, an in generatione solum totum mutetur, & non qualitas, sicut in alteratione qualitas, & non totum.

Solutio. Respon. quod cùm qualitas est communis genito & corrupto, nō est opus quod illa mutetur in suā oppositam. Vt si aqua mutetur in aerem, quia vterque est humidus & transparens, non oportet quod humiditas aquæ mutetur in suā oppositam, scilicet siccitatē: quia etiam aer est humidus: atque hæc est huius loci expositio fidelis.

Nota. An tamen ex hoc loco concludatur, accidētia aliqua geniti manere, quæ erant in corrupto, dicemus in quæstione circa hoc, in qua latè hoc examinabitur.

Si autem non, erit alteratio, vt musicus homo.

Quamuis aliqui laborent circa huius loci expositionē, mihi placet expositio Aegid. & Pauli, ꝙ ista verba respondeant antecedentibus, quibus dixit esse generationem & corruptionem, cùm totū mutatur, modo addit, quod si totum non mutatur, non erit nisi alteratio: vt cùm homo musicus fit immusicus: si musica, & immusica essent formæ, & constituerent aliquod per se, tunc esset horum generatio & corruptio, quamuis maneret homo: at cū passiones sunt subiecti manentis in mutatione, tunc secundum talia erit alteratio non autem generatio, nisi secūdum quid, puta hominis musici vel immusici. *Quando non mutatur totū subiectū est alteratio.*

Quando igitur secundum quantum sit transmutatio.

Distinguit has duas mutationes, puta alterationem, & generationem ab alijs: nam cùm mutatio est in quantitate, est augmentatio, vel diminutio: quando in loco latio: quando in qualitate est alteratio: quando verò in subiecto ipso, cuius est passio & accidens, est generatio & corruptio, *Alteratio & generatio distinguūtur ab alijs mutationibus. Primò.*

Statim comparat omnes non ratione termini, sed in subiecto: dicitque quòd generationis subiectum est maximè materia: est. n. omnium subiectū primum. Reliquarum subiecta sunt aliquo mo- *2.*

do

do materia, scilicet secunda, materia quidem, quia suscipit contraria extrinseca, sed non maximè materia, quia est cõposita habens adhuc materiam. Atque hæc est de generatione, & alteratione.

QVAESTIO. V.

An generatio ab alteratione distinguatur.

1. Arg. NOn indiget titulus declaratione, quia satis est manifestus. At est argumentum primũ, quo probatur non esse mutationes distinctas in essentia. Si distinguerentur, maximè esset in subiectis, quia generationis subiectum est materia, quæ est ens in potentia, sed alterationis subiectũ est ens actu: sed hæc nulla est differentia, quia etiam materia secũdum se suum habet actum, quamuis autem non sit ita perfectus, sicut actus compositi, non videtur hoc sufficere ad faciendam distinctionem genericam inter generationem, & alterationem.

2. Secundò, tam extra essentiam materiæ est forma substantialis, q̃ extra essentiam subiecti est forma accidentalis: vt ergo subiectũ dicitur alterari secundum accidẽtales formas, ita etiam materia secundum substantiales: & generatio erit quædam alteratio.

3. Tertiò, si differrent istæ mutationes, ex eo esset quòd alteratio est ex contrario in contrariũ, non autem generatio: sed generatio etiam est à cõtrario in contrariũ, & à subiecto in subiectum, vt ex aqua in ignem, & contra: ergo nõ est differentia inter ista.

Aduerte primò quid sit generatio, quid corruptio, quid alteratio: ex his enim quæ in tex. dicta sunt, possunt earum definitiones componi. Est enim generatio, mutatio ex non substantia in substãtiam: corruptio verò mutatio ex substantia in non substantiã. Vbi per substantiam intelligimus cõpositam, & actu perfectam substãtiam: per non substantiã verò imperfectam, & inconsumatam substantiam, vt sit sensus, generatio est mutatio, qua completa fit composita substãtia ex imperfecta & incõpleta: contra verò corruptio. Alteratio verò est mutatio secundum qualitates, seu passiones. *1. funda. quod sit generatio corruptio & alteratio.*

Aduerte secundò, ꝗ sex differẽtias possumus constituere inter generationem, & alterationem. *2. funda. sex differentiæ inter generationem & alterationem.*

Prima est ex parte terminorum ad quos: nam generatio est secundum formam substantialem, alteratio verò secundum qualitatem, & hinc sumitur essentialis differẽtia, & generica inter has duas mutationes, putà penes terminos ad quos genere differentes. *1. ex parte terminorum ad quos.*

Secunda est ex parte terminorũ à quibus: nam alteratio est à subiecto, idest, à contrario positiuo, at generatio est à non subiecto, & ab opposito priuatiuo: est enim alteratio ab albo in nigrum, at generatio ex non homine in hominem. *2. ex parte terminorum à quibus.*

Huius autem ratio duplex esse potest: *1. Ratio.*

potest, prior est, quia in alteratione, qua fit ad contrarium, terminus à quo semper est determinatus: si. n. est ad calidũ, semper est ex frigido, & quod tẽdit in nigrũ semper est ab albo vel à medio: at in generatione non est certus semper terminus à quo determinatus positiuus: ignis enim aliquãdo ex aqua, aliquando ex aere, aliquando ex alio fit: similiter corrumpitur: ob id non sumimus terminũ positiuum, sed priuatiuum, quia semper iste est, vt ex non igne fit semper ignis.

2. Ratio. Posterior ratio est, quia alteratio habet vniuersaliter quantitatem, & successionem in forma ad quam tendit. Ad explicandã autẽ hanc quantitatẽ, sumimus contrarium, vt ab albo in nigrũ. Si enim diceretur à non nigro in nigrum nulla esset hic quantitas, quia ex non nigro nigrum in instanti fit: at generatio non sic: est enim indiuidua, & instantanea, ob id priuatiuum terminum sumimus.

3. differẽtia ex parte subiecti. Tertia differentia est ex parte subiecti, quod enim dicitur alteratione mutari, est compositum totum: at quod generatione mutatur, & idem manet sub vtroq; termino mutationis, materia est: nã compositum, quod ante erat, non manet, quod succedit, nõ erat ante, ob id neutrum mutatur: quod enim mutatur, debet idẽ sub vtroque termino mutationis manere: in generatione autẽ, & corruptione sola materia prima talis est.

Quarta est ex parte successionis motus: nam in alteratione inuenitur ferè semper quantitas, quia ferè omnis successiua est, pręsertim quæ inter cõtraria fit: atque hinc sequitur quod tẽpore mẽsuretur, & ei adæquetur: at generatio pura non est successiua, nec tẽpore, sed instanti temporis mensuratur. Dico puram generationẽ, idest, secũdũ suã solam naturã cõsideratam: aliquando enim generationẽ vocamus mutationem substantię cũ præuia alteratione, & tunc successiua est, sed non secundum se. 4. ex parte successionis motus.

Quinta est, quod generationẽ præcedit semper alteratio coniũcta ei, at non ècontra, præcedit generatio alterationem ei coniũctã de necessitate. Dico ei coniunctã, quia bene generatio præcedit: nã res postquam generata est, alteratur, sed generatio nõ est cõiuncta alterationi, ita vt nullum intercedat tẽpus: & hoc dico de necessitate, quia accidit simul atque generata est res alterari, sed non id ex se postulat alteratio. Præterea alterationẽ nõ semper præcedit alteratio, quia calefit aliquid, non præcedẽte necessario alteratione alia. Dico, nõ semper, quia alterationẽ quę fit secũdũ qualitates secundas, præcedit alteratio semper secundum primas, vt dictum est libr. 7. physic. 5. ex parte dispositionum præcedẽtium.

Sexta est, in alteratione nõ semper cum vna forma introducitur, expellitur altera, nec cõtra: nã lumen introducitur absque expulsione 6. ex parte expulsionis alterius formæ.

sione formæ, & recedit absq; alterius introductione. At in generatione semper, & vniuersaliter nō inducitur vna forma in materiā nisi expellatur altera, nec vna expellitur, quin altera inducatur.

Nota. Et attēde quod nō dico ꝙ corrūpatur, sed quod expellatur, anima n. rationalis aduētu alterius expellitur à materia, sed nō corrūpitur. Ex his omnibꝰ infertur & probata remanet cōclusio qđ differūt maximè generatio, & alteratio.

Ad. 1. argum. Ad primū argumentum respō. quod est magna differentia inter actum materiæ, & cōpositi: materia. n. est actus nō per se, nec propter se, sed est dimidium ens naturale: at compositū est ens iam consummatū. Vnde differt mutatio vtriusque maximè, quia mutatio materiæ nō est propter ipsam, sed propter compositum, & per talem materiam consummatur, & perficitur ad tale compositum, at alteratio non cōsummat cōpositum, sed disponit, & ipsum ordinat secundum aliquem modū: vnde materia nō dicitur altera per formā, sed perfecta.

Ad. 2. Et per hoc etiam soluitur argumentum secundū, quia forma substantialis facit vnum ens, at nō accidentalis, nisi vnū per accidens, sed potius superuenit vni enti.

Ad. 3. Ad tertium solutio patet ex secunda differentia posita inter generationē, & alterationem, fit quidē generatio aliquando ex cōtrario, sed nō vt ex termino per se, sicut fit alteratio ꝓpter dictas causas ibi. Et hoc sit satis de qōne.

QVAESTIO VI.

An alteratio sit motus continuus.

POstquam quid esset alteratio diximus, & quomodo à generatione differat, examinare oportet, an alteratio sit successiuus motus, & continuus, in hoc. n. dicebamus à generatione differre: & videtur quod non sit vlla alteratio cōtinua: Primò dicit Aristo. expresse. 8. Physi. tex. 23.. dicere alterationem fieri continue, est aduersari valde manifestis. *Arg. 1. ab auctoritat.*

Et vltra hoc est ratio prima: si alteratio est continua: puta calefactio, fiet in aliquo tempore incessanter, hoc autem esse non posse probatur: si in toto tempore isto est calefactio, ergo in quocunque instanti res est facta magis calida; sed sunt in tali tempore instantia infinita, ergo in fine illius temporis erit infinitus calor, quod est impossibile: nō ergo alteratio cōtinua esse potest. *1. ex ratione.*

Præterea est altera ratio: Si alteratio fieret cōtinuè, esset diuisibilis in infinitum, sicut motus & quodlibet continuū: sed hoc esse non posse probatur: si enim calefactio in infinitum diuisibilis est, non dabitur primus gradus caloris aut qualitatis, nec prima pars subiecti, quæ calefacta sit: ergo iā non dabitur minimum naturale, quod videtur falsum, & cōtra ea, quæ diximus. 1. Physic. 2.

Præterea tertiò cuius motus termini 3

mini non possunt continuari, nec ipse motus potest esse continuus; at alterationis termini non possunt continuari cum sint contrarij: non ergo potest alteratio esse continua: confirmatur ex Arist. 6. physic. tex. 58. vbi motus in cõtrarijs, aut contradictorijs factos ob id vocat non continuos.

1 funda. Difficultas duplex in hac q̃one Qualitas dupliciter diuisibilis. Circa hoc aduerte, difficultatẽ esse duplicem: est enim qualitas dupliciter diuisibilis: vno modo secundum extensionem in subiecto: diuiditur enim albedo secundum diuisionem partium subiecti, cui inest, similiter quælibet alia sensibilis passio: altero modo secundum intensionis gradus, eo quod qualitas habet certum graduum latitudinem, secũdum quã est intensior vel remissior in subiecto vno.

Duplex alteratio. Cùm igitur dupliciter diuidatur qualitas, duplex est alteratio, altera quæ fit secũdum partes subiecti, cum calefit subiectum quantum secundum suas partes: altera quæ secundum graduum intensionem, cum idem subiectum ex calido fit magis calidũ, & ex nõ calido calidũ: & de vtraq; alteratione est difficultas, an sit continua, ita vt duret ꝑ aliquod tẽpus absq; interpolatione & quiete media.

1. Opinio Aegid. De hac re sunt tres opiniones, diuersæ: prima est Aegidij quæst. 26. qui dicit, quod alteratio quoad intensionem est continua, tamen quoad subiecti partes est discontinua, & interrupta: imaginatur enim sic fieri calefactionem, quod accedat ignis aquæ, & per tẽpus disponit minimũ, in quod potest introduci calor, & per totũ minimum in vno instanti calorẽ introducat, sed per tempus continuè intendat introductũ, postea cesset, & disponat secundum minimum, & in instanti introducat: & sic de alijs minimis: vnde non est continuus motus quantum ad extensionem, sed est successiuus, quia pars post partẽ alteratur, media tamen est quies: at quo ad intensionem est cõtinuus, quamuis non omnino, quatenus intensio vnius minimi, & alterius non videntur omnino esse vna, & sic intensio totius continui non est omnino etiam continua. Hanc sententiã videtur sequi Iandunus lib. 8. Physic. quæst. 8.

2. opinio quorundã ex discipulis. B. Thom. Altera sententia est quorundã Thomistarum credentiũ esse sancti Thomæ. 8. Physic. text. 23. & rẽ vera nõ est, solum. n. de augmẽtatione ibi loquitur. Hæc igitur sententia est, quod nec quoad intensionem, nec quoad extensionẽ est alteratio continua, sed discontinua, ità vt ignis in hoc tempore disponat primum minimum subiecti, & in instanti per totum inducat calorem, & per aliud tempus cesset, & disponat aliud minimã, & in instanti inducat, & sic de alijs. Idem etiam quoad intensionem, per tẽpus enim disponit, & & inducit vnum gradum totum, posteà disponit, & inducit alium,

& sic

& sic consequenter. Ista opinio solum innititur primo argumento facto in principio quæstionis.

3. Sentē. Tertia sententia est fere cōmunis, quod sit continua, & quoad intensionem, & quoad extēsionem, ita vt non fiat per instantia, quiete interrupta, sed per aliquod tempus continuum, & huic maximè fauet Aristot. 6. Physic. text. 57. &. 58. vbi diuisibilem dicit alterationem, & augmentationem, sicut motum localem.

1. Cōclu. Altera tio quoad vtrūq; sæpe est continua. 1. argu. At vt quid mihi in hac parte videatur tenendum, aperiam: sit prima conclusio. Altera quoad vtrūque continua est sæpe: dico sæpe, quia aliquando euenit secundum subiecti partes non esse cōtinuā, sed totam simul, vt dicemus postea. Hæc conclusio, meo iudicio, probatur euidenter, & primò suppono vnum principium certum: quando agens est debite approximatū passo, necesse est quod agat in ipsum statim. Ex hoc argumentor, demus ignem approximatum aquæ, & sit iam primum minimū calefactū: si per te tempus est, in quo non calefacit secūdum, ergo agens non agit in passum cùm sit debite approximatum.

Reÿcitur solutio quorudā. Dicunt isti, quòd tunc disponit illud minimū: sed contra hoc est ratio fortis vel introducit aliquid vel non: si non, ergo non disponit: nā impossibile est intelligere quomodo disponat, nisi agat: si agat, ergo alterū patitur, si patitur, ergo recipit: si ergo recipit per illud tempus: vide iam alterationem continuam in tempore, quā negas: quod si adhuc ista fiat in instanti, debes tandem deuenire ad dispositionē in tēpore, aliter per tempus nihil aget agens: profectò hoc argumentum concludit.

Præterea est altera ratio, quia qualitas prima, qualis est calor, nō habet aliam dispositionem in aqua præcedente, quia ista nō est nisi raritas, & hoc ipsi dicunt: sed est impossibile: nam aquæ raritas est effectus caloris, nec ignis rarefacit, nisi calefaciendo, quia ignis raritas non est actiua, vt possit raritatem facere: non ergo introducit illam, nisi introducēdo calorē, & oppositum non est audiēdum: quamuis non nego raritatem aliquando præcedere calorem, vt in motu duorum lapidum fit ignis, vel motus efficit calorem rarefaciendo: sed ignis nō potest hanc raritatē facere, quia nō se cōfricat cū partibus aquę, cōcludamus igitur quòd alteratio continua est. 2

Est tertiū argumentū. Si fit per illa minima alteratio, sequitur ꝙ agēs intensissimū & debilissimū ęqualiter agunt, quia vtrumque non nisi minimum gradum introducit, & minimam partem alterat in singulis instantibus. 3.

Aliqui hoc admittunt, sed dicūt quod quamuis ita sit, tamen agēs fortiùs frequentiùs alterat, q̄ nō ita forte, sed profectò hoc non est recipiendum, quia si Deus impediret actionem vtriusque in alte- Reÿcitur solutio quorudā.

 ro

ro instanti, quis posset capere, ꝙ tantum ageret calor vt octo, & calor vt duo?

4. Quartum argumentum est, quia tunc non esset alteratio vna, sed plures mutationes simul coniunctæ: docet enim Aristot. libr. 5. Physic. quòd si quies intercedit, non est vnus motus, & lib. 8. ob id negat esse vnum motum reflexũ cum simplici.

Cõfirmatur rõ. Prętereà, quia si aliquis modo calefieret, & quiesceret per diem, & statim calefieret, etiam diceretur vnus motus, quod est falsum: nã parum refert, quod quies sit magna, aut parua.

5. Quintum argumentũ est, cõcludens ad hominẽ: ipsi dicũt quod motus localis est omnino continuus, ex hoc sumitur argumentũ. Rarefactio est coniuncta cum motu locali, quia non fit rarefactio quin locus acquiratur, sed localis motus est continuus: ergo & ipsa rarefactio, hæc autẽ alteratio est, ergo est continua alteratio.

2. Cõclu. Secunda conclusio: in alteratione datur primus gradus acquisitus, & prima pars secundum subiectum. Explico, cũ ignis accedit ad aquam, datur vnus primus gradus caloris in vno instanti introductus, similiter prima & minima pars aquæ calefacta.

1. Ratio. Hæc conclusio quantum ad minimum extẽsionis probatur, quia si non datur prima pars quæ sit calefacta, sed semper minor & minor præcessit, sequitur ꝙ nec dabitur minimũ ignis: & substãtiæ, qđ falsum esse suprà ostendimus.

Probatur sequela, quia calor disponit ad formam ignis, sicut ergo non datur primum in calore, nec dabitur ignis minimum: quia demus v.g. minimũ ignis sit. A.B. si in medietatem potest induci calor, detur quòd intendatur ibi vsque ad octo, peto, an erit ignis, vel non, si est, ergo minor minimo, si non, ergo posita summa dispositione, non erit forma.

Prætereà, quia summus calor erit cum forma aquæ, vel erit materia sine forma: necesse est igitur, quod si non datur ista diuisio in igne, sed est minimum, ꝙ etiã sit in accidenti. 2. Ratio.

Prætereà, quia agẽs & alterans semp est applicatũ æqualiter alicui parti pasśi: & sic nõ in minori, & minor prius inducit qualitatẽ. 3. Ratio.

Hoc etiã patet de intensione: nã vix intelligi potest, quòd detur forma aliqua permanens, & incipiat, nec detur pars primò producta, cum agens sit certę & determinatæ virtutis. Ista etiam sentẽtia est Auerrois expressa. 8. Physic. comment. 23. & Iandu. lib. 6. q. 15. & Aegidij. q. 25. huius.

In alteratione non datur primum mutatũ esse. Nec propterea existimes quòd nos ponimus in motu primũ mutatũ esse: nã iste gradus, & hoc minimũ primum mutatione instãtanea producuntur, nec sunt quicq̃ motus, sed sunt vltimum nõ esse motus, quia tũc nõ est motus, sed immediatè post illud erit: & ita

est

est intelligẽdus Arist. lib. 6. Physic. tex. 55. & 56. quamuis non negarem illic magis dicere quòd nõ datur primũ: nã docet simpliciter quod ex albo incipit nigrum per motũ, & non per mutationẽ, propterea est probabilis sententia tertia proposita. At S. Tho. 8. Physi. tex. 23. dicit ad illũ locum, quod loquitur in genere de motu, & non descendit ex professo ad motum particularem.

3. Cõclu. Tertia conclusio, post primum istum gradum, & minimum non inducitur calor, nec quoad intensionem nec quoad extensionem nisi successiuè continuè. Ratio. Et ratio est, quia iã posteriores gradus adueniunt primò, & minima posteriora sunt primò continua: & sic quantumcunque illorum pars minor prius producatur, non dabitur, minus minimo per se existẽs, vt alibi declaratum est.

4. Concl. Quarta cõclusio. Hoc nõ habet locum de partibus latitudinis, & longitudinis semper, quia frequẽter alterantia sunt maioris quantitatis, quam sit minimũ, etsi magnam partem simul alterãt: at verum habet de partibus profunditatis, in quas posteriores, & interiores posteriùs alterãtur, cùm ab agẽte magis distẽt, nec in hoc est id vniuersaliter verum: sunt enim alterationes quæ secundum subiecti partes simul fiunt, vt patet de coagulatione, & congelatione, de quibus multoties diximus.

Ad primum argumẽtum dico, quòd sicut motus localis est cõtinuus, ita vt in quocunque instanti mobile sit in alio loco, non tamen ob id conceditur spatiũ esse infinitum, quia sunt infinita instãtia in potentia, ita similiter in alteratione circa qualitatem, & profectò mirabile est quod isti admittunt in motu locali, non autẽ in alteratione, cùm tamẽ vtriusque æqua sit ratio. Ad. 1.

Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione. Ad. 2.

Ad tertium dico, quòd motus alterationis est in termino ad quẽ: vnde dealbatio est albedo fluens, vel potius fluxus quo ipsa fluit terminus à quo extrinsecus est, ob id quamuis non sit continuus, non aufert motus continuitatem. Motus localis excedit in hoc alterationem, quia eius termini possunt esse continui: ac ob id Aristot. vocauit alterationem illic discontinuam, sed non semper, vt diximus in expositione illius loci. Hæc satis. Ad. 3.

QVAESTIO VII.

An in corruptione fiat resolutio vsque in primam materiam.

SOlennis est quæstio hæc, in his libris, & valdè vtilis in qua tria exequemur: primũ est, sensum quæstionis aperire: alterũ est sententias philosophorũ cum ipsorum potissimis rationibus proponere: tertiũ quid probabilius mihi videatur ostendere. *Quid sit faciendũ in hac qõne.*

Explicatur ses. q̃ones. Circa primum aduerte, quòd non quærimus, an post rei corruptionē maneat materia nuda: hoc. n. impossibile est. Non enim materia absque vlla forma esse potest, quod si hæc recedit, illa succedit: sed sensus est, an cũ aliquid corrũpitur, & alterum generatur, nihil corrupti maneat in genito, nisi sola materia. v.g. corrũpitur homo, fit cadauer, an in cadauere nihil hominis maneat, nisi sola materia prima, vel maneat aliquid aliud.

Duplex hac in re difficultas, videlicet de substantiali forma & accidetali, an in corruptione aliqua maneat. Et attende, ꝙ est duplex difficultas in hoc, altera est, an maneat aliqua forma substantialis. v.g. corrũpitur homo, manet ne aliqua forma substãtialis, quæ erat primò, hominis? aliqui enim dicũt, ꝙ sic, puta qui ponunt formã corporietatis substantialem, vt Auicen. & Scot. sed cõtrà hos disputauimus. 1. Physic. Alij ponunt formas elementorum in mixto, sed contra hos dicemus in capite de mixtione.

Modo supponamus non esse nisi formã vnã substãtialē in composito, & petimus de accidentibus, an quando corrumpitur aliquid, maneat aliqua ipsius qualitas aut accidēs in genito, aut nihil nisi sola ipsius materia prima, & per hęc patet quæstionis sensus.

1. Sentē. fieri resolutionem in generatione vsque ad materiã primam. Sunt autem circa hoc duæ celeberrimæ opiniones, prior est eorũ, quia asserunt, quod semper in corruptione fit resolutio vsque in materiam primam, ita vt nullum accidens maneat idem numero in genito, & in corrupto.

Notat aũt ꝙ in qualibet generatione cõueniũt dispositiones duplices, quęda dētes rē ipsam generandã & introducētes ipsam formam, at istę corrumpũtur cũ forma, quę recedit, à materia per primũ nõ esse, & sequũtur aliæ similes dispositiones cum forma producta per primũ esse cõseruantes ipsam in materia. v.g. ignis exsiccat, & calefacit aquã, donec forma aquæ expellatur, & inducatur forma ignis: expulsa autem forma aquæ, corrũpitur totus calor & siccitas quæ in ipsa erant, quia ad subiecti corruptionem corrũpuntur quæ in ipso sunt, & inducitur forma ignis cũ nouo calore, noua siccitate, & alijs dispositionibus. *In generatione sunt duplices dispositiones.*

Hæc sententia est S. Tho. & AEgid. 2. gen. tex. 25. & lib. 1. tex. 24. & Capreo. 2. sen. d. 15. q. 1. & Pauli. Sonz. 8. Met. q. 9. & Gaieta. de ente & essētia. q. 17. & communis Thomistarum. *Authores huius sententiæ D Tho. AEgid. &c.*

Potissima argumenta huius sententiæ sunt ista. Primum est. Accidēs, est ꝙ aduenit enti in actu, ergo subiectum cui accidens inhæret, est totum compositum, ergo destructo composito necessario destruetur accidēs, ergo nihil corrupti manebit in genito. *1. Arg.*

Secundum est. Si accidens est in materia immediatè, & non in composito, sumo ipsam materiam cum accidenti, & peto, an sit vnum per accidens, vel per se, nõ per se, vt notũ est, ergo p accidēs: *2.*

sed

sed omne per accidens præsuppo nit per se, ergo ante accidēs prius natura est forma in materia, ratione cuius est vnum per se.

3. Tertium est, accidens vnum numero nō potest migrare de subiecto in subiectū, sed si accidēs corrupti manet idē in genito, vtique esset migratio accidentis, vt notū est: ergo fieri non pōt vt maneat.

4. Quartò Aristot. text. 23. dicit, quod generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili manente, sed si maneret accidēs idē, iam maneret aliquod sensibile in vtroque toto, ergo non esset generatio.

5. Quintò. Sequeretur quod esset idem motus continuus vtriusque, & diuersi subiecti, quod est impossibile, probatur sequela, comburatur homo, vel animal viuū, & continuetur calefactio vsque ad cineres, tunc si idē est calor in mortuo qui erat in viuo, & talis calor semper intēditur, ergo erit calefactio continua duorum subiectorum.

6. Sextò. Sequitur etiam quod cū animal moritur, ille calor qui manet, est idem cum priore viui: sed probatur quòd non possit hoc esse: calor enim mortui inducit putrefactionem, calor viui conseruat, ergo non potest esse ille calor idem. His argumentis innititur hæc sententia.

1. sentē. non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam.

Altera sententia est huic opposita: Distinguit. n. duplex subiectum accidentium: alterum inhæsionis: alterum prædicationis & denominationis: materiam constituit subiectum inhæsionis, cui insunt accidentia: at compositum est subiectum prædicationis, de ipso enim accidentia denominatiuè prædicantur. Et hoc sequitur, quod cum maneat idem subiectū inhæsionis, non repugnat aliqua accidentia manere eadem in genito, quę erant in corrupto.

Duplex subiectū inhæsionis, & denominationis.

Hæc sentētia est Alber. Mag. tract. 2. c. 2. & Auerr. 1. de gen. cōment. 1. vbi dicit eandem esse materiam alterationis, & generationis: & similiter comment. 24. & Albert. Saxo. q. 6. & Marsil. q. 7. & Greg. 2. sent. d. 12. quæst. 2. ar. 2. & communis Nominalium.

Auctores huius sententia Alber. & Auerr.

1. argu. Argumenta huius sentētiæ potissima sunt, quę sequuntur. Primum est ex Aristot. hoc tex. 24. vbi dicit accidentia communia genito & corrupto manere in generatione: & lib. 2. tex. 25. dicit elementa symbola facilius transmutari; quia vnam qualitatem habent communem, vt aer, & ignis: vterque enim est calidus, humiditas sola contraria est.

2. Secundum argumentum communissimum est Nominaliū: frustra fiunt per plura quæ possunt fieri per pauciora, sed ad formam generandam sufficiunt dispositiones præcedētes: ergo frustra ponūtur aliæ, quę sunt similes prorsus.

3. Tertium est. Si non manet eadem qualitas, sequitur quod aliquid corrumpitur sine corrumpēte, quòd est impossibile: probatur

 sequela,

sequela: cùm aer in ignem cõuertitur, si calor aeris non manet, à quo ergo corrumpitur? non à calori ignis, quia calor nõ destruit calorem, non à siccitate, quia non sunt contraria, ergo nõ habet corrumpens.

4. Quartò. Sequitur etiã quod aliquid generatur & non habet generãs: probatur, moriatur animal: manent albedo, sapor, & alia accidentia, si verò non, à quo ergo generantur? quia non est vlla causa efficiens, nisi gladius corrumpens animal: at tale agens non potest similes producere effectus.

5. Præterea quintò. Aliquid generaretur à suo contrario, patet, Demus quòd moriatur animal ex nimio frigore, tunc per aliquod tẽpus inuenitur calor in cadauere: si ergo non est idẽ, sed de nouo productus, iam fieret à frigiditate cõtraria, quod est impossibile.

6. Sextò. Experientia probatur, quia vix credibile apparet, quòd in homine mortuo non sit eadem cicatrix, eadem figura, eadem dimensio, quæ erant ante, præsertim quia si de nouo producta sunt, frustrà sunt producta, cùm talia accidentia non sint necessaria ad formam cadaueris. Hæc est sentẽtia horum, & rationes ipsorum.

1. Cõclu. Superest vt quid mihi probabiliùs videatur aperiam. Sit igitur prima conclusio. Resolutio fit vsque in materiam primam mediatè, & post multas corruptiones. Explico, cùm homo corrumpitur in cadauer, & iterum cadauer in aliud, & hoc iterum: profectò iam post tot mutationes non est vllum accidens quod erat hominis, sed sola materia. *Explicatur cõclusio.*

Hæc cõclusio est certa apud omnes, præter Auerroem, qui quantitatem manere perpetuò cum materia autumat: sed contra istam sententiam diximus iam libr. 1. Physic. de qualitatibus verò alijsque accidẽtibus, nulli est dubiũ.

2. Cõclu. Secunda conclusio. Aliquando immediatè, ex prima mutatione fit talis resolutio vsq; in materiam primam, vt patet in cõbustione paleæ, & in mutatione elementi non symboli, & alijs huiusmodi. De his duabus conclusionibus non est magna difficultas.

3. Cõclu. Tertia conclusio. Non semper fit resolutio immediatè vsque in materiam primam. Hæc conclusio mihi videtur multo probabilior quam opposita. Explicatur conclusio. Aduerte ergo accidentia esse in duplici differentia: quędam enim sunt communia genito & corrupto: quædam propria vni: scias enim quod genitum, & corruptum semper specie, vel genere differunt: nunquã enim primò vnũ in aliud eiusdem speciei corrumpitur, sed alterius, vt homo in cadauer, ignis in aquã, aer in ignem, & idem in omnibus. *Explicatur cõclusio ex accidentium differẽtia communiũ & proprium.*

Vnde accidentia propria speciei corrumpuntur, nec manẽt in genito: at quæ generica, & communia sunt aliquo modo, nec contra-

trarium habent in genito, nihil vetat eadem manere in mutatione immediata & prima. Istam sententiam mihi persuadeo multis rationibus.

1. Ratio. Prima est, illud debent acciden tia inhærere, de cuius potētia educuntur, at accidentia educuntur ex potentia materię, ergo in ea inhærent. Loquor autem de huiusmodi accidentibus sensibilibus: maior profectò videtur certa, qa vix potest intelligi quomodo si aliquid ex sola materia extrahatur, non sit in ea: minor probatur, sumo calorem in aqua, istæ non potest extrahi ex forma, cùm sit forma opposita, & determinata ad frigiditatem, ergo extrahetur ex materia, & ex potentia cōmuni ad opposita.

2 Secundum est. Dispositiones in aqua attingunt introductionem formæ ignis, & ipsam producunt, ergo sunt cum ipsa forma: si enim non essent, quomodo possent producere formā? antecedens autem probatur, quia nō est aliud quod proximè attingat productionem formæ, nisi talis dispositio, agens enim non producit substantiam, nisi per accidentia, vt instrumenta.

Quòd si dicas adhuc quòd solus ignis producit, augmentū non soluitur: nā pono quòd ignis agēs desinat esse per primum non esse cum dispositionibus inductus, tūc nec erit agens, nec virtus eius, nec oportet casum fingere, hoc enim apparet in virtute seminis, etiam destructo generāte & patre: si virtus illa non est, cum anima incipit & producitur, non potest generari: & profectò mihi videtur argumentum esse admodū fortè.

Tertium. Si de nouo dispositiones producantur cum forma ventura, sequitur, quòd calor vt octo, & intensissima qualitas produceretur in instanti, & corrumperetur altera in instāti: vt cùm ignis producitur, & aqua corrumpitur: hoc autem ipsi concedunt, sed profectò gratis, & absque ratione qua id probent necessariò. 3.

Et quamuis hoc de calore dici posset, tñ quomodo dici potest de animali, cuius dispositiones sunt tot organa, tot temperies particulares membrorū? Quis enim credet quòd destruuntur omnes adueniente anima, & in instāti producuntur aliæ? sequitur enim ꝙ frustrà illæ præcesserunt, sat enim fuit animam introducere: non.n. hic potest dici, quod sunt istæ dispositiones priores ad expellendam formam præcedentem, sicut calor in aqua, quia istæ organizationes, & instrumenta nullo modo tendunt contra formam seminis: ergo profectò manent eadem adueniente anima, ad ipsiusq; aduentum perficiuntur.

Quartum argumentū est, quòd ex mixtionibus sumitur, in quibus formæ herbarum, lapidum, & ipsorum simplicium pereunt, tamen virtutes manēt, & qualita 4.

tes inducentes eosdem effectus, quos ante: nec valet dicere quod iterum de nouo producuntur similes virtutes, quia non est agens quòd potest tales producere: qua enim ratione posset agens producere ex his herbis, quare non ex alijs rebus quas de nouo producit? nō ergo credendum est, sed ꝙ manent ipsæ eædem qualitates.

5. Quintum est. Cùm corrumpitur animal, & de nouo fit ille calor, peto vel per se producitur à causa quæ destruxit animal, vel mediatè & consequenter: nō per se, quia si occisum est gladio, non videtur gladius, nec vlla causa ꝑ se productiua illius caloris, si mediatè & cōsequēter ad formā cadaueris profectò est impossibile, quia cùm talis calor nō sit passio, nec effectus, nec dispositio, necessaria talis formæ, sed alienum ab ea, non videtur quod possit consequi ad ipsius productionem.

Reijcitur solutio Gaietano Nec valet quicq̄ solutio Gaietani, quòd ideo manet calor ille, quia nō potuit ita corrumpi calor, vt in numero, & specie corrūperetur: ob id ille manet non idē numero, sed idē specie. Ego miror Gaietanum, qui potest sibi talem conclusionē persuadere: nam qui corrumpit indiuiduum, etiā corrumpit speciem in eo existētem: si ergo ille primus calor destructus est, etiam species in eo.

Quòd si dicat, alius est productus, tunc nō est in potentia corrūpētis quòd ille sit, cùm ipsum producat calorem illum.

Sextum argumentum est ad hominem. Si forma prius natura est in materia introducta quam vllū accidens, & dispositio, peto, vel illa forma est singularis vel non: si non, ergo non est producta, est. n. producto singularium: si ergo est singularis, ergo ante quantitē & dispositionem indiuiduntur res: non ergo à materia signata prouenit formæ indiuiduatio, hoc argumentum magnam habet vim in doctrina eorum, qui tenet non esse accidentia nisi in composito, dicunt enim alibi esse indiuiduationem formę à materia signata & determinata. His igitur argumentis mihi probabilior apparet proposita conclusio. 6.

Nota solutione argumentorum. Nec argumenta in oppositū habent multum roboris. Pro solutione nota, quòd non ita ponimus accidentia in materia, quòd in ipsa nuda sint, quamuis forma separaretur omnis, nullus enim hoc dicit, sed sunt in materia ita vt habeant aliquam formam, siue hāc, siue illam.

Ad. 1. Ad primū igitur Respon. quod accidentia aduenīūt enti in actu, & composito, quia nō sunt in materia, nisi habeat formam, & non insurgunt nisi ex materia, quæ aliquam habeat formam, siue hanc, siue illam: nam quamuis dispositiones vnius antecedant ipsam, non tamen sunt ante alteram formam, quæ erat in materia. Quòd si velis quòd primò & immediatè

omnia

omnia inhæreant cōposito, id nego, sat est quod adueniāt, & insint materiæ, quæ est substantia, licet imperfecta: accidētia ergo toti adueniunt composito alicui, licet nō insint immediatè, nisi ratione materiæ.

Ad. 2. Ad secundum, admitto accidens cum materia consideratum vnum esse per accidens, & quòd tale præsupponit vnū per se, sed dico hoc esse materiam: quis enim negare poterit, materiam secūdum se substantiam esse? si substantia, ergo & vna, & non per accidens.

Ad. 3. Ad tertium dico, quod non est illud migrare de subiecto in subiectum: imò manet idem subiectum inhæsionis, puta materia, quæ eadem est in genito, & corrupto: repugnat autē quod accidentia transeant de materia in materiam.

Ad. 4. Ad quartū patet solutio ex textus expositione: nam secundum Philop. per subiectum sensibile cōpositū actu intelligitur, quod mutatur in corruptione & generatione, & idem non manet.

Ad. 5. Ad quintum: sicut diximus libr. 5. eundem esse motum cōtinuum cadaueris, & canis viui è turri cadentis, ac media in via obeuntis: ita etiam putamus eandem calefactionem, si cōtinuo per illud tempus combureretur, quia manet idē mobile secundum partem vnam præcipuam ad motum, & in calefactione manet idem subiectum, quamuis non sit idem subiectum denominationis, ac propterea non videatur tantum vnus motus.

Ad sextum est facilis responsio, *Ad. 6.* non enim calor qui erat naturalis inducit putrefactionem in cadauere, sed calor extraneus, qui plurimus erat ante: & prætereà ipse etiā calor naturalis, quia non est incōueniens vt qui erat naturalis vniformæ, fiat extraneus alteri: ita ergo solui possunt argumenta contrà conclusionem hanc nostram.

Sit quarta conclusio; Opposita *4. cōclus. pro D. Thom.* sententia scilicet quod non sint accidentia vlla eadem in genito, & corrupto, est valdè ꝓbabilis, quāuis, vt dixi, mihi videatur oppositum probabilius, & magis tenendum. Sex argumenta quæ facta sunt in alteram partem solui possunt, si notes duo, quæ ipsi dicunt. Alterum est, quòd accidentia cor- *1. Notandum pro solutione argumentorum.* rumpi contingit quatuor modis. Primò, à contrario manente subiecto: vt calor corrumpit aquæ frigiditatem. Secundò ad corruptionē subiecti, quando enim subiectum corrumpitur, etiam omnia quæ in eo sunt, & sic dispositiones antecedentes corrumpuntur non à contrario, sed ad subiecti corruptionem. Tertiò ad corruptionem termini, vt destructo filio, recedit paternitas. Quartò, ad defectum causæ, vt lumē ad defectum lucernæ.

Alterum dicunt, quod accidens *2. Notandum.* aliquando per se producitur, & tūc à simili: aliquando per accidens, & velut consequenter, & tunc à dissimili & à contrario: & per hæc aliqualiter soluunt argumenta. At

quæ nos proposuimus, non ita facilem habent solutionem.

Ad loca Aristo. *Ad. 1.* Ad duo loca Arist. potest etiam responderi. Ad primum respondeo pro ipsis, quod Arist. solum dicit hoc quod cum qualitas est cõmunis vtrique, idest, genito & corrupto, non est necesse quod illa mutetur in cõtrariam, vt quia aer, & aqua humiditatem habent, non est opus, cum aer in aquam conuertitur, quod sicut calor aeris mutatur in frigiditatem, ita etiam humiditas in siccitatem: hoc non est opus: non tamen ex hoc colligitur quod maneat eadem, ista est apparens satis euasio.

Ad. 2. Ad secundum respon. S. Thom. eodem loco, quod ideo facilior est transitus in Symbolis, quia est minor resistentia, quia non est nisi vnum contrarium corrumpendũ, in non symbolis sunt duo.

Obiectio Marsilij Contra hoc subtiliter replicat Marsilius, quia si in non symbolis sunt duo corrumpenda, ita etiam sunt duo corrumpentia, & sic videtur eadem propositio vnius ad vnum, & duorum ad duo.

Solutio. Dico, quod non valet instantia, & ratio est, quia humiditas, verbi gratia, in aere minus resistit igni, quia est cum calore, qui minus est proportionatus ei, quam cum est cum frigiditate, tunc enim magis resistit, & propterea facilius est transmutare symbolũ.

Et hæc satis de hac quæstione.

TRACTATVS de *Augmentatione.*

CAP. V.

De Augmentatione autem reliquũ est.

Tex. 25.

Postquam de generatione, & alteratione dixit, nunc augmentationem aggreditur, ac duo tractanda proponit, alterum in quo differat à generatione & alteratione, alterum quomodo fiat augmẽtatio, similiter diminutio. *Propositio duorum quæstionum tractandarum. 1. in quo differat augmentatio, ab alteratione.*

Circa priorem quæstionem dubitat, an in solo termino ad quem sit differentia inter has mutationes: an etiam in aliquo alio scilicet in modo aliquo, & respondet quod in vtroque: in termino quidem ad quem, quia generatio est ad substantiam, alteratio secundũ qualitates, augmentatio autem secundum quantitatem; in modo quidem, quia quod generatur, dum generatur non necessario mutat locum: lignum enim eodem loco manens potest substantialiter mutari: similiter quod alteratur, nam quiescens in loco potest alterari: at quod augetur, necessariò mutat locum, ob id differt in hoc modo augmẽtatio à reliquis, Hæc enim cum mutatione loci, illæ nõ necessario coniunctæ sunt. *An augmentatio & alteratio differant in solo termino ad quẽ an in alio aliquo.*

Notat Philop. quod artes tripliciter differunt, quędam in sola materia, vt qui facit statuam ex ligno, & qui facit ex lapide, & qui facit ex ferro: quædam differũt forma sola, vt qui ex ligno facit statuam, *Nota ex Philop. artiũ differentia.*

tuam, & qui ex ligno triremes facit: quædam in vtroque, vt medicina, & ars domificandi, & ars fabrilis: ita se habent hæ, augmentatio, generatio, & alteratio, differunt enim in termino ad quem, qui est velut materia, & in modo, qui est velut forma, vt dictum est: & ita in prima quæstione dubitauit in quo differrent, an in vno horum, an in vtroque.

Dubiũ. 1 Dubitabis, quare, cum tres sint mutationes, dixit, vtraque mutatio fit ex potentia in actum, quia vtraque videtur denotare duo.

Solutio. Philop. Respondet Philop. quòd duas mutationes, scilicet augmentationem & alterationem sub vna coniunxit, quia vtraque est mutatio accidentis.

Dubiũ. 2 Dubitabis vlterius, quia. 8. Physicor. tex. 55. dicit, quod alteratio præsupponit motum localem, *Solutio.* Dico quod non præsupponit motum localem semper sui, sed vel sui vel alterius: hic autem dicitur, quod non est opus quod ipsummet alterabile localiter moueatur, dum alteratur, sicut augmentabile.

Aliv autem modo ab eo, quod fertur.

Quomodo quòd augetur & diminuitur mutet locum Cùm dixisset augmentabile vel quod diminuitur mutare locum: explicat quomodo mutet locum: dicitque primo, quod non mutat totum locũ, sicut quod fertur, hoc enim vnum locum relinquit, alterum acquirit: at quod augetur nõ relinquit locum quem occupabat, sed ipsum retinet. Dicit secundo, quod nõ retinet ipsum, sicut quod circulariter mouetur, quod intra eosdem terminos secundum partes mutatur, sed mutat locũ sicut quòd extenditur, quia retinens eũdem locum, ampliorem & latiorẽ acquirit, in minorem autem se cõtrahit quod diminuitur, non tamẽ totum deserit.

Quod igitur differt non solum in ipso.

Tex. 26.

Infert cõclusionẽ, nõ solũ differre augmentationem ab alijs in termino à quo, sed etiam in modo, quia cum illa loci mutatione necessario fit, vt dictũ est: & sic soluitur prior qõ in principio posita. *Respõsio ad 1. quæstionem. Augmẽtatio differt ab alys motibus, & ratione termini, & modi.*

Secundam autem quæstionem aggreditur, quomodo fiat augmẽtatio, & ponit quæstionem. Supponitque prius, quod circa magnitudines fit augmẽtatio, quo supposito, petitur quomodo fit augeri & minui secundum magnitudinẽ & corpus, quia dupliciter potest intelligi, aut quod augemur magnitudine & corpore potentia, aut actu: & nota quod est quæstio de materia augmentationis & diminutionis. *Quæstio. 2. Arist. quomodo fit augmẽtatio.* *Sensus quæstionis.*

Vtrum ex potentia quidẽ magnitudine.

Tex. 27.

Quæstionem proponit. An corpus seu magnitudo generetur vel augeatur ex nõ corpore & magnitudine actu, sed ex corpore potentia vel nõ sic. Adhuc si ex nõ corpore actu, corpore vero potẽtia, an fiat ex tali corpore potentia, quæ materia est secundum se separata vel non, sed in aliquo existenti. *An magnitudo augeatur ex non magnitudine.*

Et

Argu. Arist. à disiunctione. Primum. Et facit argumētum quo probat non fieri augmentationem ex materia separata, tunc enim vel esset absque loco, vel esset vt punctus vel vacuum, vel corpus insensibile talis materia: sed nihil horum potest esse, ergo non fit augmentatio ex materia separata, quæ sit potētia corpus. Minorem probat quātum ad duas priores partes, quod non possit esse non habēs locum, quia id quod generatur vel augetur, locum habet, ergo etiam id ex quo debet esse generatio & augmentum debet locum habere, si non per se, saltem per accidēs: probat etiam quod non sit vt pūctus, quia tunc esset in alio, & non separata.

Reliqua duo prætermittit, quod non sit vacuum, quia vacuum impugnatum est lib. 4. Physi. cap. 8. & 9. similiter quod non sit corpus insensibile, quia iam etiam non esset per se, sed in corpore: tum etiā, vt dicit Philop. quia non potest esse corpus quin sit sensibile: nam si corpus est, locum habet, & tūc vel sursum vel deorsum, naturaliter vel violente, & omni modo sequitur, quod sit sensibile, aliter nō haberet locum.

Nota. Nota, quòd hic locus varie exponitur à multis, & à Philop. quia variè legitur. Mihi magis ad mentē Arist. videtur expositio data, debes tamen supplere vnam coniunctionem, quæ deest, vbi dicitur veluti punctus, legi debet: aut veluti punctus, vt habetur Græcè.

Sed si in aliquo inerit. Tex. 28.

Impugnat alteram partem, quòd non sit hoc corpus in potentia in aliquo, ita tamen vt nihil ens sit nec pars, nec accidens eius: si enim aliquid esset, tunc non potentia, sed actu esset: hoc impugnat tripliciter, dicēs primo, multa sequi impossibilia. Primò sequitur, quòd esset generatio ex aliquo non corrupto, vt aeris ex aqua non corrupta: patet, quia fit ex eo quod est in aqua, & non est ipsius quicquā, sed sicut vas. *Triplex impugnatio vnius partis disiunctiuæ Quod nō sit corpus in potentia ex quo fit augmētatio.* *Primo.*

2\. Secundò posset in vno esse infinitæ materiæ, cū nihil illius sint, & locum non occupent, cum non sint corpora, & sic infinita possent actu generari.

3\. Tertiò sequitur, quòd cūm ex aliquo generatur aliquid, tunc recederet aliquid ab eo, ex quo generatio fit, puta cum fit ex aqua aer, recederet aqua manens, & relinqueret materiam, sicut qui manēs alteri relinquit locum. Hæc autē omnia impossibilia sunt.

Melius ergo est facere omnibus. Tex. 29.

Concludit, quòd cum materia non sit separata secundum se existens, nec in alio, ita vt nihil sit illius, debemus fateri ipsam esse inseparabilem ab omnibus, idest, esse quid in vnoquoque, quod non possit ab ipso manente separari, atque ita ipsius erit pars, eritque cū ipsa re vnum numero, idest, vnum numero faciens, ratione & definitione distincta, & ita est: materia enim ignis cum ipso vnum est numero, *Materia est inseparabilis ab vnoquoque.*

mero, cùm in ipso existat, ratione autem distincta est; sic etiam in alijs.

Puncta, & linea non sunt corporum materia.

Ex quo obiter reijcit eos, qui puncta & lineas corporum materiam ponebant. Contra hos argumentum ponit, quia puncta, lineæ, & alia huiusmodi, corporis & materiæ termini sunt: at materia non est terminus, non ergo sunt puncta materia, est ergo materia illa, cui insunt formæ, & ista nec ab his separari potest, vt probatum est.

Generatur igitur simpliciter alterum. Tex. 30.

In generatione terminus à quo est corpus actu, non potentia corpus.

Concludit, quòd id, ex quo generatio est, aliquid est, vel corpus actu, & non potētia, sicut id â quo res fit actu etiam est, vel simile in genere, aut in specie, vt in vniuocis causis, aut saltē actu, vt in æquiuocis: sicut ergo à quo, est actu, ita etiam ex quo: generat enim ignis actu ex aqua, vel aliquo in actu sibi simile: similiter frigus actu generat durum sibi dissimile ex aliquo actu, puta molli.

Nota prima materia duplex vna alterationis altera compositionis.

Hic nota diligenter vt intelligas Aristot. mentem, quòd materia est duplex, quædam est alterationis, quæ sui mutatione rem cōficit, vt mel & acetum sui mutatione faciunt oximel, & elementa mixtum: quædam est materia cōpositionis, quæ non destructa rem componit, vt lignum arcæ est materia in arte compositionis: at in naturalibus est materia prima in composito per se.

Nota. In generatione repetitur vtraque materia, & in augmentatione, sed diuerso modo.

Aduerte etiam, quòd in generatione, præter materiam compositionis est etiam materia alterationis, puta terminus à quo, vt aqua materia est ignis similiter augmētatione est materia alterationis cibus extrinsecùs sumptus, qui corrumpitur: & in hac materia alterationis conuenit generatio, & augmētatio, & talis in vtraque est corpus compositum, ac ob id Aristot. modo de generatione, modo de augmentatione loquitur hic, quia cōmunem habent alterationis materiam.

Generationis tamen materia compositionis differt ab ea, quæ est augmentationis, quod materia generationis non est corpus, sed prima materia: at in augmentatione est corpus actu: nam vt dicemus, cibus, qui est materia alterationis, conuertitur in propriā substantiam rei viuentia, & sic cōuersus, & factus actu, auget tunc: vtraque ergo materia in augmentatione est corpus actu, vt latè dicemus post.

Quoniam autem est & substantia. Tex. 31.

Materia augmentationis est corpus actu non commune corpus sed particular & singulare.

Cum dixisset augmentationis materiam corpus esse, seu materiā vt est à re inseparabilis, nunc probat quòd non qualecūque corpus sed particulare & singulare, non enim corpus actu in cōmuni, sed hoc, & illud, est materia augmentationis: & hoc sic probat: materia, vt est in corpore, est materia augmentationis, sed non est cor- *1 Ratio.*

pus

pus quòd non sit hoc corpus singulare, ergo corpus singulare est materia augmentationis.

Probat, q̄ omne corpus sit corpus singulare, quia nullum est vniuersale corpus separatum.

Nota: idem est re alterationis & augmẽtationis subiectum ratione diuersum.

Ex quo fit, quòd corpus est quale, & sensibile, & idem est alterationis & augmentationis subiectum, quamuis ratione differant, non tamen re, vel loco: idem enim est corpus, quod est quantum, & q̄ est quale, & eundem occupat locum, nisi quis velit dicere qualitates esse separatas, quod est impossibile: ratio tamen vtriusque est diuersa, secundum enim quantitatẽ est augmẽtationis materia, vt quale verò alterationis.

Colligitur ratio.

Et hinc colligitur ratio: nam materia augmenti corpus actu est, & non potentia corpus, & magnitudo; quia idem est subiectũ, & materia circa quam contingit alterationes esse, & augmentationes, sed alterationes sunt circa corpora actu, & particularia, ergo & augmentationes: non ergo est aliquid commune & separatum, putà materia, vt probatum est.

2. ratio.

Alteram etiã rationem facit ad idem probandum ex differentia generationis & augmentationis: nam generatio est ex potentia in actum, at augmentatio est additamentum præexistentis magnitudinis habentis iam magnitudinẽ: fit ergo augmentatio secundum corpus actu, & nota quod loquitur iam de materia compositionis,

Dubium.

Dubitatur, nam cùm augmentatio sit motus, videtur quòd sit existentis in potentia, & ad quantitatẽ, quia est motus ipse ad quantitatem.

Solutio. Nota. Quod augetur est partim in actu, & partim in potentia. Sic etiam id ex quo fit augmẽtatio.

Aduerte, quòd id quod augetur, partim debet esse actu, partim potentia ad quãtitatem: est quidem actu, quia debet præcedere sub aliqua quantitate, quod enim totam acquirit quantitatem de nouo, nõ augetur, sed generatur: augmentatio enim ad maiorem quãtitatem est, & respectu huius debet esse in potentia.

Id etiam ex quo augmẽtatio fit, debet actu & potẽtia quantum esse: actu quidem, quatenus corpus aliquod debet esse, & non materia separata, potentia verò quatenus debet esse sub quantitate illius rei, quæ augetur. Aristot. loquitur secundum id quod est vtrũque actu, & quòd augetur, & ex quo fit augmentum.

Accipiendum itaque magis. Tex. 32.

Repetitur quæstio diligentius examinanda.

Modum augmenti scrutaturus, cum materiã esse corpus actu docuisset, iterum eandẽ quæstionem proponit, vt iam modum hunc explicet, ob id iterum quæstionem à principio particularius dicit proponendam, an id ex quo augmentatio fit, sit corpus actu.

Nota.

Et nota verba, dicit. n. quali existẽti augeri. i. cùm augmentum fit secundum aliquem modum, huius causas determinare oportet.

Suppositio trium principiorum.

Ad explicandum autem hoc, sumit tria principia communia in augmen-

augmentatione, per hæc autem reliqua inquirit: sicut de loco disputaturus prius communia de ipso sumpsit. Primum principium augmentationis & diminutionis doctrinæ est: quod augetur, eius quælibet pars augetur. Alterum quòd augetur, idem est in principio & fine augmenti: similiter etiam de diminutione: & hoc principium in textu sequenti ponit. Tertium est, augmentum fit aliquo ab extrinseco sumpto, quæ omnia postea examinanda sunt.

Primum. *2.* *3.*

Ratio dubitationis

Ponit igitur argumentum, ex quo augmẽtum fit, vel est corpus, vel incorporeum, si incorporeum, erit vacuũ vel aliquid ex his quæ superiùs impugnata sunt: si corpus ab extrinseco sumptum, cum id quòd augetur secundum omnẽ sui partẽ augeatur, videtur quòd sit corporum penetratio, quod est impossibile. Hoc est argumẽtum dubitatiuum ad indagandum modum augmenti.

Sed neque sic contingit. Tex. 33.

Reijcitur quidam augmentationis modum.

Excludit quẽdam modũ, quem aliquis posset excogitare, puta ꝙ sic fit augmentum, quomodo ex aqua aer, fit enim maior substantia ex minori. Diminutio verò è contra, ex aere aqua, hũc modum excludit, dicens quòd est generatio & corruptio, nõ tamen augmẽtatio, nec aquæ, nec aeris, nec corporis in communi: si enim aliquid videretur augeri, esset corpus commune aquæ & aeri, quia illud maneret sub minori & minori quantitate; illorum enim vtrumq; nõ manet, sed vnum generatur, alterum corrumpitur, sed tale corpus non est actu, quia non est aliud, quam aqua & aer: non enim corpus est in communi separatum,

Quòd autem aqua vel aer non augeatur, prostat, quia in augmento oportet seruare omnia principia tria, quæ dicta sunt, deest autem vnum hic, quia quod augetur, debet manere idem sub vtroque termino: at cùm ex aere fit aqua, neutrũ manet ante & post: est enim vnum generatum, alterum corruptum, & in hoc similatur augmentatio alterationi, in vtraque enim idem manet (intellige compositum substantialem) quamuis alteratio fit secundũ passiones, augmentatio secundũ quantitatem.

Hic dubitat Philop. de aere cùm fit aqua, videtur enim relinqui vacuum, & cùm aqua fit aer, videtur esse penetratio. *Dubium*

Respon. quòd neutrum sequitur, sed quòd partes propinquiores elementi parum cõdensentur, cum fit aer, rarefiant autem, cum fit aqua. Sed de hoc diximus li. 4. Physic. text. 83. *Solutio.*

Dubitabit autem aliquis. Tex. 34.

Quid augeatur cibus, an animal, an vtrũque.

Cũ dixisset corpus augeri corpore, dubitat, quid dicatur augeri, an cibus ipse, an id quod sumit cibũ, an vtrũq;: videtur. n. ꝙ vtrumque nam sicut cùm aqua miscetur vino, vtrumque augmentum suscipit, ita similiter cibus, & animal.

Respon.

Respon- sio animal augetur, nō cibus. Respon. quòd non augetur nutrimentum, sed animal, quia non manet nutrimentum & cibus, animal autem manet, & quod augetur debet manere.

Respon. autem ad exemplū de vino quòd id quòd dominans est, & vincit alterum, dicitur augeri, vt vinum si parum aquæ infusum sit: quòd autem vinum dicatur augeri, patet, quia manet, & illa mixtio vinum est, cùm faciat vini effectus, contrà verò aqua augetur, si parum est vini, & vincit aquas. Et attende quòd loquitur de augmēto improprio per similitudinem ad proprium, quod est viuentium.

Idem in alteratione dicendum. Idem dicit in alteratione, non enim passio quæ de nouo est, alterata dicitur, sed subiectum, quod idem manet.

Quo autem alteratum est hoc quandoque quidem.

Similitudo & dissimilitudo augmentationis & alterationis. Cùm de alteratione, & augmentatione dixisset similitudinem habere, quòd id quod alterari & augeri dicitur, debet permanere, nūc dissimilitudinem, & similitudinē quandam in ipsis ponit.

Alterans duplex quòd alterando alteratur, & quòd alterando non alteratur. Dissimilitudo est, quòd si respicias id à quo fit augmentum, & à quo alteratio, puta extrinsecum ipsum, ꝙ in alteratione est agens, in augmento cibus, tunc alterans aliquando alterat, & alteratur: vt dum frigefacit aqua, calefit: aliquando non alteratur, vt sol agit, non alteratus ab eo, in quod agit: non sic autem in augmento se habet cibus, sed semper auget, & non augetur.

Similitudo tamen est, quòd sicut in aucto est virtus augendi, ita in alterato virtus alterandi, ita vt in vtroque id est, alterabili, & augmentabili sit principium motus scilicet augmentationis & alterationis.

Et per hoc solui potest dubium vnum. Nam aliquando cibus fit maior in corpore, vt dum conuertitur in spiritus, id est, in substantiam subtiliorem, vt in chilum, aut sanguinem, tamen non augeri dicitur, non solùm quia corruptus est, vt diximus, & non manet, sed etiam quia in cibo non erat illa virtus, vt conuerteretur in maiorem substantiam, sed in animali alterante, & conuertente cibum quòd si augeri diceretur, vtique haberet virtutem talem in se. *Solutio cuiusdam dubij.*

Hinc habes, quòd id, quod augetur, in se habet virtutem vt talē motum exerceat, nec est virtus augmentatiua ab extrinseco, sicut est cibus. *Nota. Quod augetur debet habere in se virtutem, vt talem motum exerceat.*

Dubium, An virtus alteratiua sit in alterante.

Duplex dubium hic esse potest, alterum est, quomodo dicitur virtus alteratiua esse in eo quòd alteratur: videtur enim potiùs esse ab extrinseco, non enim calefit aliquid, aut frigefit nisi ab extrinseco agente.

Aduerte, quòd non est dubium de virtute augmentatiua: hanc enim certum est esse in eo, quòd augetur, non in ipso cibo, & hoc dupliciter, *1 funda.*

pliciter, vt bene dicit Philo. Primò, quia in eo est virtus augmentatiua, vbi est virtus nutritiua, sed hæc non est nisi in eo, quod nutritur, non autem in cibo, & nutrimẽto, quia nutrimentum corrumpitur, at virtus nutritiua manet, est ergo in ipso, quod nutritur, hoc enim manet.

2. Secundò, quia ibi est virtus augmentatiua, quod assimilat sibi, & ad se trahit aliud, sed quod augetur, trahit ad se, & sibi assimilat nutrimentum, non autem è contrà: ergo in eo est talis virtus: de hoc non est dubium, at de alteratiua virtute hoc est difficilè,

1. Opinio. Duplex est opinio circa hoc, & Latinorũ, & Græcorum: Latini dicunt, sensum Arist. esse virtutẽ alteratiuam esse simul cum augmentatiua, vt sicut in eo, quod augetur est virtus augmentatiua, ita etiam sit alteratiua alterandi cibum ipsum: & hæc est doctrina vera, sed non videtur ad mentem ipsius Arist. Nam tunc est non esset virtus in eo, quod alteratur: est enim cibus, qui alteratur. (*Reijcitur hæc opin.*)

2. Opin. Propterea magis placet altera expositio Alexandri, & Philop. in cuius declarationem aduerte, ꝙ est duplex virtus alteratiua, vna remota, quã aliqui actuatiuã vocãt, altera propinqua, quam aliqui factiuam alterationis vocãt. (*Nota. 1. Duplex est alteratiua virtus, ppinqua & remota.*)

Et vt clarius hoc fiat, aduerte quòd est aliquod alterans, quod non alterat aliquid, nisi prius ab ipso alteretur, sicut vinum, & piper non calefaciunt, nisi prius à calore naturali alterentur: similiter pharmaca: tunc illa virtus, quæ primò actuat, & alterat ipsum alterans dicitur remota, & actuatiua: illa verò quæ alterata alterat propinqua, & factiua illius alterationis. (*Nota. 2. Quoddã alterãs nõ alterat nisi prius ipsum alteretur.*)

Loquitur igitur Arist. de virtute alteratiua actuante, hæc enim est in eo, quod alteratur, vt notum est, vt virtus actiua piperis est in eo, quod à pipere calefit, & alteratur: & talis est ea, quæ est in eo, quod augetur, actuat enim cibum qui actuatus animal alterat, & ita locus exponitur. (*Responsio ad dubium qui virtus alterans sit in alterãte.*)

Alterum dubium est, quomodo dicitur hic esse alterans, quod non alteratur, cum constet agens repati dum agit. Philop. dicit, verum est agens alterari, & aliquid parum alteratur, vt plus sit, quod agit: & hoc dicitur non alterari. (*Dubiũ. 2*) (*1. Respõ. Philop.*)

At magis in hoc placet mihi expositio multorum latinorũ, quòd loquatur in genere de quocũque alterante: est autem aliquid, quod alterat, & non alteratur, vt sol, cæli, & causę vniuersales. Est aliud, quòd alteratus simul, vt particularia agentia: & sic in textus expositione diximus exemplum ponentes de vniuersali causa. (*2. Respõ. verior.*)

Quoniam autem dubitatum est de his Tex, 35.

Cum de modo argumentationis disputasset, ipsum iam explicare aggreditur, ac repetit, quod superius dixit, puta in modo isto (*De modo augmẽtationis repetũtur quædam antedicta.*)

constituendo, & explicando esse obseruanda principia illa tria, ne aliquod falsificetur. Primum est, vt maneat idem quod augeri dicitur, alterum est, augmentum fieri, aliquo ab extrinseco adueniente: tertium est, vt quodlibet signum sensibile augeatur. Vocat signum sensibile partem minimam naturalem, quæ potest per se actionem habere, & cibum conuertere.

Tria obseruãda principia in augmẽtatiuis.

Adhuc præter ista tria principia oportet alias tres veritates obseruare, quas simul cõcordare, est difficile, quòd non est vacuum intra corpus, quòd non est corporũ penetratio: quòd non augemur in corporeo, sed corpore.

Tres aliæ obseruandæ veritates.

Ista tria simul cõsonare, videtur difficile: nam corpore suscepto ab extrinseco augemur: quare videtur, quòd penetretur cũ nostro corpore, quòd si penetratio nõ est, videtur, quòd nõ debeat esse corpus, quo augemur: quòd si nec penetratio est, nec in corporeo augemur, videtur, ꝙ interius sit vacuũ, in quod recipiatur corpus hoc, ꝙ si non est vacuum, profectò difficile est: modũ inuenire, quo possit augmẽtatio cõstare, at talis modus inueniẽdus est: nã impossibile est, vnumquodq; illorũ scilicet in corporeo augeri, penetrationem esse, aut vacuum intra corpus, quod augetur dari.

Quid difficile videatur hæs simul cõuenire & inuenire modũ quo fiat augmentatio.

Suscipiendum autem causam cùm determinauerimus.

Antequam huius causam explicet, & modum, prius duo proponit: alterum est, quod partes dissimilares augentur, quia similares augentur, & ratio est, quia ex ipsis constant.

1. Suppositio. Partes dissimilares augẽtur quia similares augentur

Hoc proponit Arist. vt sciamus, quid est, quod primò augetur, & in eo modum consideremus.

Aduerte ex lib. 1. Histo. cap. 1. in animalibus, etiam in alijs viuẽtibus esse partes in duplici differẽtia, quædam dicuntur similares, puta quæ diuiduntur, & componuntur ex partibus eiusdem rationis & denominationis cũ ipsis, vt caro cuius quęlibet pars est caro, & os, & neruus, & similia.

Nota. 1. Nota. 2. Quæ sint partes similares & dissimilares.

Quędã sunt partes dissimilares, quæ ex huiusmodi similaribꝰ cõstãt, & membra vocãtur, vt caput, manus, pes, & reliqua, & harũ nõ quælibet pars est eiusdẽ rationis cũ toto, nõ enim pars capitis, vel manus est caput, aut manus.

Cùm igitur dissimilares sint aggregationes similariũ quędã augmẽtũ ipsarũ pendet ex similaribus: ob id .n. augetur caput, quia os, caro, nerui ipsius augentur.

Alterũ, ꝙ proponit, est quamq; partium similarium, sicut, & aliæ res naturales, quæ dicũt formam in materia, dupliciter dici, vno modo pro forma, altero modo pro materia, vt os, caro, neruus, aliquãdo pro formis, aliquando pro materijs: sumuntur.

Suppositio. Partes similares aliquando accipiuntur pro forma aliquãdo pro materia.

Et quamuis iste locus sit difficilis, & varie exponatur à multis, tamen sequar modo expositionem Philop.

Nota expositionẽ loci Aristot.

Philop. quia in quæstione hoc latiùs examinabitur: per formam, & materiã intelligit eas, quæ sunt partes substantię compositæ naturalis & dicit, quòd nomina aliquã do significant formas, aliquando materias idest, aliquando rem ratione formæ, aliquando rem ratione materiæ, secundum quod contingit prædicare de his, & quæ secundum materiam, & quæ secũdum formam insunt: aliquando etiã totũ cõpositũ significãt, vt dicit Philop. sed non exprimit Arist. quia hoc nil facit ad præsens.

Nomina aliquando significat rem ratione formæ aliquando ratione materiæ; aliquãdo totũ cõpositũ.

Quamcunque igitur partem augmentari.

Suppositis his, quæ in præcedenti textu dicta sunt, constituit conclusionem, quòd augetur, caro, os, & reliqua secundum formam, nõ autem secundum materiam, ita vt illa tria dicta principia veritatem habeant in augmento secundum formam, non autem secundum materiam.

Cõclusio Arist. augmentatio fit secundum formam non secũdum materiam.

Quòd est dicere, os, neruus, & reliqua dicuntur augeri, quia ipsorum formę modo sub minori, postea sub maiori sunt materia: & ipsorum materiæ non dicuntur augeri, quia quædam partes recedunt, quædam adueniunt nec vnquam materia manet eadem.

Oportet enim intelligere quemadmodũ. Tex. 36.

Comparatione explicat, quomodo vna forma maneat, puta sit aliquod vas, in quo infundatur aqua & effundatur ita, vt noua, & noua sit aqua, tunc manet idem vas, at materia nõ: ita similiter forma viuentis est, sicut vas, manet eadem, tamen partes materiæ, quędam recedunt, quædam adueniunt.

Explicatur cõclusio Cõparatione.

Dices, quòd non est simile exẽplum: nam vas manet sub eadem quantitate, at forma aucti est maior, & maior.

Obiectio

Dico, quòd exemplum tantum est ad vnitatem formæ ostendendum sub diuersa materia, quòd si exemplum velis adæquatum, vt dicit Philop. sume vtrem, qui simul extendatur, dum aqua accedit, & tunc erit exẽplum plenius.

Solutio.

In his autem, quæ sunt dissimilium partium. Tex. 37.

Cum dixisset, formam manere eandẽ in osse, & neruo, & reliquis, nunc id magis esse manifestũ, docet, in dissimilaribus partibus, in quibus notius est, quod proportionaliter auctæ sint, id est, secundum omnes suas partes.

Idẽ ostẽditur in partibus dissimilaribus fieri augmentationem secundũ formã in quibus clarius apparet.

Quare autem in his sit notius, reddit rationẽ, quia magis nota est forma: & semper videtur restare manus formæ, pedis, & capitis, quantumcunque materia existẽs sub forma tali sit alia, & alia.

1.

2.

Confirmat ex vulgo, notiorem esse formam dissimilarium: nam omnes communiter putant, in animali mortuo manere eandem carnem, tamen non eadem membra, & re vera, neutrũ manet, quia vtriusque forma scilicet anima recessit. At error est, quia minus discernitur forma in similaribus.

Quòd si huius quærens rationẽ, ea est: nam operationes membrorum sunt notiores, quàm similariũ partiũ ob id cũ in homine mortuo nõ sunt, faciliùs cognoscitur, illic deesse formam, quàm in similaribus.

Cõclusio Arist. Quod augetur manet idem & secundum omnem partem augetur secundum formam nõ secũdum materiã.

Concludit ex his, quod augeri & idem manere in actione, & secundum omnem partem augeri, verum est, secundum formam nõ tamen secundum materiã, quod post examinabitur.

Maius autem totum generatum est.

Tex. 38.

De eo ex quo fit augmentum esse dẽt dissimile in principio & simile in fine.

De modo, quo augmentum fiat, dixit, nunc ad materiam, & id, ex quo augmentum fit, se trãsfert, ac dicit, quod nutrimentum quidẽ in principio est contrarium, & dissimile ipsi viuenti, tamen mutatur in simile, verbi gratia, accedit sanguis humidus, ossi sicco, est quidem sanguis contrarius, tamẽ mutatur in os, & fit similis, & sic auget ipsum os, & sic in reliquis partibus: & ita augmentũ fit ex simili, & dissimili, simili in fine mutationis, dissimili in principio.

Dubitabit autem aliquis quale oportet.

Tex. 39.

Id quod nutrit & auget, dẽt esse potentia viuens.

Quia dixerat, quòd nutrimentum est dissimile in principio, posset quis quęrere, an omnis res sit nutrimentum ita, vt quodcunque corpus augeri possit. Ad hoc respondeo quòd non, sed id solum, quod est in potentia viuens, & potentia id, quod debet nutriri, & augeri: id ergo auget carnem vel os, quod est potentia caro vel os.

In nutritione sit quædam generatio & corruptio.

Ex quo sequitur, quòd debet esse corruptio, & generatio quædam: corrumpitur enim id, quod est potentia caro, vel os, si sit, puta sanguis vel aliud quid, & fit actu, ac generatur caro, & os, vel reliqua, quæ augeri debent.

Nutritio præcedit augmentationem.

Vnde augmentationem præcedit generatio nutrimenti, secũdũ quam fit actu simile ei: quod debet augere, & nutrire.

Nutrimentum non dent manere per se sed vnitum nutrito, & aucto.

Sed addit, quòd sic ille cibus, & nutrimentum debet generari, & fieri actu viuens, puta caro, os, vel neruus, vt non maneat per se existẽs, tunc enim esset generatio, sed debet coniungi, & vnire cum ipso acto, & nutrito, & ita nõ per se, sed in hoc, quod augetur debet esse, & sic ipsum augere poterit.

Quid igitur patiens ab hoc actum est.

Quod augetur dẽt recipere in se nutrimentũ mutatum & sibi vnire.

Concludit ex dictis, quòd augetur, debet in se recipere ipsum nutrimentũ mutatum, & ab ipso parti recipiendo, & nõ solùm recipiẽdo, sed etiam velut secum miscendo per copulationem, & vnionẽ: & hoc Arist. dicit, modo interrogatiuo: explicatq; duplici exẽplo.

1. Exemplum.

Alterũ est: si quis habeat vinum quod habet potentiam conuertendi: & faciendo vinum aquam sibi mixtam, & infusam, & infundat parum aquæ ipsi vino, tũc ex aqua fiet vinum, non vt per se, sed cum ipso vino coniunctum, & vnitum sic fit conuersio cibi in aucto, quãtum, ad hoc.

2. Exemplum.

Alterũ est de igne, qui aliquãdo com

comburit ligna distantia, & non sibi vniendo: & tūc dicitur generatio ignis: aliquando vrit sibi iniecta, ac sibi vnit, & tunc augetur.

Sic virtus augmentatur, quæ inest in carne, vel osse, vel alijs partibus conuertit nutrimentum in potentia ad actum, & sibi vnit, & insurgit augmentatio.

Nota. Et aduerte, quod exempla solū in hoc ponūtur, vt ostendatur generatio, quæ fit non per se, sed cū agentis copulatione, & vnione.

Quantum autem vniuersale quidem. Tex. 40.

Dubium Hunc locum benè exponit Philop. Dicit enim, quod dubium soluat, quod suboriri poterat ex his, quæ dicta sunt de nutrimento: dictum est enim, quod sit potentia viuens, scilicet caro, os, neruus, vel aliquid simile, & quod debeat mutari in actu tale: ex hoc videtur sequi, ꝙ iam ipsum non sit actu corpus, sed potentia, nec magnitudo.

Solutio. Ad hoc respon. quod potest quidem esse, vnū actu corpus, & quātum, & aliud potentia: non enim prohibet, vt id, ꝙ debet fieri ex potētia aliquid actu, sit aliud quid actu, & quod sit hoc quantum, sit aliud quantum: & ad hoc ostendendum dicit, quod non fit vniuersale, vt animal, sed ipsum singulare, putà hoc, vel illud, nec fit corpus in communi, sed hoc vel illud: similiter nec quātum in communi, sed hoc vel istud: si enim fieret in vniuersali corp⁹, fieret prorsus ex nō corpore: &, si fieret quātum in vniuersali, fieret ex omni non quanto: at cùm fiat hoc corpus potest fieri ex hoc non corpore, sed quid sit aliud corpus similiter fit quantū, ex alio, quod non sit illud quātum, sit tamen aliud: ita ergo augetur caro ex aliquo quanto, sed non ex eo, quod sit caro ipsa quanta actu, vt ex sanguine: similiter, nutritur, & augetur vnumquodque ex eo, quod est potentia tale, & mutabitur in actu tale: non tamen prohibet, quin sit aliquod aliud actu corpus.

Dubium Philop. Dubita Philop. quare cùm fit animal fit ex omninò non animali: at corpus fit semper ex corpore.

Solutio ex eodem Respon. quod forma animalis est separabilis, idest, potest esse materia absq; quacunque animalis forma, at non à corpore separabilis est: & hoc quia materia semper habet quantitatem.

Nota. Ex quo loco aliqui putant secundum Philop. quantitatem esse coæuam materiæ, sed non est talis sententia Philop. in hoc loco, solùm enim dicit, quod nō sit materia absq; vlla quantitate, siue sit ista: siue illa, sed non semper cum eadem.

2 Solutio authoris. Sed debebat adhuc ratio dari, quare non sit separabilis à quantitate: ob id dico, quòd materia non potest esse vnquā denudata ab omni forma corporis, sed aliquā semper debet habere, siue hanc siue illam, quia proprius, & primus ipsius materię actus, est actus corporis, & eius potentia in hunc termi

 natur,

natur, quāuis non habeat hūc actum ab vna forma, vt voluit Auic. sed ab ipsis singulis formis sensibilibus, quibus omnibus commune est dare hunc actum primum materię, vt ipsa cōpositū fiat, & sit

Secundum igitur quod potentia compositum. Tex. 41.

Distinctio augmentationis à nutritione. Cum nutrimentum, qualiter se haberet, ostendisset, nūc distinguit augmentationem à nutritione: hæ enim ex eodem fiunt subiecto, dicitq; ratione, & definitione differre, subiecto tamen conuenire, *Conueniunt subiecto differunt ratione.* nam augmentatio respicit nutrimentum, vt est potentia quātū illud, quod debet augeri: nutritio verò respicit idem, vt est potentia substantia viuens.

Exēplū. Verbi gratia, sit nutrimentum, putà sanguis, hic est potentia caro nutrienda, & potentia quātum ipsum scilicet caro nutritio fit ex ipso, vt est potentia caro, & actu fit caro: augmentatio verò, ex ipso vt est potentia tale quantū viuēs, & fit actu quantum.

Nota. Aduerte, tamen cum Philop. ꝙ tunc fit nutrimentum actu quantum, quando auget quantitatem viuentis sua additione: hoc autē non semper est, ob id manet nutritio, quæ est conuersio sola, nō augmentum: hoc autem fit, cum plus substantiæ est deperditum, quam reparetur per talem conuersionē, vt inferius dicemus.

Et nutrimentum augmentationi idem.

Distinctio inter Posita differentia inter augmentationem, & nutritionem, nūc eandem ponit inter id ꝙ nutrit, & ꝙ auget, sunt enim idē subiecto, sed differunt ratione, *id quod nutrit & id quod auget. Sunt idē subiecto & differunt ratione.* Vt .n. cibus est potētia caro, nutrit carnē, vt autē est potentia quanta caro, ita vt sit plus, quā deperditū, sic auget, cùm, verò minus, diminuit, semper tamen siue in augmento, siue in decremento est nutritio, quia est substantiæ conuersio.

Hæc autem forma sine materia vt immaterialis.

Quid hoc loco intelligit A. rist. per formā & materiā. Locus est difficilis, tamen placet Alexandri expositio, & Philipo. vocat materiam quantitatem ipsam, vocat formam ipsam substantiam, & tunc est caro in potētia forma, cum nutrit, in potentia verò materia cum auget.

Cum ergo dixisset paulò antè, quòd nutrit, vt est potentia caro, addit hoc esse formam sint materia idest, respicit substantiam, non quantitatem.

Occurrit obiectioni. At ne quis existimaret, esse hic formam absq; materia omnino, addit, quod nō est, sed dicitur hoc immateriale eo modo, quod id, ꝙ est in materia immateriale dicitur, puta re in materia est, sed secūdum se, & intellectū absq; illa materia, & quantitate consideratur.

Quòd si accedit materia, & nutrimentum in potentia vtrumque scilicet substantia, & quantum, puta materia, & forma, vt dictum est, tūc & nutritio, & augmentum fiunt, & fit augmentum in partibus immaterialibus, id est secūdū formam augmentum fit.

Si

Si autem amplius facere non possit. Tex. 42.

De diminutione quo. fiat. Diminutionem explicat tunc esse, cum nutrimentum in minus conuertitur, quam sit deperditũ, sicut cum tantum aquæ infunditur vino, vt iam aquosum fiat, & virtus minuatur.

Nota. 1. Et nota cum Philop. quòd exẽplum solum est quantum ad virtutem tantum, puta, virtus vini fit minor, dum plus aquæ infunditur, quæ minus potest conuerti in vinum: ita similiter in viuẽti secũdum quantitatem, minuitur .n. quantitas, dum minus reparat, quam sit deperditum.

Nota. 2. Quandiu viuens viuit aliquæ pártes eius deperdũtur Aduerte etiam quod dum viuens viuit, semper deperdit partes substantiæ, & materiæ, quas nutritione continua reparat.

Nota 3. Triplex viuentium status. Sed triplex est viuentium status: naturalis primus, in quo plus reparat, quam deperdat, & sic fit augmentum: alius est in quo tantum reparat, quantum deperdit: tertius, in quo minus reparat, & iam incipit imminere mors: & est diminutio: tamen in his omnibus est nutritio, dum vita durat.

Hæc Arist. dè augmentatione: tamen quia ex præcipuis considerationibus, & difficilibus philosophicis quæstionibus ista de augmentatione non tenet infimum locum, paulum debemus immorari, & ea omnia quæ dicta sun discutere, & magis declarare.

QVAESIO. VIII.

An Augmentatio sit generatio.

Scopus disputationis. Agẽdũ de augmentatione ppria. s. viuẽtis. Inter alia, quæ de augmentatione disputanda sunt, id primum sumimus examinandum, sub quo genere sit, quia hoc multum ad ipsius attinet definitionem: oportet autem aduertere, quòd nõ hic de quacunque augmentatione, sermo est sed de ea, quæ est viuentium, hæc enim propria est.

Nota. Communis augmentatio multiplex. Sumitur autem argumentatio vel in communi pro incrementi: & maioritatis cuiusque motu, & sic multipliciter dicitur. Primò, pro quacunq; intensione, qualitatis, dicitur enim intensio augmentum quoddam, & qualitas augeri 1. dicitur: Altero modo, pro augmẽto in numeris, dicuntur enim nu- 2. meri augeri per additionem vnitatum: Tertiò, augetur magnitu- 3. do aliqua per magnitudinis additionem, vt aqua additione aquæ. 4. Quartò etiã augetur aliquid, nulla facta additione, & sic rarefactio dicitur augmentatio quædã, nec de his augmentationibus in præsenti est disputatio, sed de ea, 5. quæ est viuentium, quæ adueniente aliquo extrinseco fit.

1. Ratio Quod augmentatio sit generatio Ac petimus, an talis sit generatio: & videtur, quòd sic. Primo, id, quo posito, ponitur augmentatio, & quo ablato, aufertur, est ipsa augmentatio, sed posita tali generatione, puta maioris partis substãtiæ, quam sit deperdita in viuẽte, ponitur augmẽtatio, & ipsa ablata, aufertur: augmẽtatio, ergo illa

generatio est augmentatio.

2. Ratio. Secundò, augmentatio est generatio maioris partis substantiæ sed generatio maioris partis est generatio, ergo augmentatio est generatio.

3. Tertiò, quia augmētatio assimilatur mutationi, quia ignis in se conuertit lignum, sed hæc est generatio, ergo & augmentatio.

4. Quartò, quia in augmentatione est corruptio simpliciter cibi, ergo ibi est generatio: corruptio enim vnius, generatio est alterius: ergo augmentatio est generatio.

1. Opinio Marsilij. In hac difficultate sunt tres sententiæ: Prima est Marsilij q. 10, qui augmentationem dicit, generationem esse quandam: est enim generatio, & conuersio cibi, cum est, & fit maior substantia, quā sit deperdita, ita tamen, quòd non sit generata per se, sed coniuncta, & vnita cum viuente, ob id vocat aggenerationem hanc talem mutationē: & dicit, augmentationem esse aggenerationem quandam.

2. opin. aliorum. Alia est sententia aliorum, quos ipse citat, qui augmentationem plures esse motus dicunt: est enim partim generatio, partim motus localis, partim alteratio, & alij, quia hi omnes necessario in augmentatione sunt.

3. Opin. Alb. Saxonis, AEgid. &c. Tertia sententia est Alberti Saxo. q. 9. & AEgid. q. 27. & Philop. tex. 41. & est cōmunis, quòd augmentatio non est generatio illa, quamuis sit necessaria, & præuiat sed augmentatio est motus in quantitatem maiorem, quæ ex illa aggeneratione insurgit, non enim solum nutrimentum in substātiā viuentis conuersum substantiam nutrit, sed etiam quantitatem habens, cum plus est, quam deperditum sit, Ipsum viuens augetur, & motus ille augmentum est, secundum quem substantia viuētis per maiorem quantitatem dilatatur. Hęc sunt opiniones præcipuæ aliorum.

1. Concl. Pro quarū dilucidatione sit prima cōclusio. Augmētatio est motus à minori ad maiorem magnitudinem formaliter, nō autem aggeneratio substantiæ.

5. Fun. in augmētatione quinque mutationes reperiri. Pro declaratione aduerte in augmentatione multas mutationes conuenire, est vna alteratio secundum quam pars viuentis nutrienda cibum sibi iuxta positum disponit, vt in sui similitudinem reducat. 2. Altera est corruptio substantialis cibi, forma enim recedit ipsius, & hanc sequitur tertia, nempè generatio quædam, secundum 3. quam in illam cibi materiam forma viuentis succedit de nouo, nō quidem separatim, sed coniūctim cum ipso viuente: & talis mutatio nutritio est viuentis: post hāc est quarta, hanc sequens, secundum 4. quam quantitas nutrimenti mutari copulatur viuenti ita, vt fiat 5. viuens maius quàm ante erat, & hæc sola dicitur augmentatio, quā sequitur alia quinta noui loci maioris acquisitio.

Aduerte vlterius, quòd altera-

2. Fund. alteratio precedit tēpore reliquas 4. mutationes: illa vero quatuor sunt simul.

tio præcedit tēpore reliquas quatuor, at quatuor aliæ, quæ, facta alteratone fiūt, simul tempore sunt, ita, vt dum forma cibi expellitur, altera introducitur, & viuens augetur, & locus etiam mutatur, dū maior occupatur, quam ante. Quamuis ergo simul tot mutationes conueniant non tamen propter similitudinem earum natura confundi debet: sed differūt inter se multum, ac varias habent rationes.

Augmētatio & nutritio realiter differunt

Imò quia quantitas distinguitur realiter à substantia, etiā augmentatio, & nutritio realiter distinguuntur, cùm sint ad diuersos terminos realiter differentes, & præsertim si augmentatio cū quātitate, & nutritio cum substantia re idem sunt: est enim valde probabilis opinio, quòd mutatio à termino non distinguitur realiter, vt diximus libro 3. Physi.

Probatur cōclusio. 1. Ratio.

His suppositis, notus est sensus conclusionis. Probatur autem primò. Mutationes, quarum termini distinguūtur, & ipsi distinguuntur, sed generationis, & augmentationis termini distinguūtur: est enim augmentatio ad quantitatē, & aggeneratio ad substantiam: ergo & ipsæ distinguūtur: ergo augmentatio non est generatio.

2. Ratio.

Secūdò. Augmentatio est a subiecto in subiectum, ob id motus dicitur ab Arist. 5. Physi. at generatio est à non subiecto in subiectum nec motus est, ergo augmentatio non est generatio.

3. Ratio.

Tertiò, quòd generatur, non dicitur mutari, cùm non fuerit ante, sed fieri, vt cùm generatur homo, non mutatur, quia tunc est, quod autem mutatur, debet ante, & post esse: at quod augetur, dicitur mutari, & moueri: ergo nō est augmentatio generatio.

4. Ratio.

Quartò, si augmentatio esset generatio, tūc esset generatio, & augmentatio sub vno genere substantiæ, vtraq; enim est ad substantiā: non ergo essent quatuor mutationum genera, quæ Arist. & philosophi recipiunt.

Constat igitur ex his, augmentationem non esse generationem sed motum ad quantitatem: non enim dici potest, quòd sint plures motus: Tunc enim non vnum mutationis genus esset, sed aggregatio multorum, & vnū per accidēs.

2. Cōclu.

Secunda cōclusio. Proxima materia augmentationis est corpus actu simile specie, & accidente ei, quòd augetur.

Nota 1a Duplex materia augmentationis.

Aduerte, quòd est duplex materia augmentationis: altera, quæ dicitur alterationis, & hæc est nutrimentum ante conuersionem in substantiam viuentis, & talis materia remota est: altera compositionis est, & hæc est nutrimentū conuersum in substātiam viuētis, & ex hoc proximè fit augmentatio, non quòd tempore præcedat conuersio in simile ipsam augmentationem, simul enim sunt, sed tantum natura.

Vlteriùs etiam nota, quod non

sumpol.

Nota. 2. Nõ solũ nutrimẽtũ fit simile in substãtia sed in qualitate. solùm fit simile in forma substantiali, sed etiam in qualitatibus, vt os facit os, caro carnem, neruus neruum, & sic vnumquodque augetur, & nutritur corpore simili in substantia, & in qualitate: hoc docet Aristot. 8. Physic. tex. 55. vbi dicit, quod nutrimentum factum simile auget.

3. Concl. Tertia conclusio. Augmentatio est motio viuentis eiusdem manẽtis facta ab anima ex minori ad maiorem magnitudinem, adueniente aliquo extrinseco, vt suæ naturæ debitos quantitatis terminos viuens consequatur.

1. definitio augmentationis p causas. 2 definitio breuior. Hæc potest esse difinitio augmentationis.

Quamuis non sit opus sic definire, sat enim erat dicere, viuentis motus à minori ad maiorem magnitudinem: at vt melius causæ distinguerentur, posita est definitio prolixior.

Explicatio definitionis. Formalis causa est motus, in quo à generatione secernitur, & motus termini ad maiorem magnitudinem ex minori, in quo à diminutione differt, cuius termini sunt oppositi: ponitur subiectum proprium, quod est viuens: materia est extrinsecum aduenicns: efficiens est anima: est enim anima primum principium effectiuum augmenti: finis est, vt viuentia quæ statim à principio perfectam quantitatẽ adepta non sunt, ad ipsam perfectionem secundum propriam cuiusque naturam per augmẽtationem perueniant. De singulis his causis non est in præsenti disputandum, sat est modò in generali ipsas attingere. Per hæc ad argumenta possumus facilè respondere.

Ad primũ neganda est maior: per illam enim probaretur, quòd pater est filius, quia posito vno ponitur alterum, & ablato, aufertur. Sequitur quidem ex tali generatione augmentatio, non tamẽ augmentatio est ipsa generatio. *Solutio argumẽ. Ad. 1.*

Ad secundùm, quod in illa generatione maioris substãtiæ sunt duæ mutationes: altera substantiæ, altera quantitatis. Nec intelligas, quod illa productio quatitatis est augmentatio, sed simul cũ extensione, & dilatatione substantiæ, quæ prouenit ex vnione, & copulatione cum viuente ipso. *Ad. 2.*

Ad tertium dico, quòd comparatio illa ignis solùm est quantũ ad hoc, quod in augmẽtatione nõ generatur aliquid, vt per se sit, sed coniunctum cum viuẽte, tamẽ adhuc in igne cõsideramus duas mutationes, & eam, quæ est ignis generatio, & eam quæ est ipsius accretio secundum maiorem quantitatem, quamuis sit impropria. *Ad. 3.*

Ad quartùm, admitto esse cibi corruptionem, simul etiam dico, esse ibi aliquam generationẽ, sed nõ est talis generatio ipsa augmẽtatio, sed ei est adiuncta, & ad ipsam necessaria, quamuis simul tẽpore vtrumque sit, propterea tamen non tollitur distinctio inter ipsa, vt dictum est. *Ad. 4.*

Qua

QVAESTIO. IX.

An in augmentatione eadem viuẽtis forma numero maneat?

Sensus q̃onis. GRauis quidem, & difficilis est quęstio ista, cuius sensus est, constat enim res augeri per conuersionem cibi in propriā substantiam, & diminutionem per recessum partium substantiæ: petimus autem, an cùm cibus destruitur, & in viuentis substantiā conuertitur, an in materia cibi noua pars animæ introducatur educta ex potentia illius materiæ cibi, an eadem prorsus numero anima, quæ in viuente erat, ingrediatur illam: similiter in diminutione, cũ recedit pars carnis, ossis, vel alterius, an particula animę, q̃ ibi erat, corrũpatur, an nõ, sed maneat regressa ad alias materiæ partes.

Nota. Et nota ꝙ ex determinatione huius difficultatis simul manet alia determinata: puta quomodo ꝙ augetur debeat manere idem.

1. Sĩten. Pro altera igitur parte quęstionis, puta, quòd sit eadẽ anima numero sub maiori, & sub minori materia, sunt argumenta.

1. arg. Pro parte affirmatiua. Primum est ex Arist. tex. 36. vbi dicit, secundum formam esse augmentationem, & tex. 37. quòd manet forma eadem, materia recedit, sicut manet idem vas, aqua fluit, & refluit alia, & alia: ergo videtur profectò, quòd sit eadem forma numero in augmento.

2. Secundò, si forma etiam cum materia recedit in diminutione, non esset idem subiectum, quod auctũ est, & quòd ante erat, quia nec forma antiqua, nec materia sit eadẽ: cùm igitur debeat esse idem subiectum: & non sit hoc secundum materiam, quam non permanere eandem, certum est, erit profectò secundum formam.

Tertiò, quia si sic esset augmentum viuentium, sequeretur, quòd non differret ab augmento nõ viuentium, puta ignis, non enim aliter augetur ignis, quam conuertẽdo stupam vel aliud simile in ignem, & sibi copulando: ergo profectò cùm tāta sit differẽtia, vt vnũ animatum, alterum sit inanimatum, videtur non sic esse augmentum in viuentibus, sed per eiusdẽ formę numero extensionem. 3

Quartò sequitur, quòd possent animata in infinitum crescere, & ex natura sua terminum non haberẽt, quod est falsum, & contrà Arist. 2. de anima. tex. 41. Sequela probatur, quia si illo modo augerẽtur, tũc esset augmentum per iuxta positionẽ similis in actu, sicut in igne: cresceret ergo absque intrinseco termino, sicut & ignis. 4

Quintò sequitur, quòd post aliquod tempus prorsus esset aliud viuens, quam fuit genitum, quod videtur quasi opinio Heracliti: sequela patet quia si paulatim corrũpitur antiqua forma, & materia, & nouæ succedunt partes, tandẽ omnes partes erunt alię ab his, quę in generatione prima fuerunt. 5

Hæc sunt argumẽta pro hac parte, cuius quidẽ sententiæ sunt viri insig *Authores primæ sententiæ.*

insignes, puta Philop. hic multoties id docet. Alb. Mag. opuscul. de nutritione. tract. 1. cap. 3. & tract. 2. cap. 1. & videtur etiã hoc sentire. S. Tho. 2. de anima lect. 9. idem AEgidius in isto loco: & Burleus tract. de intensione, & remissione. cap. 3. & Paulus Vene. suprà textum. 37.

2. Sẽten. At oppositam partem alij sustinent: puta quod semper educatur noua pars formæ in nutritione, & pereat in diminutione in omnibus præter hominem, cuius anima indiuisibilis est, & immortalis: sicut enim cùm calor, qui est vnius medietatis ligni diffunditur per totum producendo nouũ in partes proximas, & diminuitur partibus destructis, ita est de anima, quę in materia diuisibilis est.

Authores 2 sententia. Ista sententia est Marsilij. q. 12. & Albert Saxo. q. 10. & Petri de Mantua tract. de primò, & Auerrois consentire videtur comm. 38. similiter Simpli. 2. de anima particula. 49. Est etiam omnium Nominaliũ. Quid in hac cõtrouersia sit tenendũ, difficilè est iudicare.

1. Cõclu. Tamen sit prima conclusio. Existente anima diuisibili, mihi impossibile apparet, non educi nouã partem formæ de nouo ex materiæ nutrimẽti potẽtia, similiter cũ recessu partis substantia deperdi.

Explicatio cõclusionis. Explico conclusionem. Quamuis sit, opinio an animæ animaliũ perfectorum sint indiuisibiles, sicut homines, nec ne, tamen de imperfectis, & saltem de animabus plantarũm, communis opinio cõcors est, esse omnes diuisibiles in materia, & coextendi secundum quantitatem: & est expressa sententia Aristot. tamen quia nõ est modo locus id disputandi, supponatur, vt aliàs probandũ: imò ego existimo, omnes animas præter humanam esse diuisibiles in materia: quidquid tamen sit, hoc supposito, est conclusio, quod educitur pars formę ex materia, & cum materia recedente corrumpitur etiam particula formæ.

Animæ plantarũ diuisibiles, & imperfectorũ animantium.

Animas brutorũ omnes esse diuisibiles pbabilius.

Et probatur conclusio fortissimis argumentis. Primum est: demus partem substantiæ viuentis, quæ augeri debet, & est appositus illi cibus immediatè, tũc si formæ pars illa, quæ est in illa particula materiæ manens eadem etiã transit ad informandam materiam cibi, peto, vel deserit suam materiã, vel non, sed simul vtramque informat, si deserit, non ergo augetur, nec occupat maiorem materiam, si verò simul informat vtramq; ergo est indiuisibile, est enim tota illa in materia priori, & tota illa alia simul materia: nõ enim est aliud esse indiuisibile.

1. Arg. pro prima cõclusione.

Cõfirmatur ratio. Præterea, quia non est maior forma in vna parte, quã in tota, quia eadem est, nec aliquid formæ productum est de nouo.

Secũdò, sumo partẽ, quæ est corrupta: forma in illa existẽs prius, vel est corrupta vel non: si corrupta, habeo intentum: si non corrupta, vel manet sine materia, vel non,

non

non est dicendum, ꝙ sit sine materia: si ergo manet in materia, erit profectò in parte materiæ antecedente: erunt ergo duæ particulæ formæ in vnica parte materiæ.

Solutio quorūdā Ad hoc dicunt aliqui quod cū illa forma desinit esse in illa materiæ parte recedente, confugit ad materiam antecedentem, & quæ ibi inerat ad aliam, & hæc ad aliam, donec vltima intret in cibi materiam.

Reÿcitur ea solutio Primò, quid ridiculum magis dici potest in philosophia? & quāuis multis hoc impugnari poterat hoc tamen modo conuincitur: nam pono, quod sit maior pars materiæ deperdita, quàm cibi sit acquisita, quod accidit tempore diminutionis, tunc non habet locum solutio.

3. Tertiò, si paulatim recedente materia manet forma, & in eo materia, è cuius potentia non est educta, cùm toties fiat ista mutatio secundum ipsos, vt nihil maneat, materiæ antiquæ, & quæ primò erat, sequitur, quod erit forma corruptibilis habens materiā, de cuius potentia non est educta, & sic ab illa tota est independens, quòd profectò est absurdissimū in philosophia.

4. Quartò, sumo vnam formā eductam de potentia materiæ, & facio argumentum, Ita dependet tota forma ista ab hac tota materia, sicut pars formę à parte, quia sicut tota est educta ex potentia totius materiæ, ita pars de parte, sed forma à tota inseparabilis est, ergo etiam pars à parte, quin corrumpatur.

Quintò, quia forma educta de potētia materiæ non potest vllo modo per se moueri, quo ergo modo forma illa mouetur ad illam materiam, aut quis est talis motus, non enim localis, nec vllus alius est, vt patet ex definitionibus singulorum. His, & alijs augmentis, quæ adducere possem, existimo conclusionem nostram probari. 5.

Sit secunda conclusio. Probabilis est opposita sententia propter autoritatem autorum, quāuis nō habeant aliam solutionem meliorem argumentorum, quam dicere, quòd anima excellit alias formas, & ita quamuis diuisibilis sit potest se ad materiam maiorē eadem manens, dilatare: & hac ex parte est aliquo modo indiuisibilis: sed consultiùs est dicere oppositū, præsertim cū sit pro nobis auctoritas magnorum hominū, rationes cōuincētes, & oppositę opinionis rationes debiles sint. Quocirca ad ipsas respondetur. 2. Cōcl.

Primùm argumentum positū est in autoritate Arist. nō in ratione, & contra ipsum, vt locum loco opponamus, sunt duo loci: alter est textus 38. dicit, quòd viuēs augetur simili: si ergo caro facta similis auget, ergo est distincta ab eo, quod auget, si ergo vnā, & eandē habet formam, non distincta est, sed eadē: Alter est text' 39. dicit, quòd caro generata nutrit, qui au- *Ad 1. 1. Sēt.*

tem

tem in Aristotel. dicet generari sensibile, & ex potentia in actum fieri, nisi comproducatur forma.

Præterea ibidem duplici exemplo, puta de aqua infusa vino, & ligno iniecto igni explicuit nutrimentum: at constat, quòd noua forma ignis, & vini inducitur in aquam, & lignum.

Ad locū Aristot. quid sit augmentationem esse secūdum partes formales & nō materiales.

Ad vt ipsum locum Aristotelis, soluamus, vbi dicit, augmentationem esse secundum formam, non secundum materiam. Aduerte, quod multiplex est expositio. Marsil. & Albert. de Saxo. locis citatis, dicunt, quod in viuente sunt partes porosæ, & nō porosæ: porosę illę sunt quę nō sunt animatæ, sed vacuitates quædā mediæ inter partes ipsas solidas, & animales, sicut in spongia quadam, & has solidas dicunt nō porosas. Interpretantur ergo Aristotel. vt partes formales voces porosas, quia in eis fit augmentū propriè, quia nutrimentum recipitur in ipsis, non autem in solidis, quas vocat materiales.

1. Expō Marsil. & Alb. de Sax.

Reijcitur 1. Expō.

Ista expositio non est ad mentem. Aristotel. quia quod dicitur de materiali, & formali parte, dicitur de quocunque ente naturali: at non sunt huiusmodi partes in omnibus: quòd autem distincto Aristotel. sit communis, ipse indicat, dum dicit, idem esse in omnibus, quæ habent formam in materia.

2. Alb. & cōcil.

Est alia expositio Alb. tract. 3. cap. 8. & conciliat. diff. 56. qui notant, quòd in animali sunt partes in triplici differentia, quædam, quæ habent rationem formæ, continentis, & sunt istæ, quę aliquam operationem exercent in corpore animalis, huiusmodi sunt membra, quædam aliæ sunt, quæ habeat rationem materiæ: vt eę quæ non habent aliquam peculiarem actionem, sed solum viuere, vt caro, adeps, pinguedo: aliæ sunt mediæ, & harum quædam sunt ex parte formalium, vt quæ non sunt membra, tamen habent officiū, aliquod, & operationem in corpore, vt venæ, arteriæ, quibus fertur nutrimentum, nerui, quibus exercetur motus; quædam ex parte materialium, vt ossa, & cartilagines, quæ non agunt, sed sunt, vt fundamenta corporis, quædam sunt vtrunque participantia, vt musculi, qui ex neruo & carne constant: vult ergo Albertus, quòd materiales partes vocentur hic materia, reliquæ forma: & sit sensus, quòd sit augmentatio manente forma, quia manentibus eisdem membris, venis, & ossibus, decrescunt, & augentur caro, pinguedo, & alia huiusmodi.

& Nota 3. genus partium in animali.

Reijcitur 2. Expō.

Quamuis autem hoc verum sit, tamen non est ad mentem Aristotelis, ob eandem positam rationem, quia distinctio Aristotelis, generaliter est in omnibus naturalibus.

3. Alex.

Alia est expositio Alexādri, in cuius

cui⁹ declarationē aduerte, ꝙ sunt duplices partes viuēte, spermaticę & nutrimētales: spermaticæ sunt illæ, quas virtus formatiua seminis facit ex materia ipsa seminis, facit .n. ossa, cartilagines, venulas, neruulos & partes orgonicas, vt cerebrū, cor, epar, & reliqua postea has partes auxit ex nutrimēto accedēte, & addidit carnē, pinguedinē, & alia, totum ergo, ꝙ ex semine factum est, spermaticum vocatur, reliquum nutrimentale.

Nota duplices in viuente Partes

Reÿcitur 3. Expō

Vult ergo Alexand. quò dum vita viuentis durat, manet spermaticum, & hoc vocatur ab Aristot. forma, reliquum discedit, accedit que nec idē permanet, & materia dicitur, & sic exponit locū: quidquid tamen, sit de doctrina ipsa, tamen non videtur eadem ratione ad mentem Aristotelis.

Reÿcitur 4.

Alia est expositio Auerrois, quòd formam intelligit eam, quæ est altera pars compositi, similiter materiam, sed sensus nō est, ꝙ manet forma, non materia, sed ꝙ augmentatio non fit effectiuè a materia sed ab ipsa forma.

Sed nec ista expositio est ad mētē Aristotelis, quia comparat formam vasi, quod idē manet aqua alia, & alia accedēte, at vas nihil efficit sed idem manet cōtinens.

5. Philo.

Alia est expositio literæ Arist. consona Philop. & Alber. & aliorum, quam supra diximus, quod sit sensus, quòd in augmento semper maneat eadem anima, modo sub minori, postea sub maiori materia, materia autem non sit eadē, & sic totum, quod augetur, idem manet secundum formam. Fateor expositionem esse admodum cōsonam textui.

Reÿcitur 5.

At quia doctrina non videtur vera, vt probatum est, videtur mihi, aliam expositionem adhibēdam esse, ne Arist. in talem sensum trahamus.

6. authoris Nota.

Idcircò dico, quòd possumus cōsiderare in re materiali ipsam naturam specificam, & ipsum singulare, vt hominem, & hunc hominem, natura est dicta forma, singularitas materia: & hoc Arist. 1. cæli. cap. 9. docet cælum dicere formam, hoc cælum materiam: in rebus autem spiritualibus hoc nō habet locum, quia se ipsis sunt singulares.

Dico igitur, quòd cū sit augmētū ossis, manet forma, id est natura, quia semper est verū dicere os, siue sit maius, siue minus: at singularitas, idest, hæ vel illę partes quę materia dicuntur, recedant.

Explicatur.

Et explicat S. Tho. hoc triplici exēplo, puta de populo, dicitur enim, quòd idem est semper populus, tamen quidā homines modo, alij postea sunt: similiter dicitur idē fluuius, alia tamē, & alia aqua idem dicitur ignis, tamē aliud, & aliud apponitur combustile. sic etiam in presenti, quamuis maior sit identitas in viuente, vt dicetur in argumento vltimo: sic mihi videtur, posse Arist. glossari commode, cū cōstat oppositā sentētiā

vix posse defendi aut intelligi.

Ad. 2. arg. 1. Nota. Ad secundum nota, quòd cùm dicitur in argumētatione debet manere idem subiectū, non intelligas, ꝙ debet esse in augmentationibus omnibus, quæ fiunt toto tempore augmenti, quæ non sunt continuæ, sed sat est, quòd dum aliqua certa augmentatio fit, in ea manet idem subiectū, & ita fit.

2. Propterea vlteriùs nota, quod sicut aliud est, quòd generatur, vt terminus generationis, aliud, quod generatur, vt subiectum generationis, ita etiam in augmentatione, est aliud, quod actum est, vt terminus, aliud, quod auctum est, vt subiectum, & suscipiens augmentum: quod generatur, vt terminus est compositum scilicet homo, vel leo, quòd vero est subiectum, materia est: in augmentatione autem, quod est auctum, vt terminus, est totum compositum ex præcedente corpore, & super addito: vt si ex bipedali fiat tripedale: quod est vt terminus auctum, est tripedale, quod verò vt subiectum, est illud solum, cui super additur, vt bipedale, & hoc manet idē dum fit tripedale.

Occurrit obiectioni. Nec valet, quòd non est idem sub toto termino, cùm enim acquirit vltimam partem pedalitatis est tripedale cum dimidio. Dico, quòd non debet sumi id solum, quod à principio fuit, id est, bipedale, & totum aliud est terminus: aliter enim possemus dicere, quòd in alteratione non manet idem, cùm fit homo albus: nam semper est magis albus, & subijcitur albedini sequenti, sed non sic debemus sumere, sed ipsum, quod ante motum fuit, si hoc igitur in augmentatione consideremus, non est dubium, quìn in qualibet augmentatione detur subiectum sic idem manens.

Ad. 3. Duplex discrimen in augmentatione viuentiū, & non viuentium. Ad tertium dico, esse duplex magnum discrimen inter augmentum viuentium, & augmentum ignis, alterum est, quòd ignis non crescit nisi ex ea parte, qua ei alimentum apponitur, si sursum apponitur, sursum tendit, si ad latus, similiter ad latus, vel ad aliam differentiam: at viuens cibo vna parte posito crescit secundum omnem differentiam & sursum, & ad vnum, & ad alterum latus: vnde constat, quòd talis motus non est ab vllo elemento, sed à forma peculari, quæ dicitur anima: & hoc docebat Aristoteles contrà Empedoclem probans augmentum viuentium non esse ab igne. *1. discrimen.*

Alterū discrimē. Alterum discrimen est, quod ignis suscipit alimentum ad partes exteriores, nec secundum omnes suas partes augetur: at viuens intra se cibum sumit, ac per varias partes internas virtute propria distribuit, & sic soluitur argumentum.

Ad. 4. Ad quartum dico, quod non possunt animata crescere in infinitū: non

non.n. sola appositione crescunt, sed conuersione cibi, & auctione circa ipsum, in qua virtus naturalis debilitatur, in igne autem non debilitatur calor, sed semper ęquè fortis producitur.

Al. 5. Solutio Marsil. & Albert. Ad quintum Marsil. & Albe. q. 11. dicunt tripliciter aliquid dici idē numero, proprijssimè, propriè & largè. Id proprijssime vnū est, quod manet idem secundum se totum, vt cælum, angelus: id verò propriè quod manet idem secundum præcipuam sui partem, vt homo, cuius materia non manet, sed sola anima: largè verò, quod quanuis quoad omnes partes non maneat, tamen manet secundum figuram, & situm, vt fluuius, & sic manent reliqua animalia post multū tempus quorū materia tota, & forma recessit.

Reijcitur hæc solutio. Mihi displicet ista sententia, quia iam profectò nullo modo esset idē numero sed specie. Quare dico, ꝙ partes spermaticę semper manent in toto vitæ tempore, quamuis decrementum passæ sint, & sic forma etiam in illis manet eadem: & hæc est sententia Auerr. Alexan. Philop. Alber. Cùm igitur ipsum fundamentum idem maneat toto tempore vitæ, quamuis fluxus sit in reliquis partibus, viuens tamen, dici potest idem numero, & in hoc differt viuens ab igne, qui non sic manet. *Nota, quenam partes maneant in viuente eadem numero.*

QVAESTIO. X.

An quod augetur eius qualibet pars augeatur.

VNum ex his, quæ ad augmētationē necessariò sunt obseruanda, erat, vt ostēderet, quomodo eius, quod augetur, quęlibet pars augetur, propterea in præsenti disputatur.

Est autem, argumētum primum in oppositum, cùm augmētum sit per aduentum alicuius extrinseci corporis, si viuentis quælibet pars augetur, vel datur corporis penetratio, & hoc est impossibile, vel datur, quòd diuidatur viuens, vt partes cibi ingrediātur in singulas partes, non enim videtur alius modus: sed hoc etiam est impossibile, quia oportet diuidi totū in omnem suam partem, si debet augeri secundum quamlibet, hoc autem non potest esse. Prætereà, quia tūc in augmento interueniret dolor, qui causatur ex diuisione cōtinui, at tn̄ nullus dolor ibi interuenit. 1. arg.

2. Secundò, sunt partes aliquando in viuentibus aridæ, vt patet de multis, qui contractionem patiuntur membrorum, & non augentur secundū illas partes, bene tn̄ secūdum alias, ergo nō quælibet pars augetur in viuente, dum augetur.

3. Tertiò, si quælibet pars augetur, saltē minima deberet augeri alia minima, & tunc in singulis augmētis totū in duplo maius fieret, qđ est aperte contra experientiam.

4. Quartò, sequitur, quòd secundum omnem dimensionem augeretur, & tunc esset animal tam latum, quam longum, & profundū, quod est falsum.

5. Quintò, quia dici posset, quòd non est totum corpus viuentis cõtinuũ, quia habet poros, per quos cibus applicatur partibus. Est argumentum contra istos poros. Isti sunt repleti corpore aliquo, aliàs esset vacuum, ergo non possunt aliud in se extrinsecum recipere, quin detur penetratio corporum.

6. Sextò, si isti pori recipiunt in se nutrimentum, ergo conuerso nutrimento in viuens, non dilatabitur viuens, nec occupabit maiorẽ locũ, sed potius replebitur: & præterea iam non recipiet aliud, cum non maneant pori. Quòd si dicas: postquam est facta, cibi illius conuersio, fiunt noui pori, & tunc dilatatur caro vel neruus, iam profectò non fit augmẽtum simul cum nutritione, & conuersione cibi, qđ est contra Arist.

7. Septimò, cum illi pori fiant ex illo, quod superest, ex diminutione videtur, quòd nõ sit maior quam excrementum ipsum, relictum ex diminutione: si ergo nutrimentum non est maius, quam deperditum, ergo non fiet augmẽtatio.

8. Octauò, quia est porus in medio carnis, nec videtur, quomodo cibus posit transire, cum anteriores sint prius iam repleti, quia quæq; pars sibi attrahit. Hæc sunt argumenta contra partem affirmatiuã. Sunt in hoc duo modi dicendi: alter est Auerrois, com. 38. qui existimat quodlibet minimum naturale corporis habere suum porum *1 sentẽtia Auer.* minimum, ita vt inter minima mediet porus, & in hoc sanguis receptus nutrit, & auget quodque minimum per iuxta positionẽ, quia conuertitur in ipsius substãtiam: & sic eius, quod augetur, quælibet pars sensibilis, & minima augetur.

Ista opinio non mihi placet, quia absque ratione multiplicat poros, & minimas partes distinguit, qđ gratis dicitur, imò contra rationẽ, quia tunc esset corpus tam porosum, quàm solidum, quod non est credibile. Præterea tam porosum esset vnum, quàm alterum, quòd non apparet: & vlterius, quia non est ratio, qua probetur, illas particulas esse minimas. *Reijcitur sententia Auer.*

Altera opinio est Marsil. q. 15. & Albert. q. 12. qui distinguũt in corpore partes porosas, & non porosas esse, vt dictum est: dicunt tamen, quod omnes hæ augentur, tamen non eodem modo, sed porosæ per intus susceptionem, quia in se recipiunt cibum, non porosæ verò per iuxta positionem ad latera. *2. sententia Mar. & Alb.*

Ista sententia mihi non placet in hoc quod dicit, partes porosas augeri: nam pori non censentur partes nostri corporis, cum non sint aliud, quã concauitates plenæ substantia non viuente. *Reijcitur 2. sententia.*

Et dato, quod essent partes, non dicuntur augeri, quia non manẽt eædem, imò postquã repletæ sunt, alij noui fiunt pori, quod autẽ augetur, debet idem manere.

Propterea dico, esse poros in corpore nostro, & viuẽte innumeros, *Sententia autho.*

&

& esse partes solidas, nõ minimas. sed paruæ quantitatis, aliquas maiores, aliquas minores, aliquas æquales, quia non omnes idem omnino habent temperamẽtum: similiter poros esse inter se inæquales, & hi non dicuntur augeri, sed deseruire augmentationi, quatenus alimentũ continent, quo solidę augentur. Vt autem hoc declaretur.

1. *Nota.* Aduerte primò, quod horum pororum est causa duplex, vna efficiens, altera finalis: efficiens est calor naturalis inferiores corporis partes resoluens, & consumens, ex quarũ resolutione, & consumptione supersunt vacuitates internæ in qualibet parte plenæ vapore resoluto vel excremento.

Finis horum est duplex est, àlter, vt sint viæ, per quas excrementa resoluta eijciantur foras, ne interius manentia corruptionis partiũ sint causa: alter finis est, vt per eosdem alimentum trahatur ad singulas has partes.

Est enim duplex via alimenti: altera est venę, per quas sanguis fertur ad innumeras corporis partes: sunt enim ramificatæ venæ in multos ramos: quorum alij ad alias corporis partes vergunt: tamen quia non debuit ita vena multiplicari, vt quæque particula haberet suã, prouida natura fecit poros, vt per hos particulæ paruulæ nutrimentum sibi traherent, exugentes sanguinem à venis, quæ sanguinem ipsum per suos poros emittunt, sicut exit sudor per carnẽ exterius, non quod sanguis ex se egrediatur, sed quòd à virtute partiũ exugatur. Hæ igitur sunt causæ pororũ, qui nunquam sunt vacui, sed modo sanguine, modò excremento, modò vapore, modo his omnibus repleti sunt.

Aduerte secundò, quòd quælibet pars, alimentum sibi iuxta positum alterat, & conuertit, & nõ augetur sicut aqua, cui aqua ab extrinseco accedit, quæ vocatur additio quantitatiua, sed ipsa pars cibũ sibi similem facit, & hoc dicitur augeri per iuxta positionem non solum quantitatiuam, sed etiã generatiuam, & alteratiuam. 2. *Nota.*

Tamen nota diligenter, quod dum conuertit cibum in poro existentem, simul resoluit vaporem, qui ex concoctione resultat, & ille vapor nouum faciens porũ propellit viuentis partes versus locũ exteriorem, & sic dilatatur, & locum maiorem occupat.

Vnde simul fit porus, & dilatatio partium, & cibi alteratio, & cõuersio: & sic quælibet pars augetur per hanc propulsionem, vt dixit Philop. tex. 39. & manent alij, & alij noui pori: & ne iterum existimes, quod alij pori fiunt, facta cõuersione, sed simul cum ipsa. Vide igitur, quomodo quælibet pars crescat.

Aduerte tertiò, quod est differentia inter spermaticas partes, & nutrimentales: spermaticæ enim recipiunt augmentum definitum à natura, & certo tempore, nec 3. *Nota.*

ſi decreſcant, iterum reparatur: at aliæ partes quocunque tẽpore augentur, & diminutæ creſcunt iterum, vt patet in carne, quæ in infirmitate deperditur, & iterũ reſtauratur: at non ſic partes ſpermaticæ decreſcunt in infirmitate.

Et attende, quod quamuis partium augmentum ſit ſecundũ omnem dimenſionem, hoc tamen eſt proportionaliter, plus enim ſpermaticæ partes ſecundum longitudinem augentur propter naturam caloris ſurſum tendẽtis. Nec ſemper eſt augmẽtum ſecundum omnem ſimul dimẽſionem, quia ſtat carnem, & partes alias, ſecundum vnam, non ſecundum aliam creſcere dimenſionem: ex quibus omnibus patet, quomodo quod augetur eius quælibet pars augeatur.

Ad. 1. Ad primũ argumentum reſpõd. quod nec datur penetratio, nec diuiſio fit, ſed per poros, quos diximus, communicatur alimẽtum ſolidis partibus.

Ad. 2. Ad ſecundum, admittimus eſſe illas partes abſque augmẽto, quod prouenit vel ex debilitate caloris naturalis vel ex opilatione pororum, vel quia aliunde impeditur, quo minus ei plene alimentum communicetur: hoc tamen non eſt contra dicta; quia ſolum intendit Ariſtot. docere, quòd cum aliquid totum augetur, tunc partes augentur: at cuius vna pars non augetur, iam totum nõ augetur, ſed totum extra illam partem.

Ad 3. Ad tertium negamus ſecundum minimam partem eſſe augmentũ: non enim, quòd augetur, eſt pars minima, vt diximus, & quãuis admitteremus, quòd eſſet minima, & ſanguis etiam eſſet minimus, tamen cum in carnem conuertitur, eſt minus minimo, minimũ enim ſanguinis conuerſum nõ adæquat minimum carnis vel oſsis, quia animalis pars concretior eſt, & quia pars cibi ſemper reſoluitur: vnde non fit augmentum in duplo.

Ad. 4. Ad quartum patet ſolutio, non enim tantum eſt augmentum, & æquale ſecundum quamque dimẽſionem, vti diximus.

Ad. 5. Ad quintum dico, quòd corpus, quo replentur pori cedit cibo, vel quia alia ex parte, & per alium porum recedit, vel ſi eſt obſtaculum per partem eiuſdem pori, ſicut fit de aere, cùm aqua infunditur naui per os ipſum.

Ad. 6. Ad ſextum, ſolutio nota eſt ex ſecundo fundamento, cùm primũ enim pori cibo repleti ſunt, virtus viuentis ſimul incipit conuertere, & alterare, nouoſque poros facere, & exinde dilatatur caro, vel os, vel aliud: & ita ceſſat argumentũ omni ex parte.

Ad. 7. Ad ſeptimum dico, quòd pori ex excrementis, & ex vaporibus reſolutis fiunt, vnde maiores ſunt, quam partes diminutæ, & plus cibi capientes, quam ſit deperditũ, imò quam conuerti poſsit: nec iſti ſunt omni tẽpore æquales, ſunt enim in iuuenibus maiores, in ſenibus verò minores.

Ad

Ad.8. Ad octauũ dico, ꝙ cibus prius trahitur à partibus superioribus, quam sistat in inferioribus: partes enim interiores ab exterioribus sumũt, hæ verò ab alijs, donec perueniatur ad venas ipsas. Et sic patet determinatio q̃onis huius.

QVAESTIO. XI.

An augmentatio sit motus continuus.

1. argu. ꝓ parte affirmat. Augmẽtationem motum ad quantitatem superius esse determinauimus, nunc, an continuus sit examinare oportet.

Et videtur primò, quòd sit continuus, si augmentatio non esset cõtinua, esset in instanti, at esse non potest in instanti, quia tunc augeri, & auctum esse essent simul, nec prius res diceretur augeri, quam ꝙ esset aucta, quod est cõtra Aris. 6. Physi. tex. 7. vbi dicit, prius esse moueri, quam esse remotam.

2. Secũdò, augmẽtatio est circa quãtitatem, sicut localis motus circa spatium, ita vt sicut hic per spatiũ, ita ille per terminum sit diuisibilis, vt dicitur. 6. Phy. tex. 49. at localis motus quia diuisibilis est cõtinuus, ergo & augmentatio.

3. Tertio, motus à contrario in cõtrarium est in tempore, motus autem qui tempore fit, continuus, & successiuus est, debet enim ad diuisionem temporis diuidi: est ergo augmentatio successiua, & cõtinua.

4. Quartò, ita fit augmentatio, sicut extensio caloris per vnum cõtinuum, vel extensio ignis: sed calor vel ignis cõtinuo põt diffundi per lignũ, ergo ipsa augmentatio põt successiua esse, & continua.

Quintò. Augmẽtatio est velox, vel tarda, ergo cõtinua, vt notũ est 5.

Sexto. Alteratio potest esse continua, vt superius est probatum, ergo & augmẽtatio. Hæc sunt argumenta pro vna parte. 6.

At ex altera parte etiam argumenta non desunt,

Primò ex Arist. 8. Physi. tex. 23. vbi negat, augmentationem esse cõtinuam, vt illic est expositum. 1. arg. pro neg.

Secundò, augmentatio non habet vnum subiectum, ergo non est continua: probatur antecedens: nã aliud est os, quod augetur, aliud caro, aliud neruus, nec cõtinua sunt inter se. 2.

Tertiò, augmẽtatio præsupponit generationem, at generatio est instantanea, ergo & augmẽtatio, nã simul fit vtraque mutatio. 3.

Quartò, si augmẽtatio esset successiua & continua, tunc nõ daretur primum esse, quia in motu nõ datur primum esse, at hoc videtur falsum: nam cùm augmentum sit secundum aliquam actu partẽ, videtur quod debeat dari prima. 4.

Quintò, quia si est continua per aliquod tempus, ergo in quolibet instanti factum est maius viuens, at sunt infinita instantia, ergo erit viuens in fine temporis illius infinitum actu, quod est impossibile: manet igitur dubia res. 5.

At vt hoc determinemus, oportet, certa ab incertis secernere. Tripliciter potest intelligi, motũ esse conti- 1. Notā.

Nota continuum. Primò, vt continuus dicatur perpetuus, quomodo Arist. 8. Physicor. vocat, circularem solum esse posse cōtinuum, id est, perpetuum; nec de hoc disputamus modò.

Secundò dicitur continuum augmentum, ita, vt duret cōtinuò per totum tempus, quo augmentū fit, vt per viginti annos primos absq; interpolatiōe homo augeatur, vel aliud animal, per tempus sui crementi determinatū, & de hoc non est tanta difficultas, quia talis continuitas non inuenitur, quia non semper calor naturalis est in conuersione maioris substantię ob frequentia impedimenta.

Tertiò, potest augmentum dici continuum pro aliquo saltem tēpore ita, vt cùm fit augmentum quantumcunque fit paruum illud fiat continuè in aliquo breui saltem tempore & de hoc est duplex opinio.

1. Opinio Marsi. & Albert. & Iand. Altera Marsil. q. 14. Alber. Saxo. q. 13. & Ianduni. 8. Physico. q. 7. qui sustinent, augmentum esse continuum, & successiuum, sicut est motus localis, per aliquod spacium: & rationes huius opinionis non sunt fortiores, quàm sunt propositę in principio; quam sententiam vt indubitatam sustinent aliqui moderni.

2. Auer. & Albert. Altera est opposita sententia Auerrois. 8. Physico. commen. 23. & 3. Physic. comment. 8. ac Alberti magni. 8. Physico. super textum. 23, & Sancti Thomæ ibidem: qui docent augmentum non esse continuum, sed quòd est interpolatus motus varijs instantibus ita hoc tempore fiat dispositio, & alteratio cibi, & in fine fiat conuersio in instanti, & sic augmentum: postea fiat in tempore dispositio cibi, & alio instanti conuersio, & totum augmentum sit congregatum ex his omnibus augmentis particularibus.

Auerroes addit, quòd istæ partes, quę in singulis augmētis acquirūtur, sunt minimæ, & ita fit augmētū secūdū multa minima multis diuersis instantibus copulata.

Senten. autoris. Quid autem mihi videatur hac in re dicendum, aperiam sequentibus conclusionibus.

1. Conclusio. Prima. Augmentum non est cōtinuum, & successiuum ita, vt quādo aliquid est auctum secundum aliquam quantitatem in aliquo tempore, in medietate fiat secundum dimidium, & in alia medietate temporis secundum aliud dimidiū, & sic proportionaliter: non inquam sic, sed in tempore aliquo fit dispositio, & alteratio cibi, in fine autem alterationis conuersio, & simul augmentatio.

Primi pro. autt. Hæc conclusio profectò sat est probata autoritate Auerrois, Alberti & Sancti Thomæ, qui collati, & oppositi Modernis, magnæ rationis vim habent: at prӕter hoc videtur primò expressa doctrina Arist. 8. Phy. tex. 23. vbi habetur talis conclusio expressa, & exemplis ipsius Arist. explanata.

Sunt

2 rationibus. Sunt tamen prædicta argumenta duo, quæ videtur mihi efficaciam habere.

1. suppos. Alterum est suppositis duobus, quorum primum est, quòd cibus ante conuersionem, dum fit alteratio à parte viuente, puta carne, nõ est continuus, sed solum cõtiguus, & iuxta positus carni: & cùm conuertitur vna pars sanguinis in carnem manet discontinuata ab alia parte residua sanguinis, quæ cibus est: hoc autem nullus negare potest.

2 suppos. Alterum suppositũ est, quòd datur minimum substãtiæ productæ naturalis ita, vt cũ caro pducitur, sit sub certa quãtitate, sub qua primò producitur: quòd si datur minimum substantiæ, sequitur, quòd debeat dari minimum secundum extensionẽ in accidentibus disponentibus ad substantiam: si enim non daretur minimum, tunc posset disponi pars minor minima, & in ea introduceretur forma substãtiæ, quod est falsum.

1. Ratio. Ex his duobus argumentor: sumo partem sanguinis iuxta positam carni nutriẽdæ, & peto an huius alteratio sit successiua ita, vt non detur, quæcunque pars, quin prius minor disponatur, vel non, sed aliqua certa pars simul disponatur: si des primum, iã incidis cõtra secundum suppositum: non enim daretur primum vel minimũ in substantia, sicut nec in ipsius dispositione: si secundum dicas, ergo non successiuè, & continuè fit augmentum vlteriùs ex residuo cibi, cum maneat discontinuum per primum suppositum, nõ potest disponi nisi ad minus secundum minimum, ergo nõ est secundum minorem, & minorem proportionaliter partem, & sic dicam de alijs.

Nec poteris dicere, quòd est continuus motus, quia in singulis instantibus acquiruntur continuè minima, hoc autem est impossibile, quia minimi conuersionẽ præcedit alteratio distincta in singulis. Præterea, quia tunc essent infinita minima æqualia actu, & nõ communicantia, quòd fieri non potest: non ergo est continua augmentatio. Reijcitur Solutio 2.

Alterum argumentum est, diminutio non fit continua, ergo nec augmentatio: consequentia est bona, quibus enim rationibus ipsi probant, augmentationem esse cõtinuam, eisdem probari potest etiam diminutionem: antecedens verò probatur, si diminutio motus est, non ergo datur primum, secundum quòd diminutio facta est: cùm igitur ex diminutione resultet aliqua substantia, quæ fit ex materia separata à viuente, non dabitur minimum substantiæ illius, quod est impossibile: igitur non potest esse motus continuus: his igitur mihi videtur probari intentum. 2. Ratio.

Secunda cõclusio, Mihi probabilius est, quòd non fiat secundũ minima augmentatio ista, sed quòd fit secundum maiores partes. 2. Cõclu.

Primò ex similitudine. Vt enim contingit in generatione substantiæ fieri nō minimam, sed maiorem vnico instanti: ita etiam potest per nutritionem conuerti, & secūdum illam erit simul augmentatio.

2. ratiõe. Et ratio, quæ mouet est, quia nō est ratio conuincens, qua constringamur ad ponendam augmentationem secundum minima, cùm posset æquè benè aliter fieri, vt diximus.

Nota modu augmẽtationis. Ex quo sequitur vnum, quod maximè notare debes, augmentationem hoc modo fieri, recepto nutrimento in poris, cùm virtus viuentis incipit alterare, & resoluere, tunc fiunt pori, vt dixi suprà, & tunc partes extenduntur, & dilatantur, sed nondum est augmẽtū, quia adhuc æqua est substantia, facta dilatione virtutis partes exteriores toto tempore alterationis ferè, tunc in fine fit cibi cōuersio, & alimentum fit pars viuentis, & est maius viuens, & hoc est augmentum & noui loci occupatio versus ipsum, quia vbi erat nutrimentū, est iam viuens.

Nota. Vnde mutatio loci partim præcedit, partim comitatur, seu consequitur, vt notum est, vnde nisi fieret illa præcedens extensio, vt accidit in senibus, non esset conuersio cibi augmentum, quamuis esset ibi viuens, vbi erat nutrimentum iuxta.

Ad.1. Ad argumenta respondere possumus. Ad primū, quòd loquitur Aris. illic de motu locali, vt ipsius verba indicant, & quamuis etiam sit sermo de augmento, adhuc veritatem habet: nam augmentum non vocatur illa vna mutatio instantanea, sed multæ simul, quæ rem secundum aliquem gradum notabilem quantitatis augent, vnde intermedia augmenta sunt augeri.

Ad secundum dico cum Sancto Thom. & Auerroe. 8. Physi. quòd Aris. loquitur in genere de motu, nō curat, an sit iste vel ille in Physic. nisi solum exempla ponendo, vel possumus dicere, quòd est diuisibile augmentum secundum quantitatem, si totum sumus augmentum viuẽtis: non enim totum vnico absoluitur instanti, nec oportet, vt proportionaliter diuidatur secundum quantitatem: sat est, quòd sit diuisibile, & profectò ista glossa sufficit cùm habeamus locū in Arist. quo ipse fatetur expressè non fieri augmentum proportionaliter secundum tempus. *Ad.2.*

Ad tertium dico, quòd non est perfecta contrarietas in quantitate ita, vt quęlibet contrarietur cuilibet, sed est contrarietas secūdum perfectum, vel imperfectum terminum, & sic debet sumi totū augmentum, quod ex imperfecto tendit ad perfectum, & hoc tempore perficitur. *Ad.3.*

Ad quartum nego extēsionem ignis per lignum fieri continuè, quia semper prius disponitur pars, quàm fiat ignis, est tamen tam cita, præsertim in charta, & paleis, *Ad.4.*

vt videatur continua. Et hoc est manifestum.

Ad. 5. Ad quintum nota, quod augmentatio sumitur aliquando pro alteratione simul antecedēte augmētationem in quantitate, & sic totus ille motus continuus vocatur, & velocior vnus altero. Adde etiam, quòd augmentatio dicitur ipsa, per se velocior, cum sit frequentior, id est, in vno tempore, & æquali pluries augetur res.

Ad. 6. Ad sextum dico, esse aliam rationem in alteratione: hæc enim non fit cum productione substantię: vnde cùm aliquod minimum ligni alteratur, potest calor per residuum continuè diffundi, quia non separatur ab antecedenti: & sic nō dabitur minus minimo per se, quod in generatione non habet locum, quia quod generatur, statim discontinuatur, & oportet in residuo, non dari minus minimo, quia tunc esset per se.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Puto, probabilem esse oppositam sentētiam, possuntque solui argumenta omnia facta, sed non facilè, præsertim cùm sensus, & maior probabilitas sint in contrarium.

QVAESTIO XII.

An nutrimentum sit simile nutrito.

Svperest, vt cùm de augmentatione, quid esset disputatū fuerit, & quomodo quælibet pars eius, quod augetur, augeretur & quomodo idem in augmento permaneret, superest inquam, vt nunc de tertio disputemus, nempè de illo extrinseco, quod adueniente, fit augmentatio.

Et est argumentum primū contra id, quod dicitur text. 38. quod debet esse simile nutrito: videtur falsum, pars non est nutrimētum rei, at nutrimentum, cùm est simile nutrito, est ipsius pars, non ergo est iam nutrimentum. 1. argu.

Secundò contra id, quod dicitur, nutrimentum esse in potentia, videtur, quòd quodlibet corpus posset esse nutrimentum viuentium, quia est eiusdem materiæ, quæ est in potētia ad formam quamlibet: at illud falsum est, nō enim quolibet, puta lapidibus, vel ferro nutriri possumus. 2.

Tertiò, contra id, quod dicitur nutrimentum nutrit vt substātia, auget vt quantum, semper nutrit, non tamen semper auget: videtur hoc fieri non posse: nutrimētum nunquam fit substantia viuens, nisi simul sit quantum, vt notum est, ergo non potest nutrire, quin augeat. 3.

Quartò videtur, quod nutritio non differat ab augmentatione: non enim videtur, quis alius motus esse posit. 4.

Circa hoc aduerte primò, nutrimentum debere esse proportionatum cum viuente, cùm. n. debeat in viuentis substantiam conuerti, debet esse tale, vt posit formam talem recipere: sunt autem duo, in quibus ista proportio consistit: alterum est, vt sit mixtum: nam viuens omne mixtum est, quia est 1. Nota.

disi-

dissimilare, ex quo fit, quòd purũ elementum non sit nutrimentum viuentis, ideo aqua vel aer nõ nutrimur. Alterum est, q̃ tale mixtum sit, vt sit proximum viuentis temperamento, vel saltem reducibile ad viuentis temperamentum, ab ipso viuente: viuens autem in tẽpore quatuor qualitatũ cõsistit, præsertim tamen in calido, & humido temperatis: quæ igitur non possunt reduci ad tale humidum cum calido temperatum, nõ sunt nutrimentum viuentium.

Triplici ex causa potest alimẽtũ non esse ꝓportionatũ. Quòd triplici ex causa prouenire potest, vt docet Alb. opuscu. de nutritione, ca. 1. *Primò.* Primò, cũ est intemperatum, & improportionatum ita humidum, vt nõ possit solui, & temperari, nisi à vehementi calore, qualis non est in animali, vt est ferrum, argentũ, & metalla, quorum tẽperies dissolui nequit, nisi à calore fortissimo ignis, calor autem animalis nõ est tantus.

Secundò, cũ humidum nõ potest
2. dissolui, & à sicci intemperie separari, nisi per ipsius humidi cõsumptionem, vt in lapidibus, & alijs, quorũ humida, accedente calore destruuntur, & aduruntur.

Tertiò, cùm est humidum ad-
3. modum paruum, vt in pilis, & ossibus, ac lignis siccis: omnia igitur ista ob dictas causas non sunt nutrimentum viuentium.

1. *Nota.* Nota tamen, quòd cùm sint inter ipsa viuentia adhuc varia temperamenta, diuersa quæq; nutrimenta appetunt: prout magis, ac magis, ipsis proportionata sunt, vnde sanguinei, quibus humidum aereum viget cum calido temperato appetunt tales cibos, vt vinũ rubeum, album panem, oua mollia, & trementia, cholerici verò ad modum nutrimenta adusta, & quodque viuens pro sua temperie: ex quo patet, quale debeat esse nutrimentum.

Aduerte secundò ex hoc, cùm nutrimentum debeat præparari, & disponi ad viuentis temperamentũ natura in animalibus constituit tres principales, quibus hoc nutrimentum perficeretur. 2. *Not.* *Tres partes in quibus dispo nitur nutrimẽtũ.*

Altera pars est stomachus, seu ventriculus, in quo fit concoctio, & separantur partes fæculentæ, & ineptæ nutritioni, & totum ad intestina mandatur, à quibus iecur, seu hepar sumit totũ illud, quod nutritioni est aptum, relinquit excrementa alia, quæ per aluum mittuntur. Est autem quædam vena ab ipsius iecoris sinistra seu inferiori parte procedens ampla satis, quæ dicitur vena portæ, quę statim in duas diuisa post aliquod spaciũ à iecore, & illæ in alias, & hę in alias innumerabiles, quę meseraicæ dicuntur, sumunt, & trahunt ab ipsis intestinis nutrimentum ad iecur, in quo cibus præparatur, & fit iam massa rubea: erat enim primò velut crocei coloris, nondum tamen sanguis est secundum Arist. benè tamen secũdum Galenum: parum refert hoc in pręsenti. In iecore, q̃ est in parte dextra *Stomachus.* *Vena porta.* *Venæ meseraicæ.* *Iecur.*

dextra sub ventriculo, fit concoctio, in qua secernuntur partes terrestres tanquam ineptè nutritioni, & partes calidissimæ, & subtiles, & priores, quæ melancholicæ sunt, mittuntur ad lienem per venam quandam: lien aũt est ex opposito inferius à parte dextra: posteriores verò mittuntur in vas quoddã intra iecur, quod dicitur folliculum fellis, in quo resident illæ partes cholericæ, & biliosæ: sic nutrimentum præparatũ mittitur ad cor per venam superiorem iecoris, quæ à corde in superiorem partẽ iecoris mittitur, ampla nimis, & dicitur vena caua: humor autẽ, & massa recepta in corde concoquitur, & fit sanguis perfectus, & iam est nutrimentum vltimum, quod mandatur per venas iterũ in vniuersas alias venas, & partes corporis animalis, quibus quæq; pars nutritur: vnde sanguis vltimum alimentum est, vt dicit Aristotelis. 2. de partibus, capit. 1. Nec existimes, venas & intestina, esse loca principalia cõctionis, & preparationis alimenti, sed vias, per quas defertur, quãuis, aliquam inducant alterationem, sed non quæ mutet sanguinem, non enim mutatur iam nisi in partem viuentium à singulis partibus nutriendis.

Lien.

Folliculũ fellis.

Cor.

Vena caua.

Exemplũ trium digestionũ.

Has tres purgationes, seu dispositiones explicat Galenus lib. de iuuamẽtis, similitudine bona, puta de vuis, Primò enim calcantur, & fit mustum, separanturue illæ cutes, quæ dissimilantur excremento animalis, primò facto per aluum, postea reponitur in alio loco, fiunt fœdimenta, & feces, quæ similantur excrementis in iecore: tandem in vasæ faciunt spumas, & restat vinum purum. Sic à sanguine egresso à corde extrahitur aquositas per duas venas, quas emungẽtes vocant, & in renes tendunt, & illinc in vesicam vrinæ, quæ omnia perspicuè anathomici docent & ostendunt.

Renes.

Sunt igitur vniuersaliter quinque alterationes cibi ante conuersionem in substantiam animalis. Prima est in ore, quæ masticatio dicitur, & hæc imperfecta alteratio est. Secunda est in ventriculo. Tertia in iecore. Quarta in corde. Quinta in singulis partibus nutriendis. Ex his, puto duas esse solũ concoctiones, & eam, quæ est in ventriculo, & eam, quæ est in iecore, quia in his mutatur cibi species, non in alijs: sed parũ refert hoc nunc discutere.

Quinque alterationes cibi.

Fiunt etiã quinq; excrementa, primũ ex intestinis, duo in iecore, quartum in vrina, vltimum in alijs partibus, vnde sudores proueniunt, pili, vngues, sputũ, immunditíes auriũ, & nasi, & alia multa. Vide igitur, quãtus sit naturæ ordo in disponendo nutrimento.

Quinque excrementorũ gñа.

Aduerte tertiò, quòd sunt operationes, & virtutes quatuor in singulis partibus. Prima est, attrahendi cibũ ad se, quare attractiua dicitur: altera retinendi, ne dum con-

3. Not. 4. Virtutes in singulis partibus.

conuertitur, retrahatur, quę retentiua dicitur. Tertia conuertendi, & alterandi, quæ dicitur digestiua. Quarta expellendi superfluū à se, quæ expulsiua dicitur: quas omnes docet Auicen. 2. Fen. doctrina 6. cap. 2. vnam aliam addit Auerr. 2. colliget. puta discretiuam, qua quod sibi vtile est ab inutili, & inepto ad nutritionem secernit: sed forsan hæc eadem est cum digestiua. Per hæc omnia potest ad argumenta responderi.

Ad. 1. Ad primum aliqui dicunt, alimentum, quod dicitur simile esse sanguinem, quia est valdè similis animali, & viuenti nutriendo in qualitatibus: sed hoc non est recipiendum: nam cùm debeat mutari in viuens ex potentia in actū, profectò potius cōtrarius dicetur, quia mutatio ex opposito est. Pręterea, quia est contrarius nutriendo aliquando: nam sanguis humidus est, os verò valdè siccum, non ergo debet dici simile.

Melius ergo, vt dicamus, quòd idem est nutrimentum, & pars viuentis, pars quidem vt solum vnionem dicit, nutrimentum autem, vt reparat substantiam deperditam: cùm ergo sanguis est, tunc est nutrimentum dissimile, donec fiat viuens.

Nota de corde. Nota tamen ex Arist. 3. de partibus. cap. 5. quòd cor est locus, in quo primùm sanguis continetur, ac inde in vniuersas partes corporis nostri per venas, & arterias diffunditur, & assimilatur cor fonti communi, vnde in vniuersum hortum aqua deducitur.

Ventriculi cordis. Sunt enim duo ventriculi, & receptacula in corde, vnū superius, quod dextrum dicitur, & in hoc fit primum sanguis nutrimentalis, qui per venam cauam diffunditur in corpus, & hoc alūtur partes reliquę: ex isto ventriculo dextro transudat aliqua copia sanguinis in aliud inferius, quod dicitur leuum, hìc fit purissimus sanguis, ex quo generantur spiritus motiui, qui sanguis dicitur arterialis, & diffunditur per venam quandam ex ipso procedentem, quæ dicitur arteria magna, & hic sanguis diffunditur in pulsus: nā pulsus est arteria cum sanguine isto, & spiritu motiuo: solet sanguis hic naturalis dici. Atque hęc satis de sanguine. Galenus, quem medici sequuntur, sanguinem in iecore generari dicit, qui per venas diffunditur, & in corde generari spiritus vitales, qui per arterias à corde originem trahentes diffunduntur, & huic sententiæ magis faciet Anatomiæ, scilicet Aristoteli, quid autem sit verius viderint medici.

Nota de arterijs.

Ad. 2. Ad secundum dico, quòd non loquimur de quacunque potētia, sed solum nutrimentum dicitur in potētia, quod reduci potest ad viuentis temperiem ab ipso viuente, vt dictum est, hęc autem reductio fit medio calore naturali.

Nota de calore naturali. Habet autem tres operationes mirab.les calor iste. Prima est, separare

parare partes diuersæ rationis. Separat enim excrementa à partibus ad nutritionẽ aptis, & in hoc fit similis calori elementari: hic enim separat ætherogenea, vt aurum ab alijs, quibus cũ miscetur, secernit. Altera est viuificare, facit enim ex sanguine non viuente viuens, in quo similatur calori cęlesti, qui viuificus est. Tertia est assimilare, quia calor in osse sibi sanguinem similat, dum facit os, in neruo neruum, in carne carnẽ: & sic de alijs, & ab hoc calor animantis dicitur: an tamen specie differat ab elementari, alibi discutietur.

Ad. 3. Ad tertium dico, quòd non fit nutritio absque acquisitione alicuius quantitatis, sed non quęcunque acquisitio facit augmentum, nisi sit maior, quàm ea substantia, quę deperdita est. Dices, quare in senibus cessat augmentum, nõ autem nutritio? Dico, propter siccitatem partium ex consumptione humidi naturalis redduntur partes duriores, & quæ vix extendi, & propelli possunt, ob id cessat augmentum, non tamen nutritio, quia manet calor naturalis agens, & hinc est, quòd pori sunt breuiores multò in senibus, quàm in iuuenibus.

Ad. 4. Ad quartum vide Alber. sum. de homine q. 28. est difficilè scire, qualis mutatio sit nutritio, apud eos, qui formam eadem extendi dicunt in materia cibi, est enim contraposita generationi, vt ipsi dicunt, generatio est propter formam, materia enim nouam acquirit formam, & est motus materiæ in formam: at nutritio è contra formæ motus in materiam.

At secundum ea, quæ nos diximus, facilè est, hoc soluere: est. n. generatio quædam, cùm noua forma producatur, si diuisibilis sit, sicut cum vna medietate ligni accensa, altera accenditur, huius est generatio: cùm verò est forma indiuisibilis, est adhuc generatio quædam, quamuis enim non fiat forma, nec materia, tamen fit totum illud scilicet caro, os, sicut fit homo, non facta anima, nec corpore. Et hæc satis de augmentationis materia.

CAPVT SEXTVM.

Quoniam autem oportet primum.

Tex. 43.

POstquam de generatione quid esset, & qualiter ab alteratione separetur, disseruit, similiter etiã de augmentatione, nunc de principijs communibus generationis corporum particularium, scilicet de elementis disputare aggreditur: at quia opus erat prius, quàm de ipsis diceretur, quædam alia præmittere, puta tractationem de tactu, de actione & passione, & de mixtione, ista nunc explicare incipit. Proponit igitur intentionem suam in principio, dicitque, cum sit disputandum de materia, & de vocatis elementis, *Intentio Aristo. cõsequenti.*

oportet

oportet primum tradere ea, quæ nostris temporibus confusè tractantur apud philosophos.

Tresque stiones proponit de elemētis. De elementis autem tres quæstiones proponit post discutiendas. Prima est, an sint, nec ne: altera est, an sint sempiterna, & ingenerabilia, an non, sed secundum aliquam partem saltem generentur. Tertia est, si generabilia sunt, an mutuò omnia, & inuicem inter se ita, vt vnum ex altero, & è contra generetur vel non sic, sed ex vno reliqua generentur, vt alij voluerunt: quidam enim ex igne solo: quidam ex solo aere reliqua generabant. Nota literam secundum Philop. cum dicitur de materia, & de vocatis elemētis, idem intelligit, exponitur primum, scilicet materia, per secundum, ne existimetur hic agi de materia prima secundum se.

Nota. 1. Vlterius dicit vocata elemēta, quia communiter hęc quatuor prima corpora elementa vocantur, & tamen non sunt simpliciter elementa, cum adhuc ipsa cōpositionem habeant, nec in mixto secundum formam omninò maneant: elementum autem secundum totam substantiam debet manere in eo, cuius est elementum.

Nota vlterius, quòd prima quęstio posita ab alijs nō ponitur pro quæstione, sed sensus est, an vocata elementa, siue verè elementa sint, siue non, an in generabilia, & sempiterna sint, vtrumque commodè dici potest.

Omnes enim, qui elemēta generant, & qui ea.

Conclusionem suā confirmat ex sententia Antiquorū, dicitque, quod tam illi, qui elementa generant. i. dicunt, elemēta esse ex alijs generata, vt Anaxa. & Democ. quàm hi, qui nō ea dicunt generata, sed illa, quæ ex ipsis componuntur, vt Empedo. Omnes hi de generatione horum, siue vno, siue altero modo dicentes vtuntur congregatione & segregatione: similiter loquuntur de agere & pati: cōgregatio aūt quædam mixtio videtur: ergo ad disputationē de elemētis oportet de his tradere, præsertim quod de mixtione illa, nihil distinctè loquuti sumus hucusque. *Agēdū esse de mixtione probatur sententia Antiquorum.*

Sed neque alterari poßibile est, neque segregari.

Ex opinione eorum, qui plura ponūt principia, probabauit agendum de mixtione: at nunc de agere, & pati probat ex ipsorum opinione, sed etiam eorum, qui vnum principium faciunt: hi enim alterationem admittunt: dicit ergo, quod nec alterari, nec congregari vel segregari cōtingit, nisi ponatur actio vel passio: opus. n. est, vt sit vnum agens, alterum patiens: & ita, qui plura elementa ponunt generationem dicunt, quia ad inuicem agunt, & patiuntur. *Agēdū esse de alteratione & passione.*

Hos tamen arguit Arist. quia ad veram actionem, & passionem ponendam præter plura principia contraria oportebat vnum cōmune ponere subiectū, aliter autem *Reprehēsio antiquorum.*

non

non contingit vere agere, aut pati: nam vnum contrarium non potest fieri alterum cõtrarium: non enim calor fit frigiditas, sed ab vno se subiecto expellentes agunt & patiuntur, & in hoc laudatur Diogenes, qui tale posuit commune subiectum contrarijs, sic enim continget agere & pati. De hoc diximus lib. 1. Physicor.

Reprehendit tamen ipsum Diogenem in vno, quia solũ ad actionem & passionem ponebat vnum subiectum, in quo errabat: non enim sat est, vnum habere subiectum, sed quòd ad inuicem sunt res actiuæ, & passiuæ scilicet contraria sint: non enim calor agit in saporem, quamuis vnum habeãt subiectum.

Sed de ipso facere & pati.

Agẽdũ esse de tactu. Non solum de mixtione, actione, & passione sed etiam de tactu disputandum docet, quod probat, quia sicut nec mixtio sine actione vel passione, ita nec ista sine tactu esse possunt, opus est, vt se tãgant, quę inuicem agere, & pati debẽt: ergo & de tactu dicere oportet. Inter ista autem omnia primum de tactu proponit dicendũ esse, quia vniuersalior est: quibus enim inest mixtio, inest tactus: similiter cum vnum agit, alterum patitur principaliter id est proprie, est etiam tactus non est autem è contra: nam duo se tangere possunt, quin agant, & patiantur, & duo agere, & pati, quin sit mixtio: à tactu ergo incipiamus.

Ferè igitur vt & aliorum nominum.

Tex. 44.

Tactus multipliciter, & analogice dicitur, quare non à communi definitione, sed à diuisione incipit: dicit igitur, ꝙ sicut alia quam plurima nomina multipliciter dicuntur, quædam pure æquiuocè, quædam per prius, & posterius, & analogice, ita etiam in tactu. *Tactus multipliciter dicitur.*

Incipit aũt primam significationẽ secundũ quã tactus propriè dicitur, exponere dicẽs, quod tactus proprie inest ijs, quæ habẽt positionẽ, & locum, puta corporibus. *In quibus tact9 propriè reperitur*

1. *Nota.* At posset quis dubitare: nam corporibus mathematicis inest proprie tactus, nõ tamẽ sunt in loco.

Respon. quòd sunt quidem in loco, & eis locus debetur, siue sint separata realiter, vt ponebat Pythagoras, siue non, sed secundum solam rationem.

2. Vbi notã, quòd diximus 4. lib. Physic. quod locus debetur primo rei ob suam quantitatem: locus autem naturalis ob qualitatẽ: vnde si daretur corpus quantum ab alijs separatũ, vtique deberetur ei locus, & locum repleret: sed per accidens locus naturalis ei competeret: nõ enim magis sursum, quã deorsum aptum esset esse: modo autem cum non est separatũ quantum à quali re, sed ratione sola idem est locus re pro vtroque, sed ratione diuersus: nam locus, vt locus, & vt ambiens correspondet corpori, vt est quantũ: locus verò, vt talis est, id est, vt has vel illas

claudit

claudit qualitates, debetur corpori eidem vt quale est.

Quid sit tactus 1. modo. Ex his concludit Aristoteles primo tactu, illa se tangere; quæ vltima simul habent, & determinatas habent quantitates, id est, discontinua sunt, & positionem habent, quorum quidem sunt conditiones tres, vt sint corpora, & discontinua, & simul habeant vltima: sic enim est libro. 6. determinatum, quòd se tangunt, quorum sunt vltima simul.

Quoniam autem positio quidem.

Quid sit tactus 2. modo. Secundum tactum vult indagare, & est eorum quę non solum habent illa tria præcedentia, sed inuicē sunt motiua, & mobilia. Ad hoc autem facit hanc rationem: quæ sunt in loco, & positionem habent, se tangunt, vt dictum est: at quæ in loco sunt, quædam sursum quædam deorsum, vel secundum aliam differentiam sunt, ergo omnia talia se tāgunt: vlterius, talia, aut grauitatem habent, vt terra, vel leuitatem, vt ignis, aut vtrumque, vt intermedia, quæ vtroque participant: huiusmodi autem sunt actiua & passiua mutuò, motiua & mobilia, ergo horum tactus est: est ergo tactus eorū, sed non solum sunt corpora, sed & discontinua, & vltima simul habentia, sed etiam inuicem motiua, & mobilia sunt: tactus igitur addit motum supra primum.

Quoniam autem mouens non similiter.

Tex. 45.

Quid sit tactus 3. modo. Tertium tactus modū indagat, puta cum duo non solum corpora sunt, & simul habēt vltima, & motiua, ac mobilia sunt, sed etiā actiua & passiua, id est, alterantia secundum qualitates, & passiones, Ad hoc autem proponit distinctionem mouentis.

Duplex genus mouentis & facientis. Est enim duplex, alterum, quod mouet, & non mouetur alterum, quod mouet, & mouetur, eandemque distinctionem dicit esse in faciente, sed tamen est differentia inter faciens, & mouens, mouens enim est superius includens quācunq; actionem: at faciēs inferius est, dicitque alterationem secundum qualitates: & hoc probatur ex suo opposito: nam opponitur patienti, patiens autem est secundum motum passionis, qui est secundū qualitates tertiæ speciei.

Alius quidam dus tactus. Ex quibus colligitur alius tāctus: nam potest esse, quod mobilia, & mouentia se tangant, sed nō per passionem & actionem, & sic erit alius tactus eorum, quæ passiua & actiua inuicem sunt.

Tres tactus colliguntur. Vnde colligit tres tactus vniuersaliter primus eorum, quæ positionem habent: alter eorū, quæ motiua & mobilia sunt: tertius eorum, quæ actiua & passiua sunt: primus tactus mathematicus dicitur: secundus, & tertius physici, magis autem tertius.

De quo magis propriè dicatur tactus. Aduerte autem, quòd aliqui volunt tactū magis propriè dici de tertio, & Physi. inter quos est Philop. sed mihi non placet, imò omnium

nium primus est mathematicus, primò, quia tactus est passio quanti, & habentis positionem: at corpus mathematicum, puta vt quantum est, dicit intrinsece, & formaliter ipsam quantitatem, ergo tactus ipsius est primus.

Præterea, quia tactus physicus pēdet ex mathematico, nisi enim quantitas esset, tactus non esset, at non è contra potest mathematicus absque physico consistere.

Præterea quia est simplicior, reliqui sunt compositi, & habent se per additionem ad ipsum.

Præterea, quia ab Aristot. primus omnium ponitur, atque talē proprie tactum vocat, est igitur primus, & reliqui per attributionem ad ipsum dicuntur.

Quō se habeat tactus ad actionem Aduerte vlterius, quòd tactus est conditio necessaria ad actionem: non tamen existimes, quòd actio cadit immediatè supra id, in quo est tactus: non enim hoc esse potest, est enim tactus in superficie indiuisibili, at actio est supra corpus: propterea actio, & passio supra aliquod corpus immediatè, & primo fiunt: cū enim ignis applicatur ligno immediatè, & simul agit per partem aliquā totam ipsius, quæ non potest esse minor, quam minimum naturale.

Est igitur vt plurimum tangens.

Quomodo se habeat tangens & tactum. Quomodo se habeant tangens & tactum, nunc explicat, & dicit, tria, primum est, in plurimum, & frequēter tangit, quod ab ipso tangente tangitur. i. tactum tangit ipsum tāgens: rationem adhibet, quia ferè omnia, quæ corpora, & sensibilia sunt, mouent, dum mouentur, & sic tāgunt dum tanguntur, inter quę sensibilia reperimus aliqua, quæ necessario ita se habent, & experimur, tacta tangere, qualia sunt elementa.

Alterum est aliquando, quāuis raro, mouens tangit motum, sed non tangitur: & attēdo, quòd hoc est, vel quia mouēs est immateriale, vt intelligentia respectu cœli, vel mouens est alterius materiæ, vt cælum tangit elementa, itaque in ipsa, non autem è contra.

Tertiū est, cùm id, quod tangitur est eiusdem materiæ generis, cum eo, ꝙ tangit, tunc est mutuus tactus, & quod tangit, tangitur.

Ex quo fit, quòd si aliquid mouet immobile, id tanget, & nō tangetur, sicut mouet intelligētia cælum, & tristis, & malè habens mouet nos, non tamen nos ipsum mouemus: in his enim, quæ mouent, non sunt eiusdem materiæ cū motis: atque sic concludit de tactu, prout ad Naturalem pertinet.

Hic aduerte primò, quòd duplex est tactus, quidam secūdum virtutem, & operationem, quidā secundum quātitatem: tactus virtutis potest esse inter duo corpora, vt cùm sol virtute sua agit, & tangit terram: potest etiam esse inter res, quarum vna est corpus, altera non, vt cùm intelligentia mouet cælum. *1. Nota. Duplex tactus virtutis, & secundum quantitatem.*

Discrimen vtriusque. Est autem discrimen, nā tactus virtu-

virtutis, qui est à corpore necessario præsupponit tactum quantitatis, vel ipsius, vel alterius corporis: vnde distans non agit in distans, nisi in proximum agat, & immediatum corpus: at tactus virtutis à re spirituali non supponit tactum quantitatis: vnde intelligentia mouet orbem, nõ per aliud medium corpus, aliter enim esset processus in infinitũ, si ad vnum indigeret alio.

2. Nota. Tactus mutuus & nõ mutuus. Aduerte vlterius, quòd in tactu tertio Physico. est tactus mutuus, & tactus non mutuus, seu diminutus: mutuus est, cũ inuicem actiua & passiua se tangunt, vt elementa inter se: diminutus est, cùm vnum agit, sed non repatitur, vt cum cælum agit in elementa, nec ab his repatitur.

Hæc eadem distinctio est in tactu secundo, puta mouens, & mobile: est enim mutuus, cùm duo inuicem se localiter mouent, vt duo lapides obuiantes, & duo impellentia se corpora: alter est diminutus, vt cùm intelligentia cœlum mouet.

Obiectio Dices, quomodo vnum cælum tangit alterum.

Solutio. Multipliciter respõdet Philop. sed nihil ad rẽ. Dico quod secundo modo: nam superiores mouẽt inferiores immediatè saltem quo ad motum diurnum.

CAPVT SEPTIMVM.

De ipso autem facere, & pati dicendum. Tex. 46.

Disputatio de actionẽ & passione. POST tactum de actione & passione disputat: ac primũ maiorum sententias citat, quos dicit in hac re sub contrarios videri: nã cõtraria dicere videtur: at quia nõ omninò sũt cõtraria, cũ vtraq; vera sint, idcirco subcõtraria vocat.

Duplex sententia veterũ de actione. Fuit circa hoc duplex sentẽtia.

1. Sẽtẽtia Prior, quæ multorum fuit, est ꝙ simile non agit in simile, nec patitur à simili, sed semper actio, & passio inter dissimilia sunt, adeò ꝙ si aliquando videtur simile agere in simile, vt cum magis calidũ in minus calidum, tunc non ratione similitudinis, sed ratione contrarietatis fit actio & passio, puta quia vnum est multum, alterum paucum, quæ contraria sunt.

Ratio. Horum ratio erat, quia similib. omnia ex æquali insunt, nec esset ratio, quare magis vnum esset actiuum, aut passiuum, quam alterũ: vnde secundum hoc actio, & passio est inter contraria.

Democritus autem vltra alios. Text. 47.

2. Sent. Posterior sententia fuit Democriti, qui solus ab alijs discrepauit dicens, quod simile agit in simile: quòd si aliquando oppositũ agit in oppositum. i. ratione alicuius similitudinis, & nõ cõtrarietatis.

Ratio. Et probabat, quia quod omnino diuersum est, non agit in diuersum, vt linea in albedinem: actio ergo & passio debent fieri inter similia, non autem inter diuersa, vt priores dicebat.

Viden

Videntur autem hoc modo dicentes.

Tex. 48.

Nõ dissi dij vnde veteres. Concludit ex his dictis, videri contraria dicere philosophos antiquos, & subdit rationem huius contrarietatis, quia cũ esset vtrumque simul, ipsi non sumpserunt, nisi vnam partem. q.d. actio, & passio est simul inter simile & dissimile: at ipsi non sumpserunt, nisi vnã partẽ singuli, cũ tamen vtrumque, & totũ debuissent asserere.

In omnino simili anõ est actio. Quare Arist. vtrumq; simul ponit, ac dicit primò, ꝙ simile omnino ita, vt nullatenus sit differens, nõ agit, nec patitur à simili.

Probatur 1. Probat dupliciter. Primò, quia si vtrumque est omnino simile, non erit maior ratio, quare vnum agat, vel patiatur, potius quam alterum, vnde neutrum agat, neutrumque patietur.

2. Probat secundò, quia si simile agit in simile omnino, posset idẽ in se ipsum agere: si enim calidum in calidum simile omnino agit, posset etiam in se, hoc autem esse non potest: nã tunc nihil esset incorruptibile, vel immobile, quia posset vnumquodq; in se agere.

Obiectio Dices, quòd non valet cõsequentia, quia simile non est idem simili, sicut ibi sibi.

Solutio. Respon. ꝙ si hoc dicas, iam colligitur, quòd actio, & passio innititur alicui diuersitati, & sic iam non est inter omnino similia, & prędicta esto, nõ esset idẽ, tamẽ satis est, ꝙ esset ęquale in virtute agẽdi, quare si posset augere v.g. calorẽ, vt est in altero, posset etiã augere calorem, & in se existentem.

Et omnino alterum, & nullatenus idẽ.

Text. 49.

Omnino diuersum non agit vel patitur ab omnino diuerso. Dicit secundo, Arist. quòd omnino diuersum non agit, vel patitur ab homine diuerso: probat dupliciter. *Probatur* 1. Primò inductione quadam, quia linea non agit in albedinem, nisi secundum accidens, quatenus linea coniungitur cum altero contrario.

2. Secundò, quia non sunt cõtraria ea, quæ omnino diuersa sunt, at inter contraria actio reperitur: hæc enim ab vno subiecto se mutuo expellunt secundum actionem & passionem.

Nota. In litera, per ea, quæ sunt ex cõtrarijs intelligit media ipsa, quæ ex extremis componuntur.

Sed quoniam non quodcunq; natum est pati. *Tex.* 50.

Actio fit partim in similia, partim in dissimilia Dicit tertiò, in quo sententiam explicat, ꝙ actio & passio est inter similia, & dissimilia: similia quidẽ genere, subiecto, seu materia: dissimilia autem specie, & forma. vnde color à colore patitur, & sapor à sapore, & corpus à corpore: puta hic color specie albedo in alium specie, scilicet nigredinem, sed vtraq; sunt color vnus genere: similiter ignis ab aqua, sed vtraq; elemẽtũ, & corpus: calor à frigiditate, sed vtraq; qualitas passibilis.

Probatur Probat vnica ratione: nihil agit, & patitur, nisi contrariũ, aut subiectũ habens in se contrariũ, puta calor, vel ignis habens calorem:

at omnia talia sunt differentia specie, genere eadem: cõtraria.n.hęc sunt, quæ cũ specie differant eiusdem sunt generis, ac mutuo agũt: ergo actio & passio est inter simile, & dissimile simul.

Huius autem causa est quòd contraria. Tex. 51.

Explicatur rõ superior. Rationem dictam, quam breuiter posuerat, explicat magis, & quomodo cõtraria similia dicantur propter vnitatem generis subiecti dissimilia: propter speciẽ & formam, cumq; actio & passio sint inter huiusmodi contraria, erunt profectò, inter similia, & dissimilia simul, & agens, & patiens erũt aliquo modo similia, aliquo etiã modo dissimilia, vt dictum est.

Quoniam autem faciens, & patiens genere quidem.

Actiua & passiua inuicẽ esse contraria. Vt Philop. exponit Aris. ostẽdit propositionem seu conclusionem cõuersam, prius enim probatum fuit, contraria agere, & pati, seu potius sumptum hoc fuit, modo autem conuersum probat, puta actiua & passiua, inuicem esse contraria: & hoc dupliciter.

Probatur 1. Primo, quia talia sunt eiusdem generis specie differentia quę mutuo agunt: ergo contraria.

2. Secũdo, qa generatio, & corruptio inter cõtraria sũt: ergo ẽt actio & passio, & sic actiua & passiua.

Nota. Et nota, quod hic vocat generationem, & corruptionem tam substantiæ, quàm accidentis, quæ superiores sunt actione & passione, quæ sunt tantum secundum qualitates, & argumentatur, vt dicit Philop. à superiori per regulam, quæ dicuntur de prędicato, etiam dicentur de subiecto.

Agens dũ agit, assimilat sibi passum. Ex quo infert hanc conclusionẽ, quòd vnumquodq; dum agit, assimilat sibi passum contrarium, quod probat, quia generatio est inter contraria: ergo dum aliquid generat, & agit circa suum cõtrarium, intendit illud reducere in cõtrarium, quòd est simile sibi v. g. dum calidum agit in frigidum, & intendit generare, conatur frigidum reducere in suũ contrariũ, quod est calidum, & sic sibi assimilat effectum, & sic patiens mutatur in faciens, id est, in idem specie cum faciente.

Et secundum rationẽ quoque non eadem dicentes, Tex. 52.

Cõciliantur antiqui. Conciliat modò Antiquos, qui videbantur contraria dicere, at nõ dicebant: qui enim actionem inter contraria ponebant, respiciebant formam: qui verò inter similia respiciebant subiectum, quod idem est contrariorum, & tam secundum contraria, quàm secundum subiectũ actio & passio prædicatur: dicitur enim, calidum calefacit, & ignis, seu corpus calefacit: frigidum calefit, corpus calefit: cùm tribuitur subiecto, est similitudo, cùm verò ipsi contrario, dissimilitudo: & vtrumque verum est. *Nota.*

Eandem quoque rationem existimandum. Tex. 53.

Nunc

Determinatur q. an oẽ agẽs agendo repatiatur.

Nunc quęstionem determinat, vt Philop. exponit. An omne agens agendo repatiatur: ad cuius determinationem præmittit diuisionem mouentis, nam per mouens determinat de agente.

Duplex mouens.

Duplex est mouens, alterũ quod est causa efficiens, & est primum: alterũ est vltimum, & proximum effectui, & generationi. v.g. animal mouet baculum, & baculus librum, primum est animal, vltimũ est baculus, qui est proximus motæ rei scilicet libro. Simili ratione duplex est faciens. Primum, vt medicus sanitatis, proximum, vt vinum, vel potio.

Duplex faciens.

Primum mouẽs nõ est necesse vt mouendo moueatur similiter nec primũ faciens, vt agẽdo repatiatur.

In mouentibus primum non est necessarium, quod mouendo moueatur, imò aliquando est necessarium quòd non moueatur, vt patet de mouente omnium primo: proximum verò semper mouens mouetur, ita etiam in facientibus fit: faciens primum, dum alterat, non alteratur, & vltimum dum alterat, alteratur.

Ratio.

Hoc probat tali ratione: quęcunque habent eandem materiam, faciunt, & patiuntur, at proxima agentia habent eandem materiam cum passo, prima autem non semper, ergo illa agunt, & patiuntur semper, non autem ista: minorem exemplo manifestat: medicus enim non alteratur ab eo, qui sanatur, cibus autem, & potio alteratur: medicus autem primum est, cibus verò vltimum.

Hic nota, quod conuenit primũ mouens cum primo & vniuersali faciente in duobus: alterum est, quòd sicut primum mouens non mouetur, dum mouet, ita primum faciens non alteratur, dũ alterat: alterum est, quod vtrumq; est independens: vt enim primum mouens non dependet à mouente, ita & primum faciens non dependet ab alio alterante.

Nota duplíciter cõueniũt primũ mouens & primũ efficiẽs, seu alterans.

Sed est differentia in duobus: primũ est, quòd primũ mouens est incorporeum, at primum alterans corpus est, puta sol, seu cælum: alterũ est, quòd primum mouẽs nullo motu mouetur, at primum alterans mouetur motu locali: & ratio est, quia alteratio pręsupponit motum localẽ, localis autem omnium est primus, vnde qui antecedit, & est primum in motu locali, & immobile, nullo motu moueri põtest: non sic in alteratione.

Duplex eorũ differentia.

Quæcunque ig tur actiuorũ, Tex. 54.

Conclusione generaliori cõclusionem determinat, dicens, quæcunq; actiua habent formã in materia possunt pati, dũ agunt, quæ verò non habẽt, nõ possunt pati.

Cõcl. Aris. oẽ agens materiale agendo pati potest.

Explicat autẽ duos terminos huius cõclusionis, alter est (habẽt materiam) dicit, quod materia sit eadem fere. i. eiusdem generis: materia enim contrariorum eiusdẽ est generis: si enim agens materiam habet, sed non eiusdẽ generis, non repatitur, vt cęlum non repatitur, dum alterat hæc inferiora.

Explicatio.

Alter terminus est, posse pati, dicit illud dici posse pati, qđ præ-

 sente

ſente agente,& in debita approximatione poteſt reduci ad actum, vt potens eſſe calidum eſt, quod accedente igne fit actu calidum, ſtatim repetit comparationẽ mouentis, & facientis.

Eſt enim effectiua cauſa. Tex. 55.

Oſtenditur principium actionis eſſe cauſa efficiens. Principium actionis, & paſsionis nunc explicat, per cauſarũ diuiſionem procedendo: ac primò cauſam efficientẽ dicit eſſe actionis principium, quod probat per excluſionẽ aliarum, non enim finis mouet, niſi metaphoricè: prętereà, quia eſt tũc, cùm eſt forma, ſed forma non poteſt eſſe principium actionis, quod probat. Poſito efficiente, actio eſt, at cũ forma, & fines ponuntur, iã ceſſat actio, quia illa ſunt termini actionis, ergo non ſunt principia. Et hic habetur illa communis propoſitio: habitib⁹, id eſt, formis, vel finibus poſitis in materia, ceſſat actio. De materia non probat, quia notũ eſt, ipſam nullius eſſe actiuitatis.

Oſtenditur principiũ paſſiois eſſe materia. Dicit ſecundò materiam ſecundum ſe eſſe principium paſsionis, eatenus enim res patiuntur, quatenus ſunt in materia, vt calor patitur, & deſtruitur, quia eſt in materia, ſi enim extra materiã eſſet, non poſſet pati, quamuis non poſſit eſſe extra materiam: at intelligentiæ, & ſi quæ ſunt aliæ à materia ſeparatæ formæ non poſſunt pati, quamuis agant.

Epilogus. Epilogat igitur, quæ dicta ſunt, dictum eſt primò, quid agere, & pati ſit, ſecũdò, quib. inſit ſcilicet habentibus materiam, vnũ, puta pati, alterum non habẽtibus etiã. Tertiò, quare inſit, nẽpè actio ſecundũ formã, paſsio ſecundũ materiam, & quomodo inſint, nẽpè, quia quędã agunt patientia, quædã verò abſq; paſsione agunt, ꝙ eſt quartũ, quod dictum eſt.

QVAESTIO. XIII.

An ſimile agat in ſimile.

Qvatuor veritates nos huc uſq; de actione, & paſsione docuit Ariſ. prima erat, ſimile non agit in omninò ſimile, nõ enim album in album, nec calidum in calidum, nec frigidum in frigidum agit. *4. concluſiones tradita ab Ariſto. Prima.*

2. Secunda, diuerſum non agit in omnino, ſeu genere diuerſum, nõ enim album in lineam, nec ſapor in lignum agit.

3. Tertia, contrariũ agit in contrarium, vt calidum in frigidum, & albũ in nigrum, vel medium: vnde fit, vt actio ſit inter ea, quę eiuſdem ſunt generis, & ſpecie differant, ſeu eiuſdẽ generis materiæ, & forma differentia ſint: ex quo fiet, quod actio, & paſsio ſint & inter ſimilia quodãmodo, & aliquo modo etiã diſsimilia: ſimilia quidem genere & materia, diſsimilia verò ſpecie, & forma.

Hinc colligere licet vnũ cum ipſo Ariſt. quòd nec quicquam in ſe ipſum agere per ſe poteſt, cùm nihil à ſe ſpecie differat.

4. Quarta erat, quòd agens cõmunicans in materia cũ paſſo, dum agit, repatitur, vt ſi calidum agit

in

in frigidum calefaciendo, repatitur, & infrigidatur à frigido.

De quo agẽ sit. Hæc omnia, antequam vlterius procedamus, examinanda sunt: & primò, an simile agat in suum simile specie, ita, vt non sit actio semper inter contraria.

Explicatur titulus q. Aduerte pro tituli intelligẽtia, quòd non est quæstio, an similem habens aliquam qualitatem cum altero possit in ipsum agere, hoc enim certum est vtrumq; : potest enim esse quod simile in vna habeat aliam qualitatem cõtrariam suo simili, secundum quam agat, vt si sint nix, & calx, quæ similitudinem habent in albedine, tamen quia contrarias habent qualitates alias (est enim nix frigida, calx calida) potest vnum in alterum agere, & tunc album in albũ aget, sed per accidens, non enim ratione albedinis, sed contrariarũ qualitatum. Sensus autem quęstionis est, An simile agat in simile per se, id est, secũdum eã qualitatem, in qua similitudo cõsistit. In quo sensu id negat Arist. & nos examinare contendimus.

De qua actione hic sit sermo. Aduerte etiam, quòd non hic de actione in sua vniuersali significatione sumpta sermo est, vt ipsemet Arist. docuit, sed de ea, quæ secũdum passibiles qualitates fit, & præsertim primas quatuor, secundum quas propria fit alteratio, tam actiua, quam passiua.

1. argu. pro parte affirm. His igitur præmissis, est argumentũ primum pro parte affirmatiua. Actio fundatur in victoria, & excessu virtutis agentis supra resistentiã passi, vt notum est, tũc enim ignis agit in aquam, cũ virtus ipsius excedit resistẽtiã aquæ: ergo quo minor fuerit resistentia, tanto potior erit actio: at inter similia minor est resistentia, ergo inter illa erit actio. Cõsequentia videtur nota, sed probo minorẽ: sit calidum vt sex, & frigidum vt quinque tunc calidũ excedens aget in frigidũ, & quo minus fit frigidum, eo magis aget propter minorem resistentiam: at cũ in calidum vt sex est mutatũ frigidum, minus resistit, quã cum erat calidum vt quinque, quia minus habet de frigido, sed cùm erat calidũ vt quinque in ipsum agebat calidum vt sex, ergo etiã aget: cum est calidum vt sex: & sic similiter aget in omnino simile.

Secundò, calidum magis agit in calidum minus, vt notum est: at magis calidũ, & minus calidũ in specie similia sunt: ergo simile agit in suum specie simile, nec est talis actio inter contraria. 2.

Tertiò, vna candela illuminat mediũ illuminatum ab altera cãdela, ergo vnũ simile agit in simile: illa.n. duo lumina, & duæ candelæ eiusdem speciei sunt. 3.

Quartò, cælum alterat inferiora ista, & calorẽ inducit, reliquasq; qualitates, at prorsus est alterius materiæ, genere: ergo falsum est, ꝙ dicit Arist. agens esse dissimile tantum forma & specie, simile materia, & genere cum passo. 4.

Quintò, multa sunt contraria genere eadem, & specie differentia inter quæ non est actio, non enim album in nigrum, secũdum albedinem agit, nec molle in durum, nec rarum in densum: non ergo vere dicit Arist. inter contraria actionem esse.

Nota dupliciter (s aliquid simile. In hac difficultate duæ opiniones existunt, pro quarum intelligentia aduerte quod dupliciter aliquid dicitur simile, vno modo in qualitate, altero modo in gradu. Id dicitur simile in qualitate, quod eandem specie cùm altero qualitatem habet, vt cùm vtrumque est calidum, aut album, aut humidum: Id verò simile dicitur in gradu, quod præter qualitatem, habet etiam æqualem intẽsionem vel remissionem in ea, cũ altero, vt cùm vtrumque est æque calidum, vel æque humidum.

1. opinio. Hoc igitur supposito, est opinio Pauli Venet. in summa. cap. 23. & Alb. Saxo. q. 15. & aliorũ, quod simile in qualitate tantũ agit in suũ simile, vt notũ est: nam magis calidum agit in minus calidũ, at simile in qualitate, & gradu nõ potest agere in suum simile, vt calidum vt quatuor nullo modo potest calefacere calidum vt quatuor, nec ipsum intendere, nec æque intensum, vel remissum in æque intensum, seu æque remissum.

Ratio. 1. Harũ ratio vna est, actio debet esse inter contraria, & propter aliquem finẽ, sed simile in gradu nõ est vllo modo cõtrariũ suo simili, vt notum est, nec est finis actionis ergo non est actio, ꝙ non sit finis actionis, patet, quia finis actionis est, vt agens assimilet sibi ipsum passum, sed illic est omnino simile, ergo non est opus actione.

Prçtereà probatur ex Arist. t. 48 vbi dicit, simile non agere in omnino simile, aliter enim ageret in se ipsum, quod esse non potest. 2.

Altera opinio. Altera opinio est Marsil. q. 18. & aliorum, qui simile in gradu dicit posse agere in sibi simile in gradu, ita, vt calidũ quatuor graduũ posset agere in calidum vt quatuor, ipsumque intendere.

Ratio ab experientia. Hoc maximè experientia probat, ferrum enim candens facit ignẽ ex stupa, producitq; calorẽ intensissimum, & tamen in ferro nõ est calor ita intensus, cùm non sit ignis: si ergo inducit minor calor summum calorem, profectò constat, ꝙ agit in simile sibi, puta in stupam, cũ habuit æque intensum calorem cũ ferro: & etiã supra induxit calorem, donec fieret ignis.

Nota de quo sit difficultas. Hæ sunt opiniones communiores in hoc.

At pro huius elucidatione nota, quòd difficultas non est, an simile in qualitate tantum agat in suum simile, hoc enim dubium non est, sed an simile in gradu agat in simile in gradu, de hoc enim varia existit opinio.

1. fundamentum maior, vel minor actiuitas non semper sequitur maiorem, vel minorem intensionem formæ. Pro determinatione sit primum fundamentũ. Quòd maior vel minor actiuitas nõ semper sequitur maiorẽ, vel minorẽ intensionem formæ.

formæ. Explico clarius per exemplũ, quod aliquis calor plus, minusue calefaciat non indicat ipsum intẽsiorem, vel remissiorem semper.

Probatur 1. aut. Arist. Hoc probo autoritate, & experientia, autoritas est Arist. 8. Physic. tex. 80. vbi dicit, quòd in maiori magnitudine maior virtus existit. v.g. sit vnum pedale calidum vt quatuor, si aliud sumas bipedale calidũ, vt quatuor, maior in eo est actiuitas, & potentia, & si tripedale, adhuc est maior, & tamen intensio eadem est.

ratio hac ex loco Aristot. desumpta. Ex quo loco sic colligo, si tripedale æque intensum cum pedali est maioris actiuitatis, ergo in eodem tempore plures gradus caloris inducet, & magis calefaciet, & tamen non ob maiorem intensionem formæ.

2. exper. Probatur etiam experiẽtia, quia ferrũ candens magis calefacit, quã lignum æque intensi caloris, imò quàm stupa incẽsa, in qua cùm sit ignis, constat, calorem intẽsiorem esse: constat ergo, quòd maior actiuitas non sumitur à maiori intensione semper, sed etiam à multitudine maiori formæ, quæ est secundum plures partes materiæ, & subiecti, vt id etiam magis calefaciat, quod secundum plures partes extensionis, & quantitatis, calidũ est: vnde plus tripedale, quàm bipedale agit.

Vbi plures gradus formæ, ibi est maior actiuitas. Erit ergo regula, quòd vbi plures gradus formæ congregãtur circa passum, siue sint secundũ intensione, siue secundũ subiecti partes, ibi est maior actiuitas. v.g. sit calidum, pedale vt quatuor intẽsum, sit tripedale vt duo secundum suas omnes partes ita, vt in passum debitam habeãt approximationem, magis calefaciet tripedale.

2 funda. forma æque intensa plus agit in subiecto denso quam raro. Sit secundum fundamentum, quòd idem calor receptus in subiecto dẽso plus agit, quã in raro existens. i. sit forma æqualis intensionis recepta in aliquo subiecto raro, & in alio dẽso alia æqualis, hęc plus aget, & actiuior erit.

Probatur authorit. Hoc & autoritate, & ratione probatur: autoritas est Arist. 4. Meteor. dicit, quòd virtus vnita fortior est se ipsa dispersa; vbi nota *Nota.* duo, & quod est æqualis virtus, seu æque intensa forma, quæ est condensata, & quæ est dispersa per rarefactionem aliquando: & similiter, quod illa fortior est.

Probatur ratione. Ratio autem est optima ex vno supposito, puta quanto agens est propinquior passo, tanto magis agit in ipsum, quod experientia patet: cum igitur partes densi minus distent ab vno puncto medij signato, quã partes rari positi in eodem loco, vt parum aduertenti facile est intelligere, profectò magis densum calefaciet.

Duplex causa cur densius æque intensum magis agat. Vnde duplici ex causa densius æque intensum magis calefaciet, & aget.

Vno modo, quia plures materiæ partes habebit calidas, & tunc actiuiùs erit iuxta primum fundamentum.

Altero modo dato, quod tot sint

partes, quia magis sunt omnes pas so approximatæ.

Et hæc est causa quare, si sumatur calidum rarum, & partes ipsius comprimantur, magis calefaciet, quam prius, & quare etiã per ocularia literę visę maiores appareãt, quia in vitro densiori species magis congregatæ agunt fortius. Sed tamen nota, quòd densum non agit vltra gradum intensionis, nisi plures gradus formę in materia habuerit, vt dicitur ad primum. Sed dicetur magis agere, quàm rarũ, vel quia citius agit, vel quia sibi simile producet, quod non aget rarum, quia non est bene applicatũ.

3 fund. Sit tertium fundamentum, quòd ex his sequitur, & est notandum, quòd non solum contingit, duo esse similia in qualitate, & gradu, sed etiam in potentia ita, vt sicut potest esse, quòd duo sint in qualitate similia, sed non in gradu, ita etiam in gradu, sed non in potentia, vt sit calidum vt quatuor densius, sit aliud rarius, est quidem similitudo in gradu, quæ cõsistit in æquali intensione, sed non est similitudo in potentia, quia actiuius est, quod est densius.

Potest esse aliquid simile in qualitate & gradu sed non in potentia seu actiuitate. Imò potest esse, ꝙ sit vnum minus in gradu, at si maius in potentia, & actiuitate: non enim, vt ostẽsum est, mensuratur actiuitas solũ penes intensionem: hoc etiam experientia patet: nam aer calidius esse habet, quam terra calefacta à sole, at terra actiuior est, & in potentia vincit, magisque calefacit.

His suppositis, sit prima cõclusio. *1. concl.* Simile in gradu agit in simile in gradu ita, vt calidũ vt quatuor possit agere ĩ aliud calidũ vt quatuor.

Hæc conclusio probatur cõtra Paulum Vene. & Albertũ Saxo. *1. ratio* Primò quod actiuius est, potest agere in minus, sed calidũ vt quatuor in materia dẽsa actiuius est, quàm calidum vt quatuor in materia rara: ergo põt agere in ipsum, & ipsum intendere, non enim potest intelligi, quo modo sit vnum maioris potentiæ, quàm aliud, & non vincat ipsum, in idque agat: non enim alia ratio est, quare dicamus, quod calidum vt octo, agit in calidum vt duo, nisi quia illud fortius est, & actiuius.

Ad hoc respondent Paul. & Albert. quod calidum vt quatuor in densiori materia fortius est, & magis agit. *Solutio.* Sed hæc maior actiuitas non cõsistit in hoc, ꝙ producat calorem vltra quatuor, sed quòd calorem vt quatuor, sed similem citius producet, quàm aliud calidũ vt quatuor in materia rara.

Sed hoc reprobatur argumento *2. ratio qua illa solutio cõfutatur.* secundo, quod concludit, sit ferrũ candens, cui apponatur stupa, ad sensum patet, quod cõburetur stupa, fietque ignis, at tunc in ferro, cum non sit ignis forma, vt videtur, non potest esse calor in summo intensus: & ponatur, quod summa intensio sit vt octo: erit ergo in ferro calor vt sex. Vlterius, in igne facto ex stupa, cum sit forma ignis, necessario erit calor vt octo:

non

non enim inducitur forma, nisi cū vltima dispositione.

Tunc formo argumentum, ferrum calidum vt sex induxit totā dispositionem ignis in materia stupæ: induxit ergo octo gradus caloris vltra suam intensionem, quæ erat vt sex: si ergo induxit octo, cum hoc fuerit per motū, fuit successiuè stupa calefacta, cūque peruenit ad sex gradus, adhuc vlteriꝰ calefiebat, ergo tunc simile in gra-
Obiectio du agebat in simile ī gradu. Quod si dicatur, in poris ipsius ferri igniti, esse ignē verè, & formam ignis, quāuis substātia ipsa ferri non sit ignis, atque ita ideo combureret.

Solutio
1. Hoc nō tollit difficultatē: nā sit v.g. terra ignita, quæ poros nō habet, cum sit elementum simplex.

2. Deinde ridiculum est dicere poros ferri comburere stupam, & nō potius ipsas partes solidas ferri cādentis, cum sint densiores.

3. Et tertiò quia quo res fit dēsior, & minores & pauciores habeat poros, eò magis combureret, & quo rarior, & plures, ac maiores habeat poros, eò minus combureret, cum deberet esse contrarium, si pori igniti comburunt.

4. Confirmatur rursus exemplo luminis: nam si duo luminosa apponantur in eodem medio, lumē intenditur, & si addatur tertium adhuc magis, & si quartum, & quintum, sextum, & cæt. semper magis intenditur, quare si luminosa sint omnia, verbi gratia, vt quatuor fieri poterit, vt in medio producant plus luminis, quàm singula: nā pluribus additis æqualibus luminosis, cum singula in medio illo tantundem producant, tandem augebitur lumen ibi vltra quatuor.

Imò verò multa numero lumina, si in idem concurrant, ignem 5.
generant, vt patet in reflexione speculi, cum singula seorsum lumina non id possint, nec tantā calefaciendi habeant virtutem, idemq; omnino videtur de pluribus calidis æqualibus, eidem medio applicatis: nam plus producent caloris, & intensiorem calorem, quàm singula seorsum.

Prætereà iterum hac ratione con 6.
firmatur, si vnumquodq; seorsum in illo medio producat ad certam distantiā suæ actiuitatis, v.g. duo, & alterum luminosum ad eādem distantiam collocatum, augetur lumen iam. Hinc fit, quòd intra illum terminum sphæræ suæ actiuitatis vltra gradum, quem alias posset, auget lumen: eadem autem est ratiò de quouis termino, & quauis parte sphæræ actiuitatis, & quouis alio agente, & passo igitur non.

Tertiò probatur, sit iterum cali-
dum vt quatuor densius, sit alterū 3. ratio.
rarius, & apponatur simile passum raro, tunc rarum in tale passum inducet calorem vt quatuor in aliquo tempore: ex quo sumo argumētum: rarum in hoc tempore induxit in passum calorem, vt quatuor: ergo dēsum qđ fortiùs est in eodem

eodem tempore in simile passum inducet vltra quatuor. Hæc enim est regula maioris potentiæ, vt dictũ est li. 6. Physi. intellige de densiori æquali in intensione, sed excedenti in multitudine graduum.

4. *Ratio.* Quartò probatur etiam experientia: nam in hyeme aer sua frigiditate congelat flumina, & tamẽ remissior est frigiditas aeris, quã aquæ: si enim esset intensior, vtiq; condensaretur, aquaque fieret, vt accidit in pluuia.

Obiectio. Dicunt isti, quòd nõ solùs aer, sed influentia cælestis congelat.

Solutio. Sed hoc nil obstat: nam influentia cælestis adhuc non frigefacit terram vel aquam alia frigiditate, quàm illa, quæ est in aere: non ergo prouenit, nisi ex frigiditate multa proueniente secundum partes multas aeris, & ita fit cõgelatio cum flant venti, & nouæ, ac nouæ succedunt aeris partes, & accumulantur. His ergo manifestè patet, quod simile in gradu potest agere in sibi simile in gradu, & aliquid vltra gradum propriæ intensionis agere.

2. *cõclus.* Secunda conclusio. Maius in gradu potest agere in minus, & minus etiam in maius; explico, calidum vt octo agit aliquando in calidum vt duo, & aliquando etiam calidum vt quatuor agit in calidũ vt quinque: de primo non est difficultas: secundum autem ex dictis colligitur: nam potest minus intensum maioris esse potentiæ, quàm magis intẽsum propter maiorem graduum multitudinem in materia, & sic aget in ipsum magis intensum.

Hinc sequitur vnum notãdum, ꝙ à proportione minoris, & æqualis proportionis secundum gradus prouenit actio aliquando. *Nota.* Dicitur tunc actio prouenire à proportione maioris, cùm maius agit in minus: tunc autem à proportione minoris, cùm minus agit in maius: à proportione verò æqualitatis, cũ æquale agit in æquale: si igitur maius, minus, & æquale tantum secundum gradus intensionis mensurentur, his tribus modis contingit actionem prouenire, vt patet ex omnibus, quæ dicta sunt. Item sequeretur, quòd duo agentia remissa, sibi applicata se inuicem intenderent vsque ad summũ, quòd est absurdum, & contra experientias: *1. Obiectio.* sequela probatur, sint v. g. calidum vnum dẽsum, puta ferrum, intẽsum, vt. 5. & alterum calidum rarum, puta lignum, vel aer, intensum quoque. vt. 5. & applicentur simul, tunc densiùs posset agere in rarius, & ita intenderet. v. g. vsque ad. 6. rursus illud rarum calidum factum vt. 6. intenderet dẽsius, vt. 6. nam vnumquodque potest producere formas æque intensas, atq; ipsum habet: & rursus densiùs calidius factum vt. 6. intenderet iterũ rarius, verbi gratia, vsque ad. 7. & ita consequẽter, quare se inuicem intenderent vsque ad summum duo agentia remissa inuicem applicata, quòd est falsum, & contra expe-

experientias, vnde rurſus ſequeretur, quòd omnia calida ſeipſa inuicem cõburerent, cùm ſ. ita paulatim ſeipſa perducant ad ſummũ caloris.

2. obiectio. Item, ſi quòd eſt maioris actiuitatis, puta denſius, poteſt non ſolùm celerius, ſed intenſius agere vltra ſuum gradum, ſequeretur, quod ſi calidum in ſummo eſſet dẽſius. v.g. ferrum ignitum, intenſiorem calorẽ poſſet producere ignis, verbi gratia, rarus etiam intenſus in ſummo: imò & poſſet intendere calorẽ ipſius ignis rari, at hoc eſt abſurdum, & vt videtur impoſsibile, cùm non poſsit calor intẽdi vltra ſummum, ergo non, &c.

Solutio prioris obiectionis. Ad primum reſpon. hoc argumentum magnam habere vim cõtra hanc opinionem, nihilominus dici poteſt, id quidem aliquando poſſe contingere, ſed non ſemper, & contingere id quidem aliquando poſſe docet experientia, vt in furno quandoque qui ſponte comburitur in fornarijs, cùm partes vndequaque ſe inuicẽ calefaciũt, cùm non fit reſpiratio aeris refrigerantis, & in tritico idem videtur, ſponte nimirum calefieri in horreis, niſi aere refrigeretur, & de carbonibus etiam, ſeu prunis, accenſis, quæ ſponte ſeinuicem accẽdunt, cùm à ſe inuicem ſeparatæ extinguantur, non tamen id ſemper contingit, ſed raró, & in paucis propter varia, & multiplicabilia impedimenta, vel aeris, vel aliarum rerum, vel propriæ etiam reſiſtentiæ, vel propriæ formæ ſubſtãtialis non admittentis, vel repellẽtis à ſe calorem.

Solutio 2. obiectionis. Ad ſecundum reſpond. quòd, ſi vtrumque ſit in ſummo intenſum, non poterit haud dubie intenſiorem qualitatem producere, videlicet vltra ſummum, ſed tamen poterit in minori tempore producere in ſummo qualitatem, & ad maiorem diſtantiam, quæ alterum rarius, & prima ſuperabit paſſum fortius, quòd alterum non poſſet, & poterit alios effectus ignis facere in aliquod paſſum, puta liquefacere. v.g. metallum aliquod, & ſeparare æterogenea, & rarefacere, & adurere, quos effectus non poterit ignis ratio facere in idem paſſum ob nimiam paſsi reſiſtẽtiam, & duritiem, vel alia impedimenta, quæ ab ea ſuperari nõ poterũt, quæ tamẽ denſior ignis ſuperabit. Neque verò denſior ignis rationẽ intendet in calore, ſed tamen roborabit, & conſeruabit fortius, & defendet à corrumpentibus, cùm ergo ventum eſt ad ſummam intenſionem, iam non creſcet intenſio ex maiori actiuitate, ſed tamẽ creſcet actiuitas, & alij effectus dicti augebuntur non.

3. cõcluſ. Tertia concluſio. Simile in potẽtia nõ poteſt agere in ſimile in potentia, & actiuitate. Hæc concluſio eſt notanda, quia ea eſt, quam Ariſt. intendit, cùm dicit, ſimile non agit in omnino ſimile, nõ fruſtrà dixit illud verbum (omnino) vt indicaret, ſimile poſſe agere in

ſimile,

simile, putà qualitate, & gradu, qã ista adhuc dissimilia sunt, seu esse possunt: at cùm sunt similia in potentia, secundum quam actio attẽditur, non est actio.

Ratio. Probatur conclusio: actio cõsurgit ex victoria seu excessu potentiæ, & virtutis supra virtutẽ: at vbi est dissimilitudo potentiæ, nõ est talis excessus, non est ergo actio.

Nota. Aduerte maximè, quòd similitudo vel dissimilitudo intensionis per accidẽs se habet ad actionem, sed attẽdi debet dissimilitudo potentiarum, & virtutum: cumque fuerit vnum tantæ potentiæ sicut alterum, tunc non est actio, nec simile minoris potentiæ agit in id, quod est maioris, sed semper maius in minus. In quo sensu est intelligenda communis philosophorum propositio. A proportione maioris inæqualitatis semper actio prouenit, non autem à proportione minoris, seu æqualis.

4. cõclus. Quarta conclusio. Actio est proximè, & immediatè inter qualitates primas. Voco qualitates primas, quæ non ex aliarum cõmixtione procedunt, quales sunt quatuor elementares, & si quæ sunt aliæ, vt lumen, hoc enim alterat sicut calor: voco agere immediatè, idest, secundum se agere: nam reliquæ qualitates secundę agũt quidem, sed per primas.

Nota nõ quacunque contraria in se agunt. Hinc fit, vt non quæcunque cõtraria in se inuicem agant, vt benè notat Philop. sed quæ immediatam habent contrarietatem.

Dubium Solutio. Dices, an quæcunque agunt, sunt contraria? Respond. quod sic, tamen aliquando formaliter, vt sunt illa, quæ mutuò inter se agunt: aliquando vnum saltem virtualiter, sicut lumen, & frigiditas: Est enim lumen virtualiter contrarium frigiditati, cùm sit caloris productiuum, sed non formaliter: nam è contra frigiditas non agit in lumen.

Adu. Per hæc ad proposita argumenta respõderi potest. Ad primum, si solum contenderet de simili in gradu, facilè concederemus totũ, simile enim agit in simile, at quia agere, & procedere videtur etiam de simili in potentia, ideò respondetur, quòd vbi minor est resistẽtia, ibi magis est actio, dummodo tamen sit resistentia aliqua: nam actio non consurgit inter omnino similia: at cùm peruenitur ad simile in potentia, tũc nõ est actio, sicut prius quia cessat tota resistẽtia, & totus excessus: hęc enim natura agentis, vt non agat vltra id, quod potest: ageret autẽ vltra id, quod potest, si in simile in potentia ageret: & præterea, vt dicit Aristot. quia non est ratio, quare vnum agat potius, quàm patiatur inter similia in potentia. Præterea, quia posset idem in seipsum agere, vt in textu expositum est.

Dubium Solutio. Dices, quare nil agit vltra id, quod potest? Respond. quia nil agit nisi secundum quòd est actu, non enim dat, quod non habet: si igitur vltra quod potest, agit, iam age-

ageret secundum id, quòd non habet: nam potentia est in agēte iuxta id, quod actu habet.

Obiectio. At contra hoc potest esse dubium: nam tunc sequitur, quod remissus calor non ageret calorem intensiorē, quia ageret vltra proprium actum. *Respons.* Respond. quòd remissus calor agit quidem aliquando calorem intensiorem se, sed tūc habet in extensione actu, quod deest intensioni. Explico, calor intensus vt quatuor, agit in calorem vt octo intensum, sed tunc in intenso vt quatuor sunt tot gradus secundum partes materiæ, vt vel excedant octo, aut saltē adæquēt: & sic operatur, secundum quòd est actu.

Nota. Ex quo collige vnum notādum, ꝙ nisi numerus gradus siue intensionis, siue extensionis adæquet effectum, vel excedat nō pōt perueniri ad ipsum effectum. v.g. nunquam fit calidum vt sex, nisi ab habente tot vel plures gradus, siue intensiuè, siue extensiuè.

Ad. 2. Ad secundum admitto magis *2. Solutio* calidum agere in minus calidum, sed non agit in ipsum ratione caloris, sed ratione frigiditatis, cū qua est minus calidum, cuius signum est, quòd non quodcunque magis calidum agit in minus, nisi illud, quod vincat frigiditatē ipsius minus calidi: vnde si sit calidum vt duo, & simul frigidum vt sex, hoc non patietur à calido trium graduum, quia calor vt tria non vincit frigiditatem vt sex.

Potest etiam dici, quòd calor sub hac ratione qua minor est, cōtrariatur calori, vt maior est, vnde intensum, & remissum aliquo modo formaliter opponuntur. *Solutio*

Ad. 3. Ad tertium, quamuis ex professo non intendimus hic de duobus luminibus quicquam determinare, quia alibi latè dicemus, tamen interim dico, quòd vnum non intendit alterum, nisi sit illo maius, & differant secundum intensum & remissum, quamuis mediū possint illuminare intensius duo luminosa, quam alterum solum.

Ad. 4. Ad quartum dico, quòd Arist. loquitur de his, quę mutuo agunt, & patiuntur, & hæc debent materiam eiusdem generis habere: at cœlum agit in inferiori, sed non vicissim patitur, ob id non est opus, quòd illa materiam habeant eandem.

Nota. Et nota, quòd eam vocat materiā eiusdē generis, quæ immediatè trāsit ab vna forma in alteram, vt à calido in frigidum, vel è contra.

Ad. 5. Ad quintum patet responsio ex conclusione quarta, non enim omnia contraria sunt immediatè actiua, & passiua, sed quæ prima contraria sunt, vti diximus.

Hæc autem omnia dicta sunt probabiliter, quāuis illa alia quoque opinio, Pauli Veneti, & Alberti, in eo quòd asserunt in minus intensum non posse agere in maius intēsum, sit quoque probabilis. Sed dicetur densius magis agere, & fortius, quia celerius aget,

&

& quia vincet passum, quod non posset vinci ab altero.

QVAESTIO. XIIII.

An idem agat in se ipsum.

Argu. pro parte negatiua 1. argu. à testimonijs. 1. testimonium. DIfficultas ista non habet facilem determinationem bene consideranti, ob id circà ipsam argumenta aliquot proponemus, vt veritas elucescat: ac probatur, quod non posit idem in se ipsum agere. Primò quidem autoritate Arist. nam in hoc libro tex. 48. dicit, si simile ageret in omnino simile, tunc idem in se ipsum ageret, quod deducit tanquam impossibile.

2. Præterea. 5. Metap. tex. 17: definit potentiam actiuam, dicitque esse principium transmutandi alterum in quantum alterum.

3. Præterea. 8. Physic. tex. 40. ostẽdit, nullum agere in se totum secũdum totum, sed oportere asignare id, quod mouet, & agit, distinctũ ab eo, quod mouetur, & quod patitur.

Præterea tertio de anima text. 17. quia oportet diuersum esse agens à patiente, docet in anima esse & intellectum agentem, & intellectum patientem, seu posibilem diuersos, vt illius sit agere, huius verò pati. Ex his, & multis alijs testimonijs, quæ adduci poterant, colligitur secundum Aristo. nihil in se ipsum agere posse.

2. arg. à ratione. Secundò est argumentum, quod agit, est actu; quod patitur, est potentia, vt notum est, at idem esse actu, & simul potentia respectu eiusdem, est imposibile, ergo pariter est imposibile, quòd idem in se ipsum agat: hoc argumento vtitur Aris. 8. Physic. tex. 40. ad hoc idẽ probandum.

Tertiò, si admitteretur idem in se ipsum posse agere, nulla esset via Arist. per quam immaterialitatem primi motoris ostenderet: nam per hoc ostendit. Primũ motorem esse separabilem, quia id, quod mouet, nõ est idem cum eo, quod mouetur, & ita primus motor erit immobilis, & immaterialis: apparet ergo illud esse principiũ certum, nihil agere in se ipsum 3.

Quartò sequitur, quòd non esset aliquod remissum, sed quælibet qualitas esset in summo gradu, vel non esset, quia quælibet intẽderet se, si posset in se agere, nec cessaret vsque ad summũ gradũ: hoc autem falsum esse experiẽtia ostendit, nihil ergo in se agit. 4.

Hanc difficultatem sic reliqui determinant, & soluũt, distinguũt duplicem actionem, quãdam perfectiuam, quandam corruptiuam: vocant perfectiuam eam, quæ nõ ducit rem, & subiectum in corruptionem, quales sunt actiones immanentes vt intellectiones, volitiones, sensationes, & motiones secundum locum: vacant corruptiuam eam, quæ ducit subiectum ad corruptionẽ eo, q sit secũdũ qualitates corruptiuas, quales sunt oẽs alterationes, ad quas primæ qualitates aliquo modo conueniunt. *Modus dicendi quorũdã. Duplex actio corruptiua, & perfectiua.*

His

Actio corruptiua duplex: directa, & reflexa. His etiam addunt aliam distinctionem, quod actio corruptiua est duplex, altera directa, altera reflexa: directa est, cùm agit aliquid in aliud per se, vel per medium aliquod tantum, vt cum ignis calefacit aquam vel lignum: reflexa, cùm agẽs agit in aliquod passum, quia agit in aliud, vt sol illuminans terram sibi obiectam directe illuminat per illos radios ea, quæ sibi obiecta non sunt, & sic reflexè agit: similiter etiam ignis aliquando calefacit reflexè.

1. Dictũ illorum. His suppositis dicunt quatuor. Primũ est: actione perfectiua immanenti, qualis est volitio, & intellectio, & sensatio, aliquid agit in se primò, & per se: intellectus enim in se intelligit, & voluntas in se amat, & sensus sentit, nec actiones extra potentias, à quibus procedũt, fluunt, sed in ipsis manent.

2. Alterum est: actione perfectiua, qualis est motio localis, aliquid agit in se, sed per accidens, & per aliud: per accidẽs, vt anima se mouet, dum mouet corpus, per aliud, vt mouetur ferrum, à virtute à magnete impressa: at tam ferrũ, quã anima se mouent.

3. Tertium est actione corruptiua directa nihil in se agit per se, nisi per accidẽs: nihil enim se ipsum calefacit per se, aut alterat, nisi per accidens, sicut cùm aqua reducit se ad frigiditatem aut cùm aliquid dicitur in se agere, quia vna pars agit in alteram.

4. Quartũ est: actione corruptiua reflexa aliquid in se agit, ꝙ dicũt fieri in antiperistasi, vt cùm vigoratur vnũ cõtrariũ ex alterius præsentia, vel ex resistentia extrinseca, vt frigidiores sunt fontes subterranei tempore æstatis.

Nota de Antiperistasi secundum quosdã. Quòd si petas, à quo ista aqua magis infrigidatur. Dicunt, quòd à se ipsa, hoc modo, quod diffundit species intentionales per medium, quæ cùm occurũt calori existenti in partibus terræ viciniori bus supficiei, redeũt ad subiectũ, à quo processerunt, ipsumque infrigidant: similiter etiam causa tẽpore hyemis sunt fontes calidiores, dicunt etiam, quod hac eadem causa magis calefit medium ab igne, cùm ponitur igni aliquod obstaculum: nam sicut hę species possunt agere in suummet subiectum ipsumque intendere, sic etiam in aliud subiectum, quamuis sit simile, & eiusdem intensionis: nam per has species simile etiam agit in simile gradu.

Authores istius sententiæ Hæc est Neotericorum doctrina ex dictis varijs ipsorum collecta. Huius sententiæ est Paulus in summa, capite 23. & Marsili⁹ quæstione 17. & 18. & Alber. Saxo. q. 15, & Caieta. Thien. tractat. de reactione. cap. 4. & aliorum multorum.

Indiciũ authoris de sententia supra dicta. Et quamuis aliqua horum vera sint, non tamen omnia profectò, & ea non satis perpẽsa, & enodata. In primis ipsorum dictũ primũ æquiuocũ est valdè, nec quæstioni respondet, aliud. n. est age-

re in aliquo vt in subiecto, aliud agere in aliquod vt in obiectū. Et quamuis in actionibus transeuntibus idem fere sit, tamē in immanentibus aliud est: nā intellectus semper agit in se, vt in subiectum, quia intellectio in ipso recipitur, non tamen semper in se vt obiectū, quia alia intelligit à se: similiter sensus alia à se sentit, & voluntas amat.

De primo dicto illorum.

Quæstio igitur, si de quacunq; actione intelligatur, vt ipsi volunt, non soluitur ex illa parte: oportebat enim ostendere, quòd intellectus non solùm in se, sed se intelligit, & sensus se sentit, & voluntas se vult: ita enim per se agerent in se, at hoc non ita est: non enim tales operationes insunt nisi angelis, quod ostendere non est præsentis speculationis, alibi Deo dante dicemus.

De 2. dicto De. 3

Secūdum dictū veritatem habet.

Tertium dictum abūde tractauimus lib. 2. Physic. & ibi hanc reiecimus sententiam, & oppositum ostendimus probabilius, quòd ab alio reduceretur aqua ad frigiditatem ex calore.

De 4. reprobatur illa sententia. Primo.

Quartum horum dictum, iudicio meo, est intollerabile, & ab omni philosophia absonum, quòd facilè ostenditur. Primò ex communi sentētia peripatetica, quod accidētia non migrāt de subiecto in subiectum: isti autem dicūt, quòd eædem species redeunt per idem medium ad suum subiectum.

2. Et prætereà secundò, quia talis reditus esset motus: at omnis philosophia docet, accidēs omne per se esse immobile, nec moueri cum ipso subiecto.

3. Tertiò, quia species intentionalis non producit accidens ipsum reale, cuius est species. Vt enim species coloris non producunt colorē, nec species soni sonū, ita nec species caloris, seu frigiditatis calorem, aut frigiditatē, aliàs enim possent in ipso organo sensitiuo producere tales qualitates, quod falsum est. tunc enim sensus non sentiret: nam secūdum Aristot. sensus debet denudari ab eo, quod percipit: vt si percipit colorem, nō debet esse coloratus. Excludenda igitur est ista sententia.

Authoris sententia.

Aliter igitur existimo esse dicendum, & vt in particulari etiam hęc veritas patefiat, distinguamus actiones, vt singulas examinemus. Si latè vocabulum extendamus, multis modis contingit agere: agit enim, quod localiter mouet, & quod generat, quod corrumpit, quod alterat secundum qualitates sensibiles, siue primas, siue secundas, quod augetur, & similiter quod secundum animam operatur, vt quod sentit, intelligit, appetit, vult. Ex quo patet esse has actiones, puta motionem localem, generationem, corruptionem, alterationem, secūdam sensibiles qualitates, augmentationem, & animæ actiones sensitiuas, & appetitiones, & intellectiones, & de omnibus his dubiū esse potest nō facile

Multiplex genus actionis.

ān idem agat in se ipsum, vt in obiectum, & subiectum.

Demutatione locali, an idē agat in seipsū. Incipiamus à motione locali, de qua diximus multa. 8. Physic. At modò multum aduerte, tripliciter posse aliquid mouere, & moueri, vt ex Arist. habetur. 5. Physi. tex. 1. Primò per accidens. *Tripliciter potest aliquid mouere, & moueri Primò* Id dicitur per accidens mouere, quod est coniunctum accidentaliter cum eo, quod per se mouet, vt calidum ædificat, quia enim ędificator, qui per se ædificat, calidus est, dicitur per accidens, calidum ædificare: id etiam per accidens moueri dicitur, quod est in eo, quod per se mouetur, vt mouetur homo ad motũ nauis, in qua est.

2. Secundò dicitur, aliquid mouere, seu moueri secundum partem. Id mouet secundũ partem, cuius aliqua pars mouet, vt homo mouet librum, quia manus mouet, cuius verò pars mouetur tantum, id secũdum partem moueri dicitur, vt moueri dicitur homo, quamuis brachium solum moueatur.

3. Tertiò, aliquid secundũ totum seu primò mouet, vel mouetur, & hoc est ꝙ non secundũ partem suã vel per accidens, sed secundum se ipsum totum mouet vel mouetur, vt lapis cadens dicitur secundum totũ moueri: similiter manus mouens secundum totam mouere dicetur.

Est etiã hæc diuisio communis, nõ solùm motui locali, sed etiam alijs, vt dicetur postea.

Nota. Si igitur tripliciter cõtingit mouere, & moueri, cùm aliquod se ipsum mouere dicitur, etiam tripliciter intelligi potest. *Tripliciter ā aliquid pt mouere seipsum.* Primò quod se ipsum moueat per accidens, ꝙ tunc fiet, cùm aliquid secũdum se quidem mouet aliud, ad cuius motum mouetur & ipsum, & hoc pacto non dubium est, aliquid se ipsum mouere, vt anima in animalibus ipsis, hæc enim mouet, & dum ipsa mouet corpus, per accidēs ad motum corporis mouetur. .1.

Vbi nota, quòd anima se ipsam mouet, id est, & mouet, & mouetur: mouet quidem per se corpus, mouetur quidem per accidens ad motũ corporis: ob id se ipsam mouere per accidens dicitur. *Nota. 1.*

Et nota ꝙ hoc nulli alteri formæ substantiali inest, nisi animæ. *Nota. 2.*

Secundò aliquid se ipsum mouere dicitur per partem, eò ꝙ secũdum vnam partem mouet, secundum alterã mouetur per se: & hoc modo animalia se mouere dicunt: mouent quidem ratione animæ, mouentur ratione corporis. Dico autem per se: nam per accidens simul etiam mouetur, anima ad motum corporis, & sic totum animal mouetur secundum totum, sed secundum corpus per se, secundũ animam per accidens: at ratione animæ mouet, vt patet in motu nerui, quamuis, vti diximus lib. 8. in toto animali sit pars corporis per se mouens, & pars corporis per se mota. 2.

Tertiò, aliquid mouere se, intelligi potest secũdum totum per se, 3.

vt idemmet adæquatè moueat, & idem adæquatè moueatur: vt idē omnino, quod motum facit, motū patiatur: & hoc reputat ipse Aristot. impossibile. 8. Physi. tex. 40. & sequentibus, vt ibi expositū est, eo quòd vna eademque substantia non potest esse eiusdem motus actiuum, & pasiiuū principium, ne sit simul actu, & potentia.

Nota valdè an aliquid posit mouere se ipsum.

Fateor hoc vnum, & meam pro feram ignorantiam, quòd non video, quare hoc non posit fieri: nā sicut intellectio actio quædam est quæ procedit ab eo, quod est actu, & recipitur in eo, quod est potentia, & tamen vnum, & idem se intelligit, vt patet in angelis, quare etiam vnum, & idē secūdū totum non se mouebit in corporibus: nihil enim prohibet, quod simul sit actu, & potentia secundum motū localem: nam vt moueat, debet esse actu, id est, existere, vt moueatur, debet esse potentia idest, capax motus: simul ergo potest vnū existere, & esse ens actu, & motus esse capax. Recipiamus igitur, nihil seipsum mouere secundū totū tāquā probabilisimū, propter sententiam Arist. & aliorum omniū, sed non vt demonstratum. Et sanè de actione perfectiua concedēdum est aliquid posse agere in se ipsum, quicquid sit de alijs.

4. Modus mouendi se ipsum.

Præter hos modos vnus alius videtur superesse, putà cùm ferrum se mouet per virtutem à magnete impressam, & cibus ad partes nutriendas, & etiam elementa ad loca naturalia, & proiecta per medium: constat enim, quòd in his est virtus actiua mouens cùm nō ab alio extrinseco proximè, & immediatè ferantur.

Nota de motu ferri à magnete, & iectorum & alijs.

In quibus maximē aduerte, quod non mouetur ratione partis, nec mouent, vt animalia, quia eorum substantia non est actiuum illorum motum principium, sed mouentur secundum totum, puta ratione materiæ & formæ per se, mouentur tamē ratione illius impressæ virtutis actiuæ: at quia accidēs non habet mouere nisi vt alicuius substantiæ virtus, & instrumentū est, talis motus datur substantiæ illi, cuius est illa virtus, & à tali substantia moueri dicitur, cumq; ista non sit ea, quæ mouetur: nam hæc tantum patitur, & non mouet, ob id ab extrinseco ista primò moueri dicuntur, vt à generāte, à membro à magnete, & reliquis, proximè tamen ab illa impressa virtute, sed non à substātia, neque à parte substantiali.

Nota.

Hic multū considera, quod ex hoc soluitur difficultas notanda. Solent enim aliqui dicere, quòd cælum potest moueri à se, sicut lapis, & tunc non oportet distinguere mouens & motum, sed totum cælum mouetur à virtute motiua in ipso, sed ex hoc soluitur, si .n. cælum ratione substantiæ mouetur tantùm, ratione virtutis mouet, vt lapis, vtique oportet aliud principium extrinsecum ponere, cuius sit illa virtus instrumētum:

quod

quod si substantiam actiuam, & passiuam ponas, iam oportet distinguere id, quod mouet, & id quod mouetur. Et id quod mouet est primũ mouens, quod quia semper, & sine defatigatione mouet secundum Aristotelem, ob id virtus incorporea est. Et hoc cõsidera: nã ex his notũ fit, quomodo aliquid in se agat in motu locali.

De generatione substãtiæ an aliquid moueat se ipsum.

De generatione substantiæ dico, quod ex illis tribus modis positis, qui communes erant, secundus solus possibilis est, alij duo impossibiles. Secũdus quidem est, quòd aliquid se generet secundum partem, puta vt vna pars generet alteram, & hoc contingit in nutritione, quæ generatio quædam est: idem enim se nutrire dicitur eò, ꝙ vna pars substantialiter conuertit alteram, & potest in aliquo toto vna pars aliam mutare, & totum illud se mutare dici potest, quamuis hoc improprie valde: nã cùm mutatio fit, totum illud nondum est, nisi id, quod mutat, & generat, cum autem totum est, iam generatio ipsius non est, ob id non dicitur se mutare, seu generare propriè.

1. Modus.

2. & 3. At primus modus puta quod aliquid generet per accidens, & tertius quod se totum generet, impossibiles sunt: ratio est, quia vt generet, debet esse vt generet, debet non esse formaliter: at simul esse, & non esse idem formaliter est impossibile.

De corruptione, an aliquid moueat seipsum. 1. 2. 3.

De corruptione verò secundus modus idem est cum generatione, pariter etiam primus, & tertius in substantijs, vt notum est: at in accidentibus instantiam patitur; nam potest aliquid se totum corrũpere per accidens, puta, dum corrumpit id, ad cuius corruptionem corrumpitur, vt si supponamus, accidẽtia manere in composito, tum febris destruit hominem, quo destructo, simul ipsa perit.

Obiectio Solutio.

Dices, homo se occidit, ergo substantia se corrumpit, dico, ꝙ non ꝓximè, sed quia inducit id, quod corrumpit.

De alterationibus sensibilibus quomodo agat aliquid in se.

Superest, vt dicamus de alterationibus sensibilibus, de his enim Aristot. loquitur, & de his in præsenti erat præcipua disputatio.

1. Modus.

Dico igitur primò, vt eodem ordine procedamus, quod idem potest per accidẽs se ipsum alterare, puta quia alterat, id cuius alteratione ipsummet alteratur: & huius exemplum est de anima, quã non dubito, secundum varios effectus corpus alterare, puta calefacere, infrigidare, quibus tamen ipsa per accidens alteratur.

Dico secundò, quòd contingit etiam, aliquid se alterare secũdum partem, puta quia secundum vnam partem alterat, secundum alteram alteratur, vt notum est: vt homo se alterare dicitur, cum cor alias corporis partes alterat. 2.

Dico tertiò, ꝙ idem secundum totum non alterat seipsum, idest, vnũ non se calefacit ita, vt idem prorsus calefaciat, & calefiat perse, 3.

verò ad alium calorem formalem.

Ratio. Et hoc patet, poteſt enim eſſe piper & vinum actu calidum eminẽtia, ſeu virtute, at in potentia calidum formaliter: non ergo illa ratio demonſtrat, quod ob id nihil in ſe agat.

Ad. 3. Ad tertium eodem modo patet ſolutio, tamen nota, quod non ob id, quod diſtinctum eſt mouens à moto, colligitur ſeparabilitas primi motoris, ſed quia mouere poteſt tempore infinito, & ſine defatigatione, quod non eſſet, ſi eſſet virtus in corpore, vt diximus benè in lib. Phyſicor. 8.

Ad. 4. Ad quartum ſolutio eadem eſt: non enim admittimus, quod alterãtione ſenſibili idem agat in ſe ipſum primò, & per ſe.

QVAESTIO. XV.

An omne agens dum agit, repatiatur.

Nota difficultatẽ quaſtionis. Qvæſtio iſta de reactione valdè difficilis ab omnibus iudicatur, & re vera eſt: tum propter varias ſententias Doctorum, tum propter argumentorum difficultatem, quæ pro qualibet ſententia videntur facere, tum etiam propter innumeras calculationes, & ſophiſmata, quæ neoterici huc accumularunt. Dabimus tñ operã Deo fauente, vt in tãta multiplicitate, & obſcuritate veritatẽ hãc, & facilẽ, & breuẽ, dilucidãque proponamus, & oſtendamus.

Quæ ſint facienda in hac. q. Primò igitur quæ difficultatem faciunt dicemus: ſecundò communiores, & potiores ſententias cum ſuis fundamẽtis adducemus. Tertiò, quid mihi probabilius videatur, aperiam. Tandem quartò difficultates propoſitas, & ſecundum aliorum, & ſecundum noſtrã ſententiam ſoluam.

De titulo quaſtionis. Ante omnia tamen titulus quæſtionis à nobis explicandus eſt, in primis de actione, quæ ſecundum qualitates ſenſibiles eſt, præcipue loquimur.

Quid ſit agens in agendo pati. Vocamus autem agens agendo pati, cùm ſic agit in paſſum, vt paſſum etiam agat in ipſum, & hæc paſsi actio reactio eſt. v.g. aquam calefacit man⁹ calida ita, vt aqua quæ patitur, frigefaciat manũ, tũc manus agens repatitur.

Nota. 1. 4. vocabula. Sunt igitur notanda quatuor vocabula, puta actio, paſsio, reactio, repaſsio.

Quid actio. Quid paſſio. Quid reactio & repaſsio. Actio eſt ipſius principalis agẽtis, & maioris virtutis, qua in paſſum agit.

Paſsio verò eſt ipſius paſsi operatio, quia patitur: at illa actio qua paſſum agit in agẽs fortius, & principalius, reactio dicitur, & paſsio, qua agens tale patitur, repaſsio.

2. No. in quib. conueniant philoſophi circa reactionẽ. Eſt igitur difficultas: an agens ſecũdum qualitates ſenſibiles in paſſum repatiatur ab eo.

1. Non fieri reactionem, ſi agens nõ habet materiã aut ſi alterius generis. Aduerte ſecundò, quòd in duobus caſibus omnes conueniunt, ꝙ agens non repatitur: vnus eſt, qui habetur ab Ariſt. in hoc loco tex. 54. cùm agens, aut non habet materiam, aut ſi habet, eſt alterius generis à materia paſsi: vnde res ſpirituales agentes in iſta inferiora,

non repatiuntur, quia materiam non habent: similiter cæli non re patiuntur, quia materiam habent alterius rationis.

2. Nõ fit reactio extra sphæram actiuitatis.

Alter casus est, cum agens est extra sphæram actiuitatis passi: attende enim, quod omne agens, cùm sit finitę virtutis, non agit ni si per spatium determinatum, & vsque ad certum terminum: imò nec in illo spatio toto æqualiter agit, sed debilius semper in partes distantiores à se: & hoc spatium, in quod agere potest agẽs, dicitur sphæra suæ actiuitatis, ita, vt nisi passum sit applicatum intra hanc sphæram non posit agere agens in ipsum: variatur autẽ hæc sphæra, quia modò maior, & modo minor est, pro maiori, vel minori agentis virtute.

Quid sit sphæra actiuitatis.

Potest igitur esse, quod sit aliquod agens fortissimum habens magnã sphæram, & sit passum debile, breuem habens sphærã, tunc poterit applicari tale debile sphæræ fortioris, ita, vt fortius sit extra illius sphęram, in quo casu fortius aget absque repassione ab illo passo: & hoc notũ est. Ignis, n. agit in distantia, à quibus non repatitur, quia horũ actiuitas non ita se extendit, vt ignẽ posit pertingere.

Et ob hoc, quãuis sol esset eiusdem materiæ cum terra, ageret in ipsam absque repassione ab ipsa, quia terræ actiuitatis sphæra attingere solem non potest.

Quæ sit difficultas in hac q̃one.

Difficultas igitur consistit, cùm agens quidem est eiusdem materiæ cum passo, & vtrumque est debitè applicatum, ita, vt vtrumque contineat alterum intra sphæram suæ actiuitatis.

Aduerte vlterius, quòd actio, & reactio possunt intelligi dupliciter, vno modo secũdum diuersas contrarietates. v.g. vt vnum agat secundum calorem, & repatiatur, secũdum humiditatem, vel quod frigefaciat, & repatiatur secũdum siccitatem: & sic non negatur reactio ab vlla sententia: potest enim ignis agere in aquam secundũ calorem, & aqua in ignem secũdum humiditatem: similiter aer in terram secundum calorem, & repati à terra secundum siccitatem. *Nota 3.* *Actio, et reactio posũ intelligi dupliciter* *1. in diuersis cõtrarietatibus.*

Altero modo secundum eãdem contrarietatem, vt agens calefaciat, & frigefiat à passo, & de isto est tota difficultas. *2. In eadẽ contrarietate.*

Collige igitur ex his hunc sensum quæstionis, An agens, quod est eiusdem materiæ cum passo, repatiatur secundum illam cõtrarietatis speciem, secundum quam agit, vtroque existente debitè applicato, ita, vt calefaciens calefaciendo frigefiat, & frigefaciens calefiat per repassionem. Hic est igitur sensus: & nota in quo difficultas consistat. *Sensus integer q. & pũtus difficultatis.*

Quæ igitur rem hanc difficilem faciunt, sunt quinque argumenta. Primum est Burlei, 3. Physic. super tex. 17. sit agens, & patiens, tũc vel ista sunt virtutis æqualis, vel inæqualis: si æqualis, neutrũ aget in alterũ, quia à proportione ęqualitatis *Argumenta cõtra reactionem. 1.*

litatis non est actio: si inæqualis, tunc vnum scilicet maius aget in alterum tantum, & non repatietur, quia à proportione maioris actio est: quod si minus reageret, iã profectò esset actio à proportione minoris: nã reactio actio quædã est.

2. Secundum est Calculatoris in tract. 7, de reactione, quòd si esset reactio, tunc idem simul moueretur motibus contrarijs, quod, est impossibile: sequela autem probatur, sit agẽs. A. & sit patiẽs b. illud calidum, hoc verò frigidum: sit autem. A. in quadrupla proportione ad. b. ita vt b, non possit reagere in totum. A. sed in aliquam eius particulam, puta quartam, & vocetur. C. tunc sequitur, quòd talis calefiet, & frigefiet simul: probatur, si illa repatitur à. b. notum est, quòd frigefit, vlterius etiam calefit à tribus reliquis quartis ipsius. A. quod sic ostendo. C. habens sufficientem contrarietatem cum reliquis partibus. A. quę vocentur. d. vt possit pati, quia. C. est parum frigidum. d. autem, puta tres quartæ sunt multũ calidę, quia pono, quòd sunt in gradu summo, ergo calefaciẽt ipsum. C. vide ergo quomodo si est repassio in. C. tunc simul calefiet, & frigefiet.

Solutio qui posset afferri, refellitur. 1. Dices, non fit simul, sed modo frigefit, post calefit: hoc non valet propter duo: primò, quia si postea calefit. c. etiam tunc nõ repatitur, iam illo tempore erit actio. ab. A. in b. sine repassisne. Secundò, quia sumo illud tempus, in quo frigefactio fit sine calefactione. & argumentor, in medio temporis illius erat frigiditas in. c. ergo habuit cõtrarietatem cum. d. calido: potuit ergo iam calefieri, nec vlterius expectare: & ita dicam in quacunq; data frigefactione: est enim semper quæcunque data diuisibilis secundum Arist. hoc argumentũ ab omnibus summæ difficultatis iudicatur.

Tertiũ argumẽtum idem colligit scilicet quod idẽ simul contrarijs moueatur motibus, tamen ex parte medij: si igitur. A. agit in b. & b. reagit in A. sit hoc per aliquod medium, puta. c. suppono autẽ quod non agit in passum agens, quin agat in medium, cũ illud distãs est, tunc. A. agit calefaciendo. b. ergo medium calefit, iterum. b. reagit simul per idem medium infrigidãdo. A. ergo medium. c. frigefit, simul ergo idem calefit, & frigefit, intenditurq; motibus contrarijs: hoc autem videtur esse non posse. Nec est minoris difficultatis hoc argumẽtum, quàm præcedẽs, imò clarius ducit ad impossibile. 3.

Quartum argumentum est: sequeretur, quòd nihil suum simile, induceret, nec summus gradus qualitatis produci posset: probo: sit. A. summè calidum agens in b. frigidum, & nitens ipsum sibi assimilare, & suppono, quòd nihil agit vltra suam virtutem, & actiuitatem, tunc sit A. agens in b. repatiatur, ergo minuitur in actione cuius virtus, fitque remissius, dũ 4.

ma

magis agit, ergò in fine actionis non erit summè calidum, sed aliquos gradus caloris amittet: nō ergo inducet summum calorem in b. quod videtur absurdum.

5. Quintum argumentum sumitur ex motu locali: non enim omne, quod mouet, necessario mouetur secundum locum, ergo nec, quod agit, & alterat, necesse est, pati, & alterari. Hæc sunt argumenta, præcipua, & difficilia in hac materia, in quibus laborant autores maximè, quorum sententiæ præcipuæ sunt prius exponendæ.

1. Sententia Calcul. Prima sententia est Calculatoris Suisset. tract. 7. de reactione, quæ breuiter consistit in hoc. Est enim duplex agēs, seu patiens, alterū vniforme, alterum difforme. *Duplex agens.* Vniforme est, quod secūdum omnes suas partes æqualē participat formæ gradum, vt si esset bipedale calidum vt quatuor, ita vt secū dum omnes suas partes, quibus agit, aut patitur, haberet calorem, vt quatuor: Difforme verò est, cū non æqualem gradum formæ participat: vt si bipedale quasdam partes haberet calidas vt quatuor, quasdam vt duo, quasdam magis, quasdam verò minus.

Vis actiua secundum Calcul. tamē agit quā tum resistit. Aduerte vlterius secundum Calculatorem quòd qualitas actiua tantum resistit suo contrario, quā tum agit, vt si multum agit, multum resistat, si parum agit, parum resistit, est autem resistere, se à corruptione defendere, & conseruare à contrario conante corrumpere illam qualitatem.

His suppositis, dicit Calculator primò: agens difforme repatitur secundum eandem contrarietatē, sed non secundum eandem partē, sed secundum aliam agit, secundum aliam patitur: agit quidem secundum fortiores partes, repatitur secūdum debiliores, verbi gratia, sit pedale calidum habens partes calidas, vt sex, aliquas vt duo: sit aliud pedale frigidum habens partes frigidas, quasdam vt sex, quasdam vt duo, sit illud. A. hoc autem b. tunc. A. secundum partes calidas vt sex agit in. b. secundum partes frigidas vt duo. b. autem reagit secundum partes frigidas vt sex in. A. secundum partes calidas vt duo: agit ergo. A. & repatitur, similiter. b. secundum diuersas partes: debet autem obseruari, vt partes, quæ agunt, vel reagunt, in difformi sint fortiores partibus passis, vt sit semper actio à proportione maioris. *1. dictū Calculatoris.*

Dicit secundò: agens vniforme non repatitur, dum agit, nec secūdum diuersas partes, verbi gratia, sit. A. vniformiter calidum vt quatuor, sit. b. vniformiter frigidū vt tria, tunc. A. aget in. b. nec repatietur, quia secūdum quamlibet partem excedit in actiuitate ipsum. b. & ita in resistentia.

Secundū Calcul. nihil potest agere, & repati secū du idē & eādē partem. Ex quo colligitur, quòd iuxta Calculatorem nihil potest agere, & repati secundum idem, & eādem partem eadem cōtrarietate: nihil enim simul calefit, & frigefacit,

facit, vel è contra: solum ergo reactio ista est in partibus diuersis.

Obiectio contra Calculatorẽ. Obijcies Calculatori: sit A, vniformiter calidum vt quatuor, sit B, difforme habens frigidas partes quasdam vt quinque, quasdam vt duo, tunc A, vniforme aget in B, ratione partium frigidarum, vt duo & repatietur ab ipso, B, ratione partium vt quinque, ergo idem secundũ idẽ aget, & repatietur.

Respõsio ipsius. Respondebit Calculator, quòd id non potest esse, hoc enim pendet ex applicatione agentiũ: nam B, vel applicatur secundum debiliores partes, vel secundum fortiores singulis partibus ipsius A, si secundum debiliores, tunc A, aget in B, secundum illas, & non repatietur ab ipsis: si verò secundũ fortiores tunc B, aget in A, non è contrà, & sic nunquam secundũ easdem partes erit actio, & repassio, sed secundum diuersas. Hæc est opinio Calculatoris, quam placuit ita exponere, quia obscurè ab ipso traditur, & à paucis exponitur, & a quibusdam non est satis intellecta.

2. Opin. Hentisberi Secunda opinio est Hẽtisberi celebris sophistæ in suorum sophismatũ libro sophis. vltimo, & quasi eadem videtur cũ Calculatore: *In quo differat à Calculatore.* conuenit enim in suppositis, & in modo reactionis, sed differt: nam admittit etiã inter vniformia esse reactionẽ, atque hoc modo dicit, sit A, vniforme calidum vt quatuor, sit B, frigidum vt tria, dicit, quòd A, agit in totum B, quia est fortius illo: at B, reagit in particulam ipsius A. quia fortius est totũ frigidũ, vt tria simul ob multitudinem materiæ, quam sit vna particula ipsius. A. agit ergo A. secundum totum, repatiatur secundum partem.

Hæc sententia, si intimè aspiciatur, profectò non potest euadere, quin idem secundum idem agat, & repatiatur: nam si totũ A. agit in B: ergo secundum eam partem etiam qua repatitur, ergo iam illa etiã pars aget, & repatietur. *Nota.* Vlterius B. agit secundum totum in partem A. & repatitur secundum totum ab A. ergo idem secũdum idem aget, & repatietur.

Notatur sus in quo differat a Calcul. sententia. Ex quo collige contra aliquos, quòd est multo diuersa ista sententia à Calcula. Hic enim nullo modo admittit, secũdum idẽ esse actionem, & repassionem: ille verò id admittit, solumque dat modum, quomodo id possit esse cum hoc quod à proportione maioris semper sit actio: & ita ipse docet, quòd cum A. agit in totum, B. est à maiori actio, similiter reactio, quia B. agit in partem. A. conuenit ergo cum Calculatore in fundamento, quod qualitas tãtum est actiua, quantũ resistitiua: differt tamen prorsus in sententia.

Auctores istius sententiæ Hæc sententia fuit Mariliani, contra quem scripsit tractatũ Caietanus Thienens. & nota hoc, *Nota.* quia ex vtriusque sententia agit aliquid, & repatitur, sed nõ secundum totũ id, secundũ quod agit, vel

vel si secundũ totum repatitur, nõ tamẽ ab illo solum repatitur, in quo agit, vt patet in casu posito. Hæc est horum opinio.

3. Sentẽ. Tertia est aliorũ opinio, qui actionem, & reactionem inter aliqua tota cõstituunt, & secundum easdem partes, at non in eadẽ contrarietate per se, sed in diuersa, in eadem verò per accidens.

Dupliciter aliqua qualitas prima potest corrumpi per se & p accidẽs

Notant hi, quòd qualitas aliqua prima dupliciter potest corrumpi: vno modo per se à suo contrario, vt calor à frigiditate, & siccitas ab humiditate, & è contra: altero modo per accidens, puta ad corruptionem alterius qualitatis, cum qua in illo subiecto naturaliter est coniuncta. v.g. calor ignis corrumpitur per accidens ab humido destruente siccitatem ipsius ignis: & sic humidũ aeris destruitur à frigido corrumpente ipsius calorem: per accidens tamen.

Dicunt igitur, quòd actio, & reactio per se fiunt inter aliqua agentia, & patientia secundum duas cõtrarietates: vt ignis per se agit secundum calorem, repatitur secundum siccitatem ab aqua: hæc autẽ patitur secundum frigiditatem, reagit secundum humiditatem: at quia corrupta siccitate ignis, etiã calor minuitur, fit, vt ignis repatiatur secundum calorem, secundum quem agit, per accidens tamen: similiter aqua patitur per se in frigiditate, at quia per hanc deperdit etiam in humiditate, per accidens fit, vt reagat aqua secũdum id, secundũ quod patitur, puta secundũ humiditatem: ita autẽ hoc fit, vt nisi essent hæc gemina contraria in vtroque agente, & patiente, non esset reactio: vnde calidũ & siccum agens in frigidum, & siccum non repatitur: hũc igitur modum reactionis isti ponunt.

Quarta sentẽtia est communis, quam sequitur Marsil. q. 19. & Albert. Saxo. q. 16. & Pau. Vene. in summa cap. 25. & Caieta. Thienẽ, in quodam de reactione tractatu. & alij multi. Quæ quia magis inter omnes rationabilis apparet mihi, magisq́ue ad mentem Aristotelis, ob id est explicanda latius. *4. Sẽten, cõmunis.*

Supponunt vnũ cõtrariũ opinionibus præcedentibus, nempe qualitates primas non esse tantum actiuas, quantum resistitiuas: imò oppositam esse latitudinem actiuitatis, & resistentiæ, vt si actiuitas consideretur, calor est maximè actiuus: in secundo gradu frigiditas: in tertio humiditas: in vltimo siccitas hæc enim parum actiua est. At si resistentiæ latitudo pensetur, oppositus est ordo, siccitas enim est maximè omnium resistitiua contrario, post hanc humiditas, tertiũ locum obtinet frigiditas, vlt imũ calor: quod est dicere, difficillimè siccitas expellitur, & humiditas difficilius, quàm reliqua duo, facillimè calor, semper tamen in eodem gradu, & potentia considerare debes. *1. Suppositum non esse æquales actiuitates qualitatũ resistentijs.*

Supponunt secundò, quod actio prouenit ex victoria virtutis actiuæ ali *2. Suppositum, ex quo proueniat actio.*

alicuius supra alterius resistentiã. v.g. tũc calidum agit in frigidum, cum calidi actiuitas vincit resistẽtiam frigidi: similiter ẽ contra, tũc frigidum in calidum, cum frigidi actiuitas huius vincit resistentiam.

1. Dictũ His suppositis, dicũt primò, ꝙ actio, & reactio est per se in eadem cõtrarietate, & secundum idem totum: Explico, sit calidum, vt quatuor, sit aliud frigidum vt quatuor tunc calidum agit in frigidũ, quia calidi actiuitas, quæ summa est, vincit frigidi resistentiam, quamuis sit eiusdem gradus: at repatitur tale calidum à frigido, quia frigidi actiuitas vincit resistentiã caloris, quæ minima est, & sic fit repassio, & reactio non solùm inter contraria æqualia gradu, sed etiam inter inęqualia, quia minor frigiditas aliqua maiorem habet actiuitatẽ, quàm sit resistentia maioris caloris, & ita potest reagere.

2. Dictũ Dicunt secundò, quòd non est reactio: nisi cùm maior est actiuitas passi, quàm sit resistentia agentis: vnde si sit summus calor, & frigidũ vt vnũ, vel duo, tunc erit actio absque reactione. Ex his patet, quomodo sit actio, & reactio secundũ idem, & eandem contrarietatem: & quomodo semper actio, & reactio eueniãt à proportione maioris, semper enim actiuitas agentis est maior resistentia passi, & actiuitas passi in reactione maior est, quàm agẽtis resistentia, aliter non fieret reactio

Hæc est communis sententia: nec volo alias sententias citare, quia parum ab his differunt, nec aliquid vtilitatis ex eis percipere possumus.

Superest, vt quid sentiendum de hoc mihi videatur, hoc loco tertio aperiam. Authoris sententia.

Sit igitur prima conclusio. Reactio, & repassio sunt: hæc conclusio probatur autoritate, experientia, & ratione. In primis ꝙ agens agẽdo repatiatur, est Arist. 3. Physic. tex. 8. & 16. & lib. 1. gẽ. tex. 53. & 87. & 89. & multum expresse habet hoc lib. 4. de generatione animaliũ. cap. 3. & alibi apud Aristotelem, est etiam communis philosophorum sententia, qui omnes in re conueniunt, quanquàm in modo differant. 1. Conclu. Dari reactionem probatur 1. testimonijs Arist. & aliorũ.

Experientia etiam hoc colligitur. Primò quia aqua calida vehementer infusa frigidæ ipsam temperat, & ab ipsa temperatur, quod non esset, nisi esset reactio: similiter ferrum ignitum aquæ frigidæ infusum ipsam calefacit, & ab ipsa frigesit: & manus comprimens gelu liquefacit ipsum calefaciendo, ab ipsoq; frigesit: cibus comestus alterat animal, & alteratur ab ipso: etiam duo vasa simul concussa se inuicem frangũt, & duo cultri se hebitant. Sũt profectò innumeræ, & manifestę omnibus experientiæ de hoc. 2. ab experiẽtia.

At ratio, alijs prætermissis, vna est, quæ ex mixtione sumitur: cũ enim mixtio fiat ex multis agentibus 3. Ratione.

tibus alteratis omnibus & ad concordiã, & temperiem redactis: profectò non videtur fieri posse, talis omnium alteratio, nisi elementa ab his, in quæ agunt, simul etiã paterentur: ob quam rationẽ Aristot. vt paulò inferius dicem⁹, coactus fuit ponere, & admittere reactionem, & repaßsionem agentiũ communicantium in materia.

Quænam sit ratio a priori qua agẽs repatitur

Dices, te desiderare intelligere, quæ sit radix, & causa à priori ob quam agens repatiatur. Respõdeo, vt expectes parum vsque ad conclusionem tertiam: illic enim eam aperiam, in ipsa enim opinio nostra consistit.

2. Cõcl. tripartita, dari scilicet repaßsionẽ secundũ eandẽ cõtrarietatem & secundum idem, & eãdẽ partem, & p se.

Secunda cõclusio. Repaßsio est, & secundum eandem contrarietatem, & secundum idem & eandẽ partem, & per se. Hæc conclusio est contra tres priores sententias, quæ profectò non sunt in philosophia recipiendæ, multoque minus in doctrina Aristot. Sunt igitur tria probanda, quæ in hac conclusione proponuntur. Primũ est, quòd sit reactio secundum eandẽ contrarietatem: alterum, quòd secundum idem contra Calcula. & Hentisb. Tertium, quòd per se, & non per accidens contra tertiam opinionem.

1. pars cõclus. Probatur reactionẽ esse secundũ eandẽ qualitatẽ. 1. Autoritate.

Primum autoritate, experientia, & ratione probatur. Autoritas est expressa Aristot. 4. de generatione animaliũ. cap. 3. vbi dicit, esse necessarium, quod calefacit frigefieri, quod premit, premi. Præterea Themist. super 3. Physi. tex. 8. inquit, ignis calefacit, & frigesit simul ab ea re, quam calefacit ipse idem etiam ibidem Simpli.

2. Experiẽtia.

Experiẽtia autẽ hoc satis comprobat: puta ex aqua vehementer calida infusa frigidæ fit tota tepida, quod non esset, nisi calida calefaceret, & infrigidaretur, & frigida in infrigidaret, & calefieret: Sũt etiã eædem de hoc experientię superius positæ, & aliæ multæ.

3. ratione

Ratio autem huic fauet. Aliter enim in mixtione elementorum oporteret saltem duas qualitates manere in summo gradu, quod repugnat mixtioni: frigiditas enim & calor si ita se haberent, vt calor ageret tãtũ, & nõ repateretur à frigiditate, maneret in summo: nam non potest ab alio pati, nisi à contrario: idem etiam esset de siccitate, & humiditate: colligitur ergo, esse repaßsionem secundũ eandem contrarietatem, nec de hoc adhuc est difficultas apud Doctores, sed de alijs duabus partibus.

2. Pars conclus. Probatur reactionis esse secundũ idem.

Ob id probatur altera pars, ꝙ idem quod agit, patiatur, quod negabat Calcula. probatur autẽ hoc similiter autoritate, experientia, & ratione: hæc enim sunt potißsima media in philosophia naturali:

1. Autoritate Arist. & aliorum.

autoritas est expressa Aristotelis. 3. Physic. tex. 8. quam in conclusione sequenti latius declarabimus: inquit igitur Arist. quòd idem esse actu, & potentia respectu eiusdem fieri non potest, at respectu diuersorum potest fieri. Idem enim est calidum actu,

frigidum potētia, & hinc fit, vt agens repatiatur: agit enim qua parte est actu, patitur, qua parte est potentia.

Autoritate Græcorum. Adde tu, idem & secundum eandem partem quãtitatiuam potest esse simul actu, & potentia, vt id prosus sit potētia frigidum, quòd actu est calidum: ergo idemmet repatitur, quod agit, quod etiam egregiè explicant Simpli. & Themist. in illo loco: vide ergo clarè mentem Aristotelis contra Calculatorem, & nō solùm Arist. sed etiam Græcorum omniū talem locum exponentium, & aliorum illustrium interpretum.

2. Experientia Nec deest huic experiētia; si enim sumatur aqua multum calida vniformis, & aqua, multū frigida vniformis, simulq́; coniungãtur, quis negabit totam aquã futuram tepidam idem ergo, ꝙ agit repatitur secũdum idem: aliter enim nō esset tota aqua tepida.

3 ratione Hoc tamẽ ratione probatur, primò, quia sequeretur, quod nō posset esse mixtio elementorũ ꝙ probatur: Si enim non est repassio in augente elemento, nisi secũdũ aliam partem ita, vt secũdũ quasdam tantum agat, secundum alias tantum repatiatur; illæ ergo partes agentes non repatientur, & sic mouebunt in suo vigore, nec ad mixtionem venient, vlterius repassa destruentur ab alijs agentibus partibus, quæ non poterunt repati: non ergo erit mixtio, sed partialis generatio eò, ꝙ partes fortiores in se conuertent debiliores absque repassione illarum.

Existimo hoc argumentum esse fortissimum contra Calculatorẽ, nec solui posse, nisi fingendo modos mixtionum pro libito, & imaginatione propria, sed non pro rerum natura. *Nota.*

Præterea sequeretur, quòd vnũ elementum nō ageret in alterum cũ repassione, quod est contra Aristot. expresse, & contra sensum: probatur, quia elementum aquæ est vniformiter frigidum secundũ se: ignis etiã vniformiter calidus: si ergo aqua igni infunderetur, tũc non esset repassio, quia solũ inter difformia constituitur à Calculatore, quod quidem gratis, & absq; ratione affirmatur. Cōcludamus ergo esse reactionem, & repassionem secundum idem, & secũdum eandem contrarietatem. *Idē alteri ratione probatur.*

Tertium verò, quòd id sit per se, probatur contra tertiam opinionem, quam ipsa sola experiētia repellit: nam aqua calida, & aqua frigida simul iuncta mutuò agunt, & patiuntur, & secundum eandẽ contrarietatem: nam humidũ non patitur, vtraque enim est humida quod si aliqua est siccitas in calida, ea est per accidēs, & parua ita, vt non posit dici, quod ad corruptionem illius patitur calor. *3. pars cõclus. Probatur reactionem esse per se in eadem contrarietate secũdũ idem. 1. Experientia.*

Hoc idem experimur in pomo frigido compresso à manu calida, vbi repassio est secundum eãdem contrarietatem; quis enim dicet, quod pomum destruit calorem manus, *2.*

manus, quia destruit humiditatē, & manus destruit frigiditatem pomi, quia destruit siccitatem ipsius: profectò hoc vanum esset, & absque fundamento.

Idem probatur ratione. Præterea est ratio: demus, quòd ignis agat in aquam secundum calorem: si calor ignis repatitur per
1. accidens, tunc repateretur ab humido aquæ agente per se in ipsum siccum ignis, vt ipsi dicunt: si ergo hoc ita esset, sequitur, quòd ignis non reciperet frigiditatem, sed solam humiditatem: nam humidum non producit, nisi humidum: cùm ergo hoc falsum sit, ignis enim repatiens frigiditatem habet, alias calor esset in summo: ergo repassio est secundum eandem contrarietatem. Idem de aere, & terra: & hoc argumentū nostrum profectò forte est contra istos.
2. Præterea sequitur ex ista sententia, quòd elementū symbolum vt ignis & aer, aqua, & terra ageret absque reactione, quia hæc non habent nisi vnicam contrarietatem: hoc autem est contra Arist. & gratis dictum, quod enim agāt inter se symbola docet Arist. 2. gen. tex. 25. quòd verò repatiantur, docet. 1. gen. tex. 64. vbi dicit ea, quę in materia cōmunicant agendo repati: at talia in materia cōmunicare certum, erit ergo repassio, & non nisi secundum vnam contrarietatem, & ideo per se. Pluribus posset hoc confirmari, sed ista sufficiant, quia res manifesta est. Ex his manet integra 2. conclusio probata.

Tertia conclusio. Agens cōmunicans in materia cum passo repatitur ab eo, dūmodo sit intra sphæram actiuitatis ipsius, quamuis passum sit multo minoris virtutis, & resistentiæ, quā agens. Hæc cōclusio est contra quartam opinionem, in qua consistit modus, & causa reactionis, ob id prius est explicāda, deinde probanda. *3. Concl. Qua respōdetur ad precipuam difficulta. quæst.*

Sensus igitur est, cum aliquod contrarium agit in aliud contrarium, repatitur ab eo secundū illas partes, quæ in sphæram actiuitatis illius cadunt: & hoc quamuis contrarium reagens sit minoris virtutis, quam sit resistentia agentis, verbi gratia, calidum vt octo agit in frigidum vt vnum, repatietur calidū à frigido, si fuerit intra sphæram talis frigidi: verum quidē est, quòd erit multo minor huius sphæra, tamen si vtcumque intra eam contineatur, repatietur quātum ad illam saltem partem, quæ intra sphæram continetur. *Explicatur cōclusio.*

Ad probationem vnum est supponendum fundamentum omnibus opinionibus commune: puta contraria in eodē subiecto se compati secundum remissum gradum, quæ sic debet intelligi: fingamus, totam latitudinē caloris esse octo gradus intensionis, totidem autem latitudinem frigiditatis: fieri non potest, vt gradus contrarij ita in vno sint subiecto, vt hunc numerum excedant vel diminuant: vnde quinque caloris, & quinque frigiditatis non possint esse, vt tres *Fūdam. cōclusionis cōtraria se cōpatiūtur in eodem subiecto secūdum gradum remissū ita vt sit semper expleta tota latitudo intēsionis.*

vnius, tres alterius: vnde etiã ęqua les esse nõ possunt, nec inęquales, ita, vt excedant latitudinẽ vnius: si ergo sunt quinque caloris, erunt tres frigiditatis, si septem illius, vnus erit huius: itaque quantum de est vnius contrarij, tantum supple tur ex altero vsque ad totã vnius latitudinẽ: nec amplius esse põt Hoc pòstea à nobis ostendetur.

Probatio cõclusio. Probatur igitur, quòd quicunque gradus ad sensum expositum reagat in summum & primum argumentum sumitur ex causa, & natura reactionis, quæ prius à nobis est explicanda.

Radix ex qua oritur reactio et repassio, qđ sint partim in actu partim in potentia. Aduerte igitur multum, quòd eadem est radix, & causa passionis, & repassionis, actionis, & reactionis: patitur enim aliquid tantum, qua parte est in potentia ad formam aliquam, non autem qua parte est actu: vnde frigesit, quod non est frigidum actu, sed potentia: magis frigesit, quod est minus frigidum actu, sed potentia est magis frigidum. Actio autem est ècontra secundũ id, quod est actu: vnde frigefacit, quod actu est frigidum, siue formaliter, siue virtualiter. Hoc docet egregiè Aristot. inferiùs in hoc libr. text. 77. ita similiter repassio est secũdum id, quod est potentia, repatitur ergo secundum frigiditatem, quod sic est calidum, vt in potentia sit frigidum. Reactio verò est secundum id, quod actu est. Hæc doctrina est Aristotelis. 3. Physi. tex. 8. & est notanda: dicit ibi, quòd passio est secundum potentiã, actio secundum actum: cumque idem possit esse actu, & potentia respectu diuersorum, vt actu calidum, potentia frigidum.

Hinc fit, vt agens repatiatur: cõstituit ergo radicem repassionis in hoc, quòd agens sit in potentia respectu formæ, quæ in passo est in actu: quod egregie notauerunt illic Themist. & Simpl. & ex hoc colliges, radicem repassionis esse materiam eiusdem rationis: nam per eam afficitur agens in potentia, vt possit repati. *Radix itẽ repassionis est, agens, & passũ cõicare in materia.*

1. argu. pro cõcl. Ex hac obseruanda doctrina sumo argumentum primum, sit calidum vt octo agens in frigidum vt duo, ita, vt sit saltem secundum aliquas partes applicatum sphæræ ipsius frigidi: probo, quòd repatiatur, calidum hoc est potentia frigidum, illud autem est actu frigidum: ergo hoc reaget in ipsum ꝙ enim illud sit calidum, nihil facit ad ipsius passionem, dummodo sit in potentia frigidum.

Solutio, q possit afferri reiicitur. Dices, quamuis illud sit in potẽtia frigidum, non infrigidabitur, quia calor summa resistit frigiditati passi: contra hoc argumentor, quia illa resistentia non est alia, quàm corrumpere ipsum frigidũ: non. n. actio frigiditatis illius impediri potest: sed sic est, quòd non in instanti corrumpet totam illã frigiditatem, quin aliqua per aliquod tempus duret: ergo per illud tempus ab illa repatietur, deperdetque tantum caloris, quantum

ac-

Nota nō pōt agens in actu es se applicatū passo quin agat. acquiret frigiditatis. Attende ergo veram philosophiā, quod non stat esse agens actu aliquod applicatum passo in potentia, quin sequatur actio, & in loco fundatur reactio.

Obiectio Dices, quomodo parua frigiditas inducetur cum tanto calore. Dico ex fundamento, quod illa non repugnat esse cum multo calore, non tamen in summo, & ita parū remittetur calor in repasso: q̄ si multa fuerit frigiditas, multū remittetur calor. Idemque dico, de alijs contrarijs.

2. argu. Est secundum argumentū, quod declarat, & corroborat primū. Demus calidum vt octo, cuius actio sit impedita per diuinam potentiam, applicetur que ei frigidum vt duo, quis negabit frigidū acturum in calidum, cum sit vnū actu, alterum potentia, in quo actio cō sistit: si ergo tunc ageret, ergo modo quamuis calidum ageret in frigidum, modo enim non impedit totalem actionem frigiditatis, sed partem dum ipsam paulatim corrumpit, tamen frigiditas, quæ est, dum est, aget quamuis minus, & minus, quia vincitur à fortiori cōtrario, quousque totaliter destruatur, intelligo manente agente in actiuitatis sphæra: sic igitur aliquid agens repatitur simul, quia agit secundum quod est actu, patitur secundum quod est potentia: nec implicat, simul habere vnam formam, & aliam recipere contrariam, in diuerso tamen gradu.

Probo tertiò idem, supposita quadam experientia, quòd minima gutta aquæ iniecta ferro candentissimo aliquam particulā remittit: verum est, quod aquæ frigiditas intensior est, quàm calor ferri: tamen sit argumentum hoc. Potētior est vnus gradus frigiditatis respectu materiæ calidæ, vt octo nō densæ, sed raræ & æqualis, quàm sit aquæ illius frigiditas respectu caloris ferri, qui ob densitatē materiæ fortissimus est: at aqua agit in illud, ergo etiam gradus frigiditatis in calorem vt octo. *3. argu.*

Dubium Dubitabis, sit agens calidum vt octo, & sit A. Similiter sit frigidū vt duo, & sit B. iuxta suppositum prius B. habebit sex gradus caloris: si igitur reagit B. in A. quare agit potius frigiditas, quàm calor, qui in B. maior est.

Solutio. Dico, quod agens non agit vltra propriā potentiā, vt dictū est: cū autem reactio sit quędam actio B. non aget in A. secundum calorē, quia A. calidius est: aget igitur tantùm secundum frigiditatem, quia A. est in potentia frigidum.

Nota. Et attende, q̄ non cessabit reagere B. in A. quousq; cesset actio ipsius A. in B. cessat autem, cū nulla est frigiditas in B. quæ reagat, quia iā totus calor est introduct⁹.

Nota. Hoc intellige dummodo sit semper A. in sphæra ipsius B. qđ fiet, si ei fuerit immediatū, cū enim distat, prius cessat reactio ipsius B. quàm dum multum minuitur frigiditas minorem habet sphæram

adeò, vt non attingat ipsum A, tūc erit actio sine reactione B. erit tamen reactio ab immediato, vt dicitur in conclusione quarta.

Hunc esse modum reactionis, puto, credoque esse verum, & nisi decipior, omnium probabilissimū, saltem est secundum Aristot. & antiquos philosophos: Neoterici enim quærentes excessum virtutis reagentis supra contrariū agens in varias detrusi sunt opiniones, quod exactè magis declarabimus in solutione argumenti primi.

4. Concl. Agens communicans in materia semper repatitur ab immediato.

Sit iam quarta conclusio. Agens communicans in materia semper repatitur ab immediato passo. Hęc conclusio est, quam intendit Aristoteles dum reactionem fatetur, quę ipsa explicatione nota est ex sequentibus. Voco passum immediatum id, cui agens secundum tactum coniungitur, quod deesse non potest, vt probatum est in physicis: itaque non negamus repati aliquando à passo distanti: sed hoc vniuersaliter non est, nisi cum agens est intra passi sphæram: at ab immediato repati, id vniuersaliter est, iuxta expositum modum. Cætera, quæ de hac reactione dicenda restant, in solutione argumentorum dicentur, ob id iam ea aggrediamur.

Ad 1. argum. Solutio cōiōr.

Ad primum igitur argumentum quisque iuxta suam opinionem respondet: at nos solā solutionem quartæ opinionis, quæ communis est, examinabimus. Dicunt igitur hi, quod qualitas non est tantum actiua, quātum resistiua: imò dum magis agit, minus resistit: tam igitur actio, quā reactio fiunt à proportione maioris, sed excessus non est actiuitatis supra actiuitatem, sed supra resistentiam; ita quod potest esse calidum, quod vincat frigidi resistentiam, ob id aget in ipsum, & frigidum hoc sit actiuius, & fortius resistentia calidi, & sic reaget, semper igitur fiet actio, & reactio à proportione maioris virtutis actiuę super resistentiam: vnde cùm passi actiuitas non vincit resistentiam agentis, non est reactio.

Qō de actiuitatibus & resistētijs.

Cur inuenerint quidam distinctionē inter actiuitates & resistētias.

Isti inuenerunt hanc distinctionem actiuitatis, & resistentiæ vnius qualitatis, quia existimabāt contrarium nullo modo agere in aliud, nisi sit illo fortius: cùm autem viderent aliquando non esse fortius, nec superare illud in actiuitate, inuenerunt aliud, puta in resistentia.

1. arg. ad probād. non esse equales actiuitates resistentijs.

Ostendere autem conantur hoc, puta qualitates non esse tantū actiuas, quam resistitiuas. Primò quia aliter sequeretur, quòd facilius esset aquam exsiccare, quàm calefacere, quod est manifestè falsum: probatur sequela: frigiditas aquæ magis agit, quam humiditas, vt experientia docet: tardissima enim humiditas est: si ergo frigiditas est magis actiua, quam humiditas, sequitur, quòd sit magis resistitiua, quia quātum agit, tantum resistit, & sic difficilius esset calefacere, quia magis resistit.

Idem

Idem etiam probaretur de siccitate, quòd esset magis actiua calore, quod falsum est: non ergo est tantum actiua, quantum resistitiua, vel è contra.

2. Præterea secundò, quia aliter nō posset esse mixtio, nec reactio, vel repassio: si enim qualitas actiuior magis resistit, non poterit à cōtraria pati, & sic manebit tota nec mixtioni vtilis erit.

3. Præterea tertio experiētia: quia constat frigiditatem actiuiorē humiditate: at hæc magis resistit, ꝙ experimur in difficultate, qua humidū exsiccatur. His rationibus suam probāt sententiam isti doctores. Et sanè hæc sentētia facilis, ac dilucida videtur: at solui tamen aliter potest primū illud argumentum cum alijs omnibus opinionibus quæ putāt quod qualitas quantum agit, tantum resistit.

Altera solutio secundū alios, qui putant qualitatem quantum agit tamen resistere.

Apparebit autem hoc, si explicemus, quid sit in his qualitatibus resistere, & quæ dicatur resistētia: resistere profectò non aliud videtur esse, quàm se conseruare illæsum, vel defendere ab alterius actione, sed hoc contingit tribus modis. Primò, si se defendat tantum ab actione alterius, nō tamen agendo vel remittendo actionem alterius, vt cùm aurum in igne, vel adamas non cōsumitur, & cùm quis impelleret columnā firmam ipsa immobili permanente, resistit impulsori. Secundo modo, si se defendat, tamen impediendo actionem alterius omnino, ne agat quicquam, vt si quis manum vulnerare volentis teneret, ne percuteret, neue eam moueret, sicut etiam dicunt piscem quendam remorari in cursu nauem, inde dictum remorā. Tertio modo actionem contrarij, ipsumque ex parte tantum diminuendo, & remittendo: & per hanc resistentiam, atque impedimentum qualitas se conseruat in suo subiecto: tunc enim conseruatur hæc in subiecto, cùm impeditur contraria, quo minus producat sibi similem in illo subiecto. v. g. calor resistit frigiditati, dum impedit, quo minus agat frigiditas, & producat tantam vel similem sibi, tunc enim corrumperetur calor, & ita per resistentiam agendo, & diminuendo contrarium, se conseruat calor: ipsammet frigiditatem remittendo nam quo idem remissius est, debilius operatur: calor ergo corrumpere conatur cōtrariū, & quo magis corrumpit, eo magis eius actionē diminuit: & eo magis dicitur resistere, seq; cōseruare: & quo magis in contrarium agit, eo magis resistit.

Quid sit qualitatē resistere.

At quia non ita agit, dum agit, vt simul totū contrariū destruat, sed successiuè, fit, vt non tantū resistat per suā actionem, quin alteri cōtrario vacet reagere, sibiq; simile in subiecto cōtrarij agentis producere, & sic etiā si qualitates tantum resisteret, quantum agerent fieri potest repassio.

Ex quo fit, quòd quamdiu tardatur agens, in corrumpendo contrarium

Agens quādiu agit semper repatitur.

rium, tam diu repatiatur, si sit in eius actiuitatis sphæra, & quo fortius est, minus repatiatur, quia magis ac citius suum destruit contrarium. Ita mihi dicendum videtur de resistentia ista.

Causæ resistẽtia. 5

Causæ autem resistentiæ sunt diuersæ; tū ipsamet natura, & essentia qualitatis, tum eiusdem formę graduum multitudo & intensio, tum densitas subiecti seu materiæ in quo est maior vel minor, tum conuenientia naturalis eius qualitatis, & coniunctio cum forma substantiali cuius est propria qualitas vt plus resistet æqualis calor in re naturaliter calida, vt igne, quàm in re violenter calida, vt aqua, cæteris partibus. Et causa est, quia conseruatur à sua forma substantiali propria, ab altera potius expellitur, tū coniunctio cū alijs qualitatibus, vt calor cum siccitate magis agit, & magis etiam resistit, quã cum humiditate, vnde calor à siccitate acuitur, ab humiditate verò hebetatur, tum etiam ratione alterius extrinseci cõseruantis augetur resistentia, vel alterius suæ partis fortioris alterã partem debiliorem conseruantis, vt si calidum vt duo, conseruetur à calido vt octo ad aliquam distantiam.

Ad arg. dup. penultimi comparari actiuitates. 1. modo.

Iam ergo qui sustinerent hanc ęqualitatem actiuitatis, & resistentiæ, possent ad argumenta facta alterius opin. respondere, argumenta opposita procedere ex falso intellectu. Aliud enim est comparare actiuitatem absolutè, & in communi: aliud comparare singulas particulariter respectu contrarij: si enim absolutè actiuitas consideretur tunc omnium maxima est caloris, post hanc frigiditatis, statim humiditas, siccitasque sequuntur: & hoc in æquali gradu, & materia facta comparatione: nõ tamen ob hoc sequitur, quòd sit difficilius frigefacere, quàm humectare, vt dicemus.

2. modo.

Si verò consideretur actiuitas vniuscuiusq; proportionaliter respectu sui cõtrarij, tunc existimo, ꝙ proportionaliter tantum excedit actiuitas humiditatis actiuitatem siccitatis, quantũ caloris actiuitas frigidatis actiuitatem: vnde tantum resistit siccũ humido, quãtum frigidum calido. Si sit sermo de resistentia ex parte qualitatum in eadem & æquali materia.

cur aqua citius calefit quã exsiccatur licet maior sit resistẽtia frigiditatis quam humiditatis.

Tamen nõ ob id sequitur, quòd ita facile sit humectare, sicut calefacere, in quo cõsistit vis argumentorum. Nam retardatio qualitatis introducendæ non solùm prouenit ex contrarij resistentia, sed ex debilitate actionis, & agentis, quod etiam contrario non resistenre non potest totum effectum simul, aut tam cito producere, ac ob id difficilius est exsiccare, quia minus agit.

Maior l. minor actiuitatis nõ prouenit solùm ex maiori l. minori resistẽtia.

Vnde actiuitas maior vel minor non solùm ex contrarij resistentia, sed ex maiori vel minori actu formæ, & ex ipsius prouenit natura, loquendo in qualitatibus alteratiuis.

Aliter

Alia solutio argu. 1. Aliter ergo ad argumentum respōdeo, quod illa propositio. A proportione maioris est actio, est intelligenda in eadē specie, vt sit sensus, maius, & fortius calidum agit in minus vel in non calidum, non tamē minus calidum calefacit maius calidū: & ita hoc etiam in reactione obseruatur: nā frigidum vt duo reagit in calidū vt octo, profectò etiā in minus frigidū reagit: & hæc est solutio optima, & notanda, quā tradidit Burl. philosophus in his sanè egregius 3. Phys. tex. 16 vbi sententiā hanc eandem de reactione docet, quamuis breuiter. *Quomodo intelligatur propositio illa. A proportione minoris æqualitatis non fit actio.*

Secūdus sensus eiusdem propositionis. Quod si velis & illam propositionem etiam intelligere in cōtrarijs diuersæ speciei, vt minus nunquā agat in maius, sed semper sit à proportione maioris, tunc intelliges, talē propositionem de actione victoriæ, i. nunquam minus contrariū ita in fortius aget, vt ipsum vincat, penitusque ad se cōuertat, non tamen negare oportet, quin aliquo modo agat, quod fit in reactione: & sic manet solutum argumentum etiamsi vniuscuiusq; qualitatis actiuitas esset æqualis resistentiæ eiusdem propriç, nec in co manet difficultas.

Ad. 2 principale. Ad secundum varijs modis responderi solet, qui mihi non multū placent: dicam, quod mihi videtur melius. Dico igitur, qu'aliquod agens repatitur secundū totū, vt in mixtione fit, ꝙ inferius declarabitur, & sic nulla est difficultas: aliquando patitur secundum plures partes, quod sæpè accidit: sic etiā non est difficultas: quia non est fortius agens, à quo impediatur illa repassio.

In quo casu sit illius arg. difficultas. At difficultas tantū est in casu argumenti, cū patitur vna particula: videtur enim, quòd reliquum debeat conuertere illam statim, & simul cùm fit repassio, & tunc duo motus contrarij simul erunt.

1. Solutio argum. Dicit igitur Paul. Ven. quod talis particula repassa non simul repatietur à frigido. v.g. & calefit à parte altera calida, sed per aliquod tēpus repatietur à frigido, in quo nondum calefiet, quia non poterit calefieri, donec sit infrigidata per repassionem.

Obiectio Sed obijcitur sic, sumo illud tempus in quo tātū dicitur infrigidari per repassionē, & nō calefieri à reliqua parte, cū illud sit diuisibile, sequitur, ꝙ in illius medio fuit pars frigida, & sic potuit calefieri.

Solutio. Respondent aliqui, quod quāuis fuerit in medio frigida, tamē non incepit illud calefieri statim, quin prius repassio cōtinuaretur per aliquod breue tempus, tum quia illa altera pars propter continuitatem non ita benè est applicata ad agendum, sicut ipsum passum reagens: tum etiam, quia vt dicit Paulus, est intenta circa ipsum totum passum: tum quia opus est aliquando tempore, vt qualitas inducatur, quodcūque illud sit, & in illo non erit, nisi illa frigefactio.

2. Obiectio. Dices cōtinuetur per multū tēporis illa repassio, & infrigidetur

pars, profectò absurdum videtur, quòd toto illo tēpore non calefiat talis pars à reliqua.

Solutio. Respon. quòd tempore præcedente vtiq; calefiet: & ita dicunt quòd frigidabitur, sed non simul nec æqualiter.

2. Solutio arg. principali. Secunda est aliorū solutio, quòd sicut non est absurdum, quòd calor, & frigiditas simul sint, gradu tamen inæquali, ita etiā, nec quòd sint calefactio, & frigefactio, hoc modo, vt inducatur in aliquo gradus caloris de nouo, & perdatur gradus frigiditatis præcedentis, simulque in eodem inducatur aliquid aliud frigiditatis nouæ, & perdatur caloris antiqui aliquid, sicut si esset subiectum expers contrariorum, posset vtique simul calefieri, & frigefieri de nouo vsque ad gradum, quo ista simul esse possunt, hoc autem fit, cùm sunt duo agentia contraria circa idem passum, quod fit in casu argumēti circa illam partem, quę repassa est: & sic soluitur argumentum secūdum & satis bene.

Reÿcitur 2. solutio Tamen hæc solutio preterquam quod admittit simul & semel motus contrarios in eodem non satisfacit argumento nā hoc pacto nunquam minuetur intensio illius partis, sed semper erit æquè intensa: nam quantum ab vno agente corrumpitur tantum & simul ac semel in eadē producitur: atque ita nunquam fiet remisſior vt dici posſit repassa & diminuta.

3. Solutio. Tertia videtur solutio omnibus alijs probabilior, quòd agens dum superat alterum intēdit agere, nō autem intendit se aut suas omnes partes conseruare, & ita non conuertit supra se ipsum actionē, aut supra suas partes, sed supra aduersarium, cùm verò superatur ab altero, tunc conuertit se ad se defendendum & se conseruandum, & conuertit supra se actionem, vt videmus in antiperistasi.

4. solutio Quarta etiam solutio addi potest, quòd virtus conseruatiua suarum singularū partium minor est, quàm virtus actiua in aliud, & ita per virtutem actiuam in aliud externum superat, & ab illo eius virtus conseruatiua superatur, non qua se totum conseruat, sed qua illam particulā conseruabat. Quæ autem harum solutionum sit verior, eligat lector.

Ad 3. principale. 1. solutio quorūdā Ad tertium omisſis alijs respondendi modis aduerte quosdam sic putare, quòd medium non immutatur ab aliquo agente, vel reagente, nisi ꝙ excedit medij qualitatē. *Nota.* Explico, si aer est calidus vt quatuor non calefiet à calido vt duo, & sic calidum vt duo non aget per medium calidum vt quatuor in aliquod passum: imò ipse aer medius erit ipsum agens: quòd ergo per mediū agit, debet ipsum excedere, vt sit calidius, vel frigidius, si non in intensione, saltem in actiuitate.

Notā. Ex quo fit, vt aliquid agat in aliquod passum, nec ab eo repatiatur v. g. si sit agens fortius medio, &

passum

passum debilius, tunc tale agens non repatietur secundum nos nisi à modo: quòd si diximus, quodcũque repati à passo, id intelligebamus ab immediato, vel ab eo, quod habeat actiuitatis sphæram, quam isti dicunt non habere, nisi quod medium superat.

Nota 3. Quòd si vtrumque tã agens, quã patiens medium superet, siue sint æqualia, vel inęqualia, tunc simul mouebunt medium motibus contrarijs, sed inæqualibus: vt si sit agens. A. calidissimum, patiens. b. frigidissimum, tunc medium calefiet, & frigefiet inæqualiter: nam prope. A. medium magis calefiet, prope. b. minus: è contra verò quãtum ad frigiditatem, quia agens quodque minus agit in mediũ distans, quam in sibi propinquum. Nec tamen reputant inconueniẽs secundum diuersos gradus à diuersis agentibus motibus cõtrarijs vnum moueri, sicut nec est incõueniens, duo contraria in gradu inæquali simul esse in eodem.

Reijcitur Solutio. Sed quia videtur paradoxum concedere motibus contrarijs simul & semel aliquid calefieri, & frigefieri, & præterea quia qua ratiõe noua caliditas. v. g. inducitur, eadẽ rõne cõseruaretur vet⁹ cũ noua & vetus sint eiusdẽ speciei, & actiuitatis, & naturæ, nec rõ reddi põt, quare vna potius manere debeat. quàm altera: reijcienda hæc

1. Solutio. est solutio. Verius dicendum ergo est, quod nunquam mouebitur medium motibus contrarijs, sed vno tantum à potentiori agente. v. g. à calido, alterum vero, scilicet frigidum, si calidum sit intra suam sphęram, reaget in calidum per frigiditatem illam in medio relictã, non secus, ac si ipsummet eam ibi produxisset, imò verò, manẽte medio in quiete, vtrumque agens poterit in alterũ agere, vt si esset vnum calidum, vt. 8. & alterum frigidum, vt. 8. nam medium propè calidum esset calidius, & propè frigidum esset frigidius, & in pũcto æquè distanti esset ęquè calidum, ac frigidum vt quatuor, & agentia in se inuicem agerent.

Ad. 4. 1 Solutio. Ad quartum respondent Marsil. Albe. Saxo. & alij. quòd repassum reducit se cessante repassione ad pristinum gradum à se, sicut calefacta aqua ad frigiditatem: Ali-

2. Solutio. ter etiam potest dici, quòd cùm totum agens repatitur, tunc non producitur effectus similis in illo gradu, in quo erat agens in principio, nec agens à se reducitur ad pristinum gradum, sed si reducitur, ab extrinseco reducitur: cùm verò repatitur secundum partes, tunc cessante repassione reducitur ab alijs partibus: & sic cõtingit simile producere, & æquè intensum, cũ passum nõ ita reagit, vt in totum reagat, sed semper manent partes agẽtis aliquæ in suo gradu, quę non repatiẽtes possunt gradum similem inducere.

Ad vlt. Ad vltimum respondetur, quòd non est simile de motu locali, & alteratione, eò, quòd resistentia mo-

tus localis non est actiua: non enim reagit grauitas, vel leuitas in agens: at resistentia in alteratione est actiua, scilicet qualitas contraria. Deinde similitudo in eo esset si moueretur res vna, & altera motu contrario, ei occurreret, tunc esset actio quædam, & reactio, cum mobile fortius alterum cogeret retrocedere, & ipsum quoque ex parte retardaretur.

Atq; ista sufficiant de hac materia difficillima: per hæc, n. poterit studiosus auditor multa indagare, & scripta philosophorũ perlustrare, & omnia alia intelligere.

CAPVT. VIII.

Quomodo autem potest hoc accidere.

Tex. 56.

Intentio Aristo. quomodo fiat actio & passio & primò de aliorũ philosophorum opinio.

HActenus quid agere, & pati sint, quæ agere & pati dicantur, & qua ex causa tractauit, nũc modũ in particulari, quo actio, & passio fiant, exponere aggreditur: ac primũ Antiquorũ sententias enarrat, atque impugnat, postea verum actionis, ac passionis modũ aperit.

Proponit igitur medium prædictum rursus particularius explicãdum: nam dixerat actionẽ, & passionem fieri per medium similitudinis, ac dissimilitudinis, nũc qualiter hoc fiat examinat.

1. Sẽtẽtia circa modũ actionis Emp.

1. At circa actionis modum primã sententiam ponit, quæ est Empedoclis, hic enim constituebat omnia corpora porosa plenaque finibus, & vacuitatibus paruis: sicque existimabat fieri actionem, & passionem, quòd vltimum faciens, & principale, idest, proximum, ac immediatũ agens ingrediebatur, per poros alterius corporis passi: imaginabatur enim: cùm applicatur lignum igni, quòd ignis, qui lignum tangit, quantũ ad aliquot partus secundum quas est actus, ingredietur per illos ligni poros, eosque replet, sicque lignum patitur, ignis verò agit.

2. Cùm autem duo corpora conueniebant talia, vt pori vtrorumque essent commensurati, ita, vt alterũ per alterius poros se posset penetrare, sicut vinum, & aqua, tũc mixtionem fieri dicebat.

3. Cùm verò vnũ erat alteri tantũ commensuratum, vt ignis, qui potest lignum ingredi, sed non è contra; tunc erat sola actio, & passio.

4. Hæc autem nõ in omnibus corporibus, sed in mixtis ponebat, elementa enim secundum ipsum nõ agunt, & patiuntur, sed solum miscentur inter se.

5. Addit Aristot. quod non solùm actiones has alteratiuas sic ponebat fieri Empedocles, sed etiã sensationes, & quia hæ fiũt per mediũ positum inter obiectum, & potentiam, per quod oportet venire actionem, & corporum partes vsque ad potentiam: ob id dicebat, quod tale medium debet esset transparẽs, quòd fiet cum corpus habet poros densos, idest, multos, ac frequentiores, & ordinatos, idest, secundum rectum positos ab obiecto

vsque ad potētiam: cùm enim nō recto tramite procedunt, non potest permeare corpus vsque ad potentiam: hæc igitur duo corpus faciunt trāsparens, & quò magis illa sunt, eò corpus est transparentius: sicq; Empedoc. philosophabatur.

Via autem maximè & de omnibus. *Tex.* 57.

2. Sententia de modo actionis Leucippi, & Democr.

Secūdam sententiam ponit, quæ est Leucippi, & Democriti, quam ab vniuersalitate laudat, eò quòd talia dixerunt principia, vt per ea omnium possent reddere rationē, ac omnes saluare motus, & mutationes, quod nō fecit Empedocles, vt dicetur inferius.

Dicit aūt, ꝙ isti posuerunt princi piū, ꝙ est secūdū naturam, idest, vt Philop. exponit, non negarunt naturale principium, sed illud posuerunt scilicet esse motum, & mutationem: vel possumus aliter etiam exponere, quòd posuerūt atomos, quæ naturaliter erant indiuisibilia corpora, nec ijs in natura min⁹ poterat esse, ob id principium tale corpus posuerunt. Tamen melior est expositio Philop.

Nota.

Aduerte, quod dicit (vno sermone) ac si dicat per positionem vnā, & eandem principiorū omnia saluauant, omniumque rationē reddebant, vt superius expositū est, diuersis enim atomorum habitudinibus, diuersi sequebātur effectus.

3. Sententia de modo actionis Parmenidis.

Quidam enim Antiquorū opinari sunt.

Aliqui tertium sententiā hic poni dicunt, puta quod non sit actio, nec passio, cū non sit motus, quod dixit Parmenides: & sic apud hūc non est opus quærere, quomodo fiat actio.

Alia expositio Philop.

Et quamuis ista expositio congrua sit, & bona, magis tamen placet expositio Philop. quæ talis est: Cùm dixisset superius Arist. Democritum posuisse principium secundum naturam, addit modo quosdam alios non sic processisse sed modo opposito.

Nota. 1.

Democritus enim, per id, quod secundum naturam, & sensum est, puta motum, venit, ad id, quod ignotum sensui est, puta vacuum: dixitque oportere esse vacuum, quia aliter non posset motus consistere, & via hæc bona fuit, quia sensum non dereliquit.

Nota. 2.

At alij opposito modo, per id qđ ignotum est secundum sensum negauerunt res sensui notas: hi enim dicebant non esse vacuum, & per hoc, quod ignotum est, negauerūt duo, & motum esse, quia credebāt, non posse esse absque vacuo: negauerunt etiam multitudinem, dicētes, omnia esse vnum infinitum immobile, quia si plura essent, opus erat, quod aliquo vacuo separato, idest, non pleno segregarentur, quod cum non sit, non poterūt esse plura: & sic nec erit actio, nec passio.

Hoc autem nihil differre. Tex. 58.

Proponit quandā veram responsionem, quā impugnabat Parmenides, Veritas est, ꝙ possunt esse multa, & diuisa absque vacuo intermedio, sed solo tactu, quod de

facto modo est: distinguuntur e-nim corpora tactu, eò quòd extre ma non sunt vnum actu.

Ratio 1. Parmen. quòd oporteat inter duo corpora intercedere vacuū.

Hoc non recipiebat Parmē. sed dicebat, quòd adhuc oportet vacuum ponere: nam multa hac via facere non differt ab eo, quod est multa facere per vacuum: peti e-nim poterit, ens, vel est vndiq; diuisum, vel non: si vndique est diuisum, tunc nihil erit, erit enim totum vacuum: si autem ens, & mundus secundum has partes est diuisus, non secundum illas, tunc videtur fictum, quia quare potius secūdū has, non secūdū alias partes.

2. ratio. Præterea quare tantum fuit diuisum, & nō ante illū terminū: & similiter quare mundus est tātus, & non maior, cùm supersit vacuū adhuc vlterius, si est finitus.

Amplius similiter est necessarium.

3. ratio. Vlterius arguebat Parmenides, quòd secundum istum modū, quo res multæ ponuntur, adhuc oportet negare motum, quia quantum cunque res diuisæ solo tactu sint, cū non relinquatur locus, qui non sit plenus, videtur, quòd nō sit motus, non. n. corporū penetratio esse potest: iste est sensus loci huius.

Alia quæ opinabatur Parm. & ijsdem rationib.

Concludit Arist. quòd isti tali ratione concludebant, omnia esse vnum ens immobile, ac infinitum si enim finitum esset, vltra ipsum esset vacuum, quod cùm non sit, oportet ipsum ens, & mundum infinitum esse, in quo propter rationem sensum dereliquerunt, sed non benè.

Amplius autem in rationibus quidem videntur. Tex. 59.

Illos repræhendit tanquā sensui repugnantes: Dicitque quòd si tantum hoc in sermonibus esset, non multum referret, id est, si esset de rebus, sensu incognitis: at quia in sensibilibus hoc est, talis opinio similis est dementiæ, imò dementia peior, quia nullus est ita demens, vt ignem putet aquam, sicut isti, sed solum in bonis apparentibus propter aliquam assuetudinē decipiuntur, & mala vere putant esse bona. Procedit hoc ex eo, q voluptate decipiuntur, vel aliqua assuetudine, qua illa bona compererunt, quæ non sunt. Hoc autem minus est, quam errare in istis sensibilibus, quæ tam nota sunt etiam ipsis amentibus.

Reprǣhēsio Par. & secundum philosopho rum rel linquentium sensum.

Leucippus autem existimauit habere; Tex. 60.

Sententiam Leucippi cum sententia Parmenidis conuenire in aliquo docet, in multis tamen differre, ipsamque explicat. Primo quidem Leucippus adhibuit rationes, quibus cum sensu consentiret, ac quæ sensibus consonarent: puta per quas nec motus, nec mutatio posset auferri, & in hoc cum apparentibus, & sensibilibus, conuenit, dum ista non negat.

Comparatio sent. Leucippi cum Parm in quibus conueniant, & differant. 1. differētia

In alio tamen cum his, qui vnū ponunt ens, conuenit, puta, quia affirmat, si non esset vacuum, non esset motus: affirmat etiam quòd vacuum nō est ens, nec entis pars, & sic nec cū ente computatur, soli-

1. conuenientia.

dum

dum enim, & plenum solū est ens.

2. differentia. At iterum differt in hoc alio, quòd existimat talia plena, & entia esse plura, & distincta inter se numero infinita, paruitate indiuisibilia, simulque esse vacuū affirmat, per quod talia plena ferūtur.

Modus generationis, & corruptionis, actionis, & passionis Leucip. Ex his patet opinio Leucip. circa mutationes atomorum enim, & horum corpusculorum congregationem in vacuo generationem, ipsorum verò separationem dissolutionemque corruptionem vocat: tactum verò horum actionem & passionem: & sic per eundem modum omnia soluat.

Atomos & si se tāgant non esse vnū. At ne existimaret quis talia corpuscula, cùm se tangunt, vnum effici, addit Aristot. quòd non ob id vnum sunt, quamuis se tangant. Reddit rationem Philop. quia, inquit, Leucippus non posuit verum tactum, quia mediabat semper vacuum, sed vocabat tactum, cū valdè proxima erant inter se.

Modus alterationis secundum Leucipi. Vlterius addit, quòd ista corpuscula, composita, & circumplicata generant, idest, ordine, & positione posita faciunt passiones, & sic talis ordinatio alteratio erat. Omnium igitur motū distinctè ratio per hæc principia traditur à Leucippo, & Democrito.

Ex vno autem secundum veritatem non vtique. Tex. 61.

Quod atomi non fiant vnū per tactū. Dixerat congregatione corpusculorum generationem, dissolutione corruptionem fieri, tactu verò actionem, tamen non fieri obid vnum, nunc explicat, quòd non fiat vnum verè ex atomis, sed solū per accidens, & secundum congregationem: existimabat igitur Leucippus impossibile & quòd ex verè vno, puta ex atomo fierent multa: cùm sit indiuisibile, & vacuo carens, & etiam quòd ex verè multis, puta atomis fieret per se vnū, eo quòd vacuo distaret: vnitatem igitur per se, ac multitudinem in his constituit.

Comparatio opin. Leuc. & Emped. 1. Post hæc opinionem Leucippi cum Empedocl. comparat, dicitq; quod sicut Empedoc. ponebat alterationem, seu actionem fieri per meatus, & poros, ita Leucippus omnem mutationem ponit: vniuersalius ergo processit Leucippus: nam Empedoc. ad actionē solam cōstituit illas vacuitates: iste ad generationem, corruptionem, & alias mutationes, etiam ad augmentationem: fiebat enim augmētatio, cùm noua intrant corpuscula in aliud corpus.

2. Philop. dicit, quòd Empedocles non posuit poros vacuos, sed aere plenos, qui cederet intranti corpori. At Democritus, & Leucippus vacuos posuerunt.

Ferè autem & Empedoclem necesse est. Tex. 62.

Reducitur opin. Empe. ad opinio. Leucip. Reducit opinionē Empedoclis de actione, & passione ad opinionem Leucippi, idque ostendit: nā Empedocles debet fateri esse quasdam partes solidas, & indiuisas nō habentes meatus, & poros: aliter enim si vbique porus esset, totum corpus esset porus, totumque va-

cuum: sunt ergo ista corpuscula se tangentia, & inter ea mediant pori, quod idē dixit Leucippus. Conueniunt igitur vterque in modo actionis, & passionis. s. per ingressum & tactum corpusculorum.

Modis igitur secundum quos hæc quidem agunt.

Coparat modos, quibus actio & passio fiebat secundum Leucipp. & Empedo. & prefert Leucippum. 1.

Epilogat & comparat modos, qui bus actio, & passio fiūt, iuxta Leucippum, & Empedoclem, qui duo sunt, & per meatus vt ponit Empedocl. & per vacuum, vt Democrit. hos autem modos comparat, ex quorundam enim positione confesso, & manifestò apparet, quod sequitur, idest, consonant principijs, quæ sequuntur: alijs vero non hoc accidit.

Expositione enim Democriti ponentis illa indiuisibilia corpuscula, figura differentia, ex quibus omnia corpora componuntur, & in quæ resoluuntur vltimo facilè liquet, quomodò generatio, corruptio, & reliqua sequantur.

At ex opinione Empedoclis hæc omnia nō liquēt: generatio enim & corruptio mixtorum facile intelligitur ex congregatione vel dissolutione elementorum, at ipsorum elementorum generatio nō constat, quia secundum ipsum elementa non habent principia, quomodo ergo ipsorū corpulentia, & magnitudo congregata generetur vel dissoluatur, non potest secūdū dicta Empedoclis reddi ratio: nec enim ignis, nec aliorum vllum elemētorū principiū habet, sicut posuit Democrit. & Plato. Hic enim superficies esse elementorum principia posuit: ille vero atomos, & indiuisibilia corpora.

Imo nec est manifestum in doctrina Empedoclis, quomodo fiat alteratio: nam hic solum accidentia posuit in elementis, ab ipsisq; inseparabilia, & elementa, intransmutabilia inter se posuit, ex quibus sequitur, alterationem esse nō posse, vt diximus supra textū primū: Democritus verò in variatione situs, & ordinis atomorum alterationem facile collocauit.

Tantū.n. differt, vt nō eodē mo lo. tex. 63.

Platonis cum Leucippi opinione sententiam confert. Vterq;.n. omnia corpora tā mixta, quā quæ elementa dicuntur, ex indiuisibilibus componebat. Sed erat inter eos triplex discrimē. Primò: nam Plato indiuisibiles superficies ponebat: at Leucippus indiuisibilia corpora. Secundo Leucippus corpora quæque componebat ex infinitis atomis singulis habentibus figuras distinctas, & sic posuit figuras infinitas: at Plato finitas posuit figuras, & principia: conuenerunt tamen, ꝙ vterque posuit indiuisibilia figurata, quæ numero, & multitudine differebant.

Comparatio opin. Leuci. & Plato. 1. differ. 2. differ. 3. differ.

Et nota secūdū Philoponū hunc esse sensum huius loci, quāuis videatur significare litera, ꝙ singulæ atomi figuras habeāt infinitas. Sēsus enim oppositus est, scilicet ꝙ solida ex infinitis diuersarum figurarum atomis constant.

Nota ex Philop.

Tertiò

3. differ. Tertiò differunt in modo facien di generationem: nam Leucippus dicit per tactum atomorum simul cum vacuo fieri generationem, ac Plato per solum superficierum tactum, quia negabat esse vacuum.

Statim excusat se ab impugnatione istarum opinionum, dicens, quòd cõtra superficies dictum est lib. 3. de cœlo: simul etiam contra solida indiuisibilia: vnde relinquatur modo speculario inconuenientiũ, quę ex hac opinione sequũtur.

Vt autem parum egredientes dicamus. Tex. 64.

Refellitur sententia de atomis Leuci. & Democ. Quanuis se nolle impugnare atomorum opinionem superius dixerit, excusatiõe facta dicit, quod digresśione quadam vti liceat, vt contra eam parum disputet. Et aduerte, quòd quę dicit contra istam opinionem, sunt quę pertinent ad hanc tractationem de mutatione. Est igitur primum argumentũ contra Leucippum tale, vt Philo. exponit: nam sequeretur ex opinione ipsius, quòd necessario atomi essent impasśibiles, & ex hoc vlterius, quòd non posśent agere, & ex hoc, quod nihil ex frigido calidũ, & ex duro molle fieret, quod est contra sensum. *1. arg. ex impassibilitate atomorum.*

Prima sequela probatur, quia nihil patitur nisi per vacuum, atomi in se non habent vacuum, sed solidæ sunt, vt ipsi fatentur, ergo non posśunt pati: probatur sequela secũda, quia si non posśunt pati hæ, nec illæ posśunt agere, cum desit id, in quod posśunt agere, ex quo tertia sequela nota est.

Secundum hanc expositionem illud verbum, neque enim durum, tenetur illatiuè, puta quare neque durum posśibile est eśse.

Hæc expositio bona est, sed forsan est alia melior, & textui magis conueniẽs, puta quod inferat duo inconuenientia illata ex duobus dictis Leucippi: alterum inconueniens est, quod eśsent atomi impasśibiles: alterum quòd nihil eśset efectiuum, nec eśset actio. *Altera expositio Aristot.*

Prius probat ex vno ipsius dicto quod pasśio fit per vacuum, & atomi non habẽt in se vacuum: posterius probat ex altero ipsius dicto.

Vbi attende, quod Leucippus vt in sequenti textu apparet, posuit qualitates in atomis quibusdã, ita tamen, vt non poneret contrarias qualitates in alijs: sed credo, quòd existimabat, illas eśse harum priuationem vel distantiam: posuit enim calorem, sed non frigiditatẽ positiuam: posuit duritiem, sed nõ mollitiem: posuit grauitatem, sed non leuitatem: sed hæ erant illæ aliæ secuudum quod minus vel aliter inter se habent atomi. *Nota in opi. Leucip.*

Ex hoc igitur arguit Aris. quod non est actio, nec atomus efficit, quia deest contrarium, & enarrat duo, idest, nõ est frigidum, nec durum secundum ipsam, at actio inter contraria est. *Ratio cõtra Leuc. colligitur*

Aduertendum autem, quòd durum positum est pro exemplo: nã non negauit durũ eśse Leucippus: *Nota.*

sed molle & nota expositionem nostram, cui textus sequens consonat.

Quamuis hoc inconueniens sit. Tex. 65.

2. arg. ex affectionibus, seu qualitatibus atomorum cōtrarijs Argumentum secūdum facit cō tra hoc secundum dictum Leuci, quod in proximo textu exponebamus, & tale est: vnum contrarium in natura non est absque altero existente: si ergo figuræ quædam, scilicet rotundæ atomi calidæ sunt, oportet profectò in alijs figuris, & atomis frigiditas insit, & simul sint, & oportet alia complere contraria, puta, cum grauitate leuitatem ponere, & cum duritie mollitiem.

Nota. Et nota sensum: dicit enim, quod si quia ponitur calor, oportet frigiditatem ponere, etiam cùm ponatur durities, & grauitas, oportebit harum contrarias qualitates, scilicet mollitiem, & leuitatem dare.

Sed tamen grauius secundum excessum. Text. 66.

3. arg. ex actione atomorum vnius in alterum. Tertium argumentum facit contra tertium dictum Democriti, dicebat hic atomos, alias grauiores esse alijs. Ex hoc arguit, & reducit ad contradictionem: si datur excessus in vno cōtrario, puta in grauitate, dabitur etiam in alio, puta in caliditate, eritque vna calidior altera: vlterius ergo vna agit in alteram, nec erit impassibilis, quia impossibile est, quin magis calidū non agat in minus calidum, intensum enim & fortius agit in debilius eiusdem rationis.

At qui si durum, & molle. Tex, 67.

Eiusdem rationis est hoc argumentum, ob id non tanquam nouum computetur, dicit ergo, quòd si durum est, simili ratione molle erit: quòd si mollis est atomus, profectò passibilis erit: hoc enim est molle ipsum, quod facile patitur, facileque cedit agēti, & diuiderī. *Cōfirmatur 3. arg*

Sed tamen inconueniens est, si nihil ... est Tex. 68.

Quartum argumentum facit quod latius extendit Philop. plures partes addens argumento: nos tamē, quæ Arist. dicit, exponemus. *4. arg. ex plurium partium diuisione, seu enumeratione*

Argumentum igitur est. Istis atomis vel insunt qualitates præter ipsarum figuras, vel non, si non, inconueniens videtur esse, cuius rationem dat Philop. quia tunc nec composita ex ipsis haberent qualitates, quòd est contra sensum: nam quod non est quale, non facit quale.

Si verò insunt qualitates, tunc vel singulis singulæ idest, vni atomo non inest nisi vna qualitas, vt frigiditas, alteri altera, vt durities, & sic de alijs, vel nō ita, sed vni plures ita, vt vna insit, & possint aliæ inesse, vt sic sit calida, vt possit altera inesse.

Si non nisi vna, tunc essent singulæ naturæ diuersæ, cùm vna nō sit in potentia ad alterius qualitatem, & sic non solùm figura, sed etiam natura differrent, nullaque esset actio.

Quòd si plures insint vni, sequitur, quod non erit atomus indiuisibilis, quia oportet dare partem, in qua

in qua vna sit qualitas, & partem, in qua recipiatur altera, vt si ex calida fit frigida, aliquid erit secundum quod sit calida, aliquid secundum quod sit frigida futura: sic etiam de alijs accidentibus: Est autem notandum, q̄ nō oportet hoc intelligere de parte integrante: nā notum est, quòd secundum idem, quod erat calidum, potest postea esse frigidum, sed loquitur de principio, vt sit sensus, debet habere aliquid secundum quod est actu, & aliquid secundum quod est potentia, puta materiam, & formam, vel actū, & potētiam, & iā atomus erit cōposita, nec erit principium.

Nota circa sensū Aristo.

Tamen mihi magis placet, quòd intelligat de parte integrante, vt sit sensus, quòd ex calido fit frigidum, debet esse diuisibile, & plures habere partes, vt secundum vnam sit sub termino à quo, secundum aliam sub termino ad quem, aliter non esset motus & ita loquitur libro. 6. Physic. text. 49. nam loquitur de calefactione, & alteratione nota, quæ est secundum extensionem: nam quæ fit secundum intensionem, non est ita nota, vt declarauimus in expositione illius textus libri sexti.

Alter sensus Arist.

Hæc enim & solida, & plana. Tex. 69.

Dupliciter exponit hūc locum Philop. mihi tamen magis placet expositio Auerrois, vt reducat ad idem inconueniens Platonē, qui posuit superficies indiuisibiles esse principia, & Democritum, qui posuit corpora, & atomos.

Idē incōueniens infertur cōtra Platonē, qđ fuit illatū cōtra Leucip.

Dicit igitur, q̄ eōdē modo sequitur non habere qualitates illas superficies, nec esse quales, sicut dicebatur in præcedenti text. de atomis: & hoc ostendit, quia tales nō possunt fieri raræ, vel dēsæ, vel habere aliā qualitatē in se, nisi ponatur vacuum intra eas, vel intra atomos, quod tamen negabat vterq;:

Mihi magis placet, quòd ista verba (neque enim rariora, &c.) respōdeant vltimis antecedētis textus, in quibus conclusit, non solū non habere illas qualitates, quas dixerat, & passiones, puta infrigidare, & calefieri, sed nec alias, & has modo exprimit: & hoc mihi conformis videtur.

Nota circa expositionā literæ.

Amplius autē inconueniens est. tex. 70.

Quintum argumentum facit cōtra dictum Democriti: dicebat enim ista corpuscula esse parua, & propter paruitatem esse indiuisibilia: contra hoc facit ingeniosum argumentum, in quo ostendit deceptionem Democriti, Magnum, & paruum eiusdem sunt generis, & vtrunque quantitatem sequitur, ergo si paruis inest esse omnino indiuisibile, etiam inerit magnis, diuidi enim, & non diuidi, quantitatis sunt.

5. Arg. cōtra dictum Democriti, & Leucip. Ex quātitate atomorum.

Vt ostendat autem fallaciam, distinguit indiuisibile duplex: alterū, quod difficulter diuidi potest, alterum, quod nullatenus potest: Dicit igitur, quod rationabiliter dicitur, parua esse indiuisibilia, quia difficilius diuidi possunt: magna autem facile diuiduntur, cùm

Dupliciter dicitur indiuisibile.

multis offendant, idest, ex multis constent, & multis occurrant.

At dicere, parua esse omnino indiuisibilia; hoc est præter rationē: errauit ergo Democritus ex difficultate colligens impossibilitatē: sic enim non esset ratio, quàre parua potius, quàm magna essent indiuisibilia.

Amplius autem vtrum vna omnium.

Tex. 71.

6. argum. ex natura atomorū. Sextum facit argumentum. Illæ atomi, vel differunt in natura, & essentialiter, sicut apud nos ignis, & aqua, vel non differunt, nisi numero, suntque eiusdem speciei, sicut diuersæ partes aquæ: si des hoc posterius, tunc oportet dare causam quæ diuisit, & secuit has atomos; cùm ex sua natura sint vnum, quam causam non assignat Democritus.

Vlterius sequeretur, quòd cùm iterum conueniunt, & congregantur, fierent vnum, sicut ex multis particulis aquæ vna fieret aqua, quod tamē negabat Democritus.

Si verò des prius, tūc sequitur, quòd sint æquales, id est, differāt, & singulæ particulæ, & atomi habeant suas naturas præter figuras: iam ergo secundum tales naturas erunt principia, non autem secundum figuras, cùm absque his differentiam habeant. Argumentum est optimum.

Amplius autem differentia natura.

Tex. 72.

7. V l deductio qua iam antecedentis. Septimum facit argumentum, ꝙ non est argumentum principale, sed deducens ad aliud inconueniens, si tales naturæ essent diuersæ, sequeretur, quòd si se tangerēt, inuicemque approximatæ essent, mutuò agerent, & paterētur, quod est contra Democritum: & hoc patet quia essentiam aliquo modo similes, puta genere, specie verò dissimiles: inter talia autē actio est.

Amplius autem quid est quod mouet.

Tex. 73.

Septimum principale argumentum facit. Cùm congregantur atomi, vel à se vel ab alio mouentur: si ab alio, iam sunt passibiles secundum se contra Democritum: si à se, ergo oportet distinguere partē motam, & partem mouentem, tūc que erunt diuisibiles singulæ, vel si non distinguantur tales partes, eidem, & secundum idem inerunt contraria s. moueri, & mouere. 7 Principale ex causa motrice atomorum.

Nota, quòd hoc non solùm procedere potest de parte integrante, sed etiam de materia, & forma; nā Democritus vtrumque negabat, quia atomos ponebat rerū prima principia. Nota.

Et non solum materia erit numero.

Tex. 74.

Verba hæc continuanda sunt cū præcedentibus. Posset enim quis dicere, quòd contraria possunt eidem inesse & moueri, & mouere, sed vni quidem subiecto, sed potētia non vni, sed secūdum aliud, & aliud, vt animali inest motus à se. Obiectio contra 7. argum.

Ad hoc respondet, quòd argumētum concludit, ꝙ vni contraria inerunt, non solum vni, quia est vna ma-

materia & subiectum, sed quia potentia, & principium, est idem: nã secundum Democritum, atomus est corpus simpliciter indiuisibile, & simplex non ex alio constãs principio, nec in aliud principiũ resolubile: vni ergo secundum idẽ prorsus subiectum, & ratione contraria inerunt, si se mouet. Hoc discussimus supra in quæstione. 14.

Quicunque igitur per meatum motum.

Tex. 75.

1. arg. cõtra Emp. 8. in ordine nec pugnando actionem per poros. Mihi placet expositio Philop. in hoc loco, dicit enim quòd Aristo. facit argumentum contra Empedoclem. hic enim dixit, passionẽ esse per susceptionem intra poros posuit tamen poros nõ vacuos, sed corpore repletos.

Dicit autem Arist. quòd illis, qui ponunt passiones fieri per susceptionem intra poros, qui tamẽ pleni sunt, superfluum est tales poros ponere, quia etiam illis remotis, & toto existẽte cõtinuo adhuc posset passio fieri: nã sicut expellit corp⁹ inclusum in poro, posset expellere partem rei, & cõtinui, præsertim cũ continuũ est etiam facile cedens: & hoc potest esse octauum argumentum principale.

Amplius autem quomodo contingit.

Tex. 76.

2. arg. cõtra Emp. 9 in ordine. Prosequitur impugnare Empedoclem & facit nonum argumentum, quo probat, non posse nos videre, & prospicere illo modo, quẽ asignabat ipse, & est argumentũ: si visio fit illo modo, tunc vel radij visuales transeunt per tactus, vel per meatus, & poros: (vocat tactus partes solidas) non per tactus vt notum est, quia superflui essent pori: non etiam per meatus, quia hi secundum Empedoclem sunt pleni corpore: quod si per tale corpus possunt penetrare, possent etiam per totum solidum penetrare: & sic superflui essent pori. Nec potest dici, quòd cedit corpus inclusum, quia eadem ratione posset cedere pars solida.

Excludũtur duæ solutiões. Excludit duas responsiones: altera est: dici posset, quòd porus est vacuum, nõ tamen separatum, sed habẽs corpus ex necessitate, & per hoc transit radius.

Prima. Contra hoc arguit, quia pono, ꝙ repleatur corpore, vt re vera est repletus aer, tunc non posset esse visio, quia se penetraret cum illo radius, & sic posset eadem ratione esse absque poro visio: nec potest negari, quin visio fiat per aerem semper etiam repletum.

2. Altera est, quòd illi pori sint vacui tam parui, vt non capiãt aliud corpus, nisi radium: hoc excludit, quia absque ratione dicitur esse, tã paruum vacuum, vt nõ capiat corpus. Primò, quia qua ratione datur paruum, dabitur magnũ, quia magnum, & paruum non mutant naturam vacui.

Præterea secũdo, quia re vera nõ est aliud vacuum, quàm spacium, & profundum corporis internum. verbi gratia, vacuũ inter latera vasis non est aliud, quàm ipsa profunditas aquæ existentis in vase: si er-

go oportet vacuum ponere, illud corpori æquale oportebat ponere: nullo igitur modo potest sic visio fieri, superfluumque est meatus, & poros pro visione collocare.

Omnino autem meatus facere superfluum.

3. arg. cōtra omnes simul illas veterū sententias ex tactu agentis. Vltima, & ingeniosa ratione has in vniuersum confutat sentētias, qua probat, quod per tactum solū fiat actio: argumentum est Agēs, vel agit tactu, vel non: si sic, ergo frustra sunt pori, & meatus: si nō, ergo quamuis per poros ingrediatur: non aget, quia ingredi non est agere, sed applicari, vt agat: necessario igitur fatendum est secundū tactum agere esse, & pati, poros ergo ponere ad hoc, aut falsum est, aut vanum, & inutile.

Obiectio. Dices, non posset agens agere, nisi se coniungeret cum partibus passi, & ad hoc sunt necessarij pori.

Solutio. Excluditur hoc, quia sat est, ꝙ passum sit vndique diuisibile, vt possit tangi: non sunt ergo pori necessarij.

Hæc sunt, quę Aristoteles cōtra antiquos dicit, quæ quia parū nūc temporis vtilia sunt, breuiter exposuimus contenti cum ipsa clara, & facili textus expositione.

CAPVT. IX.

Quo autem modo insit generare.

Tex. 77.

Modus a ctionis. Aristotelis nu a- Reiecta Antiquorū sententia, suum nunc modum proponit: modus autem in hoc consistit. Primò. n. id agit, quod est actu, secundū id, quod actu est: id verò patitur, quod est potentia tale secundum quod est potentia: modus autem est per tactum, vel inmediatum ipsius agentis, & patiētis, vel mediatum, vt declarabitur. *gentis a gere in quantum sunt actu & per tactum immediatū vel media tum.*

Proponit igitur distinctionem, aliud esse ens actu, aliud potentia: quæ diuisio est intelligenda secundum eandem formam, nēpe aliud est calidū actu, aliud calidum potentia: aliud actu frigidum, aliud potentia frigidum. *Distinctio aliud esse ens actu aliud potentia.*

Proponit etiam, quod est potentia tale natum esse pati, idest, est subiectum passioni aptum. Explicat autem, quomodo sit aptum pati, puta secūdum se totum, ac si dicat, quod est tale potentia secūdū se totū aptum est pati, & nō vt antiqui volebant, secundū vnam partem pati, secundum aliam non. *Quod est potentia tale est aptū pati.*

Quāuis verum sit, quòd quo magis vel minus est in potētia, cò magis, vel minus pati sit aptum: & ex hac parte videbitur esse meatus, si quis vocet meat⁹ partes magis passibiles, quales sunt venæ protensæ intra terram, ex quibus fiunt metalla, tamen hæ non sunt propriè dicendæ meatus. *Quo plus vel minus est potentia tale eò plus vel minus est aptum pati.*

Attende autem, quòd ista verba sunt legenda cum suspensione, vt vult Philop. est enim consequentia conditionalis, ex qua infertur in textu sequenti, continuum non pati, à se, vt exponetur. *Nota circa literā Arist. expositioně.*

At quāuis ista expositio bona sit, tamen subtilius, & forsan accom- *Alia expositio Aristo.*

mo-

modatiùs poteſt aliter exponi, vt velit Ariſt. Primò cõſtituere hoc, quòd paſsio non fit eò, quòd aliquid ſecũdum vnum patiatur, puta ſecundum poros: ſecundum alterũ non patiatur, puta ſecundum ſolidas partes ſed ſecundum ſe totum patiatur aliquid: hoc autem probat, quia ſicut aliquid eſt actu totum, vt agat, ita eſt aliquid totum, vt patiatur ſcilicet, quod eſt tale potentia, & quò magis potentia, eò magis erit paſsiuum, ſecundum hanc expoſitionẽ illud (aũt) non continuatiuè, ſed illatiuè intelligi debet.

Pori potius ad facilitatẽ actionis quam ad neceſsitatẽ ponendi erunt.

Subdit ſtatim, cùm dixiſſet, aliquid magis pati, quo minus eſt potentia quòd ex hac parte meatus magis videntur eſſe, ideſt, meatus non ſunt ad actionem, ſeu paſsionem neceſſarij, ſed ad facilitatem paſsionis, quod exemplo comprobat: cùm enim fodiuntur metalla, apparent protenſæ venæ cõtinuæ, & viæ, quibus facilior extitit paſſio circa illas terræ partes.

Connatum igitur vnumquodque.

Tex. 78.

Nihil agit in ſibi cõtinuum & omnino ſimile.

Duo alia circa paſsiuum aſſerta adiungit: alterum eſt, quòd continuum, quod vocat cõnatum ad excludendum contiguum, non patitur à ſe, ideſt, nihil agit in ſibi continuum: hoc autem de continuo non ſolùm in quantitate intelligi debet, ſed etiam in qualitate, ob id dixit connatum: nam vna poteſt pars continua in quantitate altera re alteram, vt notum eſt, ſed non ſi eiuſdem ſit rationis vtique.

Vbi non eſt tactus actiui, & paſsiui, non eſt actio.

Alterum eſt: vbi non eſt tactus actiui, & paſsiui, non eſt actio, vel paſsio, eſt igitur neceſſarius tact⁹, vel immediatus, vt ignis tãgat lignum, vel mediatus, vt tangat id, quòd tangit lignum, eſt igitur tactus, ſine quo paſsio uon eſt, & per quem paſsio eſt, cùm ponitur actiuum & paſsiuũ: illud eſt actu, hoc verò potentia.

Exiſtimare autem tum pati, tum autem non. Tex. 79.

Ex ſententia aliorũ ſequi corpus, tũ pati, tamen non pati poſſe.

Cum dixiſſet, paſſum non ſic eſſe, vt partim pati, partim non pati poſsit, ſed ſicut totum pati poſsit, nũc cùm hoc dictum ſit, explicat, cuius opinionis ſit illud dictum aſſerere. docetque, quòd omnes, qui ex magnitudinibus indiuiſibilibus corpus componunt, illud fateri tenentur, vt corpus tum pati, tum non pati poſsit, quia ſecundũ partes illas indiuiſibiles pati non poterit: vt dictum eſt.

Imò nec erit tale corpus continuum: non enim diuiſibile additũ in indiuiſibili continuum facit, cũ nec maius faciat, nec ei poſsit copulari.

Ex continui diuiſibilitate pbat non oportere poros vel indiuiſibilia corpuſcula ponere.

Statim addit, quòd ſi iſta opinio falſa eſt, & omne corpus, ac magnitudo eſt diuiſibilis, tunc profectò nihil refert, nec eſt neceſſarium ad actionem dicere, quòd tales partes diuiſæ ſint, & ſe tangant per poros, vel dicere non eſſe actu diuiſas, ſed diuiſibiles, vt iam dictum eſt.

Vt enim ipſi componentes ex

tactibus, id est, diuisibilibus conti nuum, dicunt, licet non sit actu diuisum, posse tamen actu diuisum esse: ita etiam nos dicemus, qui ex diuisibilibus componimus continuum: non enim opus est actu partes diuisas esse ad actionē, sat est, vt continuum diuidi possit, & postea actu diuidatur: ex possibili enim non sequitur impossibile.

Omnino autem hoc generari modo.

Vlt. larg. bipertitū est illam sententiam impugnās quæ poros ad actionem necessarios constituit, & indiuisibilia.

Impugnat vltimo hanc sententiam duplici argumento: sententia est, quod patiatur res per poros in quibus agens ingrediens velut scinditur, sciditque ipsum passum. Argumentum primum est, quod ex hac sententia sequitur, quod non sit alteratio, nihilque alteretur.

Et istud est contra Platonē, qui dicebat corpus continuum esse ex indiuisibilibus, tamen per passionem diuidi, sequela ostenditur in sequenti textu, puta, quòd non sit alteratio.

Nota.

Videmus enim idem corpus. *Tex.* 80.

1. patet experientia eos tollere alterationem.

Experientia probatur, quia idem est corpus continuum manens aliquando humidum, aliquando aridum, siccumque conspicitur, in quo constat, nullam diuisionem esse factam contra Platonem, imò nullam atomorum transmutationem, nec versionem contra Democritum, cùm sub eadem maneat figura: non ergo alteratio fit illo modo, nec necessaria est diuisio, vel si illo modo fit, sequitur, illud durum non esse alteratum, quod est falsum.

Coguntur ergo isti alterationem auferre, negantes alterationē hāc, quæ tamē posita destruit ipsorum sententias, vt notum est.

Reijcitur obiectio pro Dem.

Nec potest dicere Democritus, quòd apparent atomi duræ, & occultantur humidæ: nam totū profectò erat ante humidum, vt patet in aqua, & totum postea durum per congelationem. Attēde, quòd istæ particulæ vocantur indiuisibilia molibus, & quantitatibus, id est, quātitates indiuisibiles.

Amplius autem neque augmentationē. *Tex.* 81.

2. Probatur eos tollere augmentationem.

Alterum argumētum est, quòd ista sententia etiam aufert augmētationem, & diminutionem: probat: hoc enim est verum in augmētatione, quod totum augetur, & quælibet pars ipsius: si igitur non aliter fit, quàm appositis quibusdam partibus, vt isti dicunt, profectò totum nō mutatum erit, nec auctum.

Explicat autem non solùm auferri augmentationem, quæ fit aliquo extrinseco accedente, & imposito, quòd fit in viuentibus, sed cū augetur aliquid, quia secūdum se mutatur, vt cùm fit ex aqua aer, vt dicit Philop. vel potius cū aliquid fit maius per rarefactionem, non accedente extrinseco.

Epilogus.

Tandem epilogat, dictum esse, quod agere, & pati, & secundū veram opinionem, & secūdum alios, qui aliter dicebant, sed non contingebat ita esse, nec erat possibilis talis opinio.

QVAE-

QVAESTIO. XVI.

An indiuisibile posit alterari.

De quibus indiuisibilibus intelligatur quæstio. Difficultas hæc insurgit ex text. 64. vbi Arist. dicit, indiuisibile esse impaßibile, & alterari non posse. Attende autem quòd non est sermo de indiuisibilibus immaterialibusque substantijs: has enim alterari non posse certum est, loquendo de hac sensibili alteratiōe, sed disputatio est de indiuisibilibus habentibus positionem, qualia sunt lineæ, puncta, superficies.

1. argu. Videntur autem huiusmodi indiuisibilia posse alterari. Primò, illud potest alterari, quod est per se susceptiuum qualitatum sensibilium: at huiusmodi: puta superficies, sunt susceptiuæ per se qualitatum sensibilium, sunt ergo alterabiles: consequentia est nota cū maiori: minor probatur: colores sunt qualitates sensibiles, at hi in corporum superficie solum sunt, quod patet ex Arist. 5. Meta. ca. 17. vbi dicit superficiem, secundum se esse albam, corpus enim albū est per superficiem: & lib. de sensu, cap. 3. dicit, colorem esse in extremitate, idest, superficie. Sunt igitur superficies alterabiles secundum colorem; quod si secundum colorem, etiam erant secundum primas qualitates, non enim fit alteratio in secundis, nisi per primas.

2. Secundò. Actio & paßio secundum Arist. nō sunt per penetrationem agentis in passo, nec per partium agentis ingressum in meatus paßi, sed solum secundum tactū: ergo ibi primo erit actio, vbi est tactus, sed tactus duorum corporum nō est nisi in superficie, ergo in ea sola erit actio & paßio, sicque alterabitur indiuisibile.

3. Tertiò. Agens prius, ac magis agit in id, quod sibi est propinqui⁹, quam in remotius, sed superficies paßi est sibi propinquißima omnium partium paßi: ergo in eam prius, ac magis agit, & consequenter ipsa patitur.

4. Quartò. Ex cōmuni dicto Perspectiuorū, qđ radij incidentes in aliquod punctum, ab eodem puncto se reflectunt, ergo illi radij puta luminis, vel caloris, vel alterius similis qualitatis in pūcto recipiūtur, ergo punctum tale alteratur.

Vltimo, pūcta, lineæ, superficies, mouentur localiter saltem per accidēs ad corporis motum, ergo pari ratione alterabuntur saltem per accidens, recipientque qualitates in se, igitur si separata essent, possent per se alterari, quia partes quātitatiuæ ob id separatæ alterantur per se, quia in composito per accidens alterabantur, recipiebantque qualitates: quòd si hoc etiā inerat indiuisibilibus, vtiq; separata possent alterari per se. Hæc sunt argumenta circa quæstionem.

6. ar contra Ari. Vnum tamen est argumentum aliud contra Arist. quia videtur, quòd non concludat contra Democritum: hic enim nō posuit atomos indiuisibiles, vt puncta, sed tan-

tãquã minima corpora naturalia: constat aũt, q huiusmodi indiuisibilia nihil prohibet alterari.

1. Opinio. In hac difficultate duplex est opinio philosophorum, altera est Pauli Vene. in summa, ca. 24. qui docet, huiusmodi indiuisibilia habentia positionem non posse per se alterari, quia per se, & separata nõ sunt capacia qualitatum: at per accidens, vt sunt in ipso cõtinuo corpore, possunt quidem alterari, & de facto alterantur.

2. Opinio. Altera est opinio Alberti Saxo. q. 17. & Marsilij, q. 20. qui nullo modo indiuisibilia posse alterari affirmant, præsertim puncta: rationes huius extra modum prolixè ab ipsis traduntur, sed breuiter, ac dilucidè sunt istæ.

1. ratio. Prima est: sequeretur, inquiunt, quòd aliqua qualitas posset esse finita, & infinita simul; quod est impossibile; hoc deducitur, vno supposito, q si punctum aliquo modo calefit, debet aliquem in se recipere calorẽ: tunc detur talis calor, vel est infinitè remissus, vel non, sed finitam habens remissionem: non potest dici, quòd sit infinitè remissus, quia sicut nulla est quantitas infinitè parua, nullaque substantia infinitè imperfecta, ita etiam nec vlla qualitas infinitè remissa: quòd si aliquam finitam habet remissionem, ergo tãta, quanta ipsa est, poterit esse in aliquo diuisibili subiecto, vt notum videtur esse: sed si hoc ita esset, sequeretur, quòd esset infinita.

Quod probo, supposito vno, certissimo principio, puta dato aliquo calido vniformi, si calor vnius medietatis superponeretur alteri, tunc talis pars esset in duplo calidior, & intensior, verbi gratia, sit pedale vniformiter calidũ vt quatuor, si totum calorem vnius medietatis superponeres alteri, resultaret hæc calida, vt octo: & si superponeres tertię parti, esset triplo calidior scilicet vt duodecim: & si quartæ in quadruplo, & sic consequenter: vnde fit, quòd si in pũcto poneretur, esset infinitus calor, q vinceret quamcũque proportionẽ partiũ, quæ proportionaliter procedente sunt infinitæ. *Suppositũ cui inititur ri.*

Ex hoc sumitur argumẽtum. Calor iste positus in hoc extenso subiecto est totus congregatus in puncto, ergo in puncto infinitus: est ergo finitus, & infinitus simul calor, qđ est impossibile: nullo modo igitur calor est in pũcto, nec in indiuisibili aliquo, ob id nec alterari potest: idẽ: qđ de calore dico, dicitur đ alijs alteratiuis qualitatib9. *Vis prime rõn.*

Secundum argumentum est: quod nullo modo potest agere, nõ potest aliquam in se recipere qualitatem alteratiuam: at punctus non potest agere, etiam si haberet calorem intensissimum, non ergo potest illum recipere, nec secundum illum alterari: probatur minor, si ageret, aut in mediatũ passum, aut in immediatum: non in hoc, quia punctum non potest tangere punctum. *2. ratio.*

Quòd

Quòd etiam non poſsit in mediatum, ſic oſtẽditur: ſuppoſito, quòd quantum aufertur de agentis extenſione, tãto minus remotè agit: vt ſi tripedale agit per ſtadium, ſi auferatur pedale, in minus aget & ſi magis aufertur adhuc in minus: cum igitur ſit omnis ablatio facta in ipſo puncto, non poterit agere in diſtans vllo modo.

Nota ex Albert. causã cur in diſtantius agat agens & cur intenſius ad eandẽ diſtantiam. Attende hic vnum, quod docet Albert. nempè extenſionem agentis eſſe cauſam, vt agat in diſtantia, & quo extẽſum magis vel minus eſt, eo magis indiſtãs magis. l. minus, & in remotũ agit: at intẽſionem eſſe cauſam, vt intẽſius agat in diſtans ita, vt ſi ſit pedale calidum agens per ſtadium, ſi diminuas extenſionem ita, vt quantum aufertur extenſionis, addatur in intenſione parti, quæ reſtat, tunc talis aget in minus, & minus ſpatium, ſemper tamen intenſius, quam ante agebat. Hoc reputat probabile Marſilius, quamuis nõ multum probet.

3. Ratio. Tertium argumentum eſt, quia non contingit calefieri, frigefieri, aut alterari abſq; rarefactione vel condenſatione aliqua, hæ autem indiuiſibilibus repugnant, nõ igitur alterabilia ſunt.

4. Quartum argumentum eſt. Si in puncto ſaltem per accidẽs ineſt calor aliqpis cùm in quolibet continuo ſint infinita puncta, erit profectò in corpore infinito calor infinitus, quod eſt impoſsibile, Hæc ſunt argumenta horum.

Quid autem mihi in hac parte probabilius appareat, oſtendam. Sit prima concluſio. Puncta, lineę ſuperficies, ſi per ſe eſſent, alterari non poſſent. *1. Concl. lineæ ſuperficies & pũcta ſi eſſent nõ poſsũt alterari per ſe.* Hanc concluſionem mihi perſuadeo, non propter rationes factas, quæ ſolui poſsũt, ſed ob alias rationes, quarũ prima eſt. Ex natura qualitatũ ſenſibilium, Hæ enim per ſe inſunt corpori, ſicut ſimitas naſo: quẽadmodũ igitur ſimitas nõ poteſt alteri ineſſe, quã naſo, ita nec hę niſi corpori, nõ ergo pũctis, lineĩs, aut ſupficiebus abſtractis poſſunt competere.

Vnde nota, quòd ſicut iſtæ qualitates non poſſunt conſiſtere abſque aliquo gradu intenſionis, ita nec abſque aliquo gradu corpulẽtiæ, & magnitudinis, quẽ niſi corpora habere non poſſunt: ſunt. n. qualitates diuiſibiles, & materiales multo magis ex ſua natura pendentes à corpore, quã forma à materia. Voco corpus trinam dimenſionem vel ſubſtantiam trina præditam dimenſione. *Nota. Qualitas ſicut eſſe nõ põt ſine aliquo gradu intenſionis, ita nec ſine aliquo gradu corpulentiæ & extenſionis.*

2. Ratio. Secundò, nihil poteſt alterari, niſi ſit in potentia paſsiua qualitatẽ recipiendi, ſecundum quam eſt alteratio: ſed huiuſmodi indiuiſibilia non habent talem potentiam, cũ iſta ſit materiæ, & corporis, ergo alterari non poſſunt per ſe.

3. Tertiò eſt ſententia Ariſtot. expreſſa, 6. Phyſic. tex. 87. vbi dicit, indiuiſibilia hæc non ſolum non motu locali, ſed nec ſecundũ formam, id eſt, alterationem moueri poſſe & in hoc lib. 1. gen. text. 79. dicit,

dicit, si non omniquaque est corpus diuisibile, non omniquaq; est passibile, quia qua parte indiuisibile est, pati non potest.

4. Quartò, si linea, punctũ, & superficies possent alterari, cùm alteratio disponat ad formam substantialem, vtique forma substantiæ posset esse in tali indiuisibili, quod est impossibile: non enim nisi in trina dimensione cõsistit forma, sic etiã qualitas, quæ ipsius est comes, & dispositio.

Nota. Nota hic, quòd de corpore, & trina dimensione aliud est dicendũ. Talis enim alterari potest, imò de facto experimur in sanctissimo altaris Sacramento, vbi est quantitas sine panis substantia, quæ alteratur, dùm infrigidatur, & calefit, quod non esset, si repugnaret naturæ quantitatis corporeæ.

2. Concl. Talia indiuisibilia per accidens alterantur. Secunda conclusio. Talia indiuisibilia per accidens, vt in corpore sunt, alterari possũt. In hoc mihi placet Paulus Venetus: debes enim recolere, quòd diximus physic. 6. huiusmodi indiuisibilia non esse realiter distincta à continuo: *Nota de indiuisibilibus quo distinguãtur à continuo.* nam à parte rei vnicum est corpus continuum punctis, lineis, superficiebus, & partibus cõpositum, & continuatum: intellectus est, qui diuidit ea, quæ tamen actu in re vnum sunt: sicut igitur in corpore intellectus diuidi ista, in corpore quali, quia albo. vel calido, vel aliter affecto potest diuidere, & tunc consurgent indiuisibia qualia, & cum qualitate: totum ergo alteratur, & in toto continuo recipitur quantitas,

Quod patet: Vt enim cum totũ mouetur, omnia ipsius mouentur per accidẽs, ita etiã cum alteratur, quia par videtur vtriusque ratio. *1. Ratio.*

Præterea sequeretur, quòd non esset quale continuũ, quòd probo, quia si puncta & huiusmodi indiuisibilia non essent, non esset continuum quantum: ergo nisi ista essent qualia, non esset continuum quale. Nec argumenta opposita quicquam cõcludunt contra hoc, si quid probant, potius probãt primam nostram conclusionem: tamen ad ipsa respondetur, quæ ex parte sunt contra istam sententiã. *2. Ratio.*

Ad 1. pro 1 sent. Ad primum oportet negare maximè ipsorum fundamentũ, quod falsum est, ob id argumentum nec primam conclusionem nostrã probat: fundamentum erat, quòd calor vel qualitas alicuius intensionis, quæ erat in puncto vel in aliquo indiuisibili, ponatur in aliquo subiecto extenso, & quanto, hoc autẽ est falsum, & impossibile: Sicut enim punctũ vel indiuisibile non potest fieri diuisibile, ita nec qualitas ipsius quantumcunq; intensa, poterit esse illa eadem extẽsa, quia caret extensione.

Confirmatur solutio data. Vnde consideratur qualitatis intensionem esse sicut lineæ longitudinem. Vt igitur linea quantumcunque longa non potest superponi corpori lato, & profundo, nec minimæ parti adequatę, ita etiam de illa qualitate existente, & corrrespon-

respondenté indiuisibili ipsi.

Et hoc nota: cõsistit enim in hoc deceptio in argumento: non enim gradus intẽsionis puræ possunt ad aptari extensioni: & per hoc soluitur argumentum primum.

Ad. 2. nota quõ se habet intẽsio & extensio ad actionẽ contra Albert.

Secundum argumentum procedit ex principio falso: Existimat enim Albertus, quòd extensio est causa, vt agens agat in distans, intẽsio verò vt agat intensius: hoc autem profectò experientia ipsa refellit: sit enim pedale calidum vt quatuor aget vsque ad certam distantiam, si fiat vt octo, manente eadem extensione absque dubio in remotius aget.

2. Præterea est argumentum: sit pedale calidum vt quatuor vniforme agens vsque ad pũctum D. addatur aliud pedale simile; tunc aget vltra D. iuxta ipsius opinionẽ: & hoc, quia plura agentia sunt in D. sed sic est, quòd calor additus in extensione, si addatur eidẽ pedale in intensione, est melius applicatus ipsi D.: ergo profectò aget vltra ipsum.

Quòd autem sit melius applicatus, patet, quia distat p lineas breuiores, sicut mediũ propinquius est obiecto puncto q̃ extrema latera.

3. Præterea quia non secundũ totam extensionẽ agit agens in obiectum, nisi secũdum illas partes, quæ intra sphæram suam habent obiectum tale: cum autem non taliter se habent, nec in obiectũ possunt agere, & quantumcunque addatur, non agent vltra illud.

Vnde nota, quòd agere in remotius dupliciter potest intelligi, modo secundum eandem lineam, vt si A. agit in C. per lineam D. & postea agat in F. per eandem lineam, quod est agere secundum lõgitudinem maiorem vel minorẽ, & hoc in tota sphæra vndequaq;: altero modo, agere remotius secũdum lineas diuersas tendentis in varia obiecta, quod exemplo explicatur. Sit calidum vnũ calefaciens per stadium obiectũ distans: sit aliud in rectum per duo stadia idem calefaciens, tunc hoc in remotius agit primo modo.

Dupliciter potest intelligi agere in remotius

A c f

d

At sit aliud calidum agens in A. obiectum sibi: sit aliud etiam agẽs in A. & in B. ad latera distãs; hoc remotius aget. Et vt clarius dicã, quo maior sit extensio, eò actio in remotius procedit versus illas partes spatij, versus quas procedit extensio: tamen versus punctum cõpositum idem non semper, imo quo intensius, & actiuius est, hoc modo in remotius agit ob meliorẽ applicationem.

Si per impossibile calor esset in pũcto, tunc ageret.

Non tamẽ negare oportet, quòd si per impossibile saltem daretur calor in pũcto, ille ageret, quia virtus intensiua fortis in aliquam extensionem agere potest, sicut virtus incorporea potest agere in corpus.

Ad. 3. & 4.

Tertium argumẽtum facilè soluitur, illud enim inest his, quæ alterantur per se: similiter etiam & quartum: non enim sunt puncta actu à continuo distincta, sed potentia:

tentia: vt igitur in partibus continui secundum ipsum Alber. sunt gradus caloris, non tamen ob id actu est infinitus calor, quãuis infinitæ sint partes, ita etiam de indiuisibilibus dicere oportet, quãuis nõ eodem modo sit calor in parte, & in indiuisibili: in hoc enim nõ est secundum extensionem, seu profunditatem: in parte verò sic.

Obiectio. Dices, si in indiuisibili existens calor, in puncto, vel linea non habet profunditatem: ergo potest dari calor non in profunditate.

Rñsio. Respondeo, & nota, quòd nõ valet consequentia, quia sicut in minimo naturali carnis potest signari minor, & minor particula, non tamen quæ possit per se subsistere, ita etiam potest in superficie, vel indiuisibili corporis qualis signari, & esse qualitas indiuisibilis secundum profundum, non actu, sed potentia: est enim actualiter continuata cum reliqua albedine, vel qualitate, sicut indiuisibile ipsum cum ipsa quantitate.

Ex his igitur patet responsio ad quæstionem: non enim indiuisibilia per se alterantur, nec si separata essent, possent alterari, per accidens tamen in corpore alterantur ad ipsius alterationem.

Ad. 1. in princ. quæst. Ad primum igitur argumẽtum respondetur, ꝙ colores non sunt in sola superficie vltima, sed semper in corpore vel aliqua corporis parte: vnde albedo faciei est in partibus corporeis, & non in sola superficie, vt apparet: nam etiam si sit dealbatio tenuissima, si leuiter radantur, particulæ sunt albæ.

Ad Arist. Ad Aristotelẽ dico, quòd loquitur de coloribus, nõ vt sunt in subiecto, sed vt sunt visibiles, sic enim in sola sunt superficie, quia in superficie apparẽt in corporibus dẽsis, & opacis.

Ad 2. Ad secundum dico, quòd licet tactus sit in superficie, actio tamẽ & passio est in corpore, quia tact' nõ est ipsa passio, nec actio, sed cõditio necessaria.

Nota superficiem dupliciter considerare. Aduerte autem, quòd illa superficies dupliciter cõsideratur: vno modo tantum, vt superficies est: altero modo, vt terminus est corporis: tactus igitur, qui inducit passionem, est superficiei, vt est terminus corporis, ob id in corpore est passio: quia superficies non sunt, quæ se tangunt, sed corpora secundum superficies.

Ad 3. Ad tertiũ dico, quòd agens agit magis in sibi propinquius, dum tamen sit susceptiuum passionis, sola autem superficies non est passionis susceptiua, sed corpus, vel corporis pars, ob id superficies nõ alteratur.

Ad 4. Nota quo procedat lumen, & alia qualitates ab agente. Ad quartum attende, quòd naturaliter nunquam procedit lumen, vel qualitas alia ab agẽte per radios, qui sint vt lineæ, sed agens v.g. illuminat corpus. A. illuminãdo mediũ, & A. illuminatum iterum aliud corpus, puta. b. illuminat, lumen hoc extensum est in medio, & in A. & postea in b.

At perspectiui more Mathematico

Nota de perspectiua, & radijs luminosis. tico non sumunt totam latitudinem, sed solum lineam rectam indiuisibilem in latitudine, & lumen illius, quod tantum intensionem habet absque extensione, & istud imaginantur cadere supra punctum A. & ab ipso resilire, quia vere aliud lumen producitur ab A. in B.

Vnde verè isti radij sunt, sed nõ sunt ita separati actu, & sic concedo recipi in puncto, sed nõ per se, nisi vt in continuo est, & lumen etiam continuum est, & partes habens actu extensas. Hoc argumentum concludit contra Albertum, & Marsilium.

Ad. 5. Ad quintum nego consequentiam vltimam, quamuis enim indiuisibilia recipiant qualitatem in continuo, non tamen colligitur, quòd per se reciperent, si essent separata, non enim est simile de partibus: nam in partibus recipitur cum extensione, quæ est necessaria omni qualitati sensibili, at in indiuisibilibus non habet extensionem, ob id in illis per se esse non potest, nisi in continuo existentibus, imò in aliqua particula recipitur, dum est in continuo, in qua nõ reciperetur, si esset per se, vt si esset minor minima, dantur enim minima in accidentibus, vt alibi ostensum est.

Ad. 6. Qđ fuit propositum contra Aristot. Ad sextum dico, quòd ibi Aristot. non dicit indiuisibile illud non posse moueri, quia est indiuisibile, sed quia non habet porum, qui secundum illos Philosophos erat necessarius ad passionem: argumentum ergo est ex suppositione opinionis Antiquorum.

At in textu 79. videtur dicere quod non sit absolutè passibile, nec faciat continuũ, quod de purè indiuisibili videtur intelligendum. *Obiectio.*

Dico, quòd sequitur contra Platonẽ, qui posuit superficies: quòd si velis, vt etiam sit contra Democritum: tunc dicas, quod Democritus quamuis posuerit corpus minimum, tamen quia dixit esse prorsus indiuisibile, & simplex, teneretur fateri esse sicut punctũ, & sic esset inalterabile. *Solutio.*

Non dubium tamen est, quòd si esset minimum, quale non dicimus naturale, esset vtique alterabile, & passibile, vt dictum est iam lib. 1. Physi. & sic patet solutio argumentorum. *Nota.*

At circa solutionem tertij argumenti explicanda est propositio communis, & vulgata in philosophia, nempè naturale agens agit per sphærã à summo gradu, vsque ad non gradum vniformiter difformiter: philosophi enim experientes, vnũquodque agens pro sua virtute per spacium aliquod circunstans agere, suamque diffundere virtutem, & quo virtuosiùs est agens, eò magis se diffundere, ac in amplius spatium suam actionem extendere, semper tamen finitè, & cum limite, attribuerũt varijs agentibus pro actiuitatũ varietate varia spacia, maiora, *Nota de sphæra actiuitatis quo sit & qualis.* *Quare terminus actiuitatis sit sphæricus.*

maiora, vel minora, intra quę possunt agere, non autem extra, taliaque spacia vocauerunt sphęras actiuitatum agentium, quia agentia non impedita vndique, ac circulariter agunt.

Quare sit difformis sphæra actiuitatis. Experientes rursus quod in toto hoc spacio non æquè fortiter agens agit, sed in partes distātiores debilius, in propinquiores fortius, dixerunt, quòd per totā sphęram difformiter agit, quia nō repetitur æqualis gradus in omnibus partibus spacij, & sphæræ.

Quare vniformiter difformis. Rursus considerantes rationē, & speculantes, quantū diminuantur partes sphæræ in virtute recepta ab agente, dixerunt, ꝙ in qua proportione pars distat ab agēte, in eadē minuitur virtus, vt v.g. sit A, agens calidum vt octo, agens per stadium, tunc in prima parte sit v.g. calor vt sex, in secunda esset vt sex, ablata quarta parte, & in tertia, ꝙ superest, ablata etiam illius quarta, & sic consequenter: & quia in eadē decrescit proportione, dixerunt, quòd agit vniformiter difformiter: vniformiter propter similem proportionē in decremento, difformiter propter gradum inæqualitatem.

Quō incipiat intensio actiuitatis in sphæra. Rursus considerantes, quòd in medio dum est actio, nunquā est tantus calor, quantus in ipso agente, protulerunt, quod actio incipit à summo gradu intrinsecè, & iste gradus dicitur summus eorū, qui in medio sunt, solumque est in agente.

Quō terminetur versus finem. Versus finem tamē terminatur extrinsecè, vt detur terminus ad quem, non attingat virtus, & citra illum virtus agens attingat, quod vocant, minimum quod nō, quia si intrinsecè terminaretur per maximum, quòd sic, esset verum dicere, hic est calor, & vltra non est, hoc autem est falsum, quia calor quicunque est diuisibilis, & difformiter vniformiter agens, & sic vltra est: terminus ergo sumendus est ab extrinseco, vt diximus id est, Physi. in quæstione de maximo & minimo. Sic igitur est intelligenda propositio ista receptissima. Et hęc sint satis circa pręsentem difficultatem.

DE MIXTIONE.

CAPVT DECIMVM.

Reliquum autem est considerare.

Tex. 82.

POstquam de tactu, de actione & passione dixit, nunc de mixtione tractat: hæc enim tria proposuit superius, tex. 43. tractanda ante elementorum generationem: eadem via autem se de mixtione tractaturum dicit, qua de actione egit. Similes enim quæstiones discutit.

Quinque sunt tractanda de mixtione. De mixtione autē quinque proponit, quæ determinari oportet: primū est, an mixtio sit: alterum, quid mixtio sit: tertium, quid sit miscibile: quartum, quę misceantur: quintum quomodo mixtio fit: ab ipsa aūt prima incipit, quā

vltimo

vltimo loco posuit, vt cōmodius absque repetitione ab ipsa inciperet disputare, vt notum est.

Impoßibile enim est alterū alteri mixtum esse.

An sit mixtio. Primò probatur non esse mixtioné

Probat, mixtionem non esse, argumento: quo aliqui nitebantur ipsam auferre, vt ex solutione, ipsam esse compertum euadat.

Argumētum est. Quę enim miscentur, vel existunt, sicut ante, quādo non erant, mixta, & tunc non videtur esse mixtio, cū non sint mixta, sed eodē modo se habentia, vel vnum est corruptum, & alterum nō, & tunc adhuc non est mixtio, quia quæ miscentur, debent eodem se modo habere, vnum sicut alterum, vel vtrūque est corruptum, & tunc etiam non est mixtio, quia quę nō sunt, non sunt mixta: non igitur relinquitur modus, quo mixtio esse dicatur: apparet ergo, quòd mixtio non sit, nec esse posit.

Hic igitur sermo videtur quærere.

Tex. 83.

Solutio pendet ex differētia mixtionis à generatione.

Arist. soluere nitens argumētū dicit, ꝙ eius solutio pendet ex determinatione huius, puta, in quo differat mixtio à generatione, & miscibile à generabili: nam argumētum videtur reducere mixtionem, vt à generatione non differat. ac si mixtio est, re vera debet à generatione ipsa differre. Hac igitur differētia declarata, dubitatio proposita soluetur.

At verò nec materiam igni mixtum esse dicimus.

Mixtionem ab omnibus secernit alijs mutationib⁹, & primum à generatione, & corruptione: dicitq; cùm lignum in ignem conuertitur, & ardet, non dicitur misceri cum igne, nec ignis cum ligno, sed ignis dicitur generari, lignum corrumpi. Nec similiter totum cū suis partibus dicitur misceri. Non igitur generatio, aut corruptio mixtio est: huius postea reddit rationem. *Mixtio non est generatio.*

Subdit statim, ꝙ qua causa mixtio generatio, vel corruptio non est, eadē nec est nutritio, nec augmētatio, quia nutritio quędā est generatio, similiter augmentatio vtrobiq; etiam corruptio fit. *Mixtio non est nutritio, neque augmētatio.*

Postea eam de alteratione secernit, tam ab impropria, vt cùm aliquid recipit figuram, quàm à propria, vt cùm aliquid calefit, vel dealbatur: non enim accidens, & passio cum subiectio misceri dicitur, quia quæ miscentur, debent aliter se habere, & mutari, nec eodē se modo habere, sicut erat ante mixtionē: at non sic se habent subiectum, & accidens. Vtrūque enim integrum manet. *Nec est alteratio.*

Atqui nec album & disciplinam.

Ostendit etiam, quod cùm duo accidentia vni copulantur subiecto, non dicuntur misceri, vt albedo cum disciplina, seu flauum cum dulci, vel calor cū nigredine: cuius rationē subdit, quia quę miscentur, debent per se posse separata existere, at nullū accidens pōt esse per se, ipsorū ergo nō est mixtio, *Accidētia in eodem subiecto non miscētur.*

mixtio, nisi substantiarum, & ratione harum fit in accidentibus.

Reprehēsio Anaxag. Ex quo reprehendit Anaxagoram, qui dicit omnia fuisse mixta in chao, tan substantias, quàm accidentia: hoc aūt falsum est: id enim tantum miscibile, quod per se potest esse, hoc autē solius est substantiæ.

Quoniam autem sunt entium illa quidem. Tex. 84.

Distinctio Miscibilia aliquo modo manent, non actu, sed potentia. Nunc quęstionem determinat, distinctione supposita, distinctio est: entium, aliud est actu, aliud potentia: miscibilia autem sunt aliquo modo in mixtione, aliquo modo non: non sunt quidē actu, quia ex multis miscibilibus vnū aliud actu existens resultat, & sic nō sunt actu, quę erāt: sed tñ sunt potentia, vnūquodq; id ꝙ erant, nec omnino sunt deperdita.

Quomodo differat mixtio à generatione. Et sic differt mixtio à generatione. In hac enim quod erat nō manet. Differt etiam miscibile à corruptibili, & generabili, corruptibile enim non manet, generabile non erat, at miscibile aliquo modo manet, scilicet potentia, erat autem actu.

Sol. arg. primi cō tra mixtionem. Et sic soluitur argumentum, quia superest hoc quartum membrum, nempè aliquo modo esse, aliquo modo non.

Dubium Dices, quid intelligit per esse in potentia, & esse actu.

Respōsio Dico, quod in hoc consistit grauissima difficultas de modo, quo elemēta maneant in mixto, quisque enim pro sua sententia exponit: sunt duæ opiniones potissimæ, altera est Philop. quam me dici sequuntur: vt per esse actu intelligatur res existens in sua perfectione, & in suo vigore toto: per esse in potentia intelligatur esse imperfectum, & temperatū: iuxta hoc elementa extra mixtū sunt in sua perfecta substantia, & integro robore, at in mixto sunt diminuta, & temperata, formaliter tamen, & secundum suas formas substantiales. *1. Expo.*

Altera est expositio multorū Latinorum, per esse actu intelligi esse secundum formam suam substantialem, & sic non manent elementa in mixto: per esse verò potentia, esse secundum suas virtutes, & qualitates: & sic esse in ipso mixto: Quid tamen ex hoc sit eligendum determinabitur postea in quęstionibus. *2. Expo.*

Videntur enim ea, quæ miscentur prius ex separatis.

Explicat Arist. quo actu fuisse miscibilia dicantur, quomodo verò potentia: dicitque actu fuerūt eò quòd per se separata erant, & per se existentia: dicuntur autē potētia, quia rursus postquā conuenerunt, separari possunt. *Quomodo miscibilia antea sint actu, et postea potētia.*

Explicat Philop. quod possunt separari miscibilia, quæ aliquando separantur, & redeunt ad pristinum gradum, vt cum arte extrahitur aqua, vino infuso, aut si nunquam extrahantur, quātum est ex se possunt à mixto secerni, quod si non secernuntur, non ipsorum *1. Expo.*

ſorum, ſed ſecernentis defectu id fit.

2. Expo. At verò qui dicunt non manere elementa niſi ſecundum virtutes, dicũt poſſe ſeparari, quia ex mixto rurſus elementa generari poſſunt, quæ in virtute continebãtur in miſto.

Concludit, quo modo actu non maneant, ſed virtute & potentia: & hic textu fauet huic ſecundæ expoſitioni.

Poſtea addit Ariſt. quod hæc relinquantur, id eſt, his relictis, & determinatis, ad aliam tranſeamus quæſtionem, quam ſequenti tex. determinare incipit.

Annexam autem his dubitationem.

Tex. 85.

Qualiter ſit mixtio ſeu quomodo. Dubium an ſit tantu ad ſenſũ, quid que ſit eſſe tamen ad ſenſũ. Cum mixtionẽ eſſe ab alijs mutationibus diſtinctam determinauerit, atque ideo eam eſſe, nũc determinandum dicit, qualiter ſit, & quomodo: dubium autem proponit, an mixtio ſit ad ſenſum tantum, id eſt, ſolum quantũ ad ſenſuum apparentiam, vel nõ ſolum quantũ ad ſenſum, tunc aũt dicetur quoad ſenſum: ſi diuidantur miſcibilia in tam minimas particulas, vt viſu ſint imperceptibiles, & poſtea ſimul coniungantur: tunc enim erit mixtio ad ſolum ſenſum, quia ſenſus non dijudicabit particulam vllam, ſed totum ſimul coniunctum.

Exemplũ Quod explicat exemplo: vt ſi particulæ ordei & frumenti ſimul iungantur, ita vt quælibet vnius ſit iuxta quamlibet alterius, tunc talis dicetur mixtio ad ſenſum.

Quid ſit mixtio nõ tamen ad ſenſum. Tunc autem dicetur mixtio nõ ſolum ad ſenſum, ſi miſcibilia non ſolùm in minimas particulas viſui imperceptibiles diuidãtur: ſed etiam abſolutè ſecundum quamlibet ſui partẽ, & quodque ſit iuxta quodque, ſecundum omnes ſui partes: quæritur igitur, vtro horum modo mixtio fiat, an potius neutro.

diſcrimẽ inter vtrũ quemodũ Ponit diſcrimen inter modum priorem, dicens, quod ſi omne corpus eſt diuiſibile quantumcunque paruum, tunc non ſolùm erit mixtio ſecundum partes ſenſu inuiſibilis, ſed etiam ſecundum minores, & ſecundum omnes partes: & iſte eſt ſecundus modus.

Nota. Nota, quòd exemplum de ordeo eſt pro modo priori, quãuis ſit coniunctum cum poſteriori, vt benè aduertit Philop.

Quoniam autem non eſt in minima diuiſum eſſe. Tex. 96.

Impugnatur prim9 modus mixtionis. Modum priorem mixtionis impugnat quadrupliciter, vt arbitror: primò, quia non contingit in minima partes diuiſionem fieri, ac ſi dicat, non ſemper in mixtione fit diuiſio in minima.

2. Secundò dato, quod eſſet diuiſio in minima, tunc illa non eſſet mixtio, ſed compoſitio, quę longè alia eſt à mixtione: non enim compoſita dicuntur mixta, nec temperata.

3. Tertiò, quia tunc mixtum non eſſet ſimilare, & homogeneũ, non enim pars quælibet mixti eſſet

mixta, cũ illa minima mixta non sint: at mixtum similare esse debet, vt sicut quęlibet pars aquę est aqua, ita & quęlibet sit mixta.

4. Quartò, quia nihil esset simpliciter mixtum, sed respectu vnius sic, respectu alterius nõ: esset enim mixtum illi, qui ob debilitatem visus non potest discernere singula minima: ac potenti discernere, & habenti bonum visum, vt Linceus, nõ esset mixtum: hoc autem maximè absurdum est: non ergo mixtio sic fit.

Reijcitur etiã secundus modus Posteriorem modũ etiã rejicit, quia impossibile est cõtinuum diuisum esse in quãlibet sui partem:

1. & sic non potest secundum quamlibet partem vnum alteri applicari: cùm igitur neutro horum modorum contingat mixtio, quęrendus alius est modus pręter hos, cũ mixtio verè fit.

Sunt itaque vt dicebamus entium hæc quidem. Tex. 87.

Nunc quid mixtio sit secundum propriam exponit sententiam: explicat tamen prius, quę sint miscibilia inter se. Dicit primò, quod quædam sunt actiua, quædã passiua, vt notum est: hæc autem non omnia sunt miscibilia: sed quę mutuo sunt actiua, & passiua, qualia ea, quæ materiam habent eiusdem rationis: quæ enim materiã diuersam sortiuntur, agunt quidem, & patiuntur, sed non mutuo, vt superius diximus: hæc autem talia non sunt miscibilia.

Vt v.g. sanitas, & medicatiua ars non miscentur in corpore: non enim sanitas agit in medicinam, ideo nec sanitatem medicina facit miscendo se cum illa: nec similiter ipsa sanitas medicinam: idem dicitur de substantijs nõn in materia conuenientibus, nec mutuo agentibus.

Miscibilia debet cõicare in materia, & differre in forma, & esse actiua mutuo & passiua. Est ergo primum dogma, miscibilia esse mutuo actiua, atque passiua, qualia sunt quæ in materia communicant, forma verò differunt.

Actiuorum autem, & passiuorũ. Tex. 88.

Miscibilia debent esse facile diuisibilia. Alterum dogma ponit circa miscibilia, puta non quæcunque materiam habent eiusdem rationis, & mutuo agent esse miscibilia, sed quæ facile diuisibilia sunt scilicet humiditatem habent: non enim lapis ferro miscetur, nec quæ dura sunt, nisi ad mollẽ trahantur prius naturam.

Miscibilia nõ debent multũ se excedere. Tertium dogma ponit simul, adhuc enim facile diuisibilia nõ omnia miscibilia, possunt ita mixtionem facere: cùm enim ita coniunguntur, vt vnum multum excedat alterum, quia plures ac maiores partes vnius copulantur cum paucioribus, & minoribus partibus alterius, tunc non est mixtio, sed potius corruptio minoris, & maioris augmentum quoddam: vt si gutta vini infundatur dolio aquæ, tunc non dicitur misceri, quia vinum prorsus corrumpitur, & fit aqua, aqua autem crescit, & dominatur non sic autem debẽt se habere miscibilia

cibilia, cùm maneant vtraque potentia, vt dictum est.

Quando autem potentia adæquantur.

Tex. 89.

Quando & quo fiat mixtio. Complet dogma propositum sci licet miscibilia esse, mixtionéque fieri cùm fere æqua, & paria sunt potentijs & virtutibus; Tūc enim vnūquodque cadit à sua natura, & robore, & conuertitur in vnum dominans: non enim vnum in alterum mutatur, sed in vnum tertium commune medium: vnde concludit, miscibilia esse quæ contraria sunt, mutuo enim actiua, & passiua sunt, suntque facile diuisibilia.

Nota. Nota quod dicit, quodammodo æquari, quia quamuis sit excessus aliquis vnius, nihil refert, dū non sit tantus, vt ad se trahat prorsus alterū: imò forsan est necessarius excessus in aliqua, vt postea disputabitur in libro secundo.

Et parua quoque secus parua posita.

Quid sit facilius miscibile Quid miscibile sit, explicuit, nunc quid facilius miscibile sit, ostendit: dicit autē, quæ in minores particulas diuiduntur, facilius miscibilia sunt, quā quæ in maiores, nā paruū citius, & facilius mutatur, quā magnū. Ex quo infert, q̄ quæ facilè terminabilia sunt, maximè inter alia sunt miscibilia, quia facilius diuidi possūt: hoc enim est esse, & ratio facile terminabilis entis, vt sit diuisibile, ac ob id melius miscibile: hoc autē facile terminabile dicit esse humidū: humidum enim facile ducitur ad figuram alterius, facileq; diuisibile est, ob id bene miscibile.

Sed non quodcūque humidum, nam viscosum, & vnctuosum, quale est oleum, pinguedo, & similia, difficile miscentur, potius alijs iniectis eleuantur, ac in maiorem videntur se attollere molem: vt patet, cum aqua oleo infunditur: de hoc dicemus post. *Nota.*

Dubitat hic Phylop. nā eadem est proportio magni ad magnum, quæ est parui ad paruum: non ergo facilius mutatur paruum à paruo, quàm magnum à magno: vt Aristot. videtur dicere. *Dubium Phylop.*

Respon. Phylop. & bene, quòd parua facilius agunt, & patiuntur in parua actione tendente in mixtionem, sed non actione tendente ad corruptionem, & cōuersionem alterius ad se: & sic æqua est proportio de operatione, qua vnum alterum corrumpit, sed non de actione mixtionis, quia cū partes etiam misceri debeant, facilior fit mixtio, quo plures sunt, partes agentes, quò autem sunt plures, eò sunt minores, ac paruæ magis. *Solutio.*

Quando autem alterum solum passiuum erit.

Explicat oppositum, puta quando difficilius mixtio fit, dicit quod cum vnum miscibile est passiuum tantum, aut saltem multum passiuum, alterum autem parum passiuum, minimamque habens resistentiam, tunc autem non consurgit mixtum ex vtroque, aut si consurgit, debile est, & paruum *Quando difficiliꝰ fiat mixtio seu q̄ difficiliꝰ misceatur.*

habens minimum mixti, eo quòd fere totũ est vnum extremum miscibile, vt æs, & stannum: æs enim multum resistit, stannum autẽ parum, facileq; resolubile est: ob id nõ fit perfecta mixtio, sed resultat quoddã imperfectũ mixtũ, quod magis est æs, quod fit in campanis, in quibus stannũ infusum æri non multum miscetur ob facilem resolutionem: est enim æreum.

Quædam enim balbutiunt ad inuicem. Tex. 90.

Qualia fiat mixta ex ijsqua difficilè miscetur. Qualiter ista mixta se habeant docet, Dicit enim, esse balbutientia, & ambiguæ naturæ, vt enim balbus dictionem proferens, quasdam literas exprimit, quasdam leuiter percutit ita, vt dictio ferè ambigua sit, nec sit plenè ea, quę esset si perfectè proferretur: ita de his entibus.

Vlterius comparat, dicitque, quod vnum videtur habere locum materiæ, vt æs, alterum formæ, vt stannum, quia non videtur misceri cum ære, sed solum colorem quendam imprimere, quod fit ex mixtione imperfecta, secundum quam parum substãtiæ relinquit in ære, reliquum euaporatur.

Manifestum est igitur ex his, quæ dicta sunt.

Epilogus. Epilogum eorũ, quæ dicta sunt, facit: dicit igitur, ostensum esse, mixtionem esse, & quid, propter quodque mixtio fit, & quæ entia sint miscibilia: sunt enim, quæ inuicem posibilia, & actiua facileque diuisibilia sunt: Dictũ etiam est, quomodo fiat mixtio: non enim vnum in alterum, aut vtrumque corrumpitur, nec est ad sensum mixtio, sed potentia mixta manent, non actu, & simpliciter: similiter dictum est, quid sit miscibile, est enim quod facile diuisibile est, mutuoque actiuum & passiuum, & alteri simili miscibile est: est enim miscibile ad ęquiuocum, id est, ad æquale, vtriusque enim par ratio est.

Definitio mistionis. Cum autem definitionem mixtionis non posuisset distinctè, nũc ipsam vltimo ponit, puta. Mixtio est miscibilium alteratorum vnio. Vocat miscibilia alterata, quia non maneant actu, sicut ante mixtionem erant, ac prorsus sunt corrupta, cum maneant in potentia, & in virtute. Atq; hæc docet Aristot. de mixtione, quæ oportet, vt magis discutiantur.

QVAESTIO XVII.

An elementa maneant formaliter in mixto.

Difficilis est admodum materia hæc de mixtione ob varietatem opinionum, & ipsarum probabilitatem. Vt autem ordine procedamus, primum quęritur de miscibilibus, quomodo in mixto maneant.

Quis sit sensus quæstionis. Attende autem quod sensus quęstionis est communis, & generalis, postea enim in particulari adhuc discutiendus est: sensus igitur est: cum miscibilia sint substãtiæ compositæ habentes formam, & ma-

& materiam, quæritur, cum misceantur, in mixtoq; sint, an reseruent totam substantiam nẽpe materiam, & formam, an non, sed materiam tantum, ita, vt nihil ex miscibilis substantia sit, nisi materia: dicere enim, quod illorum formæ maneant, etiam est dicere, quod formaliter manent.

Arist. obscurrè loquitur de mixtione. Aristoteles autem non videtur hoc clarè determinasse: nam hoc libro textu.74. & 3. cæli. tex.32. dicit, quod actu non manent, sed potentia, quæ verba varios habẽt sensus.

1. op. Philop. Albert. & Auerr. Sunt ergo in difficultate ista duę opiniones extremæ: Altera est, quòd elementa maneant in mixto, non solum secũdum materiam ipsorum, sed etiam secundum proprias formas. Hoc sequitur Auerroes in præsenti com.90. & 3. cæli com. 67. idem etiam Auicen. vt citat in his locis Auerroes: similiter Phylop. supra textũ.74. & Albertus Magnus tract.6. cap.5. idẽ Albertus 3. cæli. tract.2. ca.1. & 8. Iãdunus. 6. Phy. q. 4. & alij multi. Rationes pro ista sententia possunt multæ formari.

Primũ argu à testimonijs Aristo. Primum testimo. Prima est ab autoritate. Vt aũt hoc latè examinemus, non erit inutile, aliquot loca Aristo. inquirere: dicit igitur 1. Gene. tex.84. quod miscibilia non corrumpuntur in mixto: ergo manent secundũ formas: dicit etiam, quod sunt separabilia à mixto, colligitur ergo quòd ibi sunt secũdum formas, aliàs non extraherentur.

2. Præterea est secundum testimonium. 1. gene. tex.88. dicit, guttam vini nõ misceri multæ aquæ, quia soluitur forma vini, ergo, vt misceatur, non debet solui, & corrumpi forma.

3. Tertiò, eodem primo gene. tex. 90. mixtio, inquit, est miscibilium alteratorum vnio, colligitur, si miscibilia in mixto tantum alterata sunt, ergo non sunt corrupta: quòd enim alteratum est, non corruptũ est, sed existit.

4. Præterea quarto, ex lib.4. Meteor. text.54. cap. vltimo in principio, vbi dicit, opera naturæ, scilicet mixta componi ex elementis, vt ex materia, ex ratione, vt ex substãtia, & forma: ex hoc sic colligo: forma & materia manent secundũ substantiã in composito, ergo etiam elementa in mixto.

5. Præterea quinto in primo Gen. animalium. cap. 2. & 12. Metaph. tex.15. dicit, quod totius viuentis materia sunt partes dissimilares, dissimilarium autẽ materia sunt partes similares, similariũ autem elementa: collige: sed dissimilares sunt actu in toto, & similares in dissimilaribus, ergo etiam erunt elementa actu: & secundum substantiam propriã in similaribus.

6. Præterea sexto dicit 2. animæ, tex.39. quod nisi esset anima in animali, elemẽta dissoluerentur, & vnũquodq; discederet: quod si nõ essent formaliter, profectò non esset ista bona consequentia: nam quod non est, non dissoluitur.

7. Præterea septimo ex eodē 2. de Anima, textu. 52. dubitat, quare sensus non sentiant elementa ex quibus constat. Respon. quod non est medium inter sensum: & talia elementa, supponit igitur elementa ibi formaliter esse.

8. Præterea octauo, primo Gene. animalium, capit. 18. dicit contrà aliquos dicentes, semen animalis decidi ab omnibus partibus animalis: dicit contra hos Aristo. sequeretur, quod etiam ab elemētis decideretur, ex quibus est animal: hęc ratio nil valeret, nisi essent ibi formaliter.

9. Præterea nono, in libro. 2. cæli, tex. 22. & lib. 3. tex. 68. pbat quod elementa non habeant figuram, quia aliter non facerent quodcunque mixtum, quia deberent seruare in mixto suam figuram, notum est, quod ratio non valeret, nisi essent formaliter elemētain mixto.

10. test. Denique multa sunt in Aristo. præcipuè in 4. Meteor. quæ vix possunt explicari, nisi supposito hoc, quod sint in mixto formaliter elementa. Ex omnibus igitur his locis sumitur argumentum primum, quod est ab autoritate.

2. arg. ratione à definitione elementi. Sit secundum argumentum ex definitione elementi. 5. Meta. c. 3. elementum, inquit, est, ex quo, cum insit, fit aliquid, indiuisibili secundum speciem: elementum ergo manere debet in re, cuius est elementum, at ista simplicia corpora dicuntur elementa mixtorū: debent igitur secundum se ipsa manere in mixtis: aliter enim nō ipsa, sed ipsorum materiæ essent elementa.

Tertium: vbi est passio alicuius subiecti, ibi est & ipsum subiectū formaliter vt notū est: at qualitates primæ sunt passiones quatuor elementorū, vbi igitur ipsæ sunt, etiam erunt elementa: at in mixtis sunt talesqualitates, ergo etiam formaliter elementa. 3. Arg.

Quartò. Mixtum est compositum ex elemētis, quæ sunt substantiæ simpliciores, ergo manent formaliter elementa. probatur consequentia: si enim nō sunt formaliter, sequitur, quod forma substātialis mixti immediatè vnitur cū materia prima mixti, sic autem tam simplex substantia esset, sicut elementum: nā accidētia nō faciunt compositiorem substantiam. 4. Arg.

Quinto. Materia habet ordinē mediatum ad formas mixtorum; primo enim respicit elemētorum formas, ergo ipsa manent in mixto, aliter mixti forma immediatè esset materiæ. Consequentia est nota, sed antecedens probatur: si enim non haberet ordinem mediatum materia ad mixtorum formas, sequeretur, quod elementa non essent causæ per se, & necessariæ mixtorū, quod aperte est contra Aristo. Sequela patet, nam ex se materia ita immediatè potest recipere formā mixti, sicut & elemēti, oportet ergo fateri. si elementa habent ordinem essentialem ad mixtum, quod maneant secūdum 5.

formas in mixto, nec forma mixti posſit ineſſe materiæ, niſi per elementorum formas.

6. Sexto, Mixtum mouetur non motu proprio, ſed elementi in ipſo prædominantis, vt dicit Ariſt. 1. cæli tex. 7. ergo elementum, in ipſo formaliter manet: aliter enim quomodo poſſet mouere?

Cōfirmatur, quia quædā mixta dicuntur aerea, quædam terrea, & aquea, quòd nō eſſet, niſi talia elementa ibi formaliter eſſent.

Confirmatur etiam, quia in quibuſdam manent elementorū qualitates ferè ita intenſæ, vt in lapidibus ſiccitas, & frigiditas: eſt ergo in his terra formaliter vel elementum, cuius qualitates illæ ſunt.

7. Septimo in putrefactione manent cineres, & partes terræ: ergo verè ante erat ibi terra. Cū enim calor putrefaciens reſoluit humidum, quod continuat ipſas partes, videntur ſupereſſe terrę partes diſcontinuatæ, & ſic cineres ſunt, ſicut fit in humida terra, poſtquam exſiccata eſt.

8. Octauo, quia poſſet viuens ſimplici elemēto nutriri, quod falſum eſt. Sequela probatur, quia in viuente non cōſiſtit, niſi materia ex elemento, ſi non formaliter manet: ex quo autem viuens eſt, ex eodem nutritur. His igitur rationibus innititur hæc opinio.

2. opi. D. Th. Aegi. & ca. Altera opinio eſt in oppoſito extremo, exiſtimat enim quod elementorum formæ nullatenus in mixto manent, ſed ipſorum materię, nihil igitur ſubſtantię miſcibilis manet, niſi materia. Hoc tenet S. Tho. hoc loco ſupra tex. 84. & Scotus. Capreolus, Gregorius Herueus, omnes hi 2. ſen. d. 15. q. 1. idē Conciliator differentia. 16. Marſilius. q. 22. Albertus Saxo. q. 19. & Aegidius, & alij. Rationes pro hac ſententia hæ poſſunt eſſe.

Prima ſit ab autoritate Ariſto. 1. Gene. tex. 84. in fine explicans, quo modo maneant elementa dicit, quod dicuntur manere, quia virtutes eorum manent. 1. arg. a teſtimonijs. Primum teſti.

Præterea eſt locus notandus 2. de par. ca. 1. in principio, enarrans tres viuentis compoſitiones, dicit, primam eſſe ex elementis, & corrigens hoc, dixit, potius ex virtutibus elementorū, quas poſtea numerat eſſe quatuor qualitates. 2.

Secundum argumentū eſt, ſi elementa manerent in mixto formaliter, ſequeretur, quod generationis ſubiectum eſſet nō materia prima, ſed ens actu: At hoc falſū eſt: tunc enim quod generaretur, eſſet accidēs, quod aduenit enti in actu. Sequela probatur, quia cum mixtio fit, eſt generatio ipſius ſecundum formam ſubſtantialem mixti, at iſta non fit, niſi ex ſubiectis elementis, quæ ſunt actu entia. 2. Arg.

Tertiò ſequitur, quod eſſet corruptio ſubſtantię, & non eſſet reſolutio in materiam primam, ſed in ens actu, quod eſt contra Ariſtot. hoc libro, tex. 21. Probatur ſequela, quia ſi mixtum ex elementis actu conſtat, ergo in ipſa actu 3.

resoluitur, & sic mixti corruptio per se stat ad elemēta actu, & non ad materiam primam.

4. Quartò, si mixta habent formaliter elementa, sequitur quod corrumperentur à contrario elemento, hoc autem videtur falsum: nā pisces in aqua non destituuntur, ergo non habent formaliter ignē: aliter enim ignis ab aqua posset exstingui.

5. Quinto, (& hoc sancti Thomæ) sequitur, quod vel non esset vera mixtio vel duo corpora se penetrarent, quorum vtrumque impossibile est. Probatur sequela: sumo particulam vnius elemēti in mixto: peto, vel in illius materia sunt formæ aliorum etiam elementorum, vel non: si dicas, quod non, iam nō erit mixtio nisi ad sensum contra Arist. sententiam tex. 86. & erit potius compositio, si diuersæ illæ particulæ diuersum situm habeant, & continuæ vel cōtiguæ sint. Quod si dicas: sunt simul plures particulæ sub eodem situ, iam est penetratio corporum.

At si des alterum quod in materia, vbi est vnius forma, sunt aliæ formæ aliorū, videtur hoc falsum: quia materia non recipit duas formas, quarum vna essentialiter non ordinatur in alteram, sicut vegetatiua ad sensitiuam, & hæc ad rationalem: ac vnum elementum essentialiter non est ad aliud ordinatum, sed sunt inter se diuersa, ergo vna materia non potest tales plures formas simul recipere.

Sexto forma substantialis quęlibet ex se apta est, vnum suppositum cum materia facere, ergo vbicunque plures sunt formę, ibi sunt plura supposita: si ergo elementorum formę sunt in mixto, ergo mixtum non est vna per se substātia, sed multæ: loquamur de formis, quarum vna nō est propter alterā, sed quæque per se potest esse, quales elementorum formæ sunt. 6.

Confirmatur, quia vnaquæque illarum formarum informat materiam & facit ens per se & dat suum esse, quare esset vna res habens quatuor essentias, & essent quatuor simul species.

Septimo. Si elementa manent in mixto secundum proprias formas, ergo mixtio est violenta, & non naturalis, similiter & mixtū: quod patet, nam elemēta ibi sunt extra loca propria naturalia detenta, reseruantq; cum formis proprias inclinationes. 7.

Octauo. Quælibet forma suam habet propriam dimensionem, ac dispositionem in materia: sunt igitur in mixto multæ dimensiones, & variæ imo contrariæ dispositiones, quod extra rationem videtur. Hæc sunt argumenta quibus opinio ista potest confirmari: superest, vt quod mihi probabilius videtur, ostendam. 8.

Attende tamen primo, ne sit confusio vlla in authoribus legendis, quod qui dicunt, elemēta manere formaliter in mixto, sunt diuisi in quatuor sententias: in prima fuit *Primum fundamentum circa authores primæ sententiæ, qui sunt in.*

Auicen.

quatuor classes distributi. *1. Auic. & Alb.* Auicen. 1. suffi. ca. 10. dicit, elemẽta esse in mixto secundũ suas formas substantiales perfectas, & integras, sicut erant prius, quam miscerentur, tamen variatio facta est in solis qualitatibus eò, quòd remissiores sunt: ignis igitur manet integer in substantia, sed siccitas, & calor ipsius remissiores sunt & impuriores eò, quòd sint cum humiditate, & frigiditate coniunctę: vnde in quolibet etiam elemento, quod in mixto est, quatuor temperatæ qualitates sunt. Huius sententiæ est Albertus magnus tract. 6. cap. 5. & Hugo senen. super sent. 1. Auicen. doct. 2. cap. 1.

2. Auer. Altera sententia est Auerrois. 3. cœli. comm. 67. quãuis enim in 1. gen. com. 90. consentire visus sit cũ Auicen. tamen in li. 3. cœli ipsum impugnat: Ipsius igitur sententia est quod elementa manent secundum formas in mixto, remissas tamen ita, vt remissio non solum sit in qualitatibus, sed simul in ipsis formis. Vnde fit, vt in qualibet parte elemẽti cuiusque cõuenientis in mixto sint quatuor qualitates temperatæ: similiter etiam quatuor elementorum formæ in gradu simili cum qualitatibus.

Nota. 1. Dicit autem Auerroes, quod nõ inconuenit, formas has substantiales esse huiusmodi, vt simul sint in eadem materia, recipiantque magis & minus: sunt enim mediæ inter substantiales formas perfectas, & inter accidentia; cum his enim conueniunt, quod suscipiunt magis, & minus, cum illis verò, quod sunt aptæ vnum per se cum materia facere.

Nota. 2. Aduerte autem, quòd vtraque sentẽtia ista conuenit in hoc, quod vnam constituit formam aliam substantialem mixti simplicẽ præter formas elementorum, ratione cuius vnum differt specie ab alio, & vnumquodq; ie perfectam habet speciem.

3 sententia quæ tribuitur Aoreolo Tertia sententia est, quam Gregor. 2. sen. d. 15. q. 1. dicit, esse communem, & suo viguisse tempore, quòd elementa manent secũdum partes suas substãtiales: has autem partes dicunt esse entitates quasdã ex quibus forma integratur, quæ tamen sunt eiusmodi, vt nec habeant idem nomen, nec rationem cum forma elementi, quam integrant: dicunt igitur, quòd manent elementa secundum aliquot harum partium: ita autem, vt non sit alia forma mixti distincta præter harum particularum ordinem, & dispositionem: hæc opinio tribuitur Aureolo.

4. aliorũ. Quarta sententia est, quam adducit Marsilius. q. 22. aliquorum asserentium, elemẽta manere cum formis integris, vt dicebat Auicẽ. solumque remissionem esse in qualitatibus, tamen non ponebat formam aliam mixti, nisi proportionem, & elementorum concordiam. Hi igitur, qui præter materiam aliud ex elementi substantia in mixto ponunt, sic partiti in suis sententijs sunt.

1. cõclu. cõtra tertiã classẽ autorum primæ sententiæ. Vt autem singulæ examinētur, sit prima conclusio. Elementa in mixto non manent secũdum illas entitates, quas opinio tertia ponit. Hæc conclusio multis rationibus, quibus aliæ impugnari debent, refelli poterat: Sed quia improbabilis valdè est, & iam non sustinetur, vnico argumēto refutatur opinio talis: conclusioque confirmatur, *Probatio* Forma elementi secundum se, vel est simplex, & indiuisibilis vel diuisibilis: si detur primum, nullam igitur habebit partem integrantem: si detur secundum, non videtur profectò, quas partes Physicas posit secũdum se habere, nisi graduales secundum intensum, & remissum: erũt igitur partes gradus, gradus autem sunt eiusdem rationis, & denominationis cum toto, vt patet in alijs formis gradualibus, gradus enim caloris calor est: ergo ita erit in illis, quod est contra ipsam opinionem.

2. cõclu. contra quartam classem autorum primæ sententiæ. 1. ratio. Secunda conclusio. In mixto est vnica forma simplex distincta ab elementorum formis: hæc est contra quartam sententiam. Probatur primò: vnum mixtum differt essentialiter ab altero, ergo per aliquam formam propriã: cõsequentia est nota, quia temperies, & dispositio est solum accidentalis forma, qualis dom⁹ forma: antecedẽs autem notum: quis enim negabit, aurum, & lapides specie differre, similiter & alia mixta inter se?

2. ratio. Secũdò sequeretur: cũ mixtum generatur, & corrumpitur, quòd tantum esset alteratio, quod absurdum est; mixtorum enim productio simpliciter generatio est: sequela patet, quia secundũ illorum sententiam non producitur forma de nouo, nec inducitur in materiã, sed solum est temperies, quæ sola alteratione qualitatum fit.

Tertiò. In mixtis singulis sunt *3 ratio.* simplices qualitates, quæ sunt ipsorum passiones, vt patet de virtutibus, ac proprietatibus lapidum, & herbarum, & aliorum: ergo etiam sunt simplices substãtiales formæ singulis propriæ.

Quartò, si non esset forma vna super addita continens, & vniens elementa ipsa, profectò dissoluerẽtur, & vnumquodque in suũ proprium decederet locum cum ibi secundum ipsos formaliter sint: est ergo forma mixti præter elementorum formas. *4 ratio.*

Tertia conclusio. Elementa nõ manent in mixto secundũ formas suas substantiales remissas: hæc conclusio est contra Auerroem: probatur primò. Si formæ substãtiales elementorum susciperent magis, & minus, consequenter essent contrariæ, vt patet: at ex hoc quatuor absurda sequuntur. Primum est: nam ad substãtiam esset motus, ipsaque successiuè acquireretur; quod profectò absque vlla limitatione Arist. negat. 5. Physi. sequela probatur: nam vbi est contrarietas, & intensio, ac remissio, ibi manifestè motus est. *3. conclu. contra Auer. 1 ratio. Quia in sententia aut quatuor absurda sequuntur. Primum.*

Alterum est: sequeretur, q̃ ele-

mentum non alteraretur, quod est falsum: cum elementa sint primò, ac maximè alterabilia. Sequela ostēditur, quia quod alteratur, debet idem manere sub vtroque termino: at ignis, dum frigesit, nō manet idem, quia semper dum frigefactio in ipso fit, remittitur ipsius forma, ac per consequens aliter se semper eius substantia habet.

3. Tertium est: quia si forma elementi suscipit magis, & minus: vtique denominabitur magis vel minus: at nunquam conceditur locutio talis, fit magis aqua, fit minus aqua, nec de alijs elementis: ergo non recipiunt ipsorum formæ magis vel minus.

4. Quartum est: quòd quoties fit variatio in qualitatibus his, semper fieret variatio in formis substantialibus elementorum: hoc autem quauis absque ratione conuincenti persuadet, quod quoties aqua calefit, remittitur forma substātialis ipsius, & simul inducitur forma ignis: similiter cum ego calefio, producitur nouus gradus formæ ignis in me cum calore: similiter cū aer frigefit, acquirit partem formæ aquæ. Hæc omnia profectò absurda sunt in philosophia.

2. argu. princ. Est secundum principale argumentum contra Auerr. si in materia vnius elementi sunt simul quatuor elemētorum formæ: peto vel immediatè informant materiā vel non: si non, ergo iam vna recipitur per aliam, quod est impossibile; cū nō sint ordinatæ essentialiter, sed materia sit in potentia immediata, & potentia ad omnes eas: si autem immediatè omnes sunt in materia, ergo ita se habent inter se, vt vna non contrahat aliam, nec determinet: sequitur igitur, q̄ quælibet multiplicat esse substantiale diuersum, & sic absolutè sunt plura, & vnum per accidens.

Et nota, quod nisi vna forma substantialis existens cum altera in eadem materia compositionem faciat cum ipsa, ipsamque determinet: tunc multiplicat esse substantiale, & oppositum est figmētum: & hac rationis vi vsus est S. Tho. superius vt diximus. Nota.

3. Tertium argumentum est: sequitur, quòd formæ etiā perfectæ substantiales præter elemētorum formas susciperent magis, & minus, quod negat Auerroes: probatur sequela: nam alia miscentur, quæ perfecta sunt, vt vinum, & alia multa, quæ in theriaca, & electuarijs sunt, quorum mixtio proprijssima est: oporteret ergo horū formas suscipere magis & minus, si mixtio fit hoc pacto: nam Arist. generaliter de omni loquutus est mixtione.

4. Quartum est S. Tho. super textum. 84 sequitur quòd inter contradictoria esset medium: sequela probatur: quia accidens est nō substātia: si igitur est mediū inter substantiam, & accidens, esset inter substantiam, & non substantiam.

5. Preterea arguit S. Th. & est quintū argumentum. Quæ diuersi sunt generis

generis non habent medium: at substantia, & accidens sunt genera diuersissima, non ergo medium habent.

Ad hæc duo argumenta respondent Auerroistæ, quòd forma elementi non dicitur media per participationem, sed per similitudinem, sicut simia est medium inter brutum & hominem.

Reijcitur solutio Auerroistarum.

1. At ista responsio est nulla, quia re vera, talis forma non haberet cũ accidente, & substantia conueniẽtiam, nisi secũdum suam naturam esset media inter ipsa.

2. Præterea, quia ipse Auerroes. 3. cæli. com. 67. dicit esse mediam inter substantiam, & accidens, sicut rubedo est inter albedinem, & nigredinem: non igitur de medio secundum similitudinem loquitur.

6. Est autem sextum argumẽtum, quo mihi persuadeo maximè impugnari istam sententiam. Aduerte igitur, quòd non potest saluari mixtio hac via: sint enim quatuor portiunculæ elementorũ quatuor, in quarum qualibet dicit esse quatuor elementorum formas: sumo illam, quæ erat ignis, in hac enim tres aliæ debent produci, tunc aer producet suam non calefaciendo, sed humectando: aer enim non calefacit ignem: aqua producet aquæ formam infrigidando: terra ergo quomodo produceret non exsiccando, quia ignis siccus est, & potius perdet ex sua siccitate, quã acquirat: non infrigidando, quia iam per infrigidationem aqua producitur. Quòd si des per frigiditatem produci terram, & aquam, quid absurdius, quam per vnam frigiditatem receptam in igne, duas produci formas? nam non sunt duæ frigiditates in igne, sed vna. idem sit argumentum de singulis elementis, & nota argumẽtum, quia firmissimum est.

Septimum argumentum, sequeretur posse formam ignis conseruari sine calore vltra medium & dari ignem frigidum: quod patet in mixtis natura frigidis, immo vero si posset sic in mixto reperiri ignis frigidus & conseruari, quid vetat quò minus & seorsum? certe immediate ante introductionem formæ mixti illius frigidi erit ignis iam frigidus, & nondum erit forma mixti producta. 7.

Confirmatur, sequeretur quod formæ semper aliquorum elementorum producerentur cum qualitate sua remissa citra mediũ illorum videlicet quorum minores qualitates manent in mixto, hæc autem omnia sunt valde absurda, atque ideo hæc Auerr. opinio est omninò à ratione aliena.

Quarta conclusio. Formæ elementorum non manẽt in esse perfecto: hæc est contra Auicen. cuius opinio licet falsa, probabilior tamen iudicatur à Sanct. Thoma, quam opinio Auerrois: & ego ita credo: tamen conclusio probatur primo. Formæ elementorum manent perfectæ in mixto, ergo & substantia perfecta, ergo specie perfectè

4 conclu. contra Auic.

perfectè differunt, ergo continuari non possunt: quæ enim specie differunt, continuari nequeunt, vt dicit Aristotel. 5. Physic. text. 39. quòd si non continuantur, nō est mixtio: nō enim erit mixtum verè vnum.

2. Secundò sequitur, quòd forma mixti esset accidens, quod falsum est: sequela probatur, quia aduenit enti perfecto, & actu, superuenit enim igni, & alijs iam in substantia perfectis.

3. Tertiò adhuc non perfectam facit mixtionem, quia si pars mixti est elementi pars habens quatuor qualitatum temperiem: sequitur, quòd vnum elementum posset esse mixtum, quia potest per actionem suam, & repassionem à contrario habere quatuor qualitates refactas: poterit ergo ibi esse mixti forma, quod nullus concedet, mixtum esse.

Arg. Auerr. contra Auicen. Auerroes ponit argumentū contra Auicennam. 8. cœli. comm. 67. quo vult probare, quòd si forma elementi potest integra manens remissionē pati in suis qualitatibus, quòd posset esse prorsus absque tota qualitate: argumentum est hoc: sit. v. g. ignis, si ignis potest esse absque hoc gradu caloris, cū omnes sint eiusdem rationis, non erit maior ratio, quare possit esse absque hoc, quam absque illo, ergo poterit esse absque omnibus simul.

Argu. Auerr. soluitur. Hoc argumentum iudicio meo est absque vllo robore, & sophisticum est, quidquid nonnulli dicāt, sunt enim instantiæ manifestissimæ. Primo non valet, materia potest esse absque hac forma, & absq; ista, & illa, ergo absque omni collectiuè: argumentatio vana est. 1.

Præterea corpus vnum potest esse absque hoc, & illo loco, ergo absque omni. Præterea mixtum potest esse absque hoc vel illo colore, ergo absque omni. Vanæ sunt huiusmodi collectiones, quas imitatur Auerr. 2.

Demùm responderi facile potest, quod cum ad certum terminum remissionis peruenerit sub minori conseruari forma elementi non poterit: quia requirit vt minimū talem gradum sicut & reliquæ omnes formæ requirunt quādam certi gradus dispositionem: vt conseruentur. 3.

Aliqui pro ipso respōdent, quod debēt intelligi supposito, quod talis passio sit propria elemēto: tunc enim qua ratione vnus gradus separabilis est, eadem rōne & alij. *Vis argumenti auer secundum quosdam.*

Sed hæc defensio nulla est: nam esse in loco etiam est passio corporis, & habere formam materiæ & color ac dispositio mixti: nulla igitur est argumentatio. *Reijcitur ista defensio.*

Quinta conclusio. Nil ex substantia elementorum manet, nisi sola materia. Hæc conclusio nota est ex præcedētibus: si enim aliud ex substantia maneret, esset forma: at ostensum est, quod talis nec secundum esse perfectum, nec secundum esse remissum manet, sola igitur materia ex substantia manet *5. concl.*

net. An tamen aliud maneat præter substantiã disputabitur in quæstione sequenti.

Ad argumenta & primo ad testimonia Arist.

Interim tamen ad argumenta respondere oportet, & primo ad loca Arist. in oppositum adducta quorum nullus concludit: sunt enim multa testimonijs apparẽtia.

Ad 1. testimoniũ Not dupliciter a liquid corrũpi.

Ad primum igitur respondetur quod dupliciter elementa corrumpi possunt: vno modo, cum alterũ in alterum mutatur, vt ignis in aquam mutatus corrumpi dicitur: altero modo, cum non in alterum, sed potius ambo in tertium quoddam mutantur, quod nõ quidem contrarium, sed potius virtute, &

3. valore ambo contineat: & hoc pacto absolutè nõ dicũtur in mixto corrumpi elementa, cum virtute maneant, & præterea secundum suas qualitates. Dico igitur quod Arist. dicit, non corrumpi miscibilia modo priori: at corrumpuntur modo posteriori.

Not quõ separẽtur elementa à mixto

Ad id autem, quod dicitur ipsa esse separabilia dico primò secundum Philop. quod sensus est, non quòd à mixto separẽtur, sed quòd talia sunt ex se, vt quantum est ex se, non repugnet ipsa separari. Dico etiam, quòd separabilia sunt eo, quòd ex mixto possunt elementa generari rursus, sicut ex elementis generatum est mixtum quæ videlicet erant in virtute in forma mixti, & fiunt in actu proprio: erant inquam in actu alieno, & fiunt in actu priori: erãt in actu formæ mixti eminenter, & fiunt in actu specifico proprio, & hoc dicitur separari, vt quæ erant simul in virtute cõiuncta, fiant seorsum seiuncta in actu.

Ad

Ad secundum testimonium dico, φ vini gutta non dicitur mixta cum aqua non solum quia corrumpitur vni forma, sed quia ita corrumpitur, vt mutetur in aquã; & hoc ipsa litera dicit. Habetur enim, quia soluitur forma vini, & mutatur in vniuersam aquam.

Ad 3. 1. Solutio

Ad tertium. Scotus intelligit definitionem illam, quòd est vnio miscibilium alteratorum, id est, prius alteratorum: Alij dicunt, alteratorum, id est, corruptorum, &

2. Solutio

forsan quod vocauit alterationem corruptionem illam posteriorem, qua aliquid ita destruitur, vt maneat in tertio: sic enim aliquo modo manet, ob id alteratum dicitur.

In actu alieno licet non in proprio. 3. Solutio

At melius dico, quod mixtionem sumit Aristoteles coniungendo totum motum, scilicet passionẽ, ac actionem mutuam, secundum quam se elementa refrangunt: ac ob id dicit, alterata elemẽta, quia dum mixtio est, elementa alterata sunt, mixtione vero perfecta, & finiti mixtum manet: in hoc autẽ elementa destructa sunt: aliud est igitur esse elementa in mixtione, aliud verò in mixto.

Ad 4.

Ad quartũ dico, φ elemẽta vocãtur materia alterationis, nõ cõpositionis: quòd si componunt, id secũdum materias, & qualitates est, non secundum formas proprias.

Ad

Ad.5. Ad quintum dico, quòd non est par ratio illarum materiarum: Elementorum enim compositio est secundum qualitates,& materias: similaria ergo ex diuersis materijs elementorum,& qualitatibus conflantur, hoc patet. 2. de partibus cap.1.vbi dicit,elementorum materiam esse propter similares partes,non autem dixit ipsa elemēta.

Ad 6. Ad sextum, nota est respōsio legenti textum, ibi enim cōtra Empedoclem agit, qui elementa non solum integra in substantijs, sed etiam in qualitatibus posuit: negauit autem esse ab anima augmentum: contra quem arguit Aristot. quod dissoluerentur elementa, nisi ibi anima continens esset.

Ad.7. Et per hoc etiam ad septimū respondetur: ibidem enim etiam cōtra Empedoclem agit,& vltra hoc argumētum non procedit nisi ex virtutibus elementorum; hæ, enim sunt sensibiles, & de his quæritur,cùm maneant intra sensum, cur non sentiuntur: & ipse textus explicat velut per corruptionem virtutes esse sensibiles.

Ad.8. Ad octauum respondetur, quòd disputatio illa tota est contra Platonem,& Anaxagoram,& Empedoclem,qui integra elemēta in re ponebant: vnde isti textus non habent,nisi apparentiam.

Ad.9. Eodem modo respondetur ad nonum: loquitur ibi contra Democritum, qui figuras naturaliter,& inseparabiliter in atomis ponebat,

Ad.2. princip. Ad secundum argumentū Scoti, & Gregorij; volunt solum in definitione elementi claudi materiam primam circa corpora naturalia: hæc enim est propriè, & verè elementum: & hoc ego confirmo, quia ipse Arist. ibidem secundum aliorum dicta ponit, hæc quatuor elementa esse elementa,vt notum erit legenti: non enim secundum ipsum propriam habent elementi rationem,ob id sæpe vocata elemēta nominat. Alij dicunt, quòd sat est,quòd in virtute maneant, sed melior est prior solutio. Altera Solutio.

Ad.3. princip. Ad tertium dico,quòd qualitates hæ in summo sunt passiones elementorum ita,vt nullibi sit qualitas harum vlla in summo gradu, vbi non sit elementi forma, at extra summum etiam alijs subiectis inesse possunt,quæ eandem cū elementis materiam habent. Nota

Secundò dicitur quòd etiam si violenter ad tempus posset esse in summo in aliquo mixto: at non naturaliter nisi in solo elemento est in summo, & ideo passio physica vocatur elementi eatenus.

ad.4 pri. Ad quartum dico,quòd si mixti substantia sola consideretur, nō est magis composita,quàm elemēti,vnica enim forma substantiali, & materia perficitur:at si consideretur,quoad virtutes, & dispositiones, compositior multo est: continet enim in se virtutes omnium elementorum,& alias ex his procedentes.

Obiectio. Quod si dicas,tā cōpositum esset

tunc

tunc elementum, si solum haberet quatuor qualitates refractas, vt accidit in vno elemento repasso.

Solutio. Respõdeo quod non est eadem ratio. Tunc enim elementum non esset in sua dispositione naturali, secundum quam duas habet qualitates: at mixtum in sua naturali dispositione multas continet qualitates.

Præterea si subtilius consideramus etiam ipsa forma substantialis mixti, & ipsa substantia mixti est mixta in virtute, & eminenter continens in seipsam formam, substantias & virtutes elementorum eminenter, & ideo ex sua natura vult illas qualitates omnes elemẽtorum remissas: immo eas efficit & conseruat in se, & facit in alio cùm agit: quia hæc omnia proueniunt à principio illo intrinseco substantiali, eminenter omnia cõtinente in se, ipsius formæ mixti, sicut trigonus continetur in tetragono.

Ad 5. principale. Ad quintum dico, quòd materia quidem ordine receptionis ita immediatè respicit formas elementorum, sicut mixtorum; & è contra: at ordine productionis, primo respicit elementorum formas, quia hæ efficiunt mixtum: & sic stat optime, quòd elementa sint causæ per se mixtorum, & non ob id formæ ipsorum sint immediatè in materia, & per ipsas formę mixtorum, verbi gratia, forma cadaueris nõ recipitur in materia, nisi pręcedente forma animalis: non tñ simul est in materia cũ ipsa. Ita de mixti, & elementorum formis.

Ad sextum facilis est solutio: Dicitur enim elementum dominari secundum suam virtutem magis in mixto manentem, non tamen secundum formam propriam, sed in virtute, & secundum formam alienam. *Ad 6.*

Nec concludit, quod de lapide dicitur: multitudo enim materiæ, terræque virtutis magnam intensionem apparere facit.

Ad septimum dico, quòd elemẽta mixti resolutione de nouo producuntur, vt alibi dicemus, & ex parte iam diximus. *Ad 7.*

Ad octauum respõsio facilis est: non sat enim est materia, aliter lapidibus nutriremur, qui tamẽ mixta sunt corpora, sed quædam proportio, & affinitas requiritur, qualem diximus in materia de nutritione, quæ in puro elemento non est. Ex his igitur patet huius quæstionis determinatio. *Ad 8.*

QVAESTIO. XVIII.

An elementa maneant in mixto secundum, suas qualitates.

POstquam ostendimus elemẽtorum formas non manere in mixto, sed solas ipsorum materias quantum ad eorum substantias: nunc super est de virtutibus & qualitatibus differere, quomodo maneant in mixto, & an maneant.

Aduerte

Nota in quo omnes conueniant. Aduerte autem, quod cōueniūt omnes opiniones in hoc, quòd est quædam dispositio qualitatiua necessaria ad mixti formam, ipsiq; proxima, & propria, quā vocant temperiem, seu complexionem: vt enim in elementis est certa dispositio ad formam in materia, ita etiam ad mixtum.

In quo est difficultas. At difficultas est, an talis cōplexio sit forma composita, nempe quatuor qualitates ad temperiem redactę, an vnica simplex virtute, & eminētia cōtinens alias quatuor, ab ipsis tamen distincta. Quidam enim eam simplicem fatentur, quidā compositam: Sūt enim quatuor sententiæ.

1. Sent. Scoti, Auicennæ, &c. Prima dicit quòd est vna simplex hoc modo, quod per mutuā actionem, & passionem quatuor primæ qualitates destruūtur, vnaque resultat temperatè continens omnes effect⁹ aliarū: hoc tenet S. Tho. in pręsenti, si tamē hæc commētaria ab ipso edita sunt: de quo aliqui non immerito dubitarunt: cùm vbiq; alias oppositam teneat sententiam, vt patet in omnibus illis locis, in quibus agit de remanentia elementorum in mixto cōtra Auerr. vbi Diuus Thomas cōtendit tantum remanere materiā, & qualitates elementorum. in 3. etiam senten. distin. 16. q. 1. artic. 1. in corpore & ad 4. manifestè docet oppositam, quærēs enim an necessitas moriendi in homine sit solum à peccato vel etiam à natura, ait etiā à natura, eò ꝙ sicut & alia mixta habet contrarias qualitates elemētorum, ex quibus vna prædominatur, & idem 2. sent. distin. 19. art. 4. ad secūdum, ex qua remanentia, qualitatum in 3. contrà gen. cap. 23. ait cælum. & elementa vocari corpora simplicia, quoniam non constant ex contrarietate, quare quæ mixta vocantur, eam continēt secūdū. D. Tho. Sed illa sententia huius illius qualitatis, est Sco. 2. sen. distin. 15. vnica. & Auicen. 1 suffici. cap. 10. & Seni. 1. doctr. 3. cap. 1. & ibidē Hugo. Senen. similiter Albert. 2. Physic. Tract. 2. cap. 1.

2. Sententia Altera sententia est, quòd non manēt quatuor illæ qualitates, tamen manent duæ simplices aliæ: vna media inter calorem, & frigiditatem: altera media inter humiditatem, & siccitatem, & hæ duæ possunt aliarū effectus temperatè facere: hoc sequitur cōciliator, differ. 16. & Albert. Saxo. q. 19.

3. Marsilij Fernelij, &c. Tertia sentētia est, ꝙ manēt qualitates tēperatę eædem, quæ erant in elemētis ablato excessu: vnde complexio est illa temperies, seu composita ex illis quatuor qualitatibus remissis hoc tenet Marsil. q. 22. & alij multi, & Ferneli⁹ lib. 3. Physiologiæ cap. 3. quamuis iste dicat, qualitates esse in summo, & similiter formas esse actu.

4. Sententia. Quarta sentētia est aliorū Thomistarum, ex D. Thomæ sent. qui non differunt ab opinione præcedenti, nisi in hoc, quòd dicunt non esse easdem qualitates

M nume

numero, quę manẽt in mixto cum his, quæ erant in elemẽtis, quia ad ipsorum corruptionem corrumpũtur, sed sunt aliæ eædẽ specie productæ cum forma mixti, sicut etiã dicunt in alijs rebus: dispositiones enim præcedentes formam non manent cum veniente forma, quia corrumpuntur cum subiecto, in quo erant, quod superius quoque declarauimus. Hæ igitur sunt philosophorũ opiniones in hac parte.

argumẽta ad probandũ cõplexionẽ esse vnicã qualitatẽ. Primum.

Sunt autem argumenta, quibus probatur, complexionem esse vnicam simplicem qualitatem: primo, ita se habent formæ substantiales elementorum ad formam substantialem mixti, sicut ipsorum qualitates ad mixti qualitatem, & complexionem: sed formis elementorum correspondet vnica simplex substantialis forma, ergo & ipsorum qualitatibus vnica simplex mixti qualitas.

2\. Secundo si complexio esset temperies qualitatum, sequitur quod cõsisteret in indiuisibili: omnis enim proportio in indiuisibili consistit: minimo enim mutato, tota ratio temperamenti mutatur: at hoc videtur falsum, cito enim res à proprio temperamento recederet, facilique causa dissolueretur, ac corrumperetur, cuius oppositum experimur: aliquando enim res multùm calefit, non tamen ob id temperies est mutata.

3\. Tertio sequitur etiam, quod multa contraria simul essent & adæquate in eadem parte subiecti: hoc autem videtur falsum, non enim contraria se mutuo patiuntur, sequela patet, nam quælibet pars tẽperata est.

Quartò sequitur, quod accidens mutaret subiectũ: si qualitas, quæ in elemento erat, postea in mixto maneat. 4.

Pro huius resolutione sit prima conclusio. Esse qualitates quasdam secundas simplices formas distinctas à primis qualitatibus, ipsarumque effectus in mixto nulli dubium est, non tamen sunt hæ complexiones. *1. cõclus. esse quasdã qualitates secundas in mixto.* Explico: sunt in mixtis colores, sapores, & odores, virtutes quædam, quæ non elementis insunt: ex ipsorum tamen virtutibus in mixto causantur. At notum est, quod huiusmodi qualitates sunt distinctæ ab illis elementaribus quatuor, quas principes vocant. At non sunt tales cõplexiones: *Qualitates secundæ non sunt complexiones.* duo enim insunt complexioni: alterum est, quòd sit dispositio mixti formam antecedens, & in materia conseruans: *Quæ requirãtur ad cõplexionem. Primum.* huiusmodi qualitates potius sequuntur formam, ab ipsaque conseruantur.

Alterum est: quod talis complexio efficiat effectus quatuor primarum qualitatum: at huiusmodi qualitates id nõ præstant: non enim per se calefaciunt, vel frigefaciunt, humectant, vel exsiccant, quæ omnia complexio temperatè facere debet. 2.

Secunda conclusio. Complexio non est vna simplex qualitas ab *2. cõclu. nõ est vna.*

alijs

qualitas. alijs per mutuam pugnam, & corruptionem relicta.

1 argu. à testimonijs. Primum test. At conclusio probatur primò auctoritate: dicit Arist. 4. Meteor. ca. 1. quod per putrefactionem calor soluitur à proprio humido, & tunc restat siccitas: si igitur omnia ista vna simplex qualitas est, quomodo posset vnum dissolui ab alio?

2. Præterea. 2. de anima, text. 123. & 124. dicit, sensus cõsistere in harmonia qualitatum, quæ læditur à vehemente sensibili, & quod plantæ non sentiunt, quia calefiunt, & frigefiunt, idest, habent has qualitates extra modum debitum: sunt igitur istæ formaliter ibi.

2. argum. à ratione. Præterea 2. de partibus capit. 1. dicit compositionem primam esse ex quatuor qualitatibus, quas ibi enarrat, & ipsi viuenti dicit inesse, & similia testimonia sunt multa in Aristot.

Probatur secundo, in mixtione sunt aliquot qualitates excedentes, vt diximus in textu, ergo non possunt corrumpi, vt producatur alia: nam non est vllum corrumpens talium qualitatum. Non enim sunt formæ elementorũ, quia non sunt contrariæ illis, nec mixti forma, quia antecedunt hæ, nec aliæ debiliores qualitates, manent igitur qualitates.

Solu quæ posset afferri. Quòd si dicas, corrumpi cũ subiectis elementis: hoc non valet, primò, quia Auicenna non sic respõdere poterit, qui ponit ibi manere formas. Præterea licet corrumpantur, non ob id qualitates corrumpuntur, vt probauimus alibi.

Probatur tertio: quia si qualitates illæ corrumpuntur, & formæ, tunc nullum esset producens talem qualitatem: ego enim peto, cũ producitur illa qualitas, à quo producitur cum forma mixti, non à qualitatibus, si non sunt, cum illa est: nam quod non est, non producit immediatè, non etiam à formis elementorum, quia vt ostendimus, non sunt tũc, cum illa qualitas est formæ mixti, quod si sunt, vt dicit Auic. non poterunt etiam producere, quia ipsæ non agunt, nisi per suas qualitates. Vide igitur, quomodo non sit agens proximum illius virtutis, manent ergo qualitates ipsæ, & considera argumentum hoc. 3.

Probatur quarto, tẽperamẽtũ animalis mutatur secũdũ ætatẽ, pueri. n. humidi, & calidi sunt valdè, senes sicci, & frigidi: qđ si vna simplex est qualitas temperamentũ, sequitur, quod totum dissoluitur, non enim aliter vna simplex qualitas mutari potest in alterã: periret igitur animal, & mixtũ in tali mutatione, quod falsum apparet. 4.

Probatur quinto, quia commune dictum est omnium philosophorum, & medicorum, constare cuncta hæc ex contrarijs, ob id ipso tẽpore resolui, & perire, quod si vnica est simplex qualitas mixti, nõ ex contrarijs vterque constaret, nec in se ipso principia corruptionis haberet. 5.

Probatur sexto ex mutatione 6.

vnius mixti in aliud, in qua vnum aliud fit temperamentum, vt cum ex animali fit cadauer: non videtur, à quo talis qualitas produci possit.

7. Præterea septimo, quia calor mixti est tangibilis, sicut elementi, intenditur etiam calore elementi, similiter aliæ qualitates: sunt ergo eiusdem speciei, & ibi manent.

3. conclu. est temperies. 4 primarũ qualitatũ Tertia conclusio. Complexio est temperies quatuor primarum qualitatum: Hæc conclusio sequitur clarè ex præcedenti; ac propterea non alia ratione probatur.

Nota. Nota tamen, quod tales qualitates, vt sub forma mixti sunt, habẽt firmitatem, & constantiam, nõ enim facili causa remouentur, imò accedente aliqua qualitate extrinseca vi formæ expellitur, ad pristinumque se temperamentum reducit forma. Habent etiam hæ qualitates operationes alias adhuc tanquam mixti formæ instrumenta, quas in elementis non attingebãt, vt alibi ostendetur.

4 conclu. qualitates elemẽtorum manẽt refracta. Quarta conclusio. Tales qualitates sunt eædem, quæ erant in elementis, refractæ tamen, & temperatæ, & hoc est cõtra quartam sententiam, quam non impugnamus, eo quòd satis diximus superius circa hoc, oportet igitur, vt argumenta soluamus.

Ad. 1. Ad primum nego similitudinem illam: sat enim est, quod sicut elementorum formis respondet vna forma mixti, ita qualitatibus respondeat illarum temperies non tamen est opus, quod sit vna simplex qualitas, sicut illi est vna forma mixti, quia id non potest esse: nam forma produci potest à mixtione elementorum, & à qualitatibus immediatè, at qualitas illa non poterit, si tales qualitates corrumpi debeant: deest enim proximum agens.

Ad secundum dico, quod physicum temperamentum non consistit ita in indiuisibili, sicut mathematica proportio, sed aliquam latitudinem patitur. *Ad. 2.*

Aduerte autem quòd per excessum vnius qualitatis nõ statim dicitur nouum temperamentum, nisi sit fixum & formæ conueniens. *Nota.*

Patitur etiam latitudinem extẽsiuam, non enim cum vna pars sit non temperata, ob id totius soluitur semper temperies.

Ad tertium nõ negamus, in gradu non summo contraria simul esse, quod ipsi fateri tenentur: dum enim nondũ est mixtio perfecta, sed mutua pugna, tunc simul sunt cõtraria, nec hoc est vllum impossibile, aut improbabile. *Ad. 3.*

Ad quartum nota est solutio: nã accidentia immediatè subiectantur in materia, vt alibi diximus: hæc autem non mutatur, Totum est aliud, & aliud, quod vocãt subiectum denominationis. *Ad 4.*

Ex omnibus his colligo elementa non manere secundum formas proprias: ac propterea non manere actu in mixto, manere autem secundum materias, & virtutes *tertiusque stionis sũma.*

tem-

temperatas,& loco illarum forma rum elementorum succedere formam mixti virtutes,illas eminenter complectentem atque ita manere virtute,& potentia.

QVAESTIO. XIX.

An mixtio sit possibilis.

QVamuis quæstio hæc ordine naturæ primo loco tractanda esset, tamen ordine doctrinæ,quia pendet ex dictarum opinionū diuersitate, & quia communiter post alias disputatur iudicium commune in hoc sequemur,tum etiam quia non admodum refert.

Sensus qōnis. Sensus igitur quæstionis est, An elementa possint coniungi ita, vt ex eis mixtum fiat. Sūt autem argumenta in oppositum.

1. argumen. Primum, vt elementa ad mixtum conueniant,opus est aliquo mouente, & trahente ipsa ad mixtionem, sunt enim separata quæque in suis locis: at nullum videtur esse tale mouens, non enim elementa ipsa ex se possunt conuenire,quia extra locum non tendunt,ergo mixtio non est possibilis naturaliter.

2. Secundum, dato quòd conueniant,adhuc nō videtur posse fieri mixtio. In mixtione producitur noua substantia mixti distincta ab elementis, perfectiorque ipsis,at imperfectum non potest producere perfectius, ergo nec elemēta producent mixtum, non igitur mixtio potest esse.

3. Tertio, si mixtum esset, quælibet ipsius pars esset mixta,sed hoc videtur esse non posse absque corporum penetratione, hæc autem est impossibilis: ergo & mixtio. Quod debeāt esse cum penetratione,probatur, sumo partem vnius elementi,quæ futura est pars mixti,si talis est mixta, ergo sunt in ea aliæ elementorum aliorum partes,ergo datur penetratio.

Quarto, mixtio debet fieri per miscibilium diuisionem: sed talis fieri non potest, ergo nec mixtio Minor probatur, vel diuiduntur miscibilia in omnem suam partē, vel non,primum est impossibile: si autem non, ergo in aliquas partes diuisi sit, non in alias,cum verò non sit ratio, quare potius in has,aut in illas diuisio fiat, videtur,quod nulla possit esse diuisio, & sic nec mixtio. 4.

Quinto,vt mixtio fiat,necessarius est loc⁹ aliquis,at nō videtur, quis possit esse, cū enim vnus, sit vni elemento erit naturalis, alijs trib⁹ erit violētus:erit igitur mixtio violenta, quod absurdum est. 5.

Sexto,elementa, si miscentur, debent esse quatuor:at non videtur,quod alicubi possint trahi, & esse elementa quatuor, non ergo mixtio potest esse: antecedēs probatur, quia si duo essent elementa non esset mixtio, quia vel vnum est fortius & tunc alterius corruptio, vel vtrumque est æquale, & neutrum aget: si autem sunt tria, tunc,duo erunt symbola, & agēt, & vincent tertiū: debent ergo esse 6.

quatuor elementa. Hæc sunt argumenta, quæ difficultatem faciunt.

1. fund. quinque sunt necessaria ad mixtionẽ

Attẽde aũt qđ si mixtio futura est, quinq; sunt necessaria, mouẽs, & cõiũgẽs ista elemẽta ad mixtionẽ, sunt, n. in locis separatis. Præterea efficiẽs, & generãs mixtũ, modus etiã quo fiat mixtio, locus, in quo fiat, miscibilia, quæ misceãtur vel vno horũ deficiẽte, nõ fit mixtio, ob id singula argumẽta ex opposito tẽdũt cõtra vnũ ex istis: primũ. n. ꝓbat deesse mouẽs: secũdũ deesse efficiẽs, tertiũ, & quartũ nõ esse modũ: reliqua duo auferũt locũ, & miscibilia. Quãobrẽ, vt hæc omnia soluãtur, & elucidẽtur, hæc quinq; ordine examinare oportet.

2. fund. duas esse opin.

Prius tamen aduerte, quod sunt duæ opiniones notãdæ in hac parte, quæ mixtionem auferre videntur:

1. opin.

prima est quorũdam, quam; citat Hugo sen. sen. 1. doctr. 2. cap. 1. isti dicebant, elementa non esse in mixto verè, sed metaphoricè quia enim videmus in his, quæ mixta dicuntur, similes esse qualitates, quas in elementis experimur, ob id in talibus elemẽta esse dicimus, tamen verè non sunt.

reijcitur. 1. sent.

Hæc opinio dimittitur modo, tã quam aliena, & cõtra communem sententiam omnium, cum non innitatur rationi vlli.

2. opin.

Altera opinio aliorum est, qui fatentur quidem esse in mixto elementa, dicunt tamen, quod nullũ mixtum fit immediatè ex elemẽtis, nisi ex alio mixto, sicut materia quidem in composito est, non tamen fieri potest aliquid ex ista materia, nisi præcesserit sub alia forma, ita nil fieri potest ex elemẽtis puris, nisi sub alia mixti forma præcesserint.

reijcitur. 2. Sentẽt.

Hæc autem opinio non est tenenda: nam quamuis id frequens sit, vt fiant mixta ex alijs, quid tamen prohibet fieri posse aliquid immediatè ex elementis. Si enim est iste ordo necessarius, vt vnum ex alio fiat, cum non sit in infinitũ processus, deuenire oportet ad aliquod, quod immediatè ex ipsis pẽdeat, nulli ergo sit dubiũ, ex elementis posse fieri tertiũ aliquod.

Authoris sententia Quid sit mouẽs elementa ad mixtionem.

Examinemus ergo, quod erit huiusmodi mouens: respondet benè Alb. tract. 6. cap. 4. & libr. 20. de animalibus. tract. 1. cap. 8. vnde desumpsit S. Thom. in præsenti loco: quòd orbes cælestes sunt primi motores elementorum ad mixtionem, quod etiam Aristot. insinuauit. 1. Metheor. ca. 2. qui de his mixtis, quæ in regionibus inferioribus fiunt, volens tractare, statuit hoc velut principiũ, oportere elemẽta esse cõtigua orbibus superioribus, vt inde possent gubernari.

Duo sunt quibus cæli mouere possunt elementa.

Duo autem sunt, quibus præcipuè orbes mouere possunt elemẽte ad mixtionem: alterum est calor, quo partes terræ subtiliores, quæ exhalationes dicuntur, sursum eleuantur, & ex aqua similiter vapores, vt notum est: alterum est frigiditas, qua aer & ignis densantur, & descendunt aliquo modo, & sic omnia conueniunt, aliquando

quando etiam ex radiorum refractione, in partibus quibusdam ex halationis ignis fit: Vide igitur, quo pacto non desit naturale mouens elementa ad mixtionem, & in vnum coniungens locum. De efficienti autem dicamus. Attende autem, quòd mixta sunt in duplici differētia, quædam animata, quædā inanimata: de animatis certū est, quod vis sola elemētorū nō attingit productionē mixti huius, sed necessaria est vis, & calor cælestis, Vnde, quæ ex putrefactione generantur animalia, non absque calore cælesti generantur: vnde calorem viuentium cælestem vocat Arist. 2. genera. animalium. cap. 3.

Quid sit efficiens mixtionis ac primo in mixtis animatis.

In mixtis inanimatis, quod sit efficiēs mixtionis

At de inanimatis non ita certū est, dico tamen, quòd secundum Aristot. in omnibus opus est virtute cœlesti, ob id solem cum causis particularibus agere omnia, docet, & cœlorum motus esse omniū causas: similiter metalla virtuti stellarum tribuuntur: & hoc probabilius est, vt sit ista colligatio, & nexus horum inferiorum cum superioribus.

1.

2. Dico tamen, ꝙ non est omninò improbabile, dicere, quòd aliquod mixtum sola elementorum virtute fieri possit: licet enim singula per se imperfectiora sint, coniuncta tamen attingere possunt productionem alicuius perfectioris.

Quis sit modus mixtionis

Tres sententiæ de modo mixtionis.

De modo autem mixtionis disserere oportet: sunt autē iuxta sententias propositas tres modi: & auctores plures, qui quidem conueniunt, quòd miscibilia vsq; ad minima naturalia diuidantur, & singula minima sint iuxta alterius miscibilis singula, & se mutuò alterent, donec vna tertia resultet forma ipsius mixti: tamen differunt: nam Auerroes dicit, quòd in singulis minimis sunt quatuor elemētorum formæ, & qualitates refractæ, eò quòd singula minima ab alijs per mutationem recipiūt tres elementorum formas, & alias qualitates: vt dum minimum ignis alteratur, ab alijs recipit formas aliorum elementorum refractas: & sic quælibet pars mixti est mixta absque penetratione.

1. Auer.

Auicēna aūt admittit alterationem, sed in solis qualitatibus quatuor: donec confundātur istę quatuor qualitates, & fiat vna complexio, & insurgat mixti forma. *2. Auicē.*

S. Tho. hoc loco idē dicit, hoc superaddēs, ꝙ cū qualitatibus etiam recedunt propriæ elementorū formæ. Omnes igitur non ponunt penetrationem in materijs, quia iuxta positæ sunt, & forma existens in vno minimo alterat alterum, donec adueniens ipsa mixti forma, vna fiat materia continua, & resultet quælibet pars mixta. *3. mod.*

Idē dicūt alij, sed in hoc differūt, quòd dicunt, qualitates manere in esse refracto. Quod etiam asserit. D. Thom. alijs locis supra citatis.

Et hoc etiā nos dicimus, hoc vno ablato: crediderim. n. ꝙ nō est talis minimorū diuisio, sed quod diuisio quidē fit, sed nō est opus, vt sit

In mixtione nō requiritur diuisio vsque ad minima.

fit vsque ad minima, sed vsque ad paruas partes: nam licet minima non sint, possunt tamen se inuicē alterare: imò credo, q̄d aliquæ sunt maiores, aliquę minores, quia subiecta miscibilia nō sunt semper vniformia, vt in æquales possint diuidi partes: est igitur quælibet pars mixta, cum in qualibet temperies quatuor qualitatum firma, & mixti forma sint.

A quo fiat illa diuisio miscibiliū. Petes, à quo ista diuisio fiat: dico, ꝙ miscibilia suo motu, quo vnum cū altero cōuenit, & sua actione se diuidūt: quare autē magis in has, quàm in illas partes diuisio fiat, ali qui tribuunt inæqualitati, qua nō vniformiter recipit cęlestē impressionē propter distātiā inæqualem. Tribui etiā potest alicui difformitati ipsarum partium vel in se: vel in ordine ad aliud miscibile.

1.
2.
3.

De loco mixtiōis. Circa locū mixtionis, scito aliquā do in aere, aliquādo in aqua fieri, frequēti⁹ fiūt in terra: maior.n.terræ portio in his inuenitur: tñ difficultas est, q̄a videtur violēta mixtio, q̄d aliqui soluūt, dicētes, quod habet aliquid violēti, puta motum elemētorū extra locū propriū: tñ qua parte mixti productio est, naturalis est: Nā etiā illi motus naturales dici possunt, quatenus ab agēte vniuersali fiūt, & in mixti productionē tēdunt, ad quod ipsa elementa ordinantur ex natura sua.

Quæ sint miscibilia. Superest, vt quintū examinem⁹. Attēde aūt, ꝙ est duplex mixtio: *Duplex mixtio.* Prima, & Secūdæ. Prima est, quæ immediatè ex ipsis fit elementis: Secūda, quę ex mixtis fit. Si de prima fiat sermo, dico, q̄d nō est op⁹, ꝙ semper formaliter cōueniāt oīa elemēta, sed sat est, ꝙ ipsorū virtutes: fiūt.n. in terra mixta, & nullus fortasse ignis est formaliter, est tñ calor, qui ipsius est virtus: & hoc modo cōcessit bene Scotus.2.sent. d.15.q.vnica, quod ex vno elemēto fit mixtū aliquando: & hoc est argumentum, quod in mixto non sint elementa formaliter, sic enim in forma oportebat adesse: at intra aquas quomodo id fiet? *Quid requiratur ad primā mixtionem.*

Quid requiratur ad secundam. Si verò fiat, mixtio secunda tūc miscibilia mutuò agunt, & patiūtur, sed per qualitates primas.

Nota. Nota tñ multū, quod istę qualitates alias virtutes, & effectus faciūt, cū mixta miscētur, quā cū elemēta, quia in secunda mixtione sunt instrumēta formę mixti, quæ nobilior est, quā forma elemēti, ob id nobiliores facit effectus: sicut calor ignis, vt ab anima mouetur, nutritionis principium est, quod notauit Hugo sent.1.doct.3.cap.1.

Ad arg. Ex his oībus patet solutio oīum argumētorū, & q̄onis elucidatio.

Tria sūt in mixtione. Vnū tñ nota, ꝙ in mixtione tria sunt, & diuisio miscibiliū partiūq; cōtiguatio, & mutua alteratio, & tādē acquisitio formæ mixti, partiūq⁹. ac materiarū cōtinuatio mixtio ꝑpriè hoc tertiū est; quāuis aliquando alterationē etiā includat.

Atq; hæc satis de Libri prioris huius enarratione.

FINIS PRIMI LIBRI.

IN LIBRVM SECVNDVM
DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE.

CAPVT PRIMVM.

De mixtione igitur & tactu.
Tex.1.

Intentio Arist.

INtẽdit modò Aristo. de elementis sermonem facere, quamuis enim in libro tertio, & quarto de Cælo, etiam de elemẽtis disputauerit, id tamen non eadem ratione factum est, vt dicit Auerr. 3. cæli. com. 1.

Qua ratione agat hic de elemẽtis & 3. ac 4. de cælo. Elementa enim possunt bifariã considerari: & vt vniuersi partes, corporaq; simplicia ad locum mobilia sunt, & vt generabilia, corruptibilia, corruptionis, generationisque causæ alijs omnibus sunt: priori modo ad libros de cælo spectant: modò verò posteriori ipsorum est consideratio præsens.

Epilogus eorum quæ tradita sunt in 1. lib. De ipsorum igitur primo generatione tractaturus suam intentionem Arist. proponit. Vt autem sermonem cum præcedentibus cõtinuet, epilogum eorum, quæ dicta sunt, facit, incipiens ab his, quę vltimo loco tractauerat. Dictum igitur est de mixtione, tactu, actione, & passione: dictum etiam est de Generatione, & Corruptione simplici, id est, substãtiali: de hac autem tria dicta sunt, quomodo est, puta per mutationem totius in totum, nullo sensibili manẽte, præterea cuius est, est enim entis in potentia: præterea propter quã causam, scilicet propter materiam dictum etiam est similiter de alteratione, & de hac duo: alterũ, quid est alterari: alterum, in quo differat vnumquodque, id est, quomodo differat à generatione.

Continuat statim sermonem, vt post ista tractentur vocata elementa, id est, fiat disputatio de elementis, quæ communiter elementa vocari solent: subdit rationem, quare de his oporteat considerare quia, inquit, talia sunt causæ generationis, & corruptionis omnium aliorum corporum naturaliũ. In qua ratione explicatur causa, & ratio formalis huius consideratio- *Cõtinuatio, 1. lib. cũ primo.*

nis

nis elementorum, vt diximus in principio,

Nota. Et nota, ꝙ nō solùm ista verba sunt ratio, propter quam tractari debeat de elementis, sed etiam est principium quoddam tractationis, puta, quod elementa sint causæ generationis, & corruptionis corporum naturalium.

Horum autem subiectam materiam hi- quidem. Tex. 2.

Elementa principia esse corporum aliorum sensibilium generationis, & corruptionis ostendit ex Antiquorum sentētia, qui ipsa ponebant: fuerunt enim quatuor sententiæ: quidam enim vnum principium elementum ponebant, scilicet ignem, aut aerem: aut corpus mediū distinctū ab vtroq;: alij duo posuerunt: alij tria: alij quatuor ipsa elementa, vt Empedo. Hi autem omnes principia ponebant ipsa elemēta, sed diuerso modo: qui enim plura dicebant, hi ex ipsorū congregatione, vel separatione res corrūpi, vel generari dicebāt: qui verò vnum, hi non congregatione, vel disgregatione ipsorum, cum vnum esset, sed ipsius elemēti alteratione, puta densatione, vel rarefactione dicebat res fieri, aut corrumpi: omnes tamen elementa principia aliorū generationis, & corruptionis ponebant.

Elementa esse principia corpora.

Sententia antiquorum.

Quod igitur prima principia, & elemneta Text. 3.

Elementa sunt aliorum corporum prima principia. Colligit conclusionem ex præcedentibus, quòd manifestum est elementa verè dici aliorum corporum prima principia, siue per congregationem, vt dicunt ponentes plura, siue per alterationem, vt dicunt ponentes vnum: statim volens constituere ista elementa nō absolutè ipsa esse prima principia sed adhuc habere principiū prius repræhendit duas sententias, altera est illorum, quos superius dixit, ponere vnum sensibile corpus separatum, & distinctum ab elemētis quatuor, ex quo ipsa fierēt, quod corpus vocat infinitum. i. indeterminatum, quia ponebatur separatum, & distinctum ab alijs: hos repræhendit, qui in hoc errabant, quòd principium elementorum faciebant corpus actu, & sensibile. Tale enim debet esse, aut calidum, aut frigidum, aut aliud tale: & sic coincidit cum vno ex elementis, aliter non esset sensibile, oportebat tale ponere vt nō esset actu sensibile corpus, sed potentia, vt fecit Aristo. & Plato.

Duæ sent. veterū reprahenduntur.

1. Sent.

Vt autem in Timæo scriptum est. Tex. 4.

Altera sententia. Altera sententia, quā repræhendit, est Platonis, qui materiā quidem posuit elementorum, & actu incorpoream: at in quatuor taxatur ab Arist. Primo, quod non explicuerit, an tale principium sit separabile ab elementis; an sit necessario coniunctum cum illis.

Quatuor errata ī cuda[illegible].

2. Secūdo, quia nō vtitur hoc principio in suis disputationibus, sed dixit, materiam esse priorem ipsis elementis, ex ipsaque esse, sicut opera artificialia ex auro, quod prius

prius est operibus: tamen postea non amplius recurrit ad ipsam, ac si non esset.

3. Tertio etiam in hoc repræhenditur, quòd aurum prędicari verissimè dicitur de ipsis operibus, vt statua est aurum, ita etiam materia de elementis: at aurum nō hoc modo dicitur de statua, scilicet statua est aurū, sed aurea: subiectum enim alterationis prædicatur, vt corpus est album, vel albū est corpus: at quod generatur, non sumit à materia appellationē: rationem huius docet Aris. 7. Metaph. tex. 26. quia cum subiecti fit mutatio aliqua, tunc non absolutè prędicatur, sed denominatiuè, cū aurum sit statua, præcedit quædā auri mutatio, excauantur enim partes aliquæ, ob id statua aurea dicitur: similiter homo terreus, quia terra mutatur: materia etiam præcedit priuationem, & alteram contrariam formam: non igitur tales propositiones concedi illo modo debent.

Sed elementis existentibus.

Tex. 5.

4. Repræhenditur quartò Plato, quia videtur, materiam facere superficiem quod est impossibile: & ratio est, quia elementa ipsa, quæ sunt solida corpora resoluit vltimo vsq; in superficies: at materia, id est, in quod vltimo corpus resolui, debet: videtur igitur posuisse materiam esse superficiem.

Repræhensio autem huc tendit, quòd cùm posuisset materiā primum principium elementorum, debuisset elementa in ipsam resoluere, & non in superficies: & sic non vtitur principio, quod posuit, vt superius expositum est.

Nos autem dicimus aliquam materiam. Tex. 6.

Suam modo sententiā explicat, de elementorum principio: dicit, quòd principium est materia ipsa & non corpus aliquod actu: at ista materia non est actu separata, vel separabilis ab omni forma, sed semper est cum contrarietate, id est, cum formis, & qualitatibus oppositis, de quo dixit, se alibi dixisse, capit. 3. & 4. de cælo, exactius, id est, latius.

Sententiæ Arist. de principijs elementorū non esse corpus actu sed materia.

Sed tamen quoniam & hoc modo sunt.

Cum dixisset, elementa habere principium, scilicet materiam inseparabilem à contrarietate, dicit, quòd de ipsis elementis sic oportet loqui, & tractare, vt non ipsa principia prima existimemus, ab ipsisque statim incipiamus, sed primum constituamus esse vnum primū principium ipsorum, actu inseparabile à qualitatibus, & formis contrarijs.

aliquod esse principiū elemētorum inseparabile ab eorum formis et qualitatibus cōtrarijs

Ostendit autem obiter quòd sit materia distincta à cōtrarijs, quia vnum contrarium non subijcitur alteri, vt calor frigiditati, vel è cōtra, sed vnū tertium opus est esse, quod vtrique subijciatur: vnde colligit quod materia est primum principium, cùm ipsis subijciatur contrarijs; & materiā vocat, quod est

Materia est distincta à contrarijs & eis subijcitur & est potentia sensibile corpus, & elementorum principium.

est in potentia sensibile corpus: post materiam secundum locum obtinent ipsa cõtraria, puta calor, frigiditas, & reliquę post has sunt ipsa elementa.

Nota q̃ elementa sunt principia corporum.

Vide igitur, ꝙ elementa sunt quidem principia aliorum corporum, sed tertio loco: nam materia, & cõtrarietas sunt principia priora. Et attende, quod loquitur de principijs nõ solùm essentialibus, sed etiam productiuis, quales sunt qualitates: vnde non mihi placet Philop. qui per qualitates hic vult intelligi ipsas elementorum formas: non enim hoc est necessariũ, sed prorsus ipsa accidentia intelliguntur: quod si in secũdo loco ponuntur, id est, quia sunt dispositiones antecedentes, & disponentes materiam ad elemẽta ipsa, & sunt etiam ipsorum elementorum productiuæ, & causa.

Incipit agere de qualitatibus secũdo loco numeratis, relicta materia, de qua ante dictũ est

Aduerte etiam, quod cum secũdo loco qualitates numerasset, ab ipsis incipit disputare, omissa materia, de qua dictum est iam: est enim ipsa omnibus communis.

Ideo autem docuit, elementa principia habere, vt à talibus inciperet principijs, & causis ꝓprijs ipsorum, quæ formæ, & ipsorum qualitates sunt, vt patebit sequentibus textibus.

Hæc enim transmutantur in se inuicem.

Qualitates secundo loco esse principia corporum

Ostendit, vt exponit Philop. quòd secundo loco sint principia qualitates, & non ipsa elementa: ratio autem potest ista esse: Quod minus trãsmutatur, magis est principium transmutationis: at minus transmutantur ipsę contrarię formæ, quam elementa, non enim vnum contrarium transmutatur, & fit alterum: vnum autem elementum mutatur in alterum: ergo maiorem rationem principij obtinẽt qualitates, & formæ.

Reprahẽdit Emp.

Reprahẽdit Empedoclem, quia dixit, elementa non mutari inuicem, dicens, quòd nisi essent mutabilia inuicem elementa: non esset alteratio: alteratio enim in mutationem tendit.

Ordo & modus disputationis seruandus.

Colligit ex hoc ordinem, quod ab his incipere oportet, & determinare, quot, & qualia sint principia, vt corporis principia sunt, & hoc ratione ostendere nõ sicut alij, qui dicunt, sed non probãt, quare hæ qualitates sint principia, & nõ aliæ: quare tot, & non plures: nos verò ratione ostendemus.

Dubium

Dubitabis, quare potius ignis dicitur trãsmutari in aquam, quam calor in frigiditatem.

Solutio.

Dico, quod nihil caloris fit frigiditas, aliquid tamen ignis, scilicet materia fit aqua, vt notum est.

CAPVT II.

Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis. Tex. 7.

Discurrit à quo inuestigat qualitates.

EGregia methodo inquirit quę & quot sint qualitates, quæ principia sunt corporũ sensibiliũ: Primo. n. cõstituit, ꝙ debet esse corpus hoc, cuius principia quærimus, ponitq́; ipsum esse tangibile: vnde cum dicitur, hic quæ-

ri principia corporis sensibilis, intellige tangibile.

Dubium quale sit corpus cuius principia quærimus. Sed dices, quare huius, & nō alterius sensibilis est sermo?

Solutio. Dico, quia est vniuersalius reliquis omnibus, ipsaque cōprehendit: nam omne odorabile est tangibile, nō autem contrà: similiter omne visibile corruptibile, & omne gustabile, ac odorabile. Non è contrà: & ratio est, quia aliorum sensuum obiecta sunt mixta tantùm, at tangibilia sunt mixta, & elementa: ob hoc quærimus principia tangibilis: quæ enim fuerint huius principia, vniuersaliter erūt principia corporis sensibilis.

Cur quærātur principia corporū tangibilium.

Quomodo cognoscamus principia corporis tangibilis quatenus talia. Constituit secundo Arist. quomodo dignoscemus principia tangibilis corporis: vt tangibile est, docetq; regulam esse sensum tactus, qualitates. n. quas tactus dignoscit, inerunt corpori, vt tāgibile est. Ex quo infert, quod aliorū omnium sensuū qualitates nō faciunt principia, & formas sensibilis corporis, sed solum contraria tangibilia: excludenda ergo sunt ab hac ratione contraria aliorum sensuū, vt albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, & aliæ huiusmodi.

Occurrit obiectioni. Statim respondet obiectioni. Posset dicere quis, visus est prior tactu, ergo eius obiectum prius est obiecto tactus, & sic sunt colores qualitates primæ. Respō. quòd licet ita sit, quòd visus sit prior, & color, tamē non insunt colores corpori, vt est tangibile, tunc enim essent primæ causæ, & principia, nil ergo prohibet alia ratione esse colores natura priores.

Nota quomodo visus est prior. Nota, q̄ hic dicitur visus prior nobilitate, & obiectum prius vniuersalitate, quia videmus astra, quæ non possunt tangi: & ex hac parte vniuersalius, & prius est visibile, tamen sub ratione tangibilium minus est vniuersale, quia multa sunt tangibilia, quæ non sunt visibilia, vt elementa. Præterea tactus inest omnibus animalibus, non autem visus, quia ille est necessarius, & hac ratione prior est etiam tactus: est enim vniuersalior.

Ipsorum autem tangibilium diuidendum. Text. 8.

Cum qualitates tangibiles principia esse sensibilis corporis dixisset, constituit tertio diuisionem omnium: nam quæ absolutè inter has fuerint primę, erunt principia sensibilis corporis.

Septem contrarietates quas percipit sensus tactus Ponit ergo septem cōtrarietates circa tactum, ex quibus duas primas omnium probat, quia ad ipsas reliquæ reducuntur, atque eas, vt principium sensibilium corporū collocat: circa has igitur contrarietates tactus versatur, circa calidum, & frigidū, siccum, & humidum, graue & leue, durum, & molle, lubricum & aridum, asperum & lene, crassum, & tenue.

Quæ qualitates sint reijcienda à numero primarū tāgibiliū. Ex his omnibus duas primas sumit, alias reijcit. Primo autē reijcit grauitatem & leuitatem, quia non sunt mutuò actiua, & passiua, nec alterant aliquid nec alterantur:

tur: at qualitates corporum sensibilium, oportet, vt sint actiuæ, vel passiuæ: & sermo est de alteratione: si enim non essent tales, non essent corporum principia: corpora enim per qualitates se mutuò alterare, & miscere debent.

Calidum autem & frigidum & siccum.

4. *Primæ qualitates sũt calidus, frigidũ, humidum & siccum.* Ex ratione præcedente colligit hæc quatuor contraria, calidum, & frigidum, siccum & humidum, esse posse principia corporũ, quia actiua, & passiua sunt, duo enim priora sunt actiua, duo verò posteriora passiua: quod ex definitionibus ipsorum probat.

Describũtur 4 primæ qualitates. Calidum enim est congregans homogenea, & similaria, vt patet in auro puro igni imposito: tunc enim partes auri coniunguntur ex parte vna, partes terræ ex altera parte.

Calor. Notat autem, quòd si calor disgregat res diuersas, est, quia dum congregat res similares, separat illas à dissimilaribus, ob id disgregare dicitur ætherogenea.

Frigus. Frigidum autem est congregans dissimilaria, vt apparet in gelu, vbi lapides, paleæ, & alia simul coniungi accidit: sunt ergo ista actiua: nam congregare agere est.

Humidum autem quod interminabile est. Tex. 9.

Humidũ Ex descriptionibus humidi ostendit, similiter & sicci, ipsa esse passiua. Humidum enim est, quod suo termino interminabile est, facile aũt alieno terminatur, vt patet in aqua, hęc enim spargitur statim, nec facile terminum ex se retinet, quẽ facile capit à cõtinente, adaptatur enim figuræ vasis.

Siccum autem è contra suo termino facile terminatur, alienò verò difficile, vt notum est: est igitur vtrumque passiuum esse enim terminabile, vel interminabile, passionem notat. *Siccum.*

Tenue autem, & crassum & lubricum. Tex. 10.

Cum ostẽdisset, illa quatuor cõtraria esse actiua & passiua, nunc probat, quod omnia alia ad ipsa reducantur: ex priori enim patet esse principia, ex posteriori autem probatur, illa sola esse principia, & non alias tangibiles qualitates: conatur ergo reducere illas alias ad has quatuor, reducitque primo tenue, & crassum ad siccum, & humidum. Primo quidem. *Oẽs qualitates actiuæ ad has omnes reducuntur.*

Tenue ad humidum, tali ratione: & nota, quod ratio est syllogismus cum prosyllogismo. i. ponit maiorem cum sua probatione, minorem rursus cũ sua probatione, propter quod syllogismus videtur obscurus, sed dilucidè iste est: Esse repletiuum est proprium ipsius humidi, omne tenue repletiuum est, ergo est humidum: vel clarius, omne repletiuum est humidum, tenue est repletiuum, ergo tenue humidum est. *Tenue & crassum Nota.* *Ratio.*

Maiorem probat: facile terminabile ab alio, & quòd sequitur tãgens, id est, adaptat se, & vnit cum *Quid sit repletiuũ*

tan-

tangente, est humidũ: at illud est repletiuum, ergo hoc est humidũ. Nota, quòd illud dicitur repletiuum: quod se imbibit cum altero, & velut cum altero se penetrat, sicut aqua terræ infusa, & oleum cum vestibus, & alia similia: probat minorem, ꝙ tenue sit repletiuum, quia est subtiliũ partium & minimarum. i. facilè in minutissimas diuidi potest particulas: & sic totum potest tangere totum. i. diffundere se per partes minimas alterius, & velut illas penetrare: reducitur ergo tenue ad humidũ, vt particulare ad vniuersale: Quòd si hoc ad humidũ, suum oppositum reducetur ad siccum: vt enim contrarium vnum cum vno, ita alterum cum altero.

Rursus autem lubricum quidem.

Tex. 11. & 12.

Lubricũ. & aridũ. Reducit alia duo contraria, puta lubricum & aridum, ad humidum & siccum. Primò lubricũ ad humidum, quia lubricũ est quoddam humidum: est enim humidum aliquid passum, i. humidum cõmixtum cum subtili terreo, ex quo prouenit, ꝙ sit tenax, & vnctuosum, sicut oleum, & similia.

Eius autem oppositum, puta aridum ad siccum spectat eadem ratione: est enim quoddam siccũ. i. valdè siccum, & quod tali humido vnctuoso est priuatũ, qđ fit ex eo, quia calor extraneus resoluit humidũ, & reliquas partes cõstringit frigiditas, & congelatum fit.

Amplius molle quidã humidi. Tex. 13.

Alia etiam duo reducit, scilicet molle ad humidũ, durum autẽ ad siccum: probat de molli, quia molle est quoddã humidum, quod in seipsum cedit, & nõ obsistit. *Molle & durum.*

Aduerte ex 4. Metheor. cap. 4. esse duplex humidũ, quorũ vnum cedit alteri corpori, sed illud tale circunstat, vt aqua, si lignũ mittas in eam, cedit, sed cedens ambit lignum, eiusque terminis se cõmensurat, & hoc non est molle. *Nota duplex humidum.* 1.

Alterum est, quòd cedit quidem, sed suo se termino continet, nec circundat corpus, vt cera blanda, & alia, quæ humidum habent aliquanto consistens, & hoc humidũ molle dicitur. 2.

Hoc est igitur, quod hic dicitur cedere in seipsum, & non obsistere, & circundare: est igitur omne molle humidum, non autem omne humidum molle. *Nota.*

Reducitur ergo molle ad humidum: durum aũt est siccum quoddam: est enim congelatum, id est, tali humido priuatum: hoc enim vocabulum multiplex est, & varijs opponitur ex nominum propriorum defectu.

Dicuntur autem siccum, & humidum.

Text. 14.

Siccum, & humidum multipliciter dicuntur, nec in quacunque significatione sumuntur, cũ dicuntur esse primæ qualitates, ob id Aristoteles ipsa distinguit, aliasq; significationes ad vnam primam reducit. *multi modi hum idi & sicci.*

Aduerte autem, vt intelligas textum: *Humidũ 1. modo.*

tum, quod tripliciter dicitur aliquid humidū: vno modo non propria humiditate. i. ipsi inhęrente, sed humiditate alterius corporis ipsi cōiuncti: & hoc dupliciter cōtingit: vno modo, cum fit in sola superficie exteriori, vt cum aqua superfunditur lapidi, & hoc dicitur vdum, seu roratum: altero modo cùm talis coniunctio etiam fit in profundo, vt cum aqua imbibitur terræ, tunc terra dicitur hoc secundo modo humida, quod humidum dicitur irrigatum. tertio aliquid est verè humidum, quod propria, ac inhærente sibi humiditate humidum est, vt aqua, & alia.

1. modo.

3. modo.

Siccum etiā tot modis dicitur: nam cuique humido suum siccum opponitur per priuationem talis humiditatis: vult ergo Aristoteles, quòd humida duo ad tertium reducantur, quod vocat primum: & sicca etiam duo ad primum: & sic vnum est primum siccū, vnum primum humidum.

Siccū tribꝰ modis

Omnia reducuntur ad vnum primū humidū, & primū siccum.

In textu igitur probat, siccum, & humidum esse multiplicia tali ratione, quia sicco opponuntur humidum, & vdum, & humido opponuntur humidum, & congelatum: vtraq; ergo sunt multiplicia, quia regula est topica, cui multa opponuntur, ipsum est multiplex. Statim tamē dicit, quòd hæc reducuntur ad primum humidum, & primum siccū: & facit rationē hanc: vdum, & irrigatum, quibus siccum opponitur, reducūtur ad primum humidum, ergo etiam siccum illis oppositum ad primum siccum.

Textus expōnis.

Et nota, quòd est defectus vocabuli: nam duplex est siccum correspondens duplici humido.

Nota.

Rursus autem humidum, & congelatum. Tex. 15.

Ostendit, hoc primū humidum & primum siccum, dicitque humidum primū habere propriam humiditatem in profundo: siccum autem, quod hac priuatur, diciturque siccum coagulatum, & hoc erit primum.

Quid sit 1 humidū & 1. siccum.

Quamuis est alia expositio, quę mihi magis placet, vt ponat aliud quartum humidum, & siccum ita, vt humidum hoc sit, quod mixtū est, habet autem humidum proprium, vt multa mixta humida, & hoc reducitur ad primum. i. ad simplex, quod est humidum primum: similiter siccum in mixto dicitur coagulatum: & hoc reducitur ad siccum simplex, & elementare: sic igitur omnia tāgibilia contraria reducūtur ad illa quatuor.

4. genus humidi, & sicci secundū aliam expōnem.

Dices, quare nihil dicit de aspero, & leni? dico, quòd notum est esse dura, & super addere partium situm: asperum enim est durū habens partes prominentes, & inæquales: lene autem durum habēs partes æqualiter prominentes.

Dubium Solutio.

Concludit quatuor esse primas qualitates, ad quas reliquæ reducūtur, ipsæ tamen nō ad alias: nō .n. reducitur calor ad humidum, nec ad siccum: nec similiter reducitur frigidū ad illa duo, nec è contra.

Cōclusio.

Quæstio

QVAESTIO. I.

An quatuor qualitates sint elemẽtorum formæ substantiales.

QVamuis elemẽtis singulis, vt dicetur, inferius duæ insint qualitates primæ, tamẽ vna est, quæ præcipuè inest, & ei appropriatur, vt igni calor, aeri humiditas, aquæ frigiditas, terræ siccitas: & de his difficultas est. An quæque sit suo elemento substantialis forma.

1. arg. Et videtur quòd sic. Primo ex Arist. tex. 7. vbi has principia, & formas corporum dicit esse: nõ ergo sunt accidentia: nam accidens non est principium substantiæ.

2. Secundò, differentia est substãtia rei, cuius est differentia: at tales qualitates sunt elementorum differentiæ, ergo sunt ipsorum substãtiæ & formæ: consequentia est certa cum maiori: minor probatur ex Aristot. hoc libro. tex. 24. vbi differentias vocat has elementorum. Præterea ratione, quia per qualitates has mutuo differunt elementa.

3. Tertiò. Elementa secundum se sunt contraria: at non habent contrarietatem alia, nisi in his qualitatibus, ergo istæ sunt ipsorum formæ, & per eas constituuntur. Maior est Arist. hoc lib. tex. 49. Minor, & consequentia per se patẽt.

4. Quartò, ea est forma, qua ablata, etiã res illa aufertur, At ablatis hisce qualitatibus, auferuntur elemẽta ipsa, ergo sunt ipsorũ formę.

5. Tandem quinto: id, quo aliquid producit, est forma at elementa hisce qualitatibus producunt sibi similia, ergo sunt ipsorum formæ: si enim essent accidentia, etenim cũ per illas producant substantia, imperfectum produceret perfectum, quod videtur fieri non posse.

In hac difficultate, est sententia, & opinio, quam sæpe Auerroes tribuit Alexandro: & videtur Alexander hoc sentire libro. de sent. cap. 4. de odore: etiam est cuiusdam Nicolai, vt citat Conciliator, differentia. 13. Hi asserunt qualitates has esse formas substantiales elementorum ita, vt non sit alia forma substantialis ignis, nisi calor, & reliquorum sua qualitas. Huius opinionis argumenta sunt facta in principio. Iandunus autẽ. 4. Physi. q. 4. non credit Alexandrum fuisse huius sententiæ. 1. Sẽtent. Alex.

Sed cuiusque sit, illa est absurda, & non est tenenda: & ponitur opposita conclusio. Qualitates hæ non formæ substantiales elementorũ, sed virtutes, & pasiones ipsarum sunt superadditæ formis. 1. conclu. contra. 1. sententiã.

Probatur primo argumento, qđ facit Auer. 8. Meta. com. 8. contra istam sentẽtiam: quod vni est substantia, nulli potest accidens esse: at istæ qualitates sunt substantiæ elementorum: ergo nulli possunt esse accidentia: at constat esse accidentia in mixtis, & similiter in ipsismet, siccitas enim non est substantia ignis, cũ sit calor: ergo non possunt esse substantiæ: maior est Arist. 1. Physi, tex. 27. 6. Ratio.

N Et

Nota. Et aduerte, quòd loquimur de accidenti, quod diuiditur in prædicamenta nouem, quod aliqui vocant nominale: nam si sit sermo de accidente verbali, idest, de prædicato, quod est extra rei naturam: potest aliquid esse accidens, & substantia: homo enim dicitur accidere animali, quia non est de essentia animalis, quòd sit homo, at homo substantia est.

2. Ratio. Secundò substantia non est per se sensibilis, sed per accidens: sensus enim accidentium sunt primo perceptiui: at tales qualitates per se primo à tactu percipiuntur, ergo non sunt substantiæ.

3. Præterea tertiò. Formæ substantiales non suscipiunt magis, & minus: tales qualitates suscipiunt, vt notum est: non ergo sunt substantiæ.

4. Præterea quartò. Substantia non immediatè est operatiua, at tales qualitates immediatè operãtur, non ergo sunt substantiæ: maior est Aristotelis. In prædicamento enim qualitatis constituit principia proxima operationum, vocatque potentias, vel impotentias. Præterea de sen. & sensibil. capit. 4. dicit, quòd ignis, & ista elementa non sunt actiua, & passiua, nisi vt contrarietatem habent: vbi ostendit, ipsum ignem, vel aquam non consistere in contrarietate: & nulli dubium est, esse talem sententiam contra Aristot. atque ideo abijciatur. Argumenta tamen soluamus.

Ad 1. Ad primum dico, quòd Aristoteles vocat istas qualitates principia nõ essentialia, sed dispositiua, & productiua elementorum, vt in textu exposuimus.

Ad 2. Ad secundum respondet Auerroes. 5. Physi. comm. 10. & Conciliator differt. 13. quòd sæpe differẽtiæ rerum occultæ sunt, ac accidẽtia illis maximè coniuncta pro ipsis sumuntur, tãquam per ipsas formæ indicentur, & hac ratione Aristoteles has vocat differentias elementorum: sed nõ sunt primæ differentiæ, sed secundæ, & accidentales, primas tamen indicant.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd elementa in sua substantia non sunt contraria sicut nec aliæ substantiæ inter se, sed ratione suarum qualitatum: & confirmo ex eodem textu, postquam Aristoteles dixit, elementa esse contraria, statim declarauit dicens, prout cõtingit substantiam substantiæ contrariam esse, ac si dixisset, illa contrarietas est in elementis, quæ substantijs permissa est, scilicet secũdum suas qualitates, & clarè hoc dixit hoc libro text. 22. vbi dicit, hæc esse cõtraria, quia passiones habent contrarias.

Obiectio. Dices, causæ contrariorum contrariæ sunt: si igitur passiones contrariæ sunt, & formæ, quæ sunt ipsarum causæ? *Solutio.* Dico, quòd illa maior, si in omni genere causę intelligatur, amplificari debet, vt sit sensus, causę cõtrariorum aut sunt contrariæ, aut diuersæ, vel causæ con-

contratiorum ſunt contrariæ, vt patet re vera formaliter.

Ad.4. Ad quartũ reſpondet Auerroes. 8.Metaphy.comm. 5. quòd illud, quo primo ablato, aufertur res, eſt quidem forma, non tamen id, quo ablato non primo, aufertur res. Explico, abſciſſo, & ablato capite moritur homo, non tamen caput eſt forma, quia ipſius ablatio non aufert primò hominem, niſi anima, quam aufert capitis abſciſsio: ita ablato calore, aufertur ignis non primò, ſed quia calor ablatus aufert ipſam formam: hoc idẽ dicitur de alijs elementorum qualitatibus, & primo in gradu remiſſo benè aufertur calor manẽte forma, & frigiditas, &c. in alijs elementis.

Ad.5. Ad quintum dico, quòd cum agit aliquid eſt agens principale, puta ſuppoſitum, & inſtrumẽta duo, vnum principale, & id eſt forma ſubſtantialis, & inſtrumentum ſecundarium, ſcilicet qualitas & potentia, ſeu virtus, aſsimilatur nautæ qui manu, & temone mouet. *Nota qđ ſit agens princi. in actione.*

Dico igitur, quòd non id, quo immediatè agens agit, eſt forma ſubſtantialis, ſed hoc eſt inſtrumẽtum principale, qualitas verò eſt inſtrumentum ſecundarium.

Nec inconueniens eſt, quòd imperfectius ꝑducat actione inſtrumentaria perfectum, ſi agit in virtute perfecti agentis, vt alibi dictum eſt, & hoc de præſenti quæſito ſufficiat.

QVAESTIO. II.

An ſint tantum quatuor primæ qualitates.

Senſus quęſtionis notus eſt, Ariſto. enim quatuor tangibiles qualitates primas cõſtituit, calorem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem. Difficultas igitur eſt duplex. An ſit aliqua alia præter has, vel an aliqua ex his ſuperfluè cõſtituatur. Vtroque enim modo probabitur, non eſſe tantùm quatuor qualitates. Eſt igitur argum. primum. Motus eſt cauſa alterationis, & tamẽ motus non eſt qualitas reducibilis ad illas quatuor: ergo aliquod eſt aliud accidẽs principium primum operationis: conſequentia videtur certa, loquor autẽ de motu locali: maior probatur primò ex. 2. cœli. text. 42. vbi dicitur, quòd motus eſt aptus calefacere lapides, & ignire ferrum. *Duplex difficultas in hac quæſtiõe 1. argum.*

Præterea ſect. 5. problem. q. 34. dicitur, quod flatus refrigerat feruentes ollas, & aer motus infrigidat: ob idq́ue minus calefieri, qui ad ſolem deambulant, quàm qui ſtant: illi enim excitant ſpiritum, & ventum, qui infrigidat, ergo motus alteratiuus eſt, calefacit enim, & frigefacit.

2. Præterea ſecundo: lux eſt qualitas prima, imo prior illis quatuor, hæc enim cœleſtis eſt, at lux alterat corpora iſta, calefacit nãque & aliquando generat ignẽ: ſunt ergo aliæ præter illas qualitates.

3. Tertiò, ſunt etiã virtutes in rebus

hisce alteratiuę, vt patet in herbis, lapidibus, & alijs, quæ non ex elementis posse prouenire videntur, sed ex cœlis: sunt igitur aliæ primæ qualitates.

4. Quartò videtur diminutus Aristot. in probādis his qualitatibus: non enim meminit rari, & densi, quæ quidem contraria sunt circa tactum.

5. Præterea quintò, ex alia parte videntur esse pauciores: nam calor & frigiditas faciunt, quòd alię duæ faciunt, ergo superfluunt siccitas: & humiditas: consequentia videtur bona: sed probatur antecedens ex Aristotel. 4. Metheor. in principio, vbi dicit, quod calor, & frigus exsiccant, & humectant, & indurant, atque mollificāt, qui effectus sunt aliarum duarum qualitatum.

6. Præterea sextò, in vno genere vnum est primum, ergo in genere qualitatis vna tantum erit prima, non igitur sunt quatuor.

Ex quibus pendeat tota difficultas. Huius difficultatis elucidatio tota pendet ex intelligentia eorū; quæ Aristotel. dicit circa has qualitates: ob id hoc primum est explicandum.

1. funda. qualit. principia inquirat. Aristo. Aduerte igitur, quòd Aristotel. inquirit principia, & qualitates, quæ sint primæ causæ cuiusque transmutationis sensibilis: tales autem qualitates deberent habere quatuor conditiones. *4. conditiones qualitatum.* Prima est, quod essent vniuersales, idest,

1. quòd essent tales, vt essent causæ cuiusque sensibilis mutationis, & non huius essent, alterius non.

2. Secunda est, quòd essent simplices, idest, primæ, quæ non dependerent ex alijs: iam enim non essent vniuersales causæ: si ex aliorum antecedentium mutatione dependerent.

3. Tertia, quòd essent actiua vera actione, scilicet alteratiua, & corruptiua: aliter enim non essent causæ transmutationis substantiæ.

4. Quarta, quòd sint mutuò actiuæ, & passiuæ, idest, agant cū contrarietate: sic enim poterunt mixti causa esse, nisi enim repassiuę essent, tunc corpora per illas qualitates in mixtionem venire nō possent: & sic non essent causæ mixtorum mutationis: debent ergo agere cum non contrarietate.

8. funda. qua methodo vsus sit Ar. in inuestigandis his qualitatibus. Aristot. igitur ad indagandas tales qualitates optima vsus est methodo: obseruauit enim qualitates mutuò actiuas, & passiuas sensibiles, reducitque illas ad corpus tangibile, vt tāgibile est: nam quæ fuerint causa talis corporis, erunt vniuersales causæ transmutationis omnium sensibilium: nam reliqua omnia tangilia sunt, non autem è contra, vt explicuimus in textu.

Vlterius adhuc constitutis his tāgibilibus indagauit, quæ inter has sint primæ: nam hæ erunt absolutè primæ, & sic reducit illas omnes contrarietates ad duas. Vnde notum fecit, hasce qualitates esse quatuor propositas.

Hinc fit, non esse mentem Arist. negare

Nō negat Arist esse alias qualitates actiuas. negare absolutè esse alias qualitates actiuas: sunt nãque. Similiter nec negare esse qualitates alias alteratiuas: sunt enim, vt patet de lumine, qđ alterat: similiter de qualitatibus virtualibus, vt patet de calore virtuali vini, & alijs virtutibus alteratiuis: hæ enim agunt, sed absque cõtrarietate, vt notum est: at sermo Aristot. de agentibus cũ contrarietate, & primis qualitatibus procedit.

1. conclu. Sit autem pro maiori huius dilucidatione prima cõclusio. Aliquæ sunt qualitates actiuæ, sed non dicuntur primæ, quia non agunt actione proprie alteratiua, & tendente in mutationem rei. Hæc cõclusio patet: colores enim, odores, sapores, & oni agunt in suos sensus, quorum obiecta sunt, impriguntque species, & sui similitudines; non tamen corruptiua actio est, nec est cum abiectione cõtrarij.

2. Secunda conclusio. Aliquæ sunt qualitates verè alteratiuæ alteratione corruptiua, tamen primæ nõ sunt, eò quòd tales virtutes ex mutatione illarum primarum processerunt, vt patet de virtute vini, aceti, & multorum aliorum mixtorum, quæ vsum medicamentorum præbent.

3. Tertia conclusio. Sunt etiam simplices qualitates verè alteratiuæ, & priores his, quatuor: tamen non mutant harum numerũ, quia non cum contrarietate agunt: patet de luce, & lumine, & cælorum motu, & aliorum etiam corporum quæ verè alterant.

Quarta conclusio. Præter has qualitates alteratiuas, quę in mixtis sunt, à primis elementaribus prouenientes, existimo esse alias ex virtute cœlorum influxas, nec oppositum possum mihi persuadere. 4.

1. Ratio. Sunt enim virtutes in his rebus adeò mirabiles, vt elementorum viribus tribui non possint, quis enim virtutem seminis formatiuam tribuet elementis, cùm animal longè excedat ipsa; similiter aliæ sunt virtutes rerum circa effectum mirabiles, quæ profectò ex cœlo dependent.

2. Ratio. Præterea, quis sibi persuadet, corpus nobilissimum, quale est cælum, nihil agere in his inferioribus, nisi lumen, & per lumen calorem: cùm Aristot. 1. Metheor. dicat, omnia ista à cœlo cum virtute gubernari, & ait quòd Sol & homo generat hominem. Vndè fit, quòd multi effectus ex varijs cœlorum motibus, & astrorum aspectibus, in his inferioribus proueniant; & cœli non solùm lumine, & motu, sed etiam alijs virtutibus occultis agant, quæ influentiæ dicuntur, quod docet. S. Tho. 2. cœli, super textum. 42. & Albertus Magnus vbique, & Conciliator. differ. 60. Marsil. Alb. quæst. prima, & Paulus Venetus. 1. Metheo. capite primo, & alij plurimi, præter quosdã Modernos, qui id negant absque ratione vlla. *Nota de actione cæli, & influentijs* *Authores pro influentijs.*

arg. pro influentijs. Et quãuis hoc alibi sit tractandum,

dum; hoc vnico vtar argumento: cœli enim infrigidant inferiora ista, vt notũ est, & alias qualitates inducunt: has autem præstare non possunt lumine, & motu, ergo alia virtute operantur: maior est certa: minor probatur si enim lumine id facerent, maximè lumini lunæ id concederetur, vt ipsi dicũt: at hoc manifestè est falsum, & contra Arist. 4. de partibus animalium. ca. 5. qui dicit noctibus æstiuis in plenilunio plus vigere calorem, quia maius lumen est: & dicit, quòd exanguia animalia tunc pinguescũt ob maiorem calorem, quãuis par alimentum sumant: vide clarè, tale lumen calefacere.

Excluditur solut. Auer.

Nec valet, quod dicit Auerroes. 2. cœli, comm. 42. quòd per accidens infrigidant, & humectant cœli, qđ meritò repræhendit S. Tho. illic: cæli enim causæ sunt vniuersales, & per se: & præterea, quia si illa per accidens fiunt à cœlo, oportet dare causam, à qua per se fiant, quam non dabit quis: per se igitur operantur: & hoc etiam iuxta vt expositum est.

Nota effectum per accidens vnius causæ esse per se alterius

Aduerte autem, effectum per accidens respectu vnius causæ esse per se alterius: vt si nauta non per se est causa submersionis, dãda est causa per se scilicet vẽti, & si quid infrigidat per accidens, dubitur infrigidans per se, quod igitur erit, nisi vel lumen, vel virtus cæli, cũ ipsum infrigidare dicantur.

Ad argumenta igitur oportet respõdere.

Ad 1. Ad primum, quãuis admitteremus, motum per se agere calorem, & frigiditatem, non id esset contra Arist. non enim ageret cum cõtrarietate, & repassione.

Nota quomodo motus causet calorem.

Dices tamen, vt melius intelligatur, quomodo motus agat: dico, quòd motus non per se, & immediatè calorem facit, sed quia inducit dispositionem, ad quam sequitur calor: quod docet Albe. Mag. 12. Meta. cap. 8. motus enim cõfricat, & conterit partes, inducitque quandam raritatem, ad quam sequitur calor.

Nec est inconueniens, vt dicit Paul. 1. Metheor. cap. 1. quòd raritas, quæ solet sequi calorem, sit dispositio aliquando antecedens ipsum calorem: at quia motus illam raritatẽ per se inducit, dicitur per se causa aliquo modo caloris.

Quãuis in viuentibus motus sit causa caloris ex alia, & ea, quia excitat spiritus animalis calidos, ad aliasque trahit partes: spiritus tamen ipsos illa via calefacit.

Nota quare motus aliquãdo flatus cũ sit calidus frigefacit

Non sic tamen motus est causa frigiditatis, sed per accidens, quia applicat aliud frigidum, quod docet Arist. Sect. 26. Problem. q. 56. vbi quærit, quare flatus cum sit calidus, infrigidat: & respondet primò, quòd non quicunque flatus id facit, sed qui emittitur, compresso ore: qui enim emissus est, expanso ore, calefacit: dicit autem, quòd ille, qui est emissus ore compresso per accidens infrigidat, quia mouet aerem frigidum versus rẽ infrigidandam: & dat signum, quòd si

corpus

corpus sit propriè, & approximatum ori, tunc calefacit quicunque flatus: vide ergo motum infrigidare, quia per motum applicatur infrigidans.

Causæ duæ

Nota ergo, quod sunt duæ causę, qua re spirit⁹, vel flatus infrigidat res calidas. 1. Altera est, quia mutat aerem contiguum rei calidæ, qui ab vicinitatem calidus erat, induci tq; semper aerem frigidiorem.

Altera causa est, quia motus cōdensat aeris partes, vt magis infri- 2. gident rem: condensata enim fortius agunt, & ob hanc causam vtraque manus immissa aquę magis infrigidatur, si digitis motum aquæ faciat.

Ad 2. Ad secundum dico similiter: ꝙ lumen nō agit cum repassione: & sic nihil est contra Arist.

Quomodo lumen calefacit. Dices tamen, quomodo lumē calefacit, respondet Alb. Mag. 2. cœli, tract. 3. ca. 3. quòd non essentialiter, sed quia mouet partes, & conterit, sicut motus: sed hoc nō mihi placet, quia calefieri experimur res absque tali cōtritione, nec motu partium: præsertim, quia nō est certum, an lumen recipiatur in ipsis corporibus opacis, an in solo aere: quòd si non recipitur in illis, nō poterit conterere.

1. Motus reijcitur.

2. Motus verus. Dico igitur, quòd immediatè, & seipso inducit calorē, sicut calor ipse, nec est causa, quare id nō ita sit.

Ad 3. Ad tertium dico iā, ꝙ non negamus tales qualitates, sed nihil contra Arist. vt explicatum est.

Ad 4. Ad quartum Alexand, dicere videtur, ꝙ rarum reducitur ad leuę, densum ad graue. Contra hòc replicat Auerroes: nam vinum rarū est, non tamen leue, & nubes densa est aliquando, non tamē grauis.

1 Solut. reijcitur. Ideo dicit ipse, quòd non numerantur ista duo, quia non sunt actiua: & hoc forsan fuit, quod intēdit 2. Solu. Alexan. dicēs, reduci ad graue, & leue, idest, non esse actiua, & passiua, sicut nec graue, & leue, & eadem causa excludi à ratione primarum qualitatum.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd calor, ac frigiditas, & infrigidant, & calefaciunt per se, sed non sic exsiccāt, vel humectant, sed per accidens: exsiccat enim calor, quatenus resoluit humidum, & relinquit partes siccas. v. g. exsiccat terram madidam, quia partes humidas resoluit, & separat in vapores: relinquit autem siccas: similiter frigiditas humectat, quia partes humectantes exsiccat, vel applicat & vnit: non tamen per se producunt siccitatem vel humiditatem, sicut humiditas, & frigiditas: de hoc tamē dicemus. 4. Metheor.

Ad 6. Ad sextum dico, ꝙ istæ nō dicuntur qualitates primę in essentia, & substātia generis, sic enim vna est in quoq; genere perfectissima: sed dicuntur primæ, comparatione facta ad alias qualitates in causalitate: & quia omnes hæ quatuor non pendent inuicem in causando. Primæ dicuntur, quamuis si in perfectione absoluta fiat collatio, vna sit prima. Hæc satis.

QVAESTIO. III.

An inter has qualitates, duae sint actiuae; duae passiuae.

Quaestionis occasio.

DIfficultas hæc proposita est propter Ari. qui tex. 8. duas harum tantum, dicit esse actiuas, scilicet calorem, & frigiditatem, duas verò passiuas, siccitatẽ & humiditatem, quod idem docuit. 4. Metheo. in principio: communis tamen sententia est, has omnes esse actiuas.

Sensus quaestionis.

Ob cuius maiorem explicationem est titulus explicandus: dupliciter enim aliquid potest dici actiuum vel passiuum: vno modo, vt subiectum, & totum, quod agit. vel patitur: & sic notum est, qualitates non dicere, agere vel pati: altero modo, vt principium, quo fit actio, vel passio, quod alij dicunt pati terminatiuè: & sic qualitas dicitur actiua, quę est principiũ, quo res agit, & passiua, quia est principium, quo subiectum patitur.

1. conclu. omnes hæ quatuor qualitates sunt primo actiuae.

Sit igitur prima conclusio. Omnes hæ quatuor qualitates sunt primo actiuæ: explico: voco actiuas has, quia similes sibi in specie producunt, quod alijs non est concessum: non enim albedo albedinem facit, nec dulcedo dulcedinem: dico etiam, esse primo actiuas, quia se ipsis operantur: reliqua enim operantur, & alterant, sed per has.

Qualitates sunt in triplici gradu.

Vnde sunt qualitates in triplici gradu, vt notat Conciliator differ. 60. istæ primę, quę se ipsis sibi similes faciunt: aliæ secundæ, quæ ex his consequuntur, sed non proueniunt ex primarum omnium mixtione, vt raritas, densitas, leuitas, grauitas, quæ sequuntur alias quatuor sed non omnes simul: sunt aliæ tertiæ, quæ ex primarum omnium mixtione proueniunt, vt colores, odores, & sapores, & alię similes. Hę autem tam secũdę, quã tertię per primas operantur.

Probatur conclusio

Probatur igitur cõclusio scilicet illas quatuor esse actiuas: & probatio erit de siccitate, & humiditate. de his enim extat dubium. Est primum argumentum: siccitas, & humiditas sunt propria, & prima cõtraria, vt notum est, ergo sunt nata mutuò se expellere ab eodem subiecto: hęc enim est contrariorum natura, quod si per se se expellunt tuò, actiua necesse est esse. *1. Ratio.*

Pręterea secundo: symbola elementa se mutuò possunt transmutare, vt dicit Arisiot. 2. gene. text. 25. puta aqua, & terra; ergo necesse est, quod agant secundum humiditatem, & siccitatem, nam frigiditas communis est eis, similiter de aere, & igne, sunt igitur actiuę hę qualitates. *2. Ratio.*

Pręterea tertiò, experientia patet, res enim positę in loco humido putrescunt, quod non fit, nisi quia humiditas agit, & rei calorẽ extinguit. *3. Ratio.*

Patet etiam hoc ex medicamentis, applicantur enim humida siccis, & sicca humidis, sunt igitur actiua hęc. *4. Ratio.*

Secunda

2 Concl. inter has quatuor calor est maximè actiuus.

Secunda conclusio. Inter has qualitates, calor est maximè actiuus. Hoc duplici ratione constat: altera est, quia resoluit mixta fortia, vt lapides, metalla, & alia quæ aliæ qualitates non ita resoluere possunt: altera est Sphæra maiori, nam sumpto calido, & frigido ad maiorem distantiam se diffundit calidum, quàm frigidũ, quod arguit actiuitatem eius maiorem.

1. Ratio — *2. Ratio*

3. concl. inter se differunt hæ qualitates quatuor nec ad se inuicem reducuntur.

Tertia cõclusio: qualitates istæ quatuor inter se differunt: nec inuicem sunt reducibles: duplici via hæc conclusio potest comprobari, qua Philosophi vtuntur sæpe ad distinguendas res, & accidentia inter se. Altera via est, separatio subiectorũ: experimur enim, siccum aliquando esse cum frigido: & sic non esse calidum, puta in lapide & terra: aliquando etiam experimur, siccum esse cum calido in igne, & sic non esse frigidũ: similiter humidum esse cum frigido in aqua, & sic non esse calidum: aliquando esse cum calido, vt in aqua calefacta, & sic non esse frigidum: duo enim contraria simul esse nequeunt.

1. Via qua probat cõcl.

2. Via

Altera via est ex actione, quia non potest calori tribui exsiccare, quia humectat ceram, nec minus possum᷒ tribuere humectare, quia exsiccat lutum, similiter nec frigiditati possunt ista tribui: oportet ergo alijs hæc concedere qualitatibus: idem oportet dicere de calore & frigiditate: calefacere enim non potest tribui humiditati, nec siccitati: similiter & frigefacere. Hinc constat esse quatuor qualitates primò actiuas.

Ad loca Arist. exposita.

Ad loca Aristo. dicit Marsil. & Albert. quod ob hoc vocantur siccitas, & humiditas passiuę, quia minus agunt: sed profectò hoc dici non potest, nam Aristo. non probasset ex ipsarum definitionibus passiuas esse.

1 Solutio reijcitur.

2. Solutio verior.

Dico igitur, quòd non dicuntur passiuę, eo quod mutuò nõ agant: certum enim est agere, sed quòd in mixti substantia passiuè se habeant, quod est dicere, cum cõueniunt sicca, & humida ad mixtũ, calor est, qui siccas partes cum humidis copulat coquẽdo, & digerẽdo, frigiditas autem coagulat, & consistentiam præbet illis partibus, & illa duo passiua sunt: sed de hoc alibi dicetur.

CAPVT TERTIVM.

Quoniam autem quatuor elementa sunt.

Tex. 16.

Primæ qualitates applicantur elementis.

NVmero qualitatum primarum cõstituto ipsas elementis applicat: ac optime correspondere ipsis probat: dicit igitur, quod ex quatuor illis qualitatibus sex possunt combinationes fieri, quarum duæ consistere non possunt, reliquæ igitur erunt quatuor: constat ergo, quòd cum tot elementa sint, correspõdet qualitatũ ratio numero elementorũ, & elementorũ etiã numerus constat secundum rationem harum qualitatum.

Com-

Cōbinationes sunt istæ, calidū, frigidum, humidum cum sicco, & hæ duæ esse non possunt: nō enim contraria simul sunt: erunt ergo aliæ, scilicet calidum siccum in igne, calidum humidū in aere, frigidum humidum in aqua, frigidū siccum in terra, non enim ista pugnant, sed simul se patiuntur.

Nota. Et nota, quòd non præcipuè demonstrat elementorum numerum, sed supponit illum notum, ac ipsi applicat qualitates, quamuis etiam posset per ipsas probari, vt dicemus.

Omnes enim qui simplicia corpora.

Tex. 17.

Quid sen serint veteres de numero element. Quid Antiqui circa numerum elementorū senserint, explicat, ac ipsos primo in quatuor diuisos sentētias dicit, quidam enim vnū, quidam duo, quidā tria, quidam quatuor posuerunt, nec numerus iste auctus est, nisi ab his, qui infinita principia fecerūt: has autem sententias singulas explicat. In omnibus enim hoc est commune, vt sint contraria aliquot prima. Qui vnum ponunt elementum, ipsum, vt subiectum ponunt: & duo formalia constituunt, id est, rarum & densum, seu calidum & frigidum, quæ raritatem vel densitatem faciunt: & per talia duo principia ex vno fieri omnia dicunt.

Qui autem mox duo faciunt.

Tex. 18.

Sentētia Parme. Explicat sententiam Parmenidis, qui duo ponebat principia, scilicet ignem & terram, reliqua verò duo dicebat, ex his esse mixta, scilicet aerem, & aquam: vnde alio modo quatuor elementa posuit, similiter & contrarietatē. Nota, quod diximus 1. Physic. quod Parmeni. habuit opiniones duas, alteram vulgarem, vt vulgo condescenderet, & talis fuit ista sententia: alteram propriam, quam sapientibus manifestabat, talis fuit, quod erat vnum principium immobile, vt dictum est. Nota.

Similiter autem & qui tria dicunt.

Tex. 19.

Sententia Platon. Explicat sententiam Platonis, qui in libro inscripto de diuisionibus posuit tria esse elementa, & principia, vnum autem horum dicit esse ex mixtione extremorū: vnde conuenit cum Parmenide, qui posuit duo principia in hoc, quod vterque posuit medium constare ex extremis: at Plato vnum posuit tale medium. Parmenides verò duo, scilicet aerem, & aquā. Circa declarationem Platonis lege Philoponum.

Sententia Empedo. Statim ponit sententiā Emped. qui posuit quatuor elementa. Iste enim sic posuit quatuor, vt vnā solam contrarietatem in ipsis constitueret: dixit enim, aerē, aquā, terram igni opponi, & ignē solū his omnibus simul propter magnam ignis ipsius actiuitatem.

Non est autem ignis & aer & vnumquodque. Tex. 20.

Quatuor theoremata de elementis. Quatuor theoremata circa ista elementa cōstituit: primū est, ista ele-

Primum hec nostra elementa nō esse pura. elementa esse mixta, & non esse simplicia: non enim iste ignis est simplex ignis, sed similis; potius est substantia ignea: similiter de alijs elementis.

Nota. Nota quod vocat elementa esse mixta, non quòd sint mixta, sicut lapis vel lignū, sed impura, id est, coniuncta cum qualitatibus aliorum elementorum: hoc enim modo frequenter se habent elemēta, vt dicitur 1. Metheor. cap. 4.

Nota 2. Nec ob id intendit negare, quod sit possibile esse purū elementum vel quia nullibi reperiatur purū, sed solum docet, quod impura cōtingit esse elementa.

Ignis autem est super abundantia. Tex. 21.

Qualia sint elemēta pura. Declarat qualia sint elementa pura, & hoc in duobus manifestat: ignis enim habet calorem in summo, aqua autem, quam vocat glaciem, frigiditatem in summo: & hoc patet: nam ignis est quædam exarsio, & aqua quædā congelatio, quę absque summo calore & frigiditate non sunt: vocabula enim ista duo summū exprimunt gradum: intellige etiam de alijs idem. Vnde infert, quod ex vno

Nota. 1. 2. puro elemēto nō fit aliquid, quia mixtum non habet summum gradum in qualitatibus, sed eas refractas postulat. Hos duos textus alij non commodè exponunt.

Existentibus autem quatuor simplicibus. Tex. 22.

2. theor. Secundum Theorema constituit: ex quatuor simplicibus corporibus, seu elementis duo obtinent vnum locorum, altera duo locorū alterum: quod est dicere, duo sunt loca naturalia in communi, scilicet sursum, & deorsum: duo elementa, scilicet ignis, & aer locum habent sursum, alia duo deorsum, sed differenter: nam media, scilicet aer, & aqua non sunt sincera, sed mixta. i. non obtinent sursum vel deorsum simpliciter, sed secundum quid: ignis verò & terra absolutè loca ista habent.

Tertium theorema est: duo elementa duobus contraria sunt, vt ignis aquæ, aer verò terræ. Explicat autem, contraria hæc dici in passionibus, & qualitatibus. 3.

Sed tamen simpliciter quatuor existentia. Tex. 23.

Quartum theorema est, quod vnum, quodq; horum elemētorum vnam sibi maximè qualitatē vendicat, ac intensiorē habet, vt ignis calidior est, quā sit siccus: aer autem est humidior, quam sit calidus: aqua autem magis frigida, quam humida: terra vero magis est sicca, quàm frigida. Atque ita qualitates duę inæqualiter insunt elementis: vnde fit, vt elementum magis denominetur à qualitate sibi magis inhærente. *Nota. 4. theor.*

QVAESTIO IIII.

An tantum quatuor sint elementa.

POST qualitatū numerum, elementorum multitudo examinanda est. Aristot. enim textu. 16. quatuor sumit esse elementa

menta corporum: videtur autem, quod talis numerus sit insufficiẽs: 1. *Arg.* primo numerus corporum simplicium est numerus elementorum, sed numerus corporũ simplicium non est quaternarius, ergo nec elementorum: consequentia est nota cum maiori: minor probatur, numerus simplicium corporum est secundum numerum simplicium motuum, at motus simplices sunt tres, vt docet Aristo. 2. cæli, tex. 6. ergo etiam numerus elementorũ, motus aũt simplices hi solũ sunt, à medio, ad mediũ, circa medium.

2. Secundò, numerus corporũ simplicium etiam sumi debet per motiua principia: sed hæc sunt duo, scilicet grauitas & leuitas, ergo duo erunt motus simplices: & duo corpora simplicia, & sic duo elementa.

3. Tertiò. Numerus corporum simplicium etiã penes loca simplicia sumi debet: at solum sunt duo loca simplicia, scilicet sursũ & deorsum, ergo etiam duo corpora naturalia, duoque elementa.

4 Quartò videtur etiã, quod præter ista elementa quatuor, quæ binas habent qualitates, sint ponenda alia quatuor, quæ singulas tantum habeant: nam simplicior est vnitas dualitate, ergo erit corpus simplicius, quod tantum est calidum, quàm quod est calidum & siccum, idemque de alijs elementis: erunt igitur octo elementa, vel si quatuor sunt, non erunt ista ab Aristot. posita.

Quintò, si quatuor elementa essent, maximè vnũ esset aqua, sed videtur ista non esse elementum: Nullum enim elementum saporem habet: at aqua sapida est: dulcis enim, amara, & salsa est: nõ est igitur elementum. 5.

Sextò, idem sit argumentum de igne: non enim videtur esse tale elementum: si enim esset, vtique luciditate sua conspicuus esset: at nihil tale supra aerẽ apparet. Præterea, quia animalia aliqua in se reciperet, sicut & aer, aqua, & terra, at illud non est, maximè enim destrueret ipsa: vorax enim est, valdè, & corporum cõsumptiuus. 6.

Circa huius determinationem aduerte primo, tres conditiones debere inesse elemento. Prima, vt ex eo aliquid fiat, quam ob causam efficiens, & finis non sunt elementa effectuum, non enim ex efficiente, & fine res fiunt, sed ab efficiente propter finem: secunda, vt insit in re, quæ fit, vnde priuatio & contrarium, ex quibus res dicitur fieri, nõ sunt ipsius elementa: dicitur enim ignis ex non igne, & ex aqua fieri, sed non ignis, & ipsa aqua non sunt materia ipsius ignis, nõ enim manent in ipso igne, elementum autem debet manere. Tertia conditio est, quòd sit primum, ex quo fit res, & vltimũ, in quod diuiditur, vnde fit, vt manus, caput, pes, & reliquę huiusmodi partes dissimilares non sint elementa totius, adhuc enim ipsæ ex alijs componuntur, & in alias diuiduntur 1. *Fũda. 3. cõditiones elementi.* 1. 2. 3.

uiduntur, vt autem essent elementa, deberent esse simplices, & incompositæ.

Nota. 1. quo resol. repugnet elemento simplici & quare. Aduerte autem, quod debet esse elementum simplex, id est, non resolubile in partes differentes specie: non enim repugnat elemento diuidi in partes quantitatis, vt literæ elementa sunt dictionum, at partes habent literæ ipsæ. Hæc igitur debent inesse proprio elemento. Attende tamen, quod non ita insunt his corporibus, quæ elementa dicuntur, ob id non absolutè elementa dicuntur. *Not. 2. 4 elem. non sunt simpliciter elementa, sed corporum elementa.*

1. Prob. Primo enim ipsa adhuc resolubilia sunt, habent enim materiam & formam, non igitur simpliciter dicuntur elementa, sed cum addito, scilicet elementa corporum, quatenus sunt prima corpora, nec in alia corpora resoluuntur, sed in ipsa alia resoluuntur, sunt ergo elementa non simpliciter, sed in genere corporum.

2. Secundo etiam deficiunt à ratione vera elementi: elementum enim formaliter, & actu debet manere in elementato, at talia corpora non manent actu, sed potentia in mixto. Ob id Arist. 3. cæli. t. 31. definit tale elementum, dicens elementa sunt, in quæ corpora resoluuntur, & manent, vel potẽtia, vel actu. i. potẽtia corpora, in quæ alia corpora vltimo resoluuntur, manentque potentia in ipsis, quæ in talia resoluuntur.

2 Funda. quibus vijs possimus cognoscere elementa. Aduerte secundo, quòd esse elementa duplici via comperiri potest, altera est resolutio corporum: experimur enim, corpora aliqua in plura alia dissolui, qualia illa, quæ mixta vocamus; alia nõ resolui in alia, sed in vnum conuerti: patet igitur, quod quæ resoluuntur, componuntur ex illis, in quæ resoluuntur, cumque in resolutionibus non sit processus infinitus, oportet fateri, esse corpora non resolubilia in alia corpora: talia igitur erunt elementa. *1. Ex resolutione.*

2. Ex cõpositione. Altera via est compositio, multa enim corpora fieri aliorum cõmixtione experimur, non autem talia, qualia hæc, quæ elementa dicuntur, ergo re vera, sunt corpora simplicia, quæ non ex aliorum commixtione fiunt: hoc autem magis patebit in probationibus conclusionum.

1. Cõclu. elementa sunt plura vno. His suppositis, sit prima conclusio. Elementa sunt plura, quàm vnum: Hæc conclusio triplici ratione probatur, prima est Arist. 3. cæli, text. 51. si vnum esset elementũ, vnicum haberent omnia corpora motum naturalem, nã mixta mouentur motu elementi prædominantis, ac plures esse corporum naturales motus constat, ergo plura etiam elementa.

Secunda ratio est Auicenn. 1. p. cãti. tract. 1. textu. 9. & ibi etiam Auerr. in mixto vno contraria experimur innata, cum ab intrinseco destrui possint, vt apparet in viuentibus, quæ caloris interim defectu moriuntur, & alia huiusmodi, ergo sunt elementa plura, aliter *2.*

enim

enim non essent contraria in mixto, non enim ab vno elemento posset illa accipere.

3. Tertia ratio est eiusdem in eodem loco text. 17. si enim vnum esset elementũ, vna tunc esset eiusdẽ rationis materia, & sic vna forma, nec esset vlla pluralitas substãtiarũ, nec esset vera actio & passio, quæ absq; pluralitate nõ sunt, hęc autem omnia falsa sunt: ergo elementũ non est tantùm vnum.

2. Concl. Secunda conclusio: elemẽta sunt plura, quàm duo. Hæc conclusio, quãuis magis probanda est in conclusione quarta, tamẽ interim hac vnica ratione probatur, qua vtitur Arist. lib. 4. de cælo. Principia prima motuũ simplicium sunt plura, quam duo: ergo & ipsi motus, & corpora simplicia: & cõsequenter elementa sunt plura, quã duo: consequentiæ istæ sunt notæ, sed antecedens probatur. *Elementa sunt plura duob.*

Nota. Et nota, quòd probatio fit de grauitate aquæ, secundũ quam descendit: & probatur, quòd sit simplex principium motus talis, non compositum ex extremis: nam de grauitate terræ, & leuitate ignis nõ dubium est, esse simplicia principia, & sic ipsas formas, ac corpora simplicia esse: sed de intermedijs est difficultas: at ostenditur, quod etiam sunt simplicia.

Supponitur igitur experientia nota, ꝙ aqua semper descẽdit sub aere: tunc si grauitas, quę est huius principium, non est simplex, sed mixtum ex extremis, si descendit sub aere, est ex eo, vel quia talis grauitas habet plus terræ, plusque ex ea participat, vel quia habet minus de ignis leuitate, quam illa, quę est aeris, vel quia quod est terræ in aqua excedit plus id, qđ est ignis in ipsa aqua, habetque se in maiori proportione, quã in aere sed nulla ex his causa sufficit.

Probo de prima, quia tunc multum aeris esset grauius, quàm parua aqua, inferiusque descenderet, quod est falsum, & patet: nam in multo aere plus erit de terra, quã in parua aqua. *1. Pars reijcitur.* Probo etiam de secunda: quia tunc multa aqua esset supra parum aeris, quia in multa aqua plus erit de leuitate ignis: quod est impossibile: non enim aer inferius esse potest. *2. Pars reijcitur.*

Probo de tertia, quia si propter talem proportionem descendit aqua, cum in multa aqua, & parua seruetur eadẽ proportio, quia quãtum crescit id, quod est terræ in aqua multa supra paruam, etiam tantum crescit de igne, seruaturque eadem proportio: tunc ita velociter per idem medium descenderet aqua parua, sicut magna, quod impossibile est. *3. Pars reijcitur.*

Concluditur ratio. Cùm igitur aqua moueatur ex participatione extremorũ, sequitur ipsam esse simplex corpus, & non mixtum, & principium erit simplex motiuum differens specie ab alijs: eruntque plura, quã duo elementa: & est ratio notanda.

3. Concl. elementa sunt plura tribus Tertia conclusio. Plura sunt, quàm tria elementa: breuiter probatur

batur: quia vel est vna contrarietas, & tunc sufficiunt duo extrema, aliter duo extrema vnius rationis essent contra vnum, ipsumque destruerent, vel esset duplex contrarietas: & tunc oportebat esse quatuor extrema: non igitur possunt esse tria elementa.

Cōclusio quatuor sunt, & nō plura elementa. Explicatur cōclusio.

Quarta conclusio. Quatuor sunt elementa, & non plura. Explico: hîc non assero, quòd sunt quatuor elementa locis, modo, & Sphæris extra mixta separata: alterius loci est hoc ostendere: sed affirmo, quòd talia corpora sunt verè in natura, & in mixto continentur, & per se possunt separata esse, quātum est ex natura sua.

Cōsensus omnium post aris.

Hæc conclusio omnium consensu recepta est post Arist. quamuis ante Arist. vt ipse docet: Antiqui circa numerum variauerint.

1. Via ex ratiōe motus simplicis: quare quatuor sunt principia simplicia motuum.

Probatur igitur conclusio via Arist. quam superius in conclusione secunda incepimus proponere: sed nunc vniuersalius id dicemus: Et probatur, quatuor esse principia motuum simplicia, inde enim colligemus, esse quatuor motus simplices, quatuor loca naturalia simplicia, quatuor corpora, & inde quatuor elementa.

De tribꝰ pōatū est aequarto scilicet vt aeris sunt est iā probadum.

Et quidem de duobus extremis, scilicet grauitate, simpliciter, & leuitate id notum est: de intermedia leuitate, & grauitate difficultas erat: & de grauitate aquæ fuit probatum in conclusione secūda. Superest modo de leuitate secundum quid, cuius simplicitas colligitur ex motu aeris super aquam eodem modo sicut prius.

Probatur simili modo tripartita suppositione vt antea.

Nam vel fit ex eo quòd magis participat de igne, & tunc multæ aquæ essent supra paruum aerem, quod experientia ostendit falsum in bullis ascendentibus in superius aquæ, cùm lapis infunditur, & suo impetu aerem ferens intra aquā, quo impetu cessante, aer vel minimus ascendit per aquam, vel fit, quia habet minus de terra, & tūc sequitur, quod gutta aquæ possit sustentari supra aerē, quod sensu conuincitur esse falsum, vel esset, quia est maior proportio ignis supra terram in aere, quàm in aqua, & tunc multus aer, ita citò ascenderet supra aquam, quā paruus ob æqualem proportionem, quod falsum ostenditur experiētia: bullæ enim maiores citius ascendunt, vt in vase ex vitro apparet: ergo, re vera, simplex est talis leuitas, & ipsum corpus: sunt igitur elementa quatuor.

2. Via ex combinatione qualitatum.

Secunda via est ex parte combinationis qualitatum, cū enim sint quatuor, oportet profectò esse quatuor corpora in rerum natura, & non plura, quorum sint partes, & ex quorum natura fluant.

3. Ex resolutione mixtorū.

Tertia via est, qua vtitur Auicen. p. 1. tract. 1. cantico. tex. 8. & Concilia. differ. 4. ex resolutione mixtorum. Experimur enim in mixti resolutione, quatuor corpora remanere correspondentia ipsis elementis: igitur quatuor sunt elementa quæ illic inerant potentia aliter

aliter enim vnum agens non posset quatuor ex vno facere.

4. Via ex similitudine. Vltimo probatur ex similitudine, quia sunt quatuor animalium humores, pituita, bilis atra, bilis flaua, & sanguis: sunt similiter quatuor pcipuę cōplexiones secundū humores, ergo quatuor elementa: singulorum enim excessu singuli sint humores, & complexiones.

Ad. 1. Ad argumenta igitur respondere oportet. Ad primum dico, quòd numerus motuum simplicium facit numerum elementorum, si motus in specie sumantur: vnde sunt quinque motus in specie, scilicet, motus ad medium simpliciter, vt terræ, & motus ad medium secundum quid, vt aquæ: alij duo similiter motus simplices à medio, omnes enim differunt, simpliciterq; sunt, vt diximus, & quintus est circularis, & sic quinque sunt elementa: Primum est cælum, quod elementum vocat Arist. 1. Metheor. sed est elementum mundi, & compositionis solū: supersunt reliqua quatuor, quæ solum sunt elementa mundi, & generationis, ac mixtorū: & de his est sermo. *ad. 2. & 3.* Eadē est resolutio ad secūdum, & tertium: loca enim, & principia, si in specie sumantur, quatuor sunt: & sic corpora simplicia ista quatuor sunt: & notabis hanc doctrinam.

Ad. 4. Ad quartum dico primo, quod non quia elementa habent binas qualitates, idcircò perdunt suam simplicitatem, vnam enim præcipuam habent.

Dico etiam, quòd oportuit, vt haberent geminas qualitates, vt posset mixtio fieri: quia vt misceātur quatuor, omnia inuicem debent esse mutuò actiua, & passiuā quod non esset, si vnicam singula haberent qualitatem: tunc enim contrarium vnum cum altero pugnaret: at modo cùm duas singula habent qualitates, cum omnibus pugnant singula, vt ignis siccus, & calidus pugnat cum aere, quia sicut ignis est, cum aqua ratione vtriusque, cum terra ratione caloris, & hęc tria contra ipsum: idem de alijs: & sic omniū simul fit perfecta mixtio.

Ad. 5. Ad quintum, dubium esse solet. An detur purum elementum. *Dubium an detur elemētum purum.* Aliqui enim volunt non esse purum elementum posibile extra mixtum: quia si esset, haberet qualitatem in suo gradu summo, gradus aūt summus est infinitus, quia quālitas est infinitè intensibilis: esset igitur elementum infinitè quale, qđ est imposibile. *1. Ratio, cur non detur purum.* *2.* Pręterea quia ista omnia elementa, quæ iudicantur elemēta, mixta sunt cū habeāt saporem, qui mixtis solum inest.

Respons. Quot modis dicatur esse elemētum purum. Respondeo igitur, quòd elementum dici potest purū dupliciter, aut in qualitate, aut in substantia: in qualitate cum habeat eas solum qualitates, quas, & quales petit talis elementi natura: in substantia autem, cùm non est commixtum cum alia substantia: & hoc dupliciter, vel quia est extra mixtū, suāque habet solā formā, vel cum nō

est

est etiam cum alterius corporis partibus copulatum, quæ copulatio impropriè, est mixtio: vt cum grana frumenti cum milio copulantur.

Quot modis impurum. Totidem modis impurum esse contingit, aut in qualitate, aut in substantia, quia in mixto est, aut qa cũ alieno corpore cõfunditur.

1. Concl. De elemẽtorum varia puritate quo ad substãtia. Dico igitur primò, quòd elementa inueniuntur pure, id est, extra mixtum suam habentia formam substantialem. Hæc conclusio patet ex mixtis, quæ de nouo fiũt in regione aeris, quę ex elemẽtis fieri docet Aristot. Patet etiam ex aere, & aqua, quæ si mixta essẽt, aliquod animal nutrirẽt, quod falsum est, indigent enim cibo animalia in aquis, & aere degentia, &c.

Præterea cum talia sint in mixto virtualiter, & sint substantiæ, vanum est dicere, non posse per se subsistere.

2. Concl.

De puritate elemẽtorum quo ad qualitates. Dico secundò. Mihi est valde probabile, duo elementa, scilicet aerem, & aquã esse impura quoad suas qualitates, & quoad cum aliena substãtia copulationẽ. Quoad qualitates, quia & cæli influxu, & mutua actione aliorum qualitates integras nõn habent, secundum vllam sui partem, quia sunt

An aer & aqua sint pura elementa mobilia multum, nec pars vllo loco multum quiescit.

An in medio mari sit pura aqua. Et sic non probo, quod aliqui dicunt, in medio mari esse puram aquam quia mare suo motu omnes confundit partes, sursum deorsum que vertit. In substãtia verò, quia continuis vaporibus, & exhalationibus terræ confunduntur: non quòd mixtio fiat, sed confusio, sicut grana frumenti cum granis alterius confunduntur, tamen substantia grani integra manet. Sic dico de istis duobus elementis: particulæ tamen ipsorum cum integræ manent, & aliquando minores aliquando maiores prout maior, vel minor confusio fit, quæ nõ omni tempore eadem est.

An sit terra pura. Hoc idem dico de terra, quoad partes superiores: existimo enim propter ipsius immobilitatem, manere posse aliquas partes internas puras. De igne autem certum

An ignis sit purus. est: cum enim sit actiuissimus, non patitur alieni corporis commixtionem.

Ad ar. in oppositum. Nec argumentum quicquam concludit, nam qualitates habent certum intensionis terminum, nec possunt in infinitum intendi, & ille vapor aquę ex mixtione exhalationum, ac vaporum prouenit: partes enim terræ sunt semper ibi commixtæ, quod apparet, quia omnis aqua sedata feces ad inferiores dimittit partes.

Ad 6. principale dari ẽ elementũ ignis. Ad sextum de igne dico, vanum esse negare, ignem esse, cùm sit omnium philosophorum consensus, & rationes in oppositum nullius sunt momenti. Aliqui existimabant, aerem se diffundere vsque ad cælum: quos repræhendit Aristotel. 1. Metheor.

Et ꝑfectò, si reliquis qualitatib⁹

respondet vnum simplex corpus, debet etiam calori respõdere: erit ergo tale corpus ignis. Habebit ergo suum locum, & motũ propriũ: ergo ille locus, qui non est alius, nisi supremus, aut caret suo corpore naturali, aerq; ibi violentus est, aut oportet fateri, illic esse ignẽ.

2. Ratio. Præterea quia datur leuitas supra aeris leuitatem, vt in exhalatione, quæ superius ascendit: igitur est Sphæra propria talis leuitatis. Indicat etiam hoc motus flammæ sursum, & Cometæ, quæ illic fiunt: & exarsiones, quæ vix ab alio, quam ab igne fieri possunt.

Ad argumenta opposita. *1.* Nec argumenta opposita valent: primo, quia nõ est opus, quòd in quocunque elemento degãt animalia, quia cum omnia pascantur in terra, ignisq; sit longè distans, non oportuit illuc animalia tendere: sicut nec ad mediã aeris regionem tendunt.

2. Præterea non lucet ignis ob nimiam raritatẽ: vt enim docet Auerr. 4. cæli tex. 32. nõ lucet ignis, nisi opacetur subtili terreo.

Argumentum etiam illud dicẽtium, futura elementa infinitè intensa, si pura essent in substantia, nullum est: quia qualitas vt diximus, ex natura sua certum sibi petit intensionis gradum in materia quem naturaliter non potest transcendere: & sic manet huius quæstionis dilucidatio, ex qua patent ista, & an sit elementum, & quid sit, & quot, & an sint elementa pura, & quomodo.

QVAESTIO V.

An terra sit maximè sicca, Aqua maximè frigida, Aer maximè humidus, &c.

Quæstio ista est supra textum 23. vbi Arist. siccitatẽ primo terræ tribuit, aquę frigiditatẽ, aeri humiditatẽ, igni autem calorem, dubitatur ergo, an ista distributio sit bona: & videtur primò, quòd terra potius sit frigidissima, quod maximè distat a cælo, est frigidissimũ: at terra maximè distat à cælo, ergo est frigidissima: consequentia, & minor nota sunt: maior probatur, quia cęlum suo lumine, & motu est parens caloris vniuersi. *1. Argumentum*

Secundò terra, & ignis sunt elementa maximè opposita, & distãtia secundum locum, sed ignis est calidissimus, vt notum est, ergo terra habebit alterum contrariũ, vt sit frigidissima. 2.

Tertiò, frigiditas est effectiua grauitatis, & densitatis, sed terra est densissima & grauissima, ergo frigidissima: est enim argumentum ab effectibus. 3.

Preterea quartò, videtur, quod terra non esset siccissima: si enim sic se haberet tunc nullam haberet humiditatem: quod si hoc detur, esset discontinua, nam humidum continuat corpora, vt apparet: ipso enim resoluto, manent particulę discontinuę, vt videre est in cinere, & puluere & luto exsiccato, quod in pulueres resoluitur: at hoc de terra dicere videtur falsum: 4.

ergo

ergo non est in extremo sicca.

5. Præterea quintò de aqua, si esset ex se frigidissima, sequeretur quod ex se esset congelata, nimia enim frigiditas congelat: si esset autē cō gelata, iā esset glacies, & nō aqua.

6. Præterea sextò, si aqua esset magis frigida, quàm humida, sequitur, quod facilius exsiccaretur quàm calefieret, quia minus habet resistentiæ in humiditate: at oppositum videmus: facillimè enim calefit aqua.

7. Septimò de aere, qui non videtur humidissimus, quia exsiccat corpora, exsiecat .n. terrā madidā & pannos: at humidi nō est exsiccare: sed potius humectare.

8. Præterea octauo, quia magis humectat aqua, quàm aer, cùm illa madefaciat, & non aer, non ergo est humidissimus: sic enim humidior esset, quàm ipsa aqua.

9. Præterea nonò: aer versus partē, qua igni est attiguus, est calidus, & siccus, versus partem, qua cum terra, & aqua coniungitur, multas patitur mutationes, & inconstantias, videtur ergo quod in media regione magis seruet suam naturam: at illic est frigidissimus, quia fiunt grandines illic, & petræ ob nimiam frigiditatem, non ergo videtur humidus, & calidus.

10. Tandem decimò: aer citò frigesit, non ergo calidus videtur: aliter enim vtique resisteret, & non de facili mutaretur. Hæc sunt argumenta circa hanc rem facientia difficultatem.

Fuerunt autem tres sententię. Prima est Auicen. libro suo de cælo. cap. 16. qui terram frigidissimā existimat, quem sequitur Alb. Mag. in præsenti tracta. 1. cap. 12. & notat. quòd Aristoteles dum dixit, terrā esse magis siccam, aquā magis frigidam, non fecit comparationem vnius elementi ad alia, vt esset sensus, aqua est frigida super alia elementa, & aer humidus super alia, sed fecit comparationē duarū qualitatum ad suum elemētum, vt sit sensus, aquæ naturæ magis proxima est frigiditas, quàm humiditas, & terræ siccitas: cum hoc tamen stat, quod frigiditas terræ vincat frigiditatem aquæ. *1. Senten. Auic.*

Altera sententia est Senecæ. lib. 2. quæst. natura. cap. 10. qui aerem frigidū esse, existimat, & obscurū. *2. Senten. Senicæ.*

Tertia sententia videtur Galeni, qui aquam humidissimam fatetur, non aerem: dicit enim in lib. 1. Pharmacorum, aliud primum humidum præter aquam fateri, videtur valde vanum: & lib. 1. de complexionibus, summum humidum dicit aquam. *3. tribuitur Gal.*

Vt autem, quid in hoc sit sentiendum, notum fiat, sit prima cōclusio. Terra est omnium elementorum maximè sicca. Explicatur: terra, si secundum se consideretur, & secundum qualitates, quas natura ipsius postulat, illa est in fine siccitatis: non enim loquimur de elementis, nisi vt secundum naturam considerantur, in rebus enim valdè impura inueniuntur. *1. Cōclu. terra est maximè sicca.*

Hæc con clu. est communis. Hæc conclusio cõmunis est philosophorum,& medicorũ: & probatur primo à Conciliatore differen. 12. vbi ipse à priori, vt existimat, multas rationes adducit, sed illæ ad hanc vnam reduci possunt, quæ ex debita elementorum dispositione sumitur. Cùm enim igni datus sit calor, qui est prima actiuarum qualitatum, debuit in secundo ordine sumi prima pasiuarum, scilicet humiditas in aere, tertio loco altera actiuarum scilicet frigiditas in aqua,& quarto siccitas: est igitur terra sicca. Tenet autem ista dispositio ex perfectione numeri ternarij: actiuę enim, & pasiuæ sibi mutuò respondent tertio loco.

2. Probatur secundo: qualitas formalior, & actiuior debetur elemento formaliori, & actiuiori, scilicet calor igni, ergo elemento materialiori debetur qualitas materialior, & minus actiua: sed terra, vt constat, est elementũ materialius,& siccitas inter qualitates minimè actiua, est igitur terræ danda siccitas.

3. Tertium argumentum sumitur ex fine, & est bonum. Terra fuit in vsum animalium: debuit ergo esse accommodata ipsorum naturæ: sed frigiditas est aduersissima vitæ animalium: tum quia vita in calore consistit: tum etiam quia nimia frigiditas est parens multorum venenorum, vt apparet in opio, & mandragora, quæ sunt nociua valdè venena terris frigidissimis producta: ergo terra profectò ex se non est frigidissima.

Dices, hoc argumento, nec aqua esset frigidissima propter pisces in ea degentes. Respondeo (estque notatu dignum) quod qualitates actiuæ habent maiorem actiuitatem, cum iunguntur cum siccitate, quàm cum humiditate: vt calor magis agit cum siccitate coniunctus: similiter frigiditas: vndè siccitas lima dicitur qualitatum actiuarum quasi exacuans ipsarum actiuitates, vt benè dicit Concil. differ. 12. & Caietanus Thien. tract. de reactione & Marsil. 1. gene. *Obiectio. Solutio. Nota. Siccitas est lima caloris.*

Et hoc ipsa experientia ostendit: humiditas enim actiuitates retundit, quamuis aliqui calculatores hoc negent, non potentes intelligere, quo modo id fiat, tamen id certum est, quamuis alibi modus explicabitur. *Experientia.*

Dico igitur, quod frigiditas in aqua ratione humiditatis coniunctæ retunditur, vt quamuis sit summa, non ita operetur, ob id aptior est animalibus, quam si esset in terra, quæ sicca est, & tunc maximè acueretur: & hoc est argumentum etiam, quòd terra non sit frigidissima.

Quarto probatur ex effectibus: animalia enim terrestria sunt calidiora multò aquatilibus: illa enim sanguinem habent, hæc ipso carent, ergo terra non est frigidissima. 4.

Præ

Præterea quinto experientia, qualis potest haberi, fauet: terra enim minus infrigidat, quã aqua, cum ob suam densitatem multò magis deberet frigefacere, sicut & calefactã videmus plus calefacere.

Accedat his, quòd in Scriptura sancta legitur in Geñ. quòd vocauit Deus terram aridam: vbi D. Basili. 1. Exameron explicat, terræ esse siccitatem.

2. Concl. Secunda conclusio. Aer est humidissimum omnium elemẽtum. *Aer maxime est humidus.* Explicatur primo: aduertendum, quòd sicut calidius dupliciter dicitur aliquid, vt colligitur ab Aristot. 2. de partibus. cap. 2. *Nota 1.* vno modo, quia intensiorem habet calorem, sicut flamma calidior est ferro, nondum facto igne: altero modo, calidius ab actione, quia magis calefacit, & comburit, potestque esse (vt ibi dicitur) ꝙ minus calidum modò priori sit calidius, modò posteriori, vt notum est in flamma, & ferro candenti. *Esse humidius altero intelligitur dupliciter sicut & calidius.* *Nota 2.* Ita etiã humidius dupliciter dicitur: vno modo, quia intensiorem habet in se humiditatem inhærentem: alio modo, quod magis humectat, quãuis minus sit intensum.

Quomodo sit intelligenda concl. Conclusio igitur sic est intelligenda, quòd aer est humidissimus intensiuè, nõ tamen in humectando, sic enim aqua est humidior: non enim vt diximus in lib. 1. actiuitas maior sequitur semper intensionem. Hanc declarationem tetigit Auerr. 1. p. cant. tract. 1. com. 15. vbi dicit, aerem humidiorem aqua: & 2. colliget. capi. 2. tamen subdidit, quòd aqua potentior est in humectando.

Nota 3. Ex hac cõclusionis intelligentia solui possent argumenta opposita, & contraria opin. cõciliari. Et per hanc doctrinam solui possunt omnes apparentiæ probãtes aquam esse humidiorem: imò glosát Galenus: attendit enim humidum in humectando, & iuxta actionem suam: nam medici, vt dicit Auerroes. 2. animæ, com. 105. mensurant iuxta sensum, & actiones accidentia, & sic aqua est humidior, quia ipsius humidum est grossum, & densum, at aeris humidum tenue, & subtile est: ita igitur intelligi debet conclusio.

Probatur primò argumẽto Concil. differ. 12. Quodque elementum debet habere qualitatem in summo aliquam, igitur & aer, ista non erit, calor nec frigiditas, nec siccitas, erit ergò humiditas. Probatur, quòd non calor, quia iste est ignis. Non etiam frigiditas, quia iam duo contraria summa in tẽsissima, & maximè actiua simul essent, quod non debuit: aut enim se mutuò destruerent, aut non possent esse, nisi mixta. Non etiam siccitas, quia cùm hæc sit lima caloris, exacueretur calor ita, vt temperies auferretur ab vniuerso. Debuit ergo esse humiditas, quæ humiditas vim caloris hebetaret. 1.

Secũdo probatur ex effectibus, quæ enim sunt humida dominio aeris sunt humidiora aqua, vt patet de oleo, & alijs vnctuosis, igitur aer ex se humidior est. 2.

Tertio ex definitione Aristot. 3.

Humidum est, quod facile termi natur alieno termino: at aer multò facilius, quã aqua terminatur: ergo est humidior.

4. Præterea quarto, quia aer debet esse maximè receptiuus: est enim medium sensuũ, est medium actio num, & passionũ, debet ergo esse humidissimum: hanc enim facilem receptionem facit humor, tale aũt humidum debet esse calidum, non enim coniungitur cum frigido, quia iam esset aqua ferè.

3. concl. Ignis est calidus in summo, et aqua frigidam summo. Probatur.

Tertia conclusio. Ignis est summè calidus, aqua autẽ frigida: Intellige semper intensiuè.

Hoc clarè sequitur ex dictis. Ignis enim debet esse vel summè calidus, vel summè frigidus, quia alias duas iam vsurparunt alia elementa, sed experientia docet non esse frigidum: erit ergo summè calidus. Superest sola frigiditas, & hæc est aquę, & sic constat, bonam esse Aristot. distributionem qualitatum in elementa, quã sequuntur philosophi, & medici, vt habet Concilia. differ. 13. Superest ad argumenta respondere.

Ad. 1. 1. solutio.

Ad primum respondet AEgidius supra textũ. 23. quòd duplex est frigiditas, sicut & calor: est enim calor elementaris, qui destru ctiuus est, ab ipsoq; prouenit elemento, est calor cæli viuificus, qui in his inferioribus à cælo prouenit, ita est duplex frigiditas, & elementaris, & cœlestis, dicit, quòd terra frigiditate cælesti est frigidissima: & hoc probat argumentum, frigiditate verò elementari ipsa aqua est frigidissima.

Hãc dist. aliqui rejciunt.

Hanc distinctionem non recipiunt aliqui, inter quos est Conciliator differ. 12. & si intelligatur, vt sonat, non est recipienda: videtur enim dicere, quod frigiditas cælestis est qualitas producta ab ipso cælo in terra: at verò falsum iam esset, quod sit maior in terra, quia maximè distat, immo ob id debet esse minor, quia agentia minus agunt in remotiora.

Defenditur aliquo mõ illa solutio.

Sed profectò si rectius considere tur Aegidius, aliud intendit dicere: vocat enim frigiditatem cælestem, non quòd producta sit à cęlo, sed quòd relicta sit à cęlo, nõ tantum calefaciente propter maiorem distantiam: vt terrã esse frigidissimã hoc modo, non sit aliud, quàm terram non ita calefieri à cælo ob distantiam: exemplum enim ipsius de calore fuit in causa, vt nõ intelligeretur ipsius mẽs, quam esse hanc ipsius verba indicant, si legas attentè.

Aliter tamen soluit argumentũ Alber. Saxo. q. 4. Notat has qualitates quatuor esse in duplici differentia: quasdam actuales, quasdã virtuales: itaque est duplex calor, actualis, & virtualis: duplex frigiditas, similiter & aliæ. Vocat actuales, quas tactu percipimus, & quas communiter qualitates vocamus. Vocat virtuales, quæ tactu non percipiuntur, tamen productiuæ sunt aliarũ, potestq; esse calor virtualis cũ frigiditate actuali, 2. Solutio

Nota de qualitatib9 virtualibus.

vt patet in vino, & pipere, & alijs.

Dicitur igitur quòd vtræque insunt elementis, sed magis virtuales, quæ non separantur ab ipsis, & de his dicit Arist. locutum esse, cũ singulas tribueret singulis elementis, & sic soluit argumentum, quòd terra est quidem frigidissima frigiditate actuali, aqua verò frigiditate virtuali.

Reijcitur ista solu. Istæ qualitates virtuales, quamuis in mixtis verè sint, vt alibi diximus, tamen multiplicare ipsas in elementis videtur valde superfluum: nam per has qualitates virtuales vel intelligit formas substãtiales, & hoc omnes confitentur esse in elementis substantiales formas præter qualitates vel intelligit alias qualitates distinctas, & iam hæ superfluæ sunt, cum per actuales fiat quodcunq; per has fit: & manifestè est hoc contra Arist. nam si de virtualibus loqueretur, non sumeret numerum earum penes tactum, cũ virtuales tactu nequeant dignosci.

3. Solutio ad argu. Dico igitur ad argumentum: quod solum probat, terram minus calefieri à sole, non tamen quòd sit frigidissima. Debes enim scire, quod istæ qualitates non sunt in elementis à cælo impressę, sed proprias formas, & naturas cõsequuntur, ob id terra est siccissima, quia siccitas naturam propriam ipsius sequitur, sicut frigiditas aquam: quod aduertens Auicenna. 9. Metaphysicor. capit. 5. mutauit suam sententiam.

Ad. 2. Ad secundum diço, quòd potius facit pro nostra sententia: nã cum ignis, & terra maximè distent, debuerunt sortiri qualitates maximè distantes, hæ sunt calor, & siccitas: calor enim est prima actiuarum, siccitas verò vltima passiuarum: & hoc factum est, quia terra, & ignis distant & medium habent, ob id habent qualitates, inter quas aliæ mediæ sumi possint, scilicet humiditas, & frigiditas: & hoc nota.

Ad. 3. *1. Solutio Not qualitates primas non facere in elementis q̃ faciunt in mixtis.* Ad tertium aduerte, quòd hæ qualitates primæ non faciunt in elementis, quæ faciunt in mixtis. Vnde calor & siccitas in mixtis discontinuant, quia humidum absorbent, at in elemento non. Ignis enim continuitatem habet. Similiter dici potest, quòd frigiditas grauitatis est causa in mixtis, sed non in elemento.

2. Solutio Dico tamen, quòd quamuis admitto frigiditatẽ esse causam densitatis, & grauitatis terræ, non tamen est totalis causa, sed simul cũ forma substantiali terræ, cui natiua est illa dẽsitas, & grauitas: non enim est sicut in mixtis, quibus non est secũdum naturam formæ: idcirco quamuis frigiditas non sit maxima, densitas, & grauitas possunt esse maximæ.

Ad. 4. Ad quartum ex nunc dictis patet solutio: non enim siccitas discontinuitatis est causa, nisi in mixtis, quorum partes humore continuabantur, quo resoluto manet discontinuitas.

Ad 5. *not. aquã puram nõ posse esse cõgelatã.* Ad quintum dico, quod aqua, si esset pura, quamuis frigidissima existeret, non esset cõgelata, quia frigiditas congelat non aquam puram, nisi mixtam cum subtili exhalatiõe terrea, quod dicit Auerr. 4. cæli. com. 32. Dicit enim quòd ignis non lucet nisi mixtus cũ subtili terreo, sicut nec aqua congelatur, nisi mixta cum terreo. Cuius signum est, quod aqua calefacta citius congelatur, quã frigida, quia calor excitauit terreas exhalationes: similiter aquę dulces, ob hoc, congelantur ob mixtionem, quã habent cum subtili terreo.

Ad. 6. Ad sextum Respondeo, quòd aqua licet citò calefiat, tamen nõ amittit omnem frigiditatem, nisi simul cum forma, quòd si maneret cum humiditate sola absque frigiditate, tunc probaretur intentum: sed non ita fit.

Quòd si dicas, quare, citius calefit? Respon. quòd id prouenit ex maiori actiuitãte caloris ad calefaciẽdũ, quã siccitatis ad exsiccãdũ.

Ad. 7. Ad septimũ dico, ꝙ aer exsiccat frigiditate, quã accidentaliter habet, nõ. n. p se exsiccat, vt notũ est.

Ad. 8. Ad octauum patet solutio ex secũda cõclusione: non enim negamus, aquã potẽtiorẽ esse in humectando, id tamen nõ arguit ipsius humiditatem esse intensiorem.

Ad 9. Ad nonum dico, quòd media regio aeris est valde frigida per accidens: causa autem huius frigiditatis sunt vapores frigidi & humidi, & exhalationes frigidæ & siccæ, quæ vi caloris ascendunt.

Concurrit autem antiperistasis ratione reflectionis radiorũ Solis, qui calefaciunt infimam regionẽ: reflexio enim calefacit multum, vt apparet in his, qui ad Solem sedent propè murum, qui multum calefiunt: similiter in vallibus mõtium, ob hoc viget calor magis, quàm in sumitate: tali igitur reflexione fit antiperistasis ad partes superiores medias aeris: nã ex altera parte ignis etiam est, fitque illa regio frigidissima. *Nota. 1. de media regione aeris.*

Et cum magis viget reflexio, scilicet æstate, tũc magis est frigida, quod indicant petræ, & grãdines, quæ æstate fiunt, ob nimiũ, & magnum frigus, quàm hyeme. *Nota. 2.*

Frigiditas tamen hæc accidentalis est: & forsan id voluit Seneca, dum dixit aerem esse frigidum. *Nota. 3.*

Ad decimum patet solutio: aer enim ob tenuitatem, ac raritatem facile passibilis est ab alijs extrinsecis, id tamen non impedit illum secundum naturam suam tales habere qualitates proprias. Satis de quæstione ista. *Ad. 10.*

QVAESTIO VI.

An elementa habeant vtramque qualitatem in summo?

Singula elementa in sua naturali dispositione constituta binas habere qualitates, certum est: an verò vtrãque in summo gradu & æquè intensam habeant, dubium est: videlicet, An ignis sit tam siccus, quàm calidus, & aer tã calidus, quam humidus: & sic de rel iquis.

reliquis elemẽtis: non enim in hoc omnes philosophi conueniũt, sed in tres diuisi sunt sententias.

1. Sentẽ. Est enim quædam sentẽtia quorundam Neotericorum inter quos sunt Achillinus lib. 3. de elementis, & Niphus in præsenti, qui affirmant elementa habere vtramque qualitatem in summo gradu sequentes Auerroem. 3. cœli. commen. 67. vbi dicit, ignem esse calidum, & siccum in summo. Ratio autem horum potissima est: quia si in elemento vna qualitas maneret extra summum, esset remissa: at non potest esse remissa nisi admixtione suæ contrariæ: tres igitur qualitates inessent vni elemẽto, vt igni calor, siccitas remissa, & humiditas remittẽs: hoc aũt videtur cõtra elementi puri naturam.

Ratio primæ sententiæ.

Altera sententia est aliorũ, & cõmunis, q̃ in elemẽto vna sit remissa qualitas, idest, nõ in summo gradu: tamen isti diuisi sunt: quidam enim dicunt manere remissam absque mixtione contrarij: & hoc sequitur Albert. Saxon. q. 2. & alij: fuitque Alex. 1. Meteor. Com. 13.

2. Sententia.

Ratio 2. sententiæ. Persuadẽt sibi hoc ex vna parte, quia Aris. tex. 23. vnã qualitatẽ tribuit cuique elemẽto magis, quàm alteram: ex altera verò parte, quia vnum elementum tantum duas habet qualitates: non ergo illa mixtionem habet cum contraria.

Tertia sẽtentia. Tertia sentẽtia est Marsilij. q. 6. &, 4. & Iacobi Forliuii tract. de intensione, parte 2. & Buridani, ac Nominalium cõmunis, quòd elementa habent in sua dispositione naturali vnam qualitatem in summo, alteram extra summum, tamẽ est mixta cum contraria, à qua remittitur, itaque qualitas minus intensa tantum habet de contraria, quantum deest illi vsque ad suum summum gradum: vt si siccitas in igne est vt quinque, habet humiditatem vt tria: supposito, q̃ summa latitudo siccitatis sit vt octo.

Nota. 1. Dicunt tamen, quòd talis qualitas remissa semper est plus intensa, quàm medietas, vt ignis habet de siccitate plus medietate.

Nota. 2. Secũdum 3 sententiam cuique elemento insunt tres qualitates. Ex quo colligitur secũdũ hãc opinionẽ, q̃ cuiq; elemẽto tres insunt qualitates: vna summè intẽsa, altera minus intensa: altera remissa, remittensque minus intensa.

Rationes huius opinionis ab ipsis non aliæ adducuntur, quã hæ: Contrarium nõ remittitur, nisi ex mixtione contrarij, sed in elementis sunt cõtraria remissa, ergo sunt etiam contraria remittentia: maior potest probari ex Aristotel. 5. Physicor. text. 19 & 2. cœli. text. 37. vbi id docet.

1. Ratio.

2. Ratio. Sit secundum argumentum, quo probo, quòd si vna est minus intẽsa, quòd ibi sit contraria: Aliter enim sequeretur, quòd alteratio esset in instanti, quod est impossibile in alterationibus secundum primas qualitates: sequela probatur: sit ignis siccus vt sex, applicetur ei siccũ vt octo, tũc ignis poterit exsiccari ab illo, cũ sit minus siccus: probo aũt q̃d alteretur in instãti:

ibi nulla est resistentia in igne, vt exsiccetur, ergo exsiccabitur in instanti. Consequentia videtur nota: vbi enim nulla resistentia est, ibi motus in instanti est, vt patet in productione luminis. Antecedens probatur; quia nulla est ibi contraria humiditas resistens, resistentia autem est à contrario.

3. *Ratio.* Tertium argumentum est. Sequeretur, quòd maneret elementũ cũ vna sola qualitate ex his, quas ex se habet, vel quòd introduceretur forma elemẽti absque summo gradu suæ propriæ qualitatis, quorum vtrumque est imposibile. Sequela ostẽditur: sit ignis calidus in summo, & siccus vt sex, cui applicetur fortior aer, qui secũdum suam naturam est humidus vt octo, agatque in ignem: constat, cum aer introduxerit sex gradus suæ humiditatis, quòd nulla erit siccitas in igne: peto tunc, in illo instanti, vel est forma ignis, vel nõ: si primum, ergo iam manet ignis absque sua prorsus siccitate: si verò non, erit forma aeris, & non cum summa humiditate, quod fieri non potest.

4. Est quartum argumentum: sequeretur, quòd qualitas summa vnius elementi maneret in illo, qđ est imposibile: & sequela probatur: sit aer conuertens ignem in se, tũc per solam humiditatem aget, non enim per calorem, quia remissior est: nec per frigiditatem, quia supponitur non habere: si ergo per solam humiditatem agit, ergo per solam destructionem siccitatis ignis conuerteretur in aerem, maneret ergo calor in summo, quia non est causa remittens illum, humiditas enim non agit in calorem. Hęc sunt argumenta pro hac sentẽtia.

Nota. Pro huius dilucidatione pono aliquot conclusiones. (Aduerte autem, quòd est sermo de elementis in sua natura consideratis, & de qualitatibus, quas singula secundùm propriam naturam postulant: nam modò non dubium est, plures qualitates, vel alias inesse elementis, quàm postulet ipsorum natura.

1. conclu. Vna est qualitas, quæ primò & immediatè fluit à quolibet elemento. Prima conclusio. Vna est qualitas, quæ primò, & immediatè fluit à quolibet elemento. Explico: singulis elementis multas inesse qualitates non dubium est, vt igni calor, siccitas, raritas, leuitas insunt: at vna est, quę immediatè profluit ab ipsa elementi forma: similiter in alijs.

Ratio. Hæc conclusio est omnium cõmunis, & probatur vnica ratione. Ab vnica natura simplici nõ fluũt multę pasiones immediatè, & primò; sed vna per aliam: at huiusmodi qualitates sunt pasiones elemẽtorum, ergo vna fluit ab vno immediatè. Ratio autem maioris est, quia ab vno, vt vno, non procedũt immediatè & primariò plura: hoc tamen multo magis constabit in Metaphysicis.

2. conclu. Probabilius est in vtráque qualitatẽ esse in summo. Secunda conclusio: Multo probabilius est, in elementis manere vnam ex duabus qualitatem minus intẽsam. Hæc sentẽtia est Auer. 4.

1. Ratio.

Me-

Metheor.commen.10.vbi hoc dicit, existimatque esse mentem Aristotel.illic, sed non est. Probat Auerr. quia aliter non posset esse mixtio: si.n. oẽs essent in summo, vtique æquè agerent cõtraria, nullaque esset ibi actio, vbi nec minimus datur excessus. Præterea est sentẽtia Arist.pręsenti tex.23.vbi vnam qualitatem magis, quam alteram dicit inesse elemento.

2. ratio.

3. Ratio. Preterea quia aer esset calidissimus & sic non esset ex se temperatum medium animalibus: nec ad respirationem aptum. Quod si dicas, quòd humidum refrãgeret, nõ videtur valere, quia aer est dẽsior igne: & sic multum adhuc calefaceret ex parte densitatis.

3. conclu. Qualitas remissa in elemento non est per admixtionem contrarij. Tertia conclusio. Qualitas remissa in elemento non habet mixtionẽ cõtrariæ qualitatis. Hãc reputo multo probabiliorem, quæ quidẽ est expressa Alex.1.Metheor.cõmen.13. vbi id docet discurrẽs per omnia quatuor elementa: & est locus notandus. Est etiam sententia Fernelij lib.2. Physiol. cap.4.

1. ratio. Et prima ratio est Alexandri: si elementa haberẽt qualitates tres, non essent simplicia, & pura corpora ex natura sua, hoc autẽ falsum est: sequela probatur: quia habent singula mixtionem contrariarum qualitatum: scilicet siccitatem cũ humiditate habet ignis, reliquaque huiusmodi: hoc autem manifestam impuritatem, & mixtionem dicit: habere enim duas non contrarias qualitates, nulla est impuritas, nulla est mixtio: at contrarias simul habere, mixtio est, ac oporteret, alia elementa simpliciora constituere, nempe quæ contrarias simul qualitates non haberent.

2. ratio. Secunda ratio est nostra. Sumo illam humiditatem in igne coniunctam cum siccitate: peto, vel est secundum naturam ignis, vel non: si non est, iam accidentalis, & sic nõ inest igni secundum naturam: si verò secundum naturam: ergo vni formæ simplicissimè ignis duo contraria insunt, scilicet siccitas, & humiditas per se, quod est absonum, & impossibile: quomodo enim vna simplex forma per se habet duo cõtraria, & ex natura sua. Fateor hoc argumentum mihi facere multam vim, vt existimem minus probabilem sententiam Marsilij: & illam aliam quoque quæ vtrasque ponit in summo. At nos media incessimus via cum Alexandro.

3. ratio. Tertia ratio est. Quia omnia elementa essent symbola, quod aperte est contra Aristote. sequela patet: si enim in igne est humiditas, quamuis non tanta, quanta siccitas, iam in humiditate symbolũ habebit cum aqua, in calore cum aere, in siccitate cum terra: idemq; erit de alijs elementis.

4. ratio. Quarta ratio: quia iam non per combinationes qualitatum colligeretur numerus elementorum, cum insint singulis, nec per qualitates, immo non posset probari, quatuor

quatuor esse elementa: Nam si dicas summum calorem multum siccum, paruum humidum facere ignem: dicam, quod summum calorem multum humidum, & paruũ siccum, facere oportet alterum elementum, quod non est vnum ex alijs: & sic faciam multas possibiles combinationes, per quas numerus elementorum incertus præstabitur. Sed hæc quarta ratio parum conuincit: nam etiam idem sequetur si non habeat ad mixtum contrariam: nam oportet assignare vnum elementum calidum in summo & humidum multũ quod non est, & ita in alijs combinationibus imo hæc ratio videtur non parua contra hanc opinionem, sed respõdendum esset vni soli elemento in primo vnam qualitatem tribuendam & non vnam in summo multis elementis: cum autem constet eam esse calorem in igne (nil enim est igne calidius) ideo nõ erit summa in altero, & sic de cæteris dicẽdum. Oportebit igitur argumentis pro ipsa factis respondere.

Ad. 1. 1. solut. Ad primum dico primo, quod nõ omnis qualitas suscipit magis, & minus ad mixtione contrarij: lumen enim, & habitus animæ suscipiunt magis vel minus, & nõ mixtione contrarij: & hæc ostendit suscipere magis, & minus non consistere in mixtione contrarij: cum absque tali mixtione detur magis, & minus.

2. solut. Nõ omnis remissio est per admixtionem contrarij habeat cõtrariũ. Notanda. Dico ex hoc secundo, quòd nõ omnis qualitas habens cõtrarium est minus intensa ex mixtione cũ contrario. Ideo aduertendum, quod qualitates hæ aliter ad mixta, aliter ad elementa comparantur: In elementis quidem sunt, vt in subiectis, & vt in principijs: in subiectis, quia illis insunt, in principijs, quia ab illis fluunt, & secundum ipsorum naturas sunt: At in mixtis sunt, vt in subiectis.

Qualitas in elementis suscipit dupliciter magis & minus. Qualitas ergo in elemento suscipit magis & minus dupliciter: vno modo vt in eo est, vt in subiecto, & hoc fit per mixtionẽ contrarij: vt cum remittitur calor ignis ab extrinseco: altero modo 1. vt à principio: & sic non intenditur per contrarium: nam ab vno 2. elemento non fluunt contraria, sed est remissa secũdum naturam formæ, vnde fluit. V. g. sicut Lumen remissum est secundum luminosi vim & naturã vt lucernæ, ignis astrorum, & solis, ita siccitas in igne talis est, & tanta, quia ab hac forma prouenit, sic in alijs. At in mixtis id fit per cõtrariũ, quia non fluunt à forma mixti: nec cõtra hoc est textus Arist. Solum enim dicit, quod suscipere magis vel minus est per contrarium: loquitur autem de ipso motu, & qualitate, quę per motum suscipit magis vel minus: at qualitates hæ circa motum sunt remissæ in elementis iuxta ipsorum naturas, & hęc solutio est valde notanda. *Reijcitur obiectio. ex tex. 14*

Ad. 2. Ad secundum negatur, motum, seu alterationem futuram in instãti: est enim resistentia intrinseca,

ex

ex se enim tota latitudo qualitatis induci nõ potest etiã nullo existẽte cõtrario, vt alibi diximus & ipse Marsili⁹ in pręsenti cõcedit.

Ad 3. Ad tertium dico, quod nõ manebit in aere summus calor, sed remittetur ab ipso humido nõ per se, sed per accidens: & consequenter ex eo, quod destruit totam ignis siccitatẽ, à qua summus calor dependet, corrumpetur igitur tantum, caloris, quantum cũ humido esse nõ potest sub forma aeris, non tamẽ vlla ibi per se erit frigiditas.

Ad 4. Ad quartum dico, quod non prius expelletur tota siccitas ignis, quin simul tota humiditas introducatur: nec est verum, quod sex gradus siccitatis expellentur à sex humiditatis; Oportet enim plus humiditatis introducere, quã expellatur siccitatis.

Nota. Scias enim quòd non quicunq; gradus formæ est in compossibilis cum quocunq; gradu, nam calor vt septem potest esse cum frigiditate, vt vno, vnde cum illa siccitate ignis, vel cum saltem quinq; gradibus illius possunt esse duo vel tres humiditatis: & sic non statim primus gradus humiditatis expellet vnum siccitatis: sed multò minus, donec sit tanta siccitas, quanta humiditas, scilicet vtraq; in medietate: & tunc vnus gradus alterum expellet, vt bene dicit Albert. Sax. q. 5. & sic in fine erit humiditas vt octo, & aeris forma. Omnia probabiliter tantũ dicta sint. Non enim carẽt probabilitate illę alię opiniones superi⁹ positæ, quæ vel vtrasque qualitates, in summo, vel admixto contrario in qualitate altera prope summo in elementis, concedunt.

QVAESTIO VII.

An qualitates elementorum symbola sint eiusdem speciei.

Sensus quæstio nis. QValitates symbolas vocamus eas, in quibus duo elemẽta inter se cõueniunt, vt calor igni, & aeri frigiditas aquæ, & terræ symbola sunt: similiter siccitas terrę, & igni, humiditas aquę, & aeri. Dubium igitur est, an tales differant specie, nempe an calor ignis, & aeris sit eiusdem speciei, nec ne: similiter humiditas aeris, & aquę, & reliquę.

1. Arg. Videtur autem, quòd hę specie differant. Primò, calor ignis non compatitur secum summam humiditatem: at calor aeris compatitur, ergo hi duo calores specie differũt. Consequẽtia probatur, quia vnus calor opponitur illi humiditati, & non alter, quòd si vnius essent speciei, eidem opponerentur.

2. Secundò, humiditas aeris fouet ignem, vt apparet in oleo, in quo aer dominatur at humiditas aquæ extinguit, vt notum est, ergo differunt specie: alias profectò nõ haberent effectum tam diuersum.

Nec valet dicere, quòd humiditas aquæ extinguit propter fri-

giditatem, quæ cum aqua est coniuncta. Nam aqua vehementer calefacta ignem extinguit, & non aer frigefactus.

3. Tertiò, siccitas terræ est cum frigiditate, grauitate summa, ac densitate: at in igne est cum summo calore, raritate, & leuitate: ergo specie differunt: aliter enim quomodo qualitates vnius speciei tantam patiuntur diuersitatem.

4. Quartò grauitates aquæ & terræ, leuitates ignis, & aeris specie differunt, vt supra diximus: ergo & frigiditates terræ & aquæ, atq; calores ignis, & aeris. Nam ex his procedunt reliquæ qualitates.

5. Quintò, si humiditas aquæ est eiusdem speciei cum humiditate aeris, superfluit vna ex his: similiter calor ignis vel aeris, & sat erũt duo elementa contraria, in quibus qualitates quatuor inueniri possunt: non ergo necessaria sunt quatuor elementa ad mixtum.

6. Sextò, quoties subiecta differũt specie, passiones etiam specie differunt, at calor aeris & calor ignis sunt ipsorum passiones, ergo differunt specie, sicut ipsa: idem dico de alijs duabus.

7. Septimò, in mixtis calores specie differunt, ergo in elementis etiam. Antecedens patet de calore naturali, & febrili, qui specie differunt: cũ calor naturalis nutriat, augeat, conseruet subiectum, opposita verò facit calor alter. Hæc sunt præcipua argumenta in hac parte: circa quam tres existũt philosophorum sententiæ.

Prima Alber. Sax. q. 5. qui distinguit in elementis, vt superius diximus, duplices qualitates, virtuales, & actuales: virtuales specie differre existimat, vt calor ignis virtualis, & calor aeris similiter virtualis specie differũt: at actuales eiusdẽ speciei esse existimat. 1 Senten.

Alia est quorundam opinio, quod specie differant ipsæ actuales, nec oporteat ponere virtuales. 2.

Tertia est Marsilij. q. 4. quòd sint actuales in elementis solũ, & symbolæ sint eiusdem speciei solo numero differentes. 3.

1. Cõclu Pro determinatione huius difficultatis sit prima conclusio. Præter ea actuales qualitates in elemẽtis non oportet alias virtuales pònere ad eosdem effectus producendos, dico in elementis, quia in mixtis non negamus, huiusmodi esse qualitates.

Ratio vnica. Hanc conclusionem vnica hac ratione probo: quia præter formas substantiales elemẽtorum, & qualitates actuales superfluæ sunt illæ virtuales: Quòd enim calor virtualis ignis potest facere, potest etiam forma ignis per calorem actualem: & idem in alijs: nõ ergo oportet absque necessitate multiplicare tot qualitates.

2. Concl. Secunda conclusio. Qualitates elementorum symbolæ sunt eiusdem speciei. Hanc conclusionem reputo verissimam.

1. Ratio Probatur primò, quia si specie dif-

differunt, ergo sunt octo qualitates primæ, quod absurdum videtur; sicut vlterius in mixto octo qualitates, quod est superfluum: non poterit etiam constare elemẽtorum numerus, quod est in Philosophia absonum.

ex eripli ci incom modo.

2. Præterea secũdo sequitur, quòd nullum esset elementum symbolum, quod est expresse contra Arist. Sequela nota est: nam ignis & aer cum calores specie differentes habeant, nõ communicabunt, magis in calore, quam in siccitate: prę sertim cum calor vnus destruat alterum, vt elementa mutentur inuicem.

3. Præterea tertio sequitur, quod vni qualitatis speciei duo specie differentes cõtrariantur, quod falsum est: Nam vnum tantum vni opponi est commune Philosophorum dictum. Sequela patet: sumo aerem, & aquam, hæc mutuò se destruũt, ergo calor aeris contrariatur frigiditati aquæ: vlterius sumo ignem, & eandem aquam cum mutuò se corrumpant, calor ignis contrariabitur frigiditati aquæ: ergo duo calores specie differentes vni specie frigiditati contrarij sunt: quod falsum est.

4. Præterea quartò sequitur, quòd ex aqua non posset ignis facere aerem, quod est contra Arist. tex. 27. & contra sensum: probatur sequela: ignis agẽs in aquam, vel reseruat humidum aquæ, vel corrũpit: si idem in aere manet, ergo iã humiditas aeris est eiusdem speciei cum aqua: si verò non, sed aliud humidum specie distinctum inducitur, à quo producitur hoc, non enim ab igne cum sit calidus, & siccus: non ab aqua, cum non sit, & quamuis esset nõ haberet, quo illud produceret: cùm igitur non sit causa producens, manebit idem. Et hoc argumentum concludit contra istam opinionem. Idem potest fieri argumentum de terra, & aere ad producendam aquam.

Prœterea quinto, quia frigiditas terræ intendit aquæ frigiditatem, & è contra, vt apparet in manu parum frigefacta à terra, & postea immissa in aquam: manus enim frigiditas intẽditur, ergo illæ sunt eiusdem speciei cum producant effectum vnius speciei. 5.

Ad primum igitur argumentum respondetur, negando consequentiam: non enim calor ignis differt specie à calore aeris, quamuis nõ possit esse cum summo humido. Id enim est propter intensionem maiorem, vel minorem, non tamen ob differentiam specificam, sicut calor, vt sex nõ potest esse cum frigiditate vt quinq;, at calor vt tria potest: non tamen ob id colligitur, calorem vt quinque, & calorem vt tria specie differre. *Ad. 1. 1. Solu.*

Deinde respondeo, quod summus calor esse potest cum humiditate in aere non naturaliter, sed tamen violenter, imò secundum illam aliam opinionem, quæ ponit vtrasque

que in summo, in elementis, etiam naturaliter esse potest cum aeris humiditate.

Ad.2. Ad secundum dico, quod ignis est apud nos existens non est elementum purum, sed mixtas habet qualitates: fit enim ex terrea exhalatione cũ aere commixto, extinguitur autem per suffocationē: sic enim fit flamma, extrahitur autem ad partes exteriores à corpore talis exhalatio vaporosa, & accenditur: cum autem occludūtur viæ, per quas extrahitur, flamma extinguitur, & sic flatus vehemēter extinguit ignem, quia diuertit, & reprimit talem vaporē, quo ablato, flamma aufertur: at moderatus accendit, quia excitat illum dico igitur, quòd aqua extinguit hoc modo per suffocationem, & per ablationem materiæ ignis: & hoc habet non propter humiditatem, sed ob grossitiem, nam terra etiam extinguit, & olei copia: at aer non, ob tenuitatem ipsius nõ accedente motu: sic enim exstinguit, vt diximus.

Ad.3. Ad tertium dico, quòd non sequitur, qualitates esse specie diuersas, quia inueniuntur coniunctæ cum differentibus specie: non enim diuersæ albedines specie differunt, quamuis vna cum dulcedine altera cum amaritudine inueniatur: ita dico de siccitate, quę cũ grauitate in terra, cum leuitate igne coniuncta est: non tamen ob id siccitates differunt speciei & ratio est, quia siccitas non est illarum principium, non enim grauitas terræ ex siccitate prouenit, sed ex forma substantiali terræ simul cum frigiditate & siccitate: idem dico de igne, & alijs: sunt enim qualitates hæ in elementis ab ipsorum formis procedentes.

Ad.4. Ad quartum aliqui grauitatem aquæ, & terræ specie non differre putant, sed solo numero. At profectò, vt superius diximus, manifeste est contra Aristotel. Per hasce enim grauitates, & leuitates colligit loca quatuor diuersa, & corpora simplicia, & elementa quatuor. Dicendum est ergo specie differre, nec esse parem rationem de alijs, sunt enim istæ non alteratiuæ, nec sequuntur vnam qualitatem, sed vtramque puta grauitas aquæ non ex humiditate per se, nec ex frigiditate per se, sed simul ex vtroque est: & hoc sufficit, vt specie differat, à terrę grauitate, Idē dicitur de leuitate.

Ad.5. Ad quintum dico, quod non superfluit humiditas aeris, quamuis sit eiusdem speciei cum humiditate aquę. Nam ratione sibi coniunctę qualitatis, & vt à tali forma est, habet aliquos effectus in mixto, quos non habet alia: & idem dico de alijs, quamuis vt supra dximus, non negemus, sat esse ad mixta aliqua duo elementa formaliter conuenire.

Ad sextum dico, quod absolutè calor non est passio ignis, sed talis calor puta sicco coniunctus: & hoc totum differt specie à calo

re

re cum humido, non ratione caloris absolutè, sed ratione modi & coniunctæ qualitatis, similiter de alijs. Non enim sunt reparandæ per se singulæ qualitates, quæ binæ simul in singulis elemẽtis sunt accipiendæ. Secundo respondet, quod si diligentius consideremus, calor ipse non est propria passio, sed esse calefactiuum: quare ignis propria passio, erit esse calefactiuum in summo gradu, & ita in cæteris elementis: in aere vero esse calefactiuum non in summo: hæ autem passiones, & naturales aptitudines differunt specie.

2. Solutio

Ad septimum dico, quod calor naturalis, & febrilis, vt sunt passiones, non differunt specie: sunt autem passiones, si comparentur ad tactum, ponũturque in tertia specie qualitatis.

Ad 7.

Quod si petas quomodo calor naturalis facit hos effectus, & nõ calor febris.

Dubium

Dico, ꝙ in effectu essentiali scilicet calefacere vterq; conuenit: at in non essentialibus differunt, vt argumentũ ostendit: quia calor naturalis, est instrumentũ animę, nõ autem alter, accidens autẽ varios effectus operatur secundarios, vt à varijs mouetur formis.

Solutio.

Habes igitur de elementis resoluta ista: An sit elementum, quid sit, & quot: & an pura, quę illis propriè insint qualitates, & an in summo: an differant specie qualitates symbolæ: an sint virtuales qualitates in elementis: & an ipsorum grauitates, & leuitates specie differant. Ad textum igitur exponendum redeamus.

Epilogus

CAPVT QVARTVM.

Quoniam autem determinatum est. Tex. 24.

QVot elementa, & qualia sint, hucusque explicauit Arist. nunc de ipsorum mutua generatione disserit. Proponit autem primo intentionem, quæ talis est. Cum iã in lib. 3. cæli dictum sit, ipsa elementa mutari inuicem, duo supererant examinanda, & quo modo sit ista mutua mutatio, & an singula ex alijs omnibus, possint generari vel nõ sic, sed aliqua ex quibusdam, sed non ex alijs generentur. Atque ista duo in præsenti traduntur.

de mutua generatione elementorum.

Dicit autem, quòd in libr. cæli dictum est, elementa inuicem mutari, & hoc præterquam, quòd dictum est, etiam sensui est manifestum, quia alteratio, sine qua generatio elementi non est (alteratio inquam secundum tangibiles qualitates) nota est sensui, & ista indicat, generationem esse mutuam, elementorum: est enim alteratio hæc mutua.

Quod igitur omnia nata sint ad inuicem.

Aliquot Arist. theorema.

Aliquot theorem. circa hoc constituit, quorum primũ est. Quodlibet elementũ in quodlibet transmutatur, vt ignis in alia tria per se, & aliorum vnumquodque.

1. theorema, quod libet elementum in quodlibet transmutatur.

1. ratio. Hoc tali ratione probat, 1. Generatio est inter contraria, & à contrarijs, i. omnia contraria se mutuo transmutant, at omnia elementa inuicem contraria sunt, ergo omnia inuicem se transmutāt.

Minorem declarat, & probat: quia elementa, aut sunt symbola, & in vna conueniunt qualitate: aut dissymbola, id est, in neutra conueniunt: si sunt symbola, tunc contraria sunt in vnica qualitate, vt ignis, & aer vterque calidus, sed alter humidus, alter siccus: similiter ignis, & terra: si verò dissymbola, tunc cōtraria in vtraq; sunt, vt notum est: erunt igitur semper contraria, atque se mutuo poterunt transmutare.

Vnde concluditur theorema propositū, & ita dicit Arist. quod ex hac ratione facile est cognoscere, quodlibet elementum ex quodlibet fieri, & mutari posse.

Differt autem ipso citius, & tardius. *Tex.* 27.

2. Theorema nō omnis mutatio est æquè facilis, sed symbola facilius dissymbola difficilius mutātur

Secundum theorema est; nam quamuis omnia mutuò essent trāsmutabilia, tamen non omnis mutatio est æquè facilis, & velox, ob id theorema est, quę cognationem habent, & symbola sunt scilicet, in vna qualitate conuenientia, talia facilius inter se mutantur, quę verò talem cognationem non habent, difficilius inuicem mutantur.

1. ratio. probatur

Ratio huius hæc est, facilior est mutatio vbi pauciora destruuntur: at in mutatione symboli pauciora destruuntur, quam in symbolo, ergo illa est facilior mutatio, & velocior. Minorem probat, quia in symbolis vna mutatur qualitas vt aer fit ignis sola humiditatis separatione, in non symbolis verò vtraque, vt cum aqua fit ignis: mutatur enim aquæ humiditas, & frigiditas in siccitatem, & calorem, vt fiat ignis.

2. Exem. Multis exemplis hoc declarat Aristotel. quæ sunt satis in textu manifesta.

Nota. 1 Circularis & mutua est in elementis mutatio.

Vnde concludit, quòd est circularis, id est, mutua omnium elemētorum mutatio: & quòd quædam facilius, quædam difficilius in aliqua mutantur.

Nota.

Vocat elemēta consequētia, quorum vnum est alteri contiguū, vt ignis, & aer: nā ista symbola sunt.

Ex igne quoque aquam, & ex aere. *Tex.* 26.

Exempla dissymbolorū quæ difficilius mutātur.

Nihil in hoc textu continetur, nisi exempla eorū, quæ difficilius mutātur, qualia sunt dissymbola: vt ignis cū aqua, aer cum terra vel ignis, & aer simul cum aqua, & terra: nihil enim refert, illa singula, vel bina sumere: hæc autem difficilius transmutantur mutuò, quia plura destruūtur, vt diximus, quā in symbolis, vt in textu patet.

Si autem vniuscuiusque alterum. *Tex.* 27.

3. Theor. Ex duob. elemētis fit vnū, &c.

Tertium theorema est. Cū duo elementa conueniunt, & ex singulis vna qualitas corrūpitur, tunc facilis etiam erit mutatio, sed non fit vnum elementum ex illis duobus

bus sed tertiũ ex illis simbolum.

1. ꝓbatur exemplis. V. g. ignis, & aqua pugnant ita, vt ex igne perdatur siccitas, sed maneat calor: ex aqua frigiditas, sed maneat humiditas, tũc fiet tertius aer ex vtroque facilius, quàm si vtraque destrueretur.

Idem dicitur de aere, & terra, vt fiat aqua, & etiam vt fiat ignis: si enim ex terra aufertur frigiditas, & manet siccitas, & ex aere, ablata humiditate, calor manet, tunc fit ignis: si verò non sic, sed ex terra aufertur siccitas, manete frigiditate, & ex aere aufertur calor manetque humiditas, fit aqua.

Confessa autem & sensui. Tex. 28.

2. Experientia. Quod dixerat scilicet ex terra, & aere fieri ignem, nunc experientia comprobat nam flãma est maximè ignis ex his, quæ apud nos sunt: & tamen flamma est terra, & aere fit: est enim fumus, at fumus est terrestris exhalatio aeri cõmixta, per exarsionem autem fit ignis: destruitur enim terrę frigidũ, & aeris humidum, manetq; materia sicca, & calida.

In ijs autem, quæ consequenter sunt. Tex. 29.

4 theorema ex elemētis symbolis non fit aliud. Quartum theorema ex duobus elementis symbolis non fit tertiũ aliud, vt ex igne, & aere nullum aliorum fit.

3. Ratio. Ratio huius est, quia in symbolis est vna qualitas communis, & duæ contrariæ: quæro ergo, vel destruitur symbola, & tunc manebunt duę cõtrariæ, quæ nõ faciunt elementum, vel destruuntur contrariæ, & tũc manet symbola, quæ cum vna sit, non facit elementum. V. g. sit ignis & aer, vterque calidus, alter tamen humidus, alter siccus: si calor destruitur, manet siccum & humidum, quę nõ faciunt elementũ: si hæc destruuntur, manet solus calor, qui non satis est ad elementum: hoc autem est, quia in omnibus symbolis est vna qualitas eadem in vtroque, altera aũt cõtraria. Ex his cõcludit differentiam esse, cum vnum elementũ ex vno altero fit, & cũ ex duobus fit, tertium: nam cum ex vno fit, ex vno potest esse cũ qualitatis vnius corruptione, vt in symbolis fit: at cum ex duobus tertiũ debent duæ destrui, vna vnius, altera alterius, quia non fit ex duobus symbolis, sed ex duobus contrarijs.

Quod ergo omnia ex omni, Tex. 30.

Epilogum facit duorũ, quę dicta sunt: alterũ, quod omnia elementa ex singulis omnibus contingit generari: alterum, quomodo iste trãsitus fit, nempe in quibusdam, vnius qualitatis mutatione, in quibusdam verò vtriusq; qualitatis, siue ex vno fiat alterum, siue ex duobus tertiũ, atq; in alijs facilior in alijs difficilior mutatio fiat, secũdum qualitatem mutationem. Epilogus

QVAESTIO VIII.

An quodlibet elementum ex quolibet immediatè generare poss t?

DIfficultas hæc est circa tex. 24. sensus aũt notus est, pñta an vnum elemẽtũ possit Sensus quæstionis.

ex quolibet aliorum trium ita generari, vt non prius in alterum mutetur illud v. g. an aqua posſit in ignem conuerti, vt non prius conuertatur in aerem.

1. ar. pro parte negatiua. Sunt autem argumenta, quibus probatur, id fieri nõ posse: primũ. Extremum non potest transire in extremum: nisi prius transeat per medium, quod est inter extrema, vt docet Aristo. 5. Physic. tex. 22, at ignis & aqua extrema sunt, inter quæ est aer, ergo non fit transitus ab aqua in ignẽ nisi per aerẽ.

2. Secundò. Aqua non potest fieri ignis, nisi prius disponatur, scilicet exsiccetur, & calefiat, sed non potest disponi, quin prius fiat aer, ergo aqua non immediatè transit in ignem. Consequentia est nota cũ maiori. Minor probatur: calor ignis est multo actiuior, quàm sua siccitas, ergo aqua citius, ac prius calefit, quã exsiccetur: ergo prius aqua erit calida & humida, vt notum est, quàm calida & sicca, erit ergo aer prius, quàm ignis.

3. Tertiò sequitur, si ex aqua immediatè fit ignis, quòd manet aqua sub maiori raritate, leuitate, calore, quàm sint in aere, quod impossibile videtur: sequela ꝓbatur, demus raritatẽ, leuitatẽ, calorem ignis, esse vt octo singula: aeris verò, cum sint necessariò tales qualitates remisſiores, sint vt sex, tunc si aqua debet peruenire ad illas, vt octo, cũ fiat ignis, necessario transibit per sex. Peto ergo in illo instãti vel est forma aeris, vel nõ: si aeris, habetur intentum, si non, ergo vel est ignis forma vel aquæ: non ignis, quia nondũ est sua integra dispositio, ergo aquę. Tunc vlterius, cum illud nõ sit vltimũ esse aquæ, non enim sic desinere potest substantia, immediatè post illud etiam erit aqua, erit ergo immediatè post illud maior raritas, leuitas & calor: ergo aqua tũc est sub maiorib. his qualitatib. quã sit aer.

Quartò. Si ex aqua fit ignis, debet aqua non solum calefieri, sed exsiccari: sed hoc est impossibile, ergo non potest esse talis trãsitus: probatur minor, quia quamuis ignis vincat aquam in calore, tamen aqua vincit in humiditate, quæ actiuior est siccitate, & sic non poterit exsiccari: potius enim destruet siccitatem ipsius ignis. 4

Quintò. Si immediatus esset trãsitus omnium, posset ex igne terra fieri, sed hoc esse non potest, ergo non est talis transitus: sequela est nota: minor probatur, supposito, quòd terra ob suam densitatẽ sub eadem quantitate plus multo materiæ cõtinet, quàm ignis ob suam leuitatem seu raritatem: sumo ergo minimũ ignis, & probo, quòd non conuertatur in terram: nam vel cõuertitur in minimum terrę, vel in minus minimo: nam in maius notum est, non posse: Non in minimum terræ, quia hoc plus materię continet, non in minus, quia esse non potest, ergo nõ posset conuerti, ergo nec vlla alia pars, quia maioris & minoris, cùm vtriusq; 5

vna sit natura, vna videtur ratio.

Sextò probatur, quod nec ex aere fiat aqua, quia humiditas aeris deberet remitti, quia minor est in aqua: at non videtur à quo remitti possit, non enim à frigiditate vel humiditate aquæ, vt notum est: altera enim est similis, altera nõ est contraria.

1. Senten. In hac difficultate sunt tres sententiæ Philosophorum: quidam dicunt, elementa mediata non habere immediatum transitum, sed prius mutari in alia, vt aqua non prius in ignem conuertitur, quam conuertatur in aerem: & aer non prius in terram, quam in aquam. Rationes autem propositæ fauent huic opinioni.

2. Sentẽ. Altera est aliorum, qui putant non esse immediatum transitum inter mediata semper, sed nõ quia conuersio sit in elementum medium, sed quia cõuersio sit in mixtum quoddam, vt aqua non prius in ignem mutatur, quam in vaporem, qui mixtum quoddam est distinctum ab elementis: nec terra in ignem, nisi prius in exhalationem quæ pariter mixtũ est, Huic opinioni præter rationes etiam facta, sensus videtur fauere. Ad. 3.

Nota. Vtraque tamen opinio conatur se ab Arist. expedire: dicit enim, quod Arist. solùm dixit, quodlibet fieri ex quolibet, sed nõ declarauit, an immediatè id fiat: vnde illud fit mediatè vel immediatè.

3. Senten. Tertia sententia est communis Græcorum & Latinorũ, & Auer. quod sit immediatus omniũ transitus, & quod ex aqua immediatè possit ignis fieri.

At pro huius dilucidatione aduerte primo, quòd non est disputatio de mutatione secundum accidentia & qualitates, quæ alteratio est: sic enim quodlibet potest alterari à quolibet, & alterare quodlibet elementum: sed de mutua generatione, quæ secundum substantiam est: sic enim dubium est, an quodlibet secundum substantiam in quodlibet immediatè possit mutari. 1. Fundamentum.

Aduerte secundo, quod non est disputatio de toto elemento, nec de notabili parte ipsius: hoc enim non potest vnica mutatione in aliud mutari, non enim totus ignis in aquam vna mutatione potest mutari, nec è contrario. 2. Fun.

Ratio autem est, quia si elementa superiora puta ignis, & aqua in inferiora mutarentur: tunc oporteret dari vacuũ: nam ob densitatem, multo minorẽ locum occuparent cõuersa in inferiora: si verò inferiora mutarentur in superiora, tunc non esset locus, nec spacium hoc elementare talia corpora pateretur, aut caperet: nam terra & aqua, si in aerem conuerterentur, multo ampliori loco indigebunt. Ratio fundamen. 2.

Sermo autẽ est de partibus, quæ seruata hac rerum dispositione inuicem vnica mutatione, possunt mutari: dico autem vnica mutatione: nam pluribus elementum totum mutari potest, modo secun- De quare sit sermo.

dum vnam, postea secundũ aliam particulam, non tamen vt perueniat ad hoc, quod totum simul sit corruptum: hoc enim fieri non potest, vt dictum est.

3. fund. Aduerte tertiò, quod vnum elementũ potest aliud distinctũ producere. v.g. ignis aerem, aer aquã. Scias enim, quòd quatuor qualitates sunt velut semina elementorũ: vt enim virtus seminis inducit animantis formam, sic & istæ qualitates producunt elementorum formas. Vnde fit: vt quodcunque qualitates inducat, elementi etiã inducat formam. Ob hoc motus, & lumen ignem faciunt, quia qualitates, scilicet, calorẽ, & siccitatem inducunt: potest igitur vnum elementum inducere qualitates alterius, & sic ipsum producit, non vi sua, sed vi qualitatis admotæ. v.g. ignis facit aerem, quia in aqua inducit calorẽ, qui cũ humiditate inducit aeris formam: similiter terra ex aere facit aquã, quia inducit frigiditatẽ in aerem, & frigiditas cum humiditat aquam: & hoc nota pro multis, quæ occurrent.

1. conclu. circa sententiam philosophorum antiq. Sit igitur prima conclusio. Elementa substãtialiter mutantur 1. Sensus huius est, ꝙ elementa inuicem secundũ formas suas substãtiales mutantur. Hæc est cõtra Antiquos, quorũ meminit Arist. qui elementa omnia vnicam substãtiam putabãt, solumq́ differre per accidentia, & qualitates, quia. n. erat rara, erat ignis, quia talis vel talis, dicebatur aliud. l. aliud elemẽtũ.

Ratio cõt. a antiquos. Hæc sententia est reijcienda: nã elemẽta tunc non differrent essentialiter, quod falsum est, & vnica ratione probatur: cũ talis substantia est sub raritate, & dẽsitate, vel stat naturaliter vel violenter: si naturaliter, ergo est diuersa forma substantiæ, quæ cõseruat talem raritatem partium, quo minus condensentur, & condensationẽ, quo minus rarefiãt, quod ab vna forma prouenire non potest, si violenter hoc dici nõ potest, non. n. permanerent, sed densitas rediret ad raritatem, raritas ad condensationẽ: verè ergo diuersas formas habẽt: Multa alia possent esse argumẽta, sed qa id notũ est, pretermittũtur.

2. Concl. Secunda conclusio. Probabilior videtur sententia, dicens, aquam prius transire in quoddam mixtũ, vt fiat ignis, quã quæ dicit, quòd debet trãsire in aerem. Et ratio est ista, quia aqua non prius transibit in aerem, quàm calefiat satis ab igne, sed non potest esse, quin dum calefit, simul exsiccatur: ergo erit iam simul siccitas, & humiditas, calor, & etiam frigiditas: hæc autem non est dispositio aeris, quia summam humiditatẽ petit, sed mixti potius, ergo probabilius est, quòd transeat per quoddã mixtũ: idem vt ex terra fiat aer, trãsibit per exhalationem mixtam.

3 Cõclu. Tertia conclusio. Vt ex aqua fiat ignis, vel vt ex terra aer, non est opus, quòd sit transitus per mixtum aliquod essentiale, bene tamen per accidentale.

Nota duplex mixtũ: essentiale, & accidentale. Pro explicatione nota duplex esse mixtũ, & substantiale, & accidentale. Voco substantiale, quod præter qualitates elementorũ habet formã substantialem distinctã à quatuor elementorũ formis, vt lapis, metallum, & reliqua: Accidentale verò, quod solam elementi formã habet, tamen qualitates habet refractas, quod dicitur elementũ impurum, vt aer. qui humiditatem, & calorem habet simul cum alijs qualitatibus confusa. Dico igitur, vt aqua fiat ignis, transit quidem per hoc, quòd sit aqua impura, habens qualitates refractas: at non ob id prius fit mixtum substantiale, vt illi putabant.

Vapor & exhalatio non esse mixtũ substantiale probatur Huius probatio pendet ex hoc, quod vapor non sit mixtum substantiale, sed habens solum formã aquæ, vt exhalatio terræ: & quamuis hoc non sit modò ex professo probandum, tamen ob conclusionem probatur primo. *1. Ratio.* Nisi enim vapor aqua, & exhalatio terra esset, non possent aliter elementa naturaliter ad mixtionem conuenire: patet, vt enim supra diximus, aqua per vaporem, terra per exhalationem ad aeris locum conueniunt, vbi mixtum fit.

2. Præterea, quia vapor est frigidus, & humidus sicut aqua, exhalatio frigida, & sicca sicut terra, quamuis per accidens vtrũque sit calidum: si igitur easdem habent passiones, erunt essentialiter idem cum elemento.

3. Prçterea, quia euaporatio argenti viui in vase occlusi conuertitur in argentum viuum, quod nõ esset, nisi substantialiter esset argentum viuum, ergo ita etiã fiet in elementis non enim ob id, quòd vapor rarus est, ob id formam aquæ non habebit, & exhalatio terræ: re enim vera sunt aqua, & terra impura ob mixtionem aliarum qualitatum.

Præterea, quia si vapor non est aqua, & exhalatio terra, erunt aer: nã ignis non erunt, cum nõ sint caloris intensi, quẽ si haberent, vtiq; comburerent magis quàm ignis, quia densiores sunt. Probatur aũt, quòd non sint aer: tunc enim vapor, & exhalatio essent eiusdẽ speciei, quod est impossibile, vt ex varijs ipsorum effectibus cõstare potest, manet ergo probata cõclusio. 4.

Quarta conclusio. Probabilior, & tenẽda magis est sententia, qd ex aqua possit immediatè fieri ignis, & ex mediato mediatum absque transitu per immediatum. *4. conclu.*

Hæc probatur primo: quia est sententia Arist. & communis, nec est in contrarium vlla ratio cõuincens: & hoc est validum argumentum pro conclusione. *1. Ratio*

Secundò probatur. Si aqua non potest immediatè fieri ignis, esset: quia humiditas non tam citò potest expelli, sicut frigiditas, sed hęc ratio nihil obstat: pono enim casum possibilẽ, quod aqua sit ab aliquo sicco, & frigido exsiccata, ita vt nõ multum humiditatis maneat cum illa sua frigiditate, tũc si 2.

applicetur ignis, quid prohibet quo minus dum expellit frigiditatem, etiam citò expellat humiditatem paucam, eritq; ignis immediate, presertim cum non sit sufficiens humiditas aeri generando. Hoc argumentum validum est, vt id sit possibile, & fiat.

3. *Ratio bipartita* Præterea tertio. Si illa ratio opposita esset bona, sequerentur duo

1. absurda: alterum est, quod aer non posset ex terra facere aquam, quin prius faceret ignem, quòd absonū videtur. Probatur sequela: nā aer citius calefaciet, quàm humectabit terram, & sic terra prius erit sicca, & calida, & fiet ignis, quam humida, & frigida, quia humidū tardè agit.

2. Alterum est, quod aqua non faciet ignem aquam, quin prius efficiat illum terram, quod aperte est contra sensum: patet sequela, quia aqua prius frigefaciet ignem, quā humectabit: ergo fiet citius siccus, & frigidus, erit sic terra, nō ergo vires habet argumentū cōtra Arist.

4. Probatur 4. ex ostensis in 3. cōclusione: nam cum ex aqua fiat vapor, ex vapore ignis, & vapor essentialiter sit aqua, iam sequitur ex aqua substantialiter fieri ignē.

Manet igitur firma sententia, & ratio Aristotelis. Cùm enim ignis & aqua immediatè contraria sint, vtique immediate se mutabunt. Idem dicitur de aere & terra.

Ad 1. Ad argumenta igitur respondetur. Ad primū dico, quod illa maior veritatē habet in motu locali, quòd non est transitus de aqua ad ignē, nisi per aerem: aer enim est mediū secundum locum, non autem est medium secundū mutationem: tunc enim per ipsum deberet esse transitus, sed non ita est.

Ad secundum respondet Achillinus lib. 3. de elementis dub. 9. & Marsilius. q. 9. quòd est duplex actio ignis, vna tarda, & remissa seu lenta, & secundū hanc cōcedunt, quòd aqua prius fit aer, quàm ignis, altera fortis, secundum quam ignis vndique circunstat aquam, quia ignis multus est, vt cum aquę gutta inijcitur fornaci, & tūc propter vehemens siccum, aquæ humidum citò absumitur. *ad 2. primę solutio.*

Hæc distinctio mihi displicet: quia etiam in illa vehementi actione ignis adhuc citius calefit: nam si crescit siccum cōtra humidum, etiam crescit calidum contra frigidum, manetq; eadem proportio in debili actione, & forti, non ergo tā cito exsiccabitur, sicut calefiet. *Reijcitur hæc solu.*

Dico igitur aliter preter casum, quem posui in quarta cōclusione, per quem probata fuit. Respōdeo ad argumentum in forma, quod verum est citius expelli frigiditatem, quam humiditatem, cum vtraque æqualis est, at cum humiditas minor est, nihil prohibet totam frigiditatem, & humiditatem simul expelli. Quid enim prohibet, tā citò expelli quatuor gradus humiditatis, sicut octo frigitatis? cū igitur aqua sit multò minus humida, quā frigida, poterit vtraque *2. Solutio*

qualitas

qualitas simul expelli, & sic fieri ignis immediatè ex aqua.

Ad. 3. 1. Solut. Ad tertium respondet benè Marsil. quæst. 9. quod aqua potest peruenire ad leuitatem ignis, etiam si non transeat per leuitatem aeris: quia leuitas aeris non differt à leuitate ignis secũdum magis & minus, sed specie, vt dictum est: & sic non est opus per illam transire, sicut fit in calore à minimo ad summum per medium: at de raritate, & calore alia est ratio: Hæc enim sunt eiusdem speciei, & differunt in remissione: sed præterea, si quis eiusdem speciei etiam illas putaret, dicere consimiliter posset, sicut de calore vtriusque communi dicebamus? 2. Solutio Respond. etiam benè, imò optime omnium, Albert. q. 7. quòd non est inconueniens, quòd aqua, dum est in via corruptionis, sit sub maiori calore, & raritate, quam sit aeris calor, & raritas: non enim repugnat, quòd sit dispositio naturalis aeris minor dispositione violenta ipsius aquæ, præsertim cũ tendit ad id, quod calidius est, & rarius ipso aere, scilicet ignis.

Ad 4. Ad quartum dico, cum dicimus elementum mutare aliud, oportet intelligere, quod sit pars tantę proportionis, vt posit alterum mutare in se. Vnde quamuis pars vna vincat alteram in qualitatis alicuius intensione: potest tamen esse tanta alia elementi pars, vt vincat multitudine, & extensione, quod non faceret intensione.

Ad. 5. Ad quintum dico, quod minimum ignis conuertetur in minimũ minimo terræ, sed non existens per se, sed continuum cum ipsa terra: nec hoc est inconueniens, vt alibi diximus: quod si distat minimũ ignis, tunc conuertetur in elementum immediatum, nec hoc est contra nos, sat enim est, quod aliquid ignis conuertatur in terram, vt sit verum ex igne terram posse fieri, quod si ex minimo non fit, est ob defectum quantitatis, non tamen ob naturam rei.

Ad sextum dico, cum ignis fit aer, remittitur calor ignis ab humiditate aeris per accidens: dũ enim ista corrumpit siccitatem ignis remittit calorem summum, qui non potest esse absque tali siccitate. Ad. 6. Nec mihi displicet solutio Marsil. qui dicit, aeris formam induci cũ summo calore, & quod ipsa postea destruit calorem, reducitque se ad calorem suum (hoc inquam nõ displicet) quia substantialis forma, quamuis non sit immediatè operatiua, & actiua qualitatũ in aliud extra se, tamen operatione immanente in se ipsam agere nil vetat.

QVAESTIO IX.

An symbola facilius mutentur?

Sensus quęstionis notus est: sũt enim symbola, quę in vna qualitate conueniunt, in alia contraria sunt, dissymbola verò in vtraque sunt contraria: hæc autem dicit Aristot. text. 25. quod difficiliùs mutantur inuicẽ. Videtur aũt quòd non. Primò si id esset ita, maximè

1. argum. in partem negatiuã. maximè propter rationem Arist. quia facilius est vincere vnũ, quã duo, in symbolo autem vna qualitas expellitur, in dissymbolo verò duæ. Sed ratio ista non valet: nam si in symbolo vna qualitas expellitur vna etiam expellit, si autem in dissymbolo duæ expelluntur, duæ etiam expellunt: cum ergo sit tanta proportio vnius ad vnum, quanta duorum ad duo, nõ videtur, quod facilius illa, quã hęc transmutentur. Præterea secundo
2. est experientia: gutta aquæ citius absumitur à magno igne, quã terræ particula, at terra est symbola cum igne, non autem aqua. Præte
3. rea tertio. Actio innititur contrarietati, ergo vbi maior contrarietas, ibi facilior actio: dissymbola autem sunt maximè contraria, cũ in vtraque qualitatẽ opponantur, ergo inter ipsa facilior erit transmutatio.

1. opinio. In hac difficultate est duplex opinio philosophorum: prior eorũ, qui dicunt citius, & velocius, breuiorique tempore mutari, elementum in symbolum suum, quàm in dissymbolum: tamen hi in causa huius velocitatis assignanda sunt diuisi in tres sententias: Prima est Niphi, qui ob id symbolum facilius mutari dicit, quia non reagit, aer enim dum exsiccatur ab igne, non reagit; quia per calorem non potest reagere, quia est similis, nec per humiditatem, quia secundum hanc patitur, nec est reactio secundum eandem contrarietatem.

1. via seu ratio qua explicatur hæc opinio.

Hæc sentẽtia iam superius libro primo reiecta est, vbi apertè ostendimus, reactionem esse secundum eandem contrarietatem. *Reÿcitur primaria.*

Altera est Aegidij text. 25. quod symbolum ob id facilius mutatur, quia vna eius qualitas tantum corrumpitur à contrario, altera verò scilicet symbola per accidens, ad corruptionem subiecti: facilius autem corrumpitur per accidẽs, quia tota simul corrũpitur, quàm à contrario, à quo paulatim corrumpitur. *2. via.*

Hæc doctrina non mihi placet in hoc, quod symbolam qualitatẽ dicit corrumpi, cum secũdum Aristotelem maneat eadem, & nos in lib. primo id satis ostendimus. *Reÿcitur secunda via.*

Tertia est S. Thom. etiam text. 25. qui dicit symbolũ facilius corrumpi, quia minus resistit: nam resistere per vnum contrarium minus est, quàm per duo. *3. via.*

Contra hanc est arg. primum: tamen à nobis postea declarabitur. Hæc est prior sententia. *Obiectio circa tertiã viam.*

Posterior opinio est Marsilij. q. 10. & Albert. q. 8. & Niphi palinodiam cantantis, qui dicunt, quod facilius mutari duplicem facit sensum: alter est, quod velocius, breuiorique tempore mutẽtur, & sic fatentur facilius dissymbola mutari, quam symbola alter est facilius mutari, idest, pauciora in mutatione deperdi, & sic symbola facilius mutantur: fatẽtur tamen, quòd est impropriùs loquendi modus, dicuntque hunc esse sensum Aristo. *2. opinio. Facilius mutari, duplicem facit sensum.*

Quæ

Reijcitur hæc secunda opinio. 1. Quæ sententia profectò est intollerabilis, & apertè contra Aris. cum ipsemet vtatur verbis his, citius, tardius.

2. Et præterea si ille esset sensus Aristot. tunc vana esset ipsius ratio: probat enim facilius mutari, quia pauciora mutantur, tunc si per facilius mutari intelligeret pauciora mutari, esset probatio eiusdē per idem.

Præterea non solum est contra Arist. sententia ista, sed est falsa, vt ex his, quæ sequentur, apparebit.

1. conclu. Suppositio exempli. Sit igitur prima conclusio. Symbola citius velociusq; mutantur, quàm dissymbola. Vtamur exemplo vno, quodque de hoc dico, de alijs dici potest: facili⁹ & citius aer mutatur in ignem, quam aqua in ignem, aer enim symbolus est igni, non autem aqua, intelligo cæteris paribus, & seruata eadem proportione aeris, & aquæ ad ignem.

Ratio. Probatur. Aqua non potest in ignem conuerti, nisi absumatur humidū ipsius, similiter aer, sed multò facilius aeris humidum absumitur ab igne, ergo citius aer mutatur: minor probatur, quia humidū aeris minus resistit ob raritatem & actiuitatem: nam aqueum actiuius est, & magis potens resistere ratione adiunctæ frigiditatis, quàm cum est in aere cum calore respectu ignis.

2. conclu. Secunda conclusio. Inter symbola facilius mutantur symbola in passiuis, quam symbola in actiuis qualitatibus.

Aduerte, quòd duplicia sunt symbola: quædam quæ habent qualitatem passiuam communem, actiuam verò contrariam: voco autem passiuas, siccitatem & humiditatem: actiuas verò reliquas duas: talia igitur symbola dicuntur, in passiuis symbola vt aer, & aqua, terra, & ignis: quædam sunt è contrario symbola in actiuis, cōtraria in passiuis, vt ignis & aer, terra, & aqua: dico igitur, quod symbola in passiuis citius mutantur, seruata eadem proportione. *Explicatur conclusio.*

Ratio. Ratio in promptu est, quia ista se mutant, & agunt secundum actiuas qualitates, quarum actio maior est, & velocior: reliqua ergo se mutant secundum qualitates tardas: vnde facilius aer mutatur in aquam, quàm ignis in aerem, & è contrario.

3. cōclus. Tertia conclusio. Inter symbola in actiuis illa est mutatio velocior, quæ est ex parte qualitatis actiuioris; hoc idem inter passiua symbola, cęteris partibus explico; aer citius mutatur in aquam, quā aqua in aerem ab ipso, quia frigiditas aquæ est actiuior, quam caliditas aeris, similiter aer citius mutat in se ignē quia magis agit humiditas ipsius aeris, quam siccitas ignis. Et ratio est nota, quia velocitas cōsurgit ex vehementi contrario.

4 conclu. Quarta conclusio. Inter dissymbola illa citius mutātur, in quibus magis viget actiuæ qualitates: vnde citius aqua in ignem, & è cōtrario, quàm terra, & aer, hæc enim

non

non habent qualitates ita fortes: similiter oportet cõsiderare in vtraque extremum fortius, hoc enim citius mutabit. Per has conclusiones facilè dignosci poterit quæcunque combinatio elementorũ circa facilitatem mutationis, est tamen paritas proportionis obseruanda; nam magna copia aeris citius mutabit terram, quam paruni ignis aquã: in omnibus enim est paritas seruanda, vt ita vnum excedat alterũ, sicut alterum excedit alterũ.

Ad. 1. Ad primum argumentũ respõdetur, quòd vnum cõtra vnum, & duo cõtra duo æqualiter pugnant, si omnia alia sint paria, non autem aliter, at in præsenti, non est paritas, quia qualitas cum symbolo minus resistit, quam coniuncta cũ contrario, v. g. humidum cũ calore minus resistit igni, quàm humidum cum frigiditate in aqua, vt diximus in prima conclusione: ob id multò magis resistunt duo, quã vnum, quia augetur ex cõiunctione resistẽtia, & hoc voluit S. Tho. superius dicere, & benè dixit.

Ad. 2. Ad secundum dico, quod in gutta aquæ, & terræ particula illa, nõ est eadem proportio, est enim multũ materiæ sub terra, ob quod maior est resistentia, quæ non prouenit ex natura qualitatum terræ, quæ si sumeretur sub raritate exhalationis, vel saltẽ æquali aquæ, tunc citius mutaretur.

Nota. Nota autem, quod non ita cito aquæ gutta mutata est in ignem, sicut apparet: nã fit prius vapor, qui ob subtilitatem occultatur.

Ad. 3. Ad tertium dico, quòd non valet consequentia, nam licet actio sit in contrarietate, non sequitur, quòd vbi plura sunt contraria, sit actio velocior, sed sint actiones plures, ex pluralitate enim agentium, & patientium non colligitur velocior actio nisi cum sunt plura agentia, & vnum passum resistens secundũ vnum vel pauciora, quam sint agẽtia. Ex his abundè satisfactum est difficultati. 4.

QVAESTIO. X.

An ex duobus elementis fiat tertium.

Difficultas hæc insurgit circa tex. 29. vbi Aris. docet ex duobus elementis corruptis inuicem vnum tertium fieri, verbi gratia, ex aqua, & igne inuicẽ corruptis fit aer: videtur autem, quòd non ita sit.

1. argum. ad parti negatiua. Primò, vbi nullũ est efficiẽs, nullus sequitur effectus, sed cũ ex igne & aqua fit aer, efficiens nullum est, non ergo fiet aer. Consequentia est certa cum maiori. Minor probatur, quia maximè essent ignis, & aqua, sed hæc non possunt esse, tum quia specie differunt, & simile à simili producitur, tũ etiã, quia corrumpuntur, & cum aer producitur, non sunt, sed desinunt esse, quod autem non est, non producit.

Præterea secundo, vt tertiũ producatur, debent illa duo corrumpi, sed non possunt corrumpi, ergo nec põt tertiũ produci, Minor 2.

probatur

probatur: quia si corrũperetur vtrumque, vnum corrumperet alterum, hoc aũt fieri non potest, quia demus, quod ignis corrũpat aquã, aqua corrupta non poterit corrumpere ignem.

3. Præterea tertiò, cũ ignis, & aqua se corrumpunt mutuò, qualitates omnes manent refractæ: non ergo poterit induci forma aeris, quia deest sufficiens dispositio.

1 funda. Dupliciter potest intelligi fieri ex duob. elementis. 3.

Quod primus, modus sit possibilis

Aduerte circa declarationem, ꝙ ex duobus fieri tertium elementum, potest dupliciter intelligi.

Vno modo vt vnum faciat ex altero aliud tertium, non quod vtrũque corrumpatur, sed vnum agat, alterũ destruatur & hoc potest esse: vnum enim elementum potest conuertere aliud in tertium, vt ignis ex aqua facit aerem, & terra ex aere facit aquam, vt docet. 1. Metheor. summa. 4. cap. 1. vbi dicitur particulas aeris inclusas poris terræ conuerti in guttas aquæ, guttasque simul iunctas riuũ facere, & riuus cum riuo facit aquę copiã, hoc aũt modo fiunt fontes, & flumina. Cõstat aũt, quod ista aeris cõuersio in aquam fit à terra frigida.

2. modus bipartitus quod 1. modo sit possibilis.

Potest altero modo intelligi ex duobus fieri vnum, ex duobus scilicet corruptis tertium fieri: & hoc adhuc dupliciter: vno modo per actionem tertij agẽtis, vt ex aere, & aqua potest fieri ignis ab aliquo igne destruente illa duo: & hoc potest optimè fieri, imò fit, Ex vapore enim, & exhalatione fit flãma, quæ ignis est, siue ista sint symbola, siue dissymbola, vt ex aere, & aqua simul: vel ex aere, & terra per actionem ignis potest fieri ignis.

2. modus de quo est præcipua quæstio. Quod hic quoque sit possibilis modus

Altero modo ex duobus corruptis fieri vnum, potest intelligi sine actione alterius, & de hoc est quæstio, & respondetur secundum Arist. id fieri posse: quod autẽ modo id fiat, explicat S. Thom.

Debent enim elementa sic se habere, vt vnum excedat alterum in vna qualitate, & excedatur in altera ab altero. v.g. sit ignis cuius calor multum excedat frigiditatem aquæ, & humiditas aquæ excedat siccitatem ignis, tunc talia poterũt se mutuò destruere: humiditas enim aquæ destruet siccitatẽ ignis, huius vero calor frigiditatẽ aquæ: vtraque forma recedet, manebitq́; vna materia calida, & humida, quã sequitur forma aeris.

Nota.

Ex quo fit, vt hoc non possit fieri, nisi inter dissymbola elementa, vt in textu exposuimus, non autẽ inter symbola: non enim tunc manerent qualitates pro vllo elemento tertio. v.g. sit aer & ignis, si destruitur vtriusque calor, contraria manebunt, quę non faciunt elemẽtum, si verò humiditas vnius, & siccitas alterius destruãtur, manebit tantum calor, quo solo non est elementum. Per hæc igitur patet quęstionis elucidatio.

Ad. 1.

Ad primum, nego deesse causam efficiẽtem, sunt enim ibi qualitates primæ quæ sunt dispositiones, & virtutes velut seminales elementorum, producitur ergo aer imme-

immediatè ab illa dispositione scilicet caloris, & humiditatis, derelicta ab igne & aqua, quæ quidem agit in virtute aeris agentis: facit enim: quod aer faceret, si adesset, nec oportet necessariò recurrere ad causam vniuersalem cũ Marsil. *Ad. 2.* Deus enim nullam formam substantialem producit, nisi cũ causis particularibus præter animã rationalem: quanquã de cęlo & sole aliquando posset habere probabilitatem, esse illius, tunc causas vniuersales, quę cum deest proxima, eius actionem suppleant.

Ad secundum dico, quod mutuò corrũpunt illa duo elementa per qualitates suas derelictas in materia, vnde ignis destruit aquam, & aquam ignem, per qualitates, quæ semper superstites sunt: illæ enim inducentes aliam formam, corrumpunt simul præcedentes.

Ad. 3. Ad tertiũ respondeo (quod diligenter aduerte) quod vt inducatur forma elementi non est opus, *Nota. 1.* quod qualitates semper sint in summa dispositione: nã sicut conseruari posſunt extra naturalẽ dispositionem, ita & produci, quãuis non nego, maiorẽ dispositionem esse necessariam ad introductionem, quàm ad conseruationem.

Nota. 2. Dico tamen, quod non est necessaria tota latitudo, sat erit maior pars, & profectò experientia hoc indicat: nam tempore hyemis intra terrã viget calor, & fiunt aquę calidę, quas constat esse factas absque summo gradu frigiditatis: & aliæ multæ passim occurrunt huius rei experientiæ.

Et sic dico ad argumẽtum, quòd non est necessaria tota, & summa dispositio ad formarum harum introductionẽ, & mihi placet, quod Marsil. dicit, quod forma introducta postea reducit se per se ipsam ad suam dispositionem: quia alteratio hæc immanẽs & perfectiua esse potest ab intrinseco principio actiuo, vt alibi diximus.

CAPVT V.

Sed tamen adhuc & sic considerabimus.

Text. 31.

De mutua generatione elementorum hactenus disseruit, nunc volens ipsa prima corpora, aliorumq; generationis principia esse ostendere, inquirit, an sit aliquod corpus ante ipsa simplicius, quod sit eorum materia, probatque, tale esse non posse. Antiqui enim id affirmabant, facit igitur argumentum. *Quatuor elementa esse principia aliorũ corporũ & nullum aliud eorũ esse materiam seu principium.*

Si huiusmodi elemẽta haberent corpus aliud, quod ipsorum esset materia, tunc vel esset vnum ipsorum aliorum materia, ita vt aqua vel aer esset aliorum principium, vel si nõ vnũ, saltem duo, vel si nõ esset vnum horũ principium aliorum, esset aliud corpus distinctũ ab his quatuor, ex quo ista fierẽt, sed nihil horum fieri potest.

Probat primã partem, ꝙ vnũ horum non sit aliorũ principium, sit illud. v. g. aer tunc vel permanet, vel non: si permanet, & nõ corrum- *Inter hæc elementa nullũ est primum aliorum.*

pitur

pitur, cum ex eo fiunt reliqua, sequitur, quòd generatio esset alteratio: Probatur, quia cum aer mutatur in alia elemēta, vt ex igne in aquā mutatur inter contraria, & est subiectū actu perfecto existēs, tale autem mutari est alterari.

Nota. Alterū mēbrū. s. si mutatur tale corp⁹ & nō manet, reliquit in t.35.

Simul autem neque ita videtur.

2. pars. Inter elemēta duo non sunt principia aliorum duorum. Impugnat secundam partem, putã, ꝙ illorū quatuor duo sunt principia aliorum duorum, vt aer sit principium ignis, & aqua terræ.

Argumētum est: si ex aere, vt ex principio fit ignis: ergo erit aliqua differentia & contrarietas, cuius vnam partem habebit ignis, ita vt aer per calorem fiat ignis, sitq; ignis aer calidus, aliter enim non differret ab aere ipso.

1. Ratio. At id fieri non posse, probatur primò, quia talis alteratio erit, & non generatio cum fit ex aere ignis, vt dictum est.

2. Præterea secūdo, quia id nō videtur, sed est contra sensum: ignis enim nō apparet, quòd sit aer, nec videtur permanere aer, cū fit ignis nec aer calidus ignis esse videtur.

3. Prȩterea tertio sequitur duo cōtrariū simul esse, patet, si ignis est aer calidus, ergo cum ignis mutatur in aerem, necessariò sequitur, ꝙ aer sit frigidus, mutatio enim ex contrario est in contrarium: ergo aer de se frigidus est, ergo si aer, manens aer fit ignis per calorem, erit simul frigidus, & calidus, aliàs non maneret aer.

Colligit, quod non potest esse, quod vnum horum sensibilium corporum aliorum sit subiectum, sed aliqua materia omnibus communis, cui de se nullum insit contrarium: quòd autem de vno probatur, potest etiam eodem argumento de singulis, aliorum respectu probari.

Sed neque aliud aliquid præter hæc.

Tex. 32.

Probat tertiam argumenti partem, quòd non sit aliud corpus prȩter hæc quatuor quod ipsorum sit principium, quale aliqui ponebāt. *3. pars: nullū corpꝰ præter hæc quatuor, qđ aliorū sit principiū* Alij enim dicentes esse corpus medium inter ignem, & aerem, quod esset crassius igne, aere subtilius. Alij medium inter terram, & aquam, aqua crassius, subtilius terrā: sed neutrum potest esse elementorum principium.

Ratio. Et argumentū est, quod si tale esset corpus medium inter ignem & aerem, fieret aer, & ignis addendo qualitates cōtrarias, vt, v.g. per calorem ignis, per frigiditatem aer, ita vt aer, & ignis nō essent aliud, quàm tale corpus existens cum diuersa qualitate contraria.

Rejicitur obiectio. At quia posset quis dicere, quod non fit aer per qualitatem contrariam, sed per priuationem qualitatis ignis: dicit, quod parum refert hoc dicere. Nam priuatio dici potest etiam contraria, & ita ignis, & aer sunt corpus existens sub alia, & alia contrarietatis parte.

Nota. 1. Sed hoc esse non potest, nā sequitur, quod tale corpus nō esset separabile

rabile ab vtroque cōtrario, nec per se esset sensibile, cum nō sentiatur, nisi per contrarias qualitates, quas non habet in se: Hoc autem est cō tra ponentes tale corpus, quòd infinitum, idest, indifferens vocat, & alia sub se continens.

Nota. 2. Vbi nota, quòd Arist. concludere vult, non esse aliud corpus primum sensibile præter hæc: Nam si aliquod esset commune his, secundum se non haberet qualitates, nisi contractum ad hæc corpora: & sic præter ista non est sensibile: si autem illud corpus esset, vtiq; sensibile esset. Concludit, quod, aut quodcunque corpus ponēdum est principium, scilicet medium inter aquam, & terram, & medium inter ignem, & aerem, aut nullum: sed cum probatum sit iam vnum esse non posse, neutrum erit.

Sit igitur nullum est sensibile prius his. *Tex.* 33.

Concludit, quod cum nullum corpus sensibile sit prius his, ista erunt omnia prima sensibilia, & nullum aliud erit primum.

Cōcludit Aristot. Nullum corpus sensibile esse prius 4. elemēt.

Statim aggreditur aliam rationē, quæ talis est. Omnia mutantur inuicem, ergo nullum est reliquorū principium.

Ante tamen dubium proponit, an huiusmodi corpora sint immutabilia, an mutabilia, & si mutabilia, an omnia, an aliqua sint, aliqua non vt docuit Plato: dixit enim terram non mutari. Ad hoc respōdet in sequenti textu.

Quòd igitur transmutari inuicē. tex. 34.

Ad dubium respondet resumēdo ea, quæ superius dixit, quorum primum est, omnia inuicem mutari necessarium esse, cum sint inuicem contraria. *Respōdet ad dubiū propositū*

Repetuntur supra dicta.

1. Alterum quod licet omnia inuicem mutentur, tamen quædam celerius, quædam tardius mutantur,
2. facilius enim symbola difficilius dissymbola mutantur inuicem.
3. Tertium est, quatuor esse elemēta, quod ex duplici contrarietate colligitur: si enim esset vnica contrarietas, tunc duo essent elementa, præter materiam, hæc enim nō separatur ab ipsis formis, & omnibus communis est, nec computatur inter elementa. At cū sint plures cōtrarietates, saltem erūt duæ, pauciores enim esse non possunt, si plures esse debent: si autem duæ contrarietates sunt, erunt necessariò elementa quatuor: nam sex cō binationes fiunt. Hæc igitur sunt, quæ dicta sunt, per quæ habetur, elementa omnia mutabilia esse.

Quod autem quoniam transmutantur. *Tex.* 35.

Nunc rationem, ex his, quæ sumpsit, componit: omnia sunt inuicem mutabilia: ergo nullū est aliorum principium, cum nō sit maior ratio huius, quā illius: & hoc est aliud mēbrū argumēti superius propositi: probauit enim, quod nullū sit aliorum principium manēs immutabile: nunc verò si mutabile est, posset aliquis dicere, quod nō omnia sunt inuicem mutabilia, quamuis mutabilia sint: nā media in

4 pars argum. initio facti.

Ex his sit ratio, quòd nullum elemen. sit aliorūm principium.

Scopus Arist. in extrema mutantur, & extrema in media, sed non extrema inter se, ob id media, aut extrema poterunt esse principia, vt aer mutatur in ignem, & aquam, aqua in aerem, & terram, sed non terra, & ignis inter se.

Extrema elementa non esse principiū aliorum mediorū Hoc Arist. reijcit probatq; extrema non posse esse principia: quia si extrema nō mutantur, omnia erūt ignis, & terra, manerēt. n. actu, aut saltē omnia essent ex igne, & terra facta, q̧ falsum est, constāt enim ex quatuor corporibus.

Quòd si dicas, medium corpus erit principium, quod in extrema mutatur, & extrema iam non inter se, & sic medium videtur habere rationem principij: hoc etiam excludit, probatque necessario si mediū in extrema mutatur, quod extrema necessario mutabuntur inter se, & sic omnia erunt inuicem mutabilia, nullumque erit reliquorum principium.

Suppositio. Ad hoc autem supponit vnum, quòd non sit processus in infinitū ex parte vtriusque extremi elemēti, sed sistatur in duobus finitis extremis: si enim esset processus in infinitum, tunc sequitur, quod in vno essent infinitæ contrarietates, quòd impossibile est: hoc autē in tex. 36. probabitur.

Sit enim terrā in quo T. Lympha ī quo L.

Si mediū elemē. nō mutetur in extrema, nec extrema Demonstrat nūc si medium in extrema mutatur, quòd necessario mutabuntur inter se extrema, & ratio antequā ad Textū veniamus, hæc est. Sit aer medius, qui mutatur in ignem, & aquam si aer mutatur in ignem, ergo per aliquā contrarietatem differre debent, aliter non mutarentur, sit, verbi gratia, albedo, & nigredo, aer enim sit albus, ingnis verò niger. *mutabuntur, inter se.*

1. Ratio. Vlterius, aer mutatur in aquam, ergo pari ratione per aliquā differūt cōtrarietatem, non eandē cum igne, aliter enim ignis, & aqua essent idem, erit ergo alia cōtrarietas, sit. v. g. siccum, & humidū, aer enim siccus, aqua humida: ex hoc sequitur, quòd aer sit albus & siccus, & ita per albedinem igni, per siccitatem aquæ opponitur.

Vlterius proceditur: aer est siccus, & albus, ergo cum mutatur in aquam, manebit albedo, quia per hāc nō opponitur aquæ, sed ignis aquæ per siccitatem, & hæc conuertetur in contrariā, & sic aqua manebit alba, & humida.

Præterea aer siccus & albus mutatur in ignem, ergo in igne manebit siccitas, quia per hanc non opponitur illi, sed per albedinem, & sic ignis erit siccus & niger.

Concluditur ergo, quod necessariò mutabitur cum aqua, quæ est illi contraria, humida scilicet & alba. Vide igitur quo pacto si medium mutatur in extrema, euandunt enim in vtraq; qualitate contrarietatem habentia.

Vlterius aqua est alba, & humida, aer albus, & siccus: ignis niger, & siccus, ergo in terra erit nigrum & humidum: nam hæc duo restabant: nam quia nigrū cū

ficco est in igne, oportet, vt nigrum cum humido coniungatur, ficut album reperitur coniũctum & cum humido, & cum ficco: si igitur terra est humida & nigra, mutabitur cum extremo suo aere sicco & albo. Vide igitur elegantem probationem, & necessariam quòd extrema debeant inuicem mutari, si medium mutatur in ipsa, supposito hoc, quod contraria inuicem mutantur.

Explicatur Arist. tex. Ex his litera textus facile potest intelligi, pro qua nota, ꝙ istæ qualitates, quę tribuuntur elementis, sunt tãtũ loco exẽpli: Nam etiam elemẽto ista pro exẽplo ponũtur: ratio enim procedit in communi de quibuscunque elementis.

Nota. Nota etiam quòd litera quæcũque significat elemẽtũ illud in cuius nominis principio ipsa ponitur, vt I, notat ignẽ, Aerem, L, aquam, quæ modo dicitur lympha, S, siccitatẽ, H, humiditatem, atq; ideo Boetius nõ sumpsit easdẽ literas Grecas, quia istæ non consonabant nominibus Latinis.

Dicit igitur, quòd si A. mutatur in I. & in L. puta in ignẽ, & aquã debet esse aliqua cõtrarietas, secundum quã mutatur in I. aer puta ignem, sit hæc albedo & nigredo, vt aer albus, ignis sit niger.

Vlterius si A. mutatur in L, erit alia contrarietas, quia L. & I. non sunt idem: sit siccitas, & humiditas, aer siccus aqua humida, tũc cũ aer mutatur in aquã, vel manet albedo, vel non: si manet, erit alba, & humida aqua, si nõ manet, erit nigra quia mutatio est in contrariũ: nõ enim aliter esse potest, nisi vt sit alba vel nigra: at non est nigra, id .n. est ignis sit igitur alba.

Vlterius, si aer siccus mutatur in ignẽ ob eandẽ rationem manebit siccitas in eo, & ita euadent contraria ignis, & aqua puta extrema & inuicem mutabuntur.

Vlterius, terra erit nigra, & humida, quia ista combinatio restabat, & sic conuertetur in aerẽ, quia opponitur ei, & sic extrema videlicet aer, & terra, quæ sunt inter aquam, mutabuntur pariter. Nota expositionem hanc.

Quod autem in infinitum. Tex. 36.

Quod supposuerat, puta nõ esse ꝓcessũ in infinitũ in extremis, neque versus sursũ, neq; versus deorsum, nunc ostendit, & deducit ad hoc absurdum ꝙ in vno essent infinitæ contrarietates. Quo autẽ pacto hoc sequatur videndum prius quam ad textum veniamus. *Probatur suprà posita suppositio* *Non est ꝓcessus in infinitũ in extremis.*

Detur, vt supra dicebamus, quod ex aere fiat ignis, tũc in igne manebit siccitas, secundum quam opponebatur aer aquę.

Tunc si iterum ex igne fit aliud sursum sit A. ergo per aliquam cõtrarietatem differt ignis ab A. secundum quã in ipsum mutatur, erit ergo ignis siccus & niger, vt ante, & modo habebit tertiam aliam secundum quam opponitur A. cũ ergo ex igne fit aer, manebit ista qualitas in aere, quia non secundum illam opponitur ignis ipsi.

Vlte

Vlterius, si iterũ ex A. fit aliud puta B. ergo erit alia contrarietas inter ipsa: & hęc manebit in A. cũ ex B. fit A. qa nõ ei opponitur simi liter manebit in igne, & ex igne in aere, erũtq; iã quatuor in aere.

Funda. istius rationis. Vlterius, si ex B. fit aliud, puta C, erit alia cõtrarietas, quæ manebit eadẽ ratione in antecedentib⁹ vsq; ad aerẽ: semper enim qualitates, p quas elemẽta differũt, & mutãtur in superiora sunt symbolæ inferioribus manẽtque in ipsis.

Cũ autẽ infinita elemẽta ponantur, oportet multiplicare infinita cõtraria, per quæ mutẽtur semper inferiora in superiora, & hæc omnia erunt symbola inferioribus, aeri scilicet & igni, & alijs & sic vni infinitę qualitates contrariæ inerũt. Innititur.n. hæc ratio huic, ꝙ qualitas, secundũ quã vnũ elementum non opponitur alteri, manet, cum in ipsum mutatur.

Dubium circa rationem Arist. Aduersus hanc rationem insurgo, quia non videtur concludere intẽtum: nam nõ oportet multiplicare noua cõtraria secundũ noua elementa, sed facere nouas coniugationes contrariorũ eorũdem: & ita dicam, quod ignis differt ab, A, non per nouam contrarietatẽ, sed quia ignis est siccus, & niger, & dulcis. A, verò siccus, niger, amarus: postea verò A & B, differũt, quia A, est siccus, niger, amarus, sed B, siccus, alb, & amarus, & sic nouas postea earũ qualitatũ faciã combinationes, sicut & Arist. facit: nam siccũ modo coniungit cum frigido, modo cum calido.

Solutio. Respondeo, quod hoc nihil valet: nam illæ qualitates vel sunt finitæ, vel infinitæ: si finitæ, non fient combinationes infinitæ, pro elementis infinitis, vt supponitur: si autem infinitæ habetur intentum, Ob id Aristot. semper nouam contrarietatem sumit cum nouo elemento, quod nõ fit in elemẽtis positis ab Arist. quę cõbinationibus qualitatũ constituuntur.

Quod dictum est de igne sursum etiã dicitur de aere deorsum versus aquam, & terrã: pari namq; ratione nõ est processus in infinitũ, sed ex vtraque parte ad aliqua opus est stare extrema.

Expositio textus. Ad literæ explicationẽ modo veniamus: dicit, quod si ignis mutatur in aliud sursum, & nõ in extremũ, scilicet aquã fit. v. g. id, in quod mutatur sursum. Ps. oportebit ergo aliã contrarietatẽ præter dictas cõstituere inter ignem, & Ps. quia hoc distinctũ esse supponitur ab oĩbus alijs quatuor dictis, puta, ignẽ, aqua, aere, terra: sit igitur talis contrarietas inter ignem, & Ps, B, & M. vt igni insit B, & ipsi Ps, insit M. sequitur, quòd B. inerit alijs inferioribus, scilicet aeri, aquæ, & terræ, quia Ps. in ignem, & ignis in aerẽ, & aer in aquã, & hæc in terram mutari possent, & B. est illis symbolum, quia per tale ignis non opponitur illis.

Quod si rursus Ps, in aliud mutatur, erit alia cõtrarietas, quę inerit inferioribus, cum igitur sit in infi-

nitum processus, oportebit infinita multiplicare, quę vni inerunt. At Arist. incipit impugnare hoc, ꝙ insint vni illę cōtrarietates, facitq; primũ argumentũ: quia talis qualitas nō apparet in aere pręter duas, quas habet, neq; ostēsum est quæ sit illud tamen certum esse inquit, quod inessent infinitæ, si procederet numerus elementorum in infinitum versus, extrema.

Si autē hoc non erit neque terminātũ esse.

Inconuenientia, quæ sequuntur si in vno elementa sint infinitæ qualitates. Prosequitur inconuenientia deducere, quæ sequuntur, si in vno multiplicātur infinitę qualitates. Et secūdũ incōueniēs est, ꝙ nō poterunt elemēta definiri, definitio n. explicat naturā, & rei ꝓprietates, at infinitę exprimi nō possũt.

2. Tertium, quòd nullũ erit generabile, quia ad generationē oportebit expectare transitũ infinitorũ cōtrariorũ: ex omnibus enim his debet compositum generari.

3.

4. Quartũ. Erit aliquod elemētum ingenerabile: si. n. sunt infinita elemēta, ergo infinita media, ergo quæ vltra sunt, ingenerabilia sunt quia oportet prius media infinita transire quod fieri non potest.

5. Quintum est, quod ex aere nō fieret ignis. Philop. explicat, ꝙ ex medio non fieret extremum, quia distat in infinitum, tamen, dici potest, quòd ex aere non fiet ignis, quia vt prius fiat aer, debēt deorsum transiri infinita, & sic nō perueniretur ad ipsum aerem, ex quod fieret ignis.

6. Tandē infert, quod omnia vnũ essent elementũ, quia omnes cōntrarietates vni inessent, nam superiores sursum venirent ad aerem, similiter inferiores deorsum.

Aduerte, quòd non intendit Aristot. dicere quod omnes aliorũ qualitates vni inessent, hoc enim non sequitur: nam nō omnes qualitates superiorum veniunt ad aerem, nec ad inferiora. *Nota.*

V. g. ex igne regreditur ad aerē siccũ & illa qualitas, secundũ quā differt à superiori: tamen qualitas superioris, per quam differt ab igne, non redit ad ignem & sic nec ad aerem, sed illa per quan differt ab alio superiori.

Idem fit in inferioribus,

Sensus ergo est, quod ex omni cōtrarietate vnum extremum redit ad aerem, & tunc vnus aer opponitur omnibus, tam superioribus, quām inferioribus: frustra ergo multiplicātur reliqua, puta, ignis, & superiora, quia aer illi opponitur, cui quodcūque aliud, & sic ad vnum par contrariorum elementorum omnia reducenda essēt, nō ad infinita: ita mihi videtur locus iste exponendus: nam quæ dicũt Alexand. & Philop. nullam apparentiam habent. *Sensus Arist.*

CAPVT VI.

Admirabitur autē aliquis dicētes. Te. 37 *Reprehensio.*

CVm de mutua elemētorum mutatione locutus fuisset, nunc contra Empedoclem sermonem texit, ipsumque multipliciter redarguit, qua elementa intransmutabilia posuit. *Emp. qui posuit elementa intransmutabilia.*

1. arg. circa Emp. Ac primò reprehendit, quia ipsius dicta, repugnantia sunt: dixit enim ex vna parte elementa esse immutabilia, ex alia parte esse comparabilia æqualia, dicebat enim, esse æqualia: hæc autem duo repugnant, idcirco dicit Aristot. quod mirabitur quis eos, qui dicunt elementa plura esse intransmutabilia, & simul cũ hoc æqualia: nam si immutabilia sunt, comparari non possunt, & si comparari possunt nõ sunt immutabilia.

Tribus modis secundum æqualitates cõparari possunt elementa inuicem. Quo autem modo id sequatur, ostendit, & distinguit tres modos, quibus comparari inuicẽ possunt: primò, secundum quantitatem, vt vnũ sit, alteri æquale in quãtitate, altero modo secũdũ potẽtiã, & qualitatẽ, vt quãtum potest vnum tantum possit alterum, & hoc dupliciter,
1. aut in qualitatibus diuersę speciei, quæ comparatio est secundum proportionem, sicut dicitur, hoc est tantum album, quantum illud est calidum: hoc tantum infrigidat, quantum illud calefacit,
2. aut in qualitate vnius speciei, &
3. ista erit tertia comparatio, vt si dicatur, hoc est tantum, aut plus minùs ve calidum, quàm illud, vel calefacere potest, quantum illud.

Reijcitur primus modus æqualis, quem ponebat Empedo. Argumentatur contra primum modum, quem Empedocles ponebat, si aqua, verbi gratia, & terra sunt æqualia, vt vnus pugillus terræ contineat decem aquæ, ergo est vna communis mensura vtriq; & sic inuicem mutabilia sunt.

Dubium D. Tho. Dubitabis, videtur enim non valere consequẽtia, quia cæli sunt cõparabiles, est enim vnum maius altero, at non ob id mutabiles inuicem sunt. Hoc dubium mouet Auerr. & S. Thom. sed omissis responsionibus ipsorum, videtur mihi Philoponus optimè respõdere.

Dicit enim, quod dupliciter potest intelligi, elementum esse alteri æquale: vno modo secundũ totalitatem, ita vt quãtum vnum occupat loci, tantum occupet alterum: altero modo secundum quãtitates potentię, vt tantum terræ sit quantum aquæ, quia quantum continetur sub quãtitate illius terræ, continetur sub quantitate aquæ: modo priori pugillus terræ non est æqualis decem, aquę vt notũ est: modo verò posteriori, æqualis, quia quanta substantia, & materia est sub quantitate pugilli terræ, tantum est sub decem aquæ. *Solutio optima Philop.*
Ex comparabilitate priori nõ colligitur mutabilitas, vt probat argumentum, at bene colligitur ex mutabilitate posteriori: non enim materiæ possent comparari, nisi aptæ essent esse, & sub aquæ quantitate, & terræ. Aristotel. ergo procedit de hac æqualitate.

Quod ostendit Philopon. nam de priori valdè notum erat, elemẽta nõ esse æqualia, nec Empedocl. id dicebat, nam terra maior est aqua, aqua in terrę foraminibus est aer verò & ignis dignosci non possunt secundum hanc quantitatem reliquum est, vt de posteriori intellexerit Empedocles. *Ratio philoponi*

Nota. Nota secundum Philoponum, aquam esse minorem terra secundum molem suam, & non supereminere terræ, sed velut foramina ipsius terræ replere. Quare sententia hæc est antiqua, quam aliqui vt nouam proferunt.

Si autem non sic secundum quantum comparabilia.

Reÿcitur 2. modus cõparationis elementorum. Impugnat secundum modum comparationis, quo quanta comparantur, non secundum quantum sed secundum potentiam, vt tãtum potest vnus pugillus terræ infrigidare, quantũ decẽ aquæ: tunc inquit, non est mẽsurare quãtitatem, sed potentiã, sicut cum dicitur, tantùm vnum esse album, quantum alterum calidũ: hoc verò non est esse æquale vnum alteri, sed simile. Quod enim in quãtitate est æquale, in qualitate est simile, & sic vnum elementum nõ ob id dicetur æquale alteri.

Inconueniens igitur videbitur si corpora.

Reÿcitur 3. modus. Impugnat modum tertiũ dicẽs, ꝙ si sic sint cõparabilia, vnũ sit calidũ, alterũ plus, minusùe calidũ, tũc inconueniens est dicere, ipsa non esse mutabilia, q̃a calidũ plus aut minus eiusdẽ sunt generis.

Obiectio. Dices, quare si vnum est magis calidum alterum minus, sequitur, quòd mutabilia sint?

Solutio. Respondeo si hoc est minus calidũ, potest intẽdi, & fieri magis: nam calor est eiusdẽ speciei, si ergo peruenit ad alterius calorẽ, mutabitur in alterum, vt si aer peruenit ad calorem ignis, vtique mutabitur, in ignem, ex comparatione ergo in alteratiuis qualitatibus colligitur etiam ipsorum mutabilitas mutua.

Sed neque augmentatio vtique erit.

Tex. 38.

2. Arg. principale cõtra Empedoclem. Secundò argumentatur contra Empedoclem, quia aufert veram augmentationem, quæ non potest consistere sine mutatione elementorũ, sed erit solum per iuxta positionem, & additionem, conuersio enim substantiæ non est, nisi existente alteratione qualitatum quæ non potest existere, nisi mutabilia sint elementa, at Emped. augmẽtum ponebat, vt ipsius carmen indicat. At re vera nõ est verũ augmẽtũ, sed additio. Verũ enim augmẽtũ nõ in sola appositione ab extrinseco cõsistit, sed in mutatione etiã, & conuersione in auctũ: quod fit media alteratione vt dictum est in libro primo.

Multo autem difficilius est. Tex. 39.

3. argum. contra Emped. Argumẽtatur tertiò, contra Emped. qui in doctrina sua non poterat reddere rationẽ generationis naturalis, id est, quæ naturæ cursu fit, non arte, aut casu: Nam generatio talis, aut semper ita est aut plerumq́;, vt ex homine nascitur homo, ex vite vitis, ex frumento frumentum, raroq́; deficit.

At apud Empedoclem nulla huius ratio redditur: non enim aliud de generatione dicit, nec aliam ponit causam, quam elemẽtorum mixtionem, & coniunctionem, at

per

per hanc non est ratio huius generationis, nisi ponatur forma, cuius natura est, simile producere, vel semper, vel frequenter.

An & si ita compositum fuerit os? Tex. 40.

Confirmatur argum. 3. ex mixtione.

Ostendit quod dixerat, nō solā mixtionem esse rem talē, sed consistere in tali, ac tali miscibilium ratione, & proportione, vt si talis sit proportio, fit os, si verò alia, caro, vel aliud quid: non fit igitur res ex coniunctione elementorū vtcumque, sicut dicebat Empedocles, nisi tali vel tali conueniāt ratione, & proportione inter se: huius autem proportionis causa non sunt elementa ipsa: alia ergo ponenda erat causa, in quo etiam defecit quartò: non ergo cognouit, non solam mixtionem esse rem, sed & rationē ipsam, preterea causam huius rationis ignorauit.

At verò neq; amicitia neq; lis. Tex. 41.

Excluditur solutio, quæ posset afferri.

Excludit responsionem. Posset quis pro Emped. dicere, quod posuit illius rationis, & proportionis causam, nempe litem, & amicitiā.

Hoc reijcit Arist. quia lis, & amicitia non sunt causæ sufficientes: solum enim inducunt congregationem, & segregationem elementorum, sed non proportionē illam, quę est substantia, & forma ipsius mixti, vnde mixtio est à fortuna, potestq; esse à lite & amicitia: dico à fortuna, quia quomodocunq; elemēta veniāt, mixtio est: at res nō est, nisi in ratione & tali proportione veniāt: quod nō est à fortuna, sed à causa determinata.

Nota.

Et hinc in doctrina Aristot. facile soluitur dubium de gneratione secundum naturam, Non enim sic res est talis ob mixtionem solam, sed ob formam ipsam, quæ natura est cuiusq; rei, simileq; sibi producit, de qua nihil dicit Empe. sed solum laudat mixtionem, cum tamen ipsa forma benè se habeat, sicq; optimum in re.

Quamuis & elementa segregat non lis. 4. argu. quo impugnatur dictum Emp. de lite & amicitiā.

Redarguit dicta Emped. qui dicebat litem segregasse elemēta, & mūdum fecisse, dicebatq; mundū esse Deū, similiter elementa esse Deos priores mundano Deo: ꝙ si ita est, quomodo lis separauit? potius enim amicitiæ tribuere oportebat mundum facere: & Deos separare, vt mundum facerent, quā liti, quæ mala est. Ita mihi videtur locus iste exponendus.

Amplius autem de motu. Tex. 42. 5. argu. contra Empedoclem.

Quinto arguit Emped. quod leuiter de motu tractauerit, quo mūdus est factus: nam litem, & amicitiam causas mouentes posuit, sed quis motus esset huius, quis illius in particulari, non docuit, & tamē debuit definire, aut demonstrare, vel supponere, vel aliquo modo probare, ꝙ non fecit, contentus in cōmuni, & vniuersali rē dixisse.

Amplius autē quoniā videtur. Tex. 43

6. argu.

Sexto arguit Empedoclem, ex cuius doctrina, sequitur, quod amicitia sit magis cōtra naturā, quam lis, quod absurdisimū est. Sequelam manifestat, supposita motus

diuisione: est enim motu natura- lis, vt cum terra deorsum, & quod que in proprium fertur locum: est etiam motus violentus, vt cum ter ra sursum & quodque contra locum proprium fertur, isti autem sunt contrarij: Vnde fit, q̄ si vnus est in rerum natura, alter etiã sit.

Vis arg. Fit igitur argumentũ: quis motus horũ est sub amicitia? probat q̄ violẽtus: nam motus qui est cõtrarius terræ, cum mouetur superius, scilicet motus deorsum assimilatur segregationi, qa videtur seiũgi ab omnibus alijs: cũ verò ascẽdit, similatur congregationi, qa cũ alijs se copulat: ergo lis, quæ segregat, est magis causa mtous naturalis, & sic magis secũdum naturam, ob id prior erit, quã amicitia.

7. argum. Septimo etiam superaddit reprehensione, quia sequitur, quòd nullus est motus, nec quies, nisi vbi est lis, & amicitia, & hæ tantum sunt causæ motus, quod inconueniẽs est, vt ꝓbat in textu sequẽti.

Amplius autem, & apparent quod mouentur. Tex. 44.

Litem & amicitiã non esse causam motus. Prob. 1. Ostendit aliam esse causam motus præter litem, & amicitiam ex dictis Empedoclis: lis enim solum separauit elementa, & fuit huius causa motus, at vnum quodq; postea in suum locũ se contulit, cuius motus non fuit causa lis, imò ipse dicit, quòd à fortuna elementa in hunc vel illum locum se contulerunt, & aliquando vbi est terra, fuit aer: oportuit ergo, huius motus primam causam ponere.

Preterea dicebat, quòd mundus similiter se habet, id est, in circulo simili, modo .n. mundus ex chao, modo chaos ex mundo, huius autem motus similis non reddit causam, lis enim, & amicitia non omnis motus causæ sunt, danda ergo erat vniuersalis causa, & talis esset primũ principium, non autem lis. *Secunda probatio*

Inconueniens autem est, & si anima. Tex. 45.

Octauo reprehendit Empedoclem ex abusu elementorum: omnia enim ex ipsis componebat, etiam ipsam animam, quod reijcit Aristot. nam si anima est elementum, non habebit alias passiones, nisi illius elementi, quod est: si autem est ex elementis, non habebit nisi passiones corporeas: ad animæ passiones, vt esse musicum recordari, obliuisci, non sunt passiones tales: non ergo est ex elementis composita, at quia hoc de animæ passionibus discutere non erat loci præsentis, sed ad alium spectat librum, ob id se ad eum remittit, & nos etiam, (Deo fauẽte,) ibi latè de hoc disseremus. *1 arg cõtra Emp.*

CAPVT VII.

De elementis autem, ex quibus: Tex. 46.

HVcusq; duo Aristot. de elementis tradidit: alterũ est ipsorum principia, & numerus, alterum ipsorum mutua generatio, & trãsmutatio: nũc tertio de ipsis in ordine ad mixtionem, & mixtũ dicit, nẽpe qualiter ad mixtio *De elemẽtis in ordine ad mixtionem.*

tionē veniāt, & quę in mixto sint.

Differentia inter Arist. & Emp. Procedit autem assignando differentiam inter suam sententiam, & opinionem Empedoclis, qui eadem quatuor elementa posuit: sicut & ipse: sic autem procedit ponit etiam dubia contra sententiam suam, & contra Empedoclem alternatis vicib. & postea soluit contra se posita dubia, relicta opinione Emped. vt falsa.

principiū quoddā pro sentē. Arist. Ac primò cōstituit vnum principium pro suamet sententia tale, quod quincunque dicunt elemēta ista, ex quibus corpora componuntur, habere aliquid commune scilicet materiam, coguntur fateri esse inuicē mutabilia, & contra qui dicunt esse inuicem mutabilia etiam fateri debent materiam habere communem, vt notum est.

Disput. contra Arist Emped. 1. Ratio. Incipit autem contra Empedoclem disputare: hic enim elemēta intransmutabilia posuit, ac integra manere in re ipsa composita. Ex quo sequitur, ꝙ carnes, ossa, & reliqua homogenea non possunt esse: quia si ex elemētis cōstāt diuersis inter se, ac manētibus: quomodo res erit similaris, quælibet enim eius pars debet esse eiusdem rationis, & denominationis cū toto, quod illo modo esse nō potest.

Nota expositionē literæ. Nota literā, dicit enim, (quicūque ponūt elementa, quę nec inuicē generantur, nec ex vno quoq;,) id est, non extrahuntur ex mixto, nisi sicut lapides ex pariete, lapides enim actu erāt in pariete, & in qua parte vnus, alius non erat (sic enim ponebat in mixto elementa Empedocles) Hi tales non possūt dicere, quomodo fiat os ex illis, id est, non possūt dicere, quo modo aliquod mixtum sit similare, & homogeneum, vt diximus.

Habet autem quod dicitur, dubitationem.

Arg. Arist. cōtra propriā sententiam. Contra propriam sententiam se conuertit, dicitq; quòd positis elementis mutabilibus, adhuc est difficultas de eodem, puta quomodo fiat os, & caro ex illis, nā quòd ex aqua fiat aer, facile potest intelligi, quia eis est communis materia: at ꝙ ex ipsis fiat vnū ab omnibus distinctū, hoc videtur difficile, quia non videtur, quid eis sit cōmune, puta elemētis & mixtis.

Altera expositio literæ. Potest etiā esse sensus alius, vt dicat esse difficile etiā ꝙ dictū est de osse, & carne apud sententiam propriā nā quis modus erit generationis ex ipsis? nō enim est sicut cum vnum elementū fit ex altero.

Sentētia Empedo. circa hoc dub. Circa quod dubium ponit sentētiam Empedoclis: hic enim hūc modum mixtionis ponebat, quod elementa diuidebantur in paruas partes, & simul coniunctæ faciebant mixtum manentes in suis integris substantijs, sicut ex lapidibus & lateribus fiunt parietes: Vnde mixtio apud Empedoclem nō erat, nisi quædam compositio, vt patet.

Contingit autem non ex qualibet parte.

Tex. 47.

Reÿcitur modus Emp. Modum istum redarguit, quia sequitur vnum inconueniēs, quod

ex qualibet parte mixti non possent quatuor elementa extrahi, & sic non quælibet pars mixti esset mixta: sequela ostenditur, quia sicut ex qualibet parte parietis nõ possũt extrahi lapides, & lateres, quia in quo loco erãt, isti, nõ erãt illi, sic ꝑfectò fiet in mixto, ꝙ eodẽ modo ex elemẽtis cõponitur.

Nota ex positionẽ literæ

Nota literam, dicit, ꝙ ex quali bet parte nõ extraherentur ignis, & aqua, & reliqua, sed esset, sicut si esset cera, ex cuius vna parte fieret vna figura, ex altera parte alia

Statim impugnat per idem exẽplum, quia sicut ex qualibet parte ceræ vtraque potest fieri figura, sic ex mixti parte qualibet educi possunt quatuor elementa, quod superius explicatum est.

Similiter autẽ & facientibus. Tex. 48.

Difficultas, quæ reperitur in sententia Arist.

Postquam difficultatẽ, quæ ex modo mixtionis posito ab Empedocle, sequitur, exposuit: nũc difficultatem, quæ ex proprio modo sequitur, ponit. Difficultas est: si ex igne, & aqua fit aliud, vel illa manent, vel nõ: si manẽt, erit mixtio compositio, vt dicebat Empedocles: si verò non manẽt, sola illorum materia restabit in mixto, cũ corrũpatur: si autẽ hoc, ita erit generatio, si aliquid ex illis fit, & nõ mixtio: ꝙ si aliud nõ fit, manebit sola materia, ex vnius enim corruptione videtur aliud nõ posse fieri, quã vel alterius generatio, vel sola manere materia, quod esse no potest: ergo nõ erit mixtio.

Nunquid igitur quoniam est at magis.

Explicatur ea difficultas.

Soluit dubiũ, explicatq; modũ, quo fiat mixtio, seu quomodo elementa ad mixtionem veniãt. Explicat primò, dupliciter aliquid dici calidum, seu frigidum seu aliud ex his, vno modo simpliciter actu, vt quod totaliter est calidum habetq; totã latitudinẽ qualitatis: & quod sic est calidũ, habet frigiditatem tantũ in potẽtia & è contra, quod sic est frigidũ, habet tantũ calorem in potẽtia, idemq; est de alijs cõtrarijs: altero modo aliquid dicitur calidũ, quia calorem habet, sed non summum, sed in aliquo gradu: & hoc tale secũ compatitur aliquam frigiditatem ita, vt sit calidum frigidum: similiter de frigido, quod erit sic calidum, idemq; de alijs contrarijs.

Dupliciter aliquid est calidum aut frigidum. 1. 2.

Modus mixtionis secũdum Arist.

Hoc supposito, dicit, sic manere contraria in mixto, non quidem prorsus actu non prorsus potentia, sed refracta in suis excellẽtijs, & ad medium redacta: & sic soluitur dubium. Nam nõ sola materia manet, nec similiter cõtraria integra manent, sed quoad qualitates suas refractas simul cum ipsorum materijs, & in hoc mixtio est.

Addit autem, quod potest magis, vel minus vna qualitas manere intensa, vel remissa, & secundũ hoc vnũ mixtũ potest alio esse calidius, aut frigidius duplo vel triplo, vel alia proportione, qua potest vna qualitas, quęcũq; sit, aliã excedere & superare, quod non esset, si omnes æquales essent.

Erant autem mixta alia ex contrarijs.

Nunc

Soluitur dubiū ſupraposi.ū Nunc dubiū ſoluit iterū, ſimul etiam quod contra Empedoclem dixerat, dicit, quod mixta fiunt ex contrarijs elementis, etiam elementa fiunt, & educuntur ex mixto. Ex elementis quidem cōſtāt mixta, non vt ſola ipſorum materia maneat, ſic enim ſola eſſet generatio: ſed prædicto modo, vt refractæ maneant qualitates, ſicque mixtio ſit, & non ſola generatio. Similiter ex mixto elementa fiūt non tanquam ex ſola mixti materia, ſed tāquam ex eo, in quo ipſa continentur potentia, & virtute.

Quoniam autem patiuntur contraria.

Soluit dubiū quod poſſet occurrere. Poſſet quis dicere, quo modo calidū poteſt fieri ſimul frigidū & remitti, & frigidū ſimul fieri calidū: Idem de ſicco, & humido. Ad hoc reſpōdet: ꝙ vt dictū eſt capite de actione, vnū cōtrariū eſt potentia alterū, id eſt, habens vnū cōtrariū eſt in potētia ad alterū, Inde prouenit, vt inuicem poſsint agere, & pati, & ſic ſe mutant, cum æqualia non ſunt. Maius enim minus in ſe conuertit: at cū ęqualia ſunt, agūt quidem, & patiūtur mutuò, ſed nō ſe inuicem mutant, ſed ad mixtū veniunt, & ſic elementa in mixto ſe mutuo mutant, vt contrarietas ad medium veniat, & ſic fiunt os, caro, & homogenea.

Tale autem medium non eſt vllum extremum, ſed extrema temperata: nec cōſiſtit in indiuiſibili, id eſt, non ſolū eſt mediū, ꝙ diſtat æqualiter ab extremis, hoc enim mediū eſt mathematicū vnumq́; eſt: ſed dicitur hic mediū, quodcūque eſt intra extrema quod multis modis poteſt contingere, vt notum eſt, & ſic multa fiūt media & mixta quę in medijs hiſce conſiſtūt. Quo autem modo vnum cōtrarium patiatur, ſatis declarauimus in quæſtione de reactione.

CAPVT VII.

Omnia autem mixta corpora. Tex. 49

Modum, quo elementa ad mixtum conueniant, explicuit, nunc quæ in mixto ſunt, explicat, dicitq́; in mixtis perfectis, quæ propè mediū, id eſt, terrā fiunt, omnia quatuor in eſſe elementa. Hoc dupliciter ꝓbat: primò diſcurrēdo ꝑ omnia ſecundo ex ſigno quodā. *Quæ in mixto ſint.*

Primò igitur terra ineſt, quia cū talia fiūt in loco terræ, ibique maximè terra abūdet, quia proprius locus ipſius eſt, profectò ipſa inerit in mixto: eſt enim elementum aptum ineſſe, & copia eius eſt. *Omnia quatuor elementa eſſe. Eſſe terram.*

Aqua etiā ineſt propter duo, primo, quia mixtū debet eſſe aliquo termino terminabile, & aliquā figurā recipere: at aqua inter omnia eſt maximè terminabilis, id eſt, aliorum terminatiua, vt dicit Philop. nam aer in ſe magis terminabilis eſt tamē alia corpora dura nō ita terminabilia facit, ſicut aqua. *Eſſe aquam. 1.*

Alterum eſt, quia terra nō poterit in mixto cōſiſtere, niſi per humidū aqueum ꝙ melius cū terra eſt cōmiſcibile, ꝙ patet ex his, quę exſiccāturextracto vaporè ſtatim

in.

in partes dissoluuntur.

Nota Non tamen putes ex hoc, quod terra non habet cõtinuitatẽ, habet namq; , sed in mixto nõ termina tur, nisi ratione aquæ, vt patet: Cũ enim terram ad aliquam figuram trahere volumus, non aerem, sed aquam infundimus.

Esse aerẽ & ignem in mixto. Probat de aere, & igne: ista e-nim ingrediuntur mixtum tãquã contraria illis duobus, quia generatio ex cõtrarijs est. Sẽsus est, in mixto sunt contraria refracta, & retusa, cũ ergo sint aqua, & terra, oportet, vt sint etiam alia duo con traria ignis & aer, vt retũdãt alia.

Nota. At quia elementa dixerat con traria, ne videatur ponere cõtrarietatẽ in substãtijs, subiungit esse contraria, prout substantia potest substantiæ contrariari: hoc autem est non secundum substantiæ rationem, sed secundum qualitates ipsorum, ac passiones.

Testificari autem videtur ex nutrimẽto.

Tex. 50.

Idem probat à signo. Secundo idem signo ostendit. Vnumquodq; enim simili nutrimento nutritur, nam qualis est viuentis substantia, tale nutrimentum est: At nutrimentum est multa, id est, mixtum ex elemẽtis: ergo ex multis elementis cõstamus: Minorem ostẽdit, quia si aliquod nutrimẽtum esset simplex, maximè esset plantarum: at id non est, quod colligitur ex eo, ꝙ irrigãtur tanquam terra non sufficiat sola.

Quoniam autem est nutrimentum quidem materia.

Inter elementa ignẽm maximè nutriri docet, & rationem subdit: quia quod nutritur, est forma in materia compræhensa: fit enim augmentum, & nutritio secũdum formã, nutrimentũ autem succedit, vt materia: ignis maximè similatur formę, ob id maximè nutriri dicitur. Assimilatur autem formæ, quia habet rationem termini, & ad terminũ tendit, id est, ad locum continentẽ reliqua elemẽta, at forma, vt terminus quidam est. *Ignis inter elemẽta maximè nutritiuus.*

Nota autem, quod non est vera nutritio ignis, sed impropria. Propria enim viuentibus conuenit, vt superius est ostensum. *Nota.*

Concludit igitur, quod mixta ex omnibus elementis constituta sunt, si non formaliter, saltem virtualiter ad mixtionem conuenientibus, vt diximus lib. 1.

QVAESTIO XI.

An detur mixtum ad pondus æquale.

Sensus quæstionis. Duplex æqualitas in qualitationis gradus & pportionis & iustitiæ.

EXplicãdus est sensus quæstionis, vt moris est: scias duplciẽ posse cõsiderari æqualitatem in qualitatibus hisce, quæ mixtũ componunt: altera est æqualitas graduũ inter se, vt sit tãtus calor, quanta frigiditas, similiter siccitas & humiditas, & talis dicitur ęqualitas ponderis: altera est æqualitas proportionis, vt sit talis concẽtus, & tẽperies ipsarũ vt sit cõueniẽs formętali mixti, & ipsius operationib⁹, licet qualitates inter se nõ sint in gradu æquales, talis dicitur ęqualitas iustitiæ, quia ꝑ eã forma habet, & cõsequitur operationes

tiones sibi cõueniẽtes, & debitas.

Dupliciter potest considerari æqualitas ĩ mixto. Iuxta hanc duplicem qualitatũ & elemẽtorũ, æqualitatem potest mixtũ duplex considerari: alterũ, quòd priorẽ sortiatur æqualitatẽ, quod dicitur quoad põdus, alterũ, quod consequatur posteriorem, ꝙ dicitur æquale ad iustitiam.

De quo est quæstio. Nunc ergo, in pręsenti dubitamus: an tale mixtum ad põdus sit possibile. Sunt autem argumenta, quibus ipsum esse probari potest.

1. argu. Primum est: vbi datur maius, & minus, datur ęquale: at datur mixtũ, cuius calor excedit frigiditatẽ, & maior est: similiter datur, cuius calor minor est, vt patet: ergo dabitur mixtum, cuius calor æqualis frigiditati est: similiter de alijs, ergo dabitur mixtum ad pondus.

2. argu. Secũdò. Vbi est vnum contrariorum, est aliud vt dicitur 1. cæli. tex. 44. & 2. cęli, tex. 18. at est mixtum inæquale in põdere, ergo dabitur etiam oppositum, quod est mixtum æquale ad pondus.

3. argu. Præterea tertiò. Si nõ posset esse mixtum ad põdus, esset ex eo, quia qualitates cõtrarię nõ pofsũt esse ęquales in vno subiecto: at possunt esse secũdum duas medietates, quibus completur tota latitudo vniꝰ, vt calor vt quatuor simul cũ frigiditate vt quatuor: nõ ergo repugnat esse mixtum ad põdus.

4. argu. Quartò Nõ est trãsitus de extremo ad extremũ eiusdẽ rationis, nisi per mediũ: At mixtũ ex minus calido potest peruenire ad magis calidũ, quã frigidũ, ergo necessariò trãsibit per æquale calidum: & sic dabitur mixtum ad pondus.

Præterea quintò. Si mensuratum est, mẽsura debet esse. At mẽsura omnium mixtorum in ęqualium pondere est ipsum æquale: nam per ipsum reliqua mensurãtur: si ergo ista inæqualia sunt, profectò erit ipsum æquale. *5. argu.*

Præterea sextò. Si nõ est mixtũ hoc, vnum contrarium alteri dominaretur, ipsumque excederet, & sic facile, & citò dissolueretur mixtum, quod falsum apparet. *6. argu.*

Tãdẽ Septimò. Dãtur æqualia quo ad qualitates ipsas motiuas, puta grauitatem, & leuitatẽ, vt sit aliquid tãtũ graue, quantũ leue, ergo dabitur mixtũ etiam æquale quoad alteratiuas: eadem enim videtur ratio. Probatur antecedens, de oleo, ligno, & alijs: quæ super aquas posita partem intra aquam, partem extra habẽt: quod videtur indicare, esse æqualis leuitatis, & grauitatis. Hæc sunt argumenta in hac difficultate. *7. argu.*

Quatuor existunt & Philosophorũ, & medicorũ circa hoc sententiæ. Prima est Galeni lib. 1. cõplex. cap. 9. & lib. 2. cap. 1. qui nõ solum existimat dari mixtum æquale ad pondus, sed tũc putat esse in sua optima dispositione: vnde animal perfectissimam habere putat temperiem, cum æqualitatem hanc sortitum est. *1. Sẽtentia Galeni.*

Argumẽtũ ipsius vnũ est, sed bonũ. Tẽperies optima est in tactu hominis vt etiam fatetur Arist. *Ratio Galeni.*

2. de

2. de anima cap. de odore, qui hominē in hoc sensu animalia cuncta excedere dicit, sed talis temperies est in ponderis æqualitate: ergo illa est optima cōplexio. Minor pbatur, quia si in tactu aliqua excederet qualitas nō posset sentire omnes qualitates omnium obiectorū: nō enim sentit nisi excedētes qualitates in obiectis: vt si tango aliquid, sentio solum, quod magis excedit: quòd si tactus non haberet æqualitatem, vtique nō sentiret excessus, immò plātæ, & ossa ob id non sentiunt, sicut dicit Aristot. cap. de tactu, quia hāc æqualitatem non habent.

2. Sentē. Auicennæ & Auerr. Secunda sentētia est Auicennę. sen. 1. doctr. 3. cap. 1. & Auerrois. 1. part. cant. tract. 1. cōm. 19. & lib. 2. colliget cap. 22. & 1. cæli comm. 7. & 10. Meta. cōm. 23. & 4. Metheo. cōm. 10. & in 2. gen. commen. 48. & aliorum Arabum. qui mixtum ad pondus non esse posibile contendunt: & dicit Auicenn. quod in hoc credēdum est magis Physico, quam medico. Rationes Auer. hinc inde collectæ sunt tres.

1. Ratio. Prima est, in mixtione nō potest esse æqualitas ad pōdus, ergo nec in mixto; consequētia est certa: antecedēs pbatur, quia si qualitates esset plures, nulla ageret in aliā, quia à pportione æquali non est actio, nec pasio. Hanc rationē habet. 4. Metheo. comm. 10.

2. Ratio. Altera est, quę habetur. 2. colliget. c. vltimo, quia in singulis mixtis sicut vnica est forma, ita debet esse vnica qualitas dominās, quę est velut forma, reliquę vt materia subiectę: si. n. multę essēt æquales, non posset mixtū vnitatē p se habere.

Tertia ratio est. 1. cęli. cōm. 7. qa si elemētis æqualitas inesset, mixtū esset æqualiter leue, & graue, hoc autē est imposibile, quia vbicunque poneretur, quiesceret, cū non sit maior ratio, quare potius hoc vel illo motu moueretur. Hęc est sententia horum Arabum. *3. Ratio.*

3. Sentē. Hugonis Quatuor cōplexiones in animali. Tertia sententia est quorūdam medicorum, inter quos videtur esse Hugo. Senē. super fem. 1. doctr. 3. cap. 1. Hi distinguūt quatuor in animali cōplexiones: prima est, quā vocāt innatam naturalem, & primam: & hæc est illa dispositio proxima, secundū quā fuit introducta forma mixti substantialis, & hanc dicunt esse non posse æqualem ad pondus, immò secundum hanc animal est magis frigidum, quàm calidum.

2. Altera est quam influxam vocant: scito enim quòd præter qualitates illas naturales, quibus forma consistit in materia, tanquam proximis dispositionib⁹, sunt partes animalis aliquę calefacientes alias, vt cor, sunt etiam infrigidantes, vt cerebrum, aliasq; pasiones inducentes, & temperies secundū has qualitates dicitur influxa, & secundum istam dicunt animal magis esse calidum & humidum, quàm frigidum.

3. Tertia est composita ex innata & influxa, nā qualitates influxę, con

coniungitur cum naturalibus, & temperiem totalem faciunt, & secundum istam dicunt esse æquale ad pondus, imò tūc est optimū tēperamentum, cùm innata complexio reducitur ad æqualitatem ponderis ab influxa, talemq; in tactu esse dicunt, & per hoc defendunt Galenum.

4. Quarta complexio est totalis, puta aggegatio qualitatū, quę est in omnibus partibus animalis simul, & hāc dicūt esse æqualem ad pōdus, i. in toto animali tantū est caloris, quantum frigiditatis, & aliorum similiter cōtrariorum, quāuis non in singulis partibus similiter, quibusdam enim inest calor magis, quibusdam frigus.

4. senten. Marsily Quarta sententia est nominaliū, Marsilij, quæst. 15. Alberti Saxo, quæst. 11. & aliorū. Hi enim distinguūt qualitates primas in motiuas, quales sunt grauitas & leuitas: & alteratiuas, quales sunt quatuor assignatæ: iuxta hoc distiguūt tripliciter intelligi posse æquale ad pōdus: vno modo in omnib. qualitatibus, tā alteratiuis quā motiuis, vt oēs existāt ęquales, secūdò in solis alteratiuis: tertiò, in solis motiuis. *Tripliciter intelligitur æquale ad pondus.*

1. dictum illorum. His propositis, dicūt primò, ꝙ esse æquale ad pōdus in omnibus qualitatibus, & alteratiuis, & motiuis est impossibile: ratio est, quia istæ æqualitates duæ sunt incompossibiles: si enim est æqualitas motiuarū, necessariò erit inæqualitas alteratiuarum, & è cōuerso: quia minor frigiditas facit maiorē grauitatē: quā facit maior calor leuitatē: vnde vt tanta sit leuitas, quanta grauitas debet esse multò plus caloris, quod patet in ferro candētissimò, vbi plurimus calor minimum leuitatis inducit.

Dicūt secūdò posse esse æquale in solis alteratiuis: ratio horū est: quia existēti inęquali mixto potest adhiberi agēs aliquod intendēs, vel remittēs qualitates, quę intensibiles sunt, potest igitur sic ad ponderis æqualitatem trahi. *2. dictū.*

Dicūt tertio, quod potest etiam esse ęquale in solis motiuis, ob eādem rationē, quia potest applicari intendens, vel remittēs: Addūt tamen, quòd non propterea istud tale quiescit: in quócunq; ponatur loco, quod est contra Auerroem: dicunt enim, quòd si non poneretur in loco ignis descenderet, quia aqua, aer, terra vincerent, & facerent illud descendere: præsertim quia ignis in tota sua sphæra non resisteret: similiter si esset in superiori parte aeris descenderet, quia solus ignis tunc resisteret, nō aer per totam suam sphæram: eodem modo si in terra esset ascenderet, similiter per aquam: at si esset in cōfinio duorum, scilicet aeris, & aquæ, quiesceret: quia tunc æquales essent vtrinq; resistentiæ. *3. dictū.*

Dicūt quartò, quod quāuis esset æquale in alteratiuis, esset adhuc corruptibile, & ab extrinseco, vt notū est, & etiam ab intrinseco: Ratio est, quia quamuis qualitates alteratiuæ sint æquales in gradu, *4. dictū.*

non

non ob id essent æquales in potentia, nam calor eiusdem gradus cũ frigiditate actiuior est ipsa: ob id existenti æqualitate in gradu, inexisteret inæqualitas in potentijs, & vna alteram vinceret. Hæ sunt sententiæ Philosophorum circa hanc difficulatem.

1. funda. qualitates elemẽtorum nõ sunt sufficiens causa formæ mixti.

Pro explicatione huius difficultatis si primũ fundamentum, qualitates elemenrorum in mixtione conuenientes non sunt sufficiens causa cuiusque formę mixti, sed vltra eas opus est aliqua alia virtute productiua, qualis est virtus seminis in animalibus, & plãtis ex semine ꝑductis, vel virtus solis, vel astri in his, quæ circa semẽ generãtur, vel influẽtia aliqua in alijs mixtis: & cælorũ virtus. non enim qualitates hæ elementa res talis sunt naturę, vt formas multo perfectiores possint attingere quamuis non nego, posse aliquam saltem formã mixti & ipsorũ elemẽtorum attingere, vt diximus superius probabiliter.

Qualitates elemẽtorum potius sunt dispositiones.

Hinc sequitur, quod quamuis respectu elementorum sint virtutes productiuæ, similiter dispositiones, tamen respectu formarum mixtorum potius habent rationem dispositionis, & materię, quã virtutis productiuæ.

Nota. 1 cũ diuersa dispositione si tamen sit eadẽ virtus productiua aliquo modo eadem specie forma ꝑducitur

Ex his sequuntur aliqua notanda: duo ex parte virtutis, duo ex parte qualitatum harum. Primũ sequitur, quod cum virtus productiua sit causa inducẽs formã, potest esse, vt existẽte aliquantũ diuersa qualitatũ temperie in, diuersis materijs producatur eadẽ specie mixti forma, quia est eadem specie virtus productiua: vnde fit ꝙ forma leonis inducatur in materia non eodẽ modo disposita, quã tum ad has qualitates, sicut altera in quam inducitur etiam forma leonis, & hoc quia est eadem virtus productiua in vtraque.

Nota. 2. cur multa indiuidua eiusdem speciei nõ habeant omnino idẽ temperamentum.

Secundũ sequitur, cur non omnia indiuidua mixta eiusdem speciei idem omninò temperamẽtũ habent, sed aliqua potest esse diuersitas, dummodo sint omnia talia temperamenta, vt non excedant id quod speciei debetur.

3. Nota aliqua forma inducitur cum dispositione sub qua non potest multum conseruari.

Tertiũ sequitur, quod aliquando forma indncitur cũ dispositione, sub qua nõ potest multũ cõseruari nisi accedat alia dispositio. v. g. anima inducitur in embrione, tamẽ non conseruatur ab illa solum dispositione, sed virtus productiua superaddit dispositiones ad conseruandum, quod si illæ dispositiones fuissẽt causæ sufficerẽt cõseruare, quod tamen non est.

4 Nota. maior dispositio requiritur ad ꝑducendũ quam ad conseruandum.

Quartũ sequitur, quod istæ dispositiones, & qualitates obseruãt conditionem dispositionũ in hoc, quòd maior dispositio est necessaria ad producendum, quam postquam est productũ, sit necessaria vt conseruetur: quod etiam in elemẽtis euenit: Nã aqua petit tales qualitates, & tãtas, vt fiat, tamen postquam est potest esse cũ minoribus vt patet in aqua calidissima non enim sub tanto calore posset

ſet generari:ita in mixto. Aliquādo enim via corruptionis multum diſtemperantur, ita vt ſub tali nō poſſent produci.

5. Nota. omnis forma ſpecifica in productione & conſeruatione requirit certam latitudinem diſpoſitionū. Quintum quod quæque forma ſpecifica in productione, & cōſeruatione requirit certam latitudinem diſpoſitionum, ita, vt nō poſſit ipſam tranſgredi, quamuis ſub iſta multipliciter poſſit ſe habere. v.g. ſpecies leonis habet tantū calorē quo maior eſſe non poſſit ſub forma ipſius ſpeciei:& ſimiliter eſt tantus, vt non minor, quamuis intra hoſce gradus multipliciter poſſit ſe habere:idem in alijs qualitatibus, & aliarum formarum temperamentis.

2. funda. quatuor in genere ſunt temperamenta, vel cōplexiones. Secundū fundamētū ſit. Omiſſa æqualitate pōderis, harū qualitatū temperies aliæ reducuntur ad quatuor in genere: prima eſt, in qua abūdat calor, & ſiccitas ſupra alias, quæ ignea dicitur, & in animalib⁹ cholerica vocatur. Secunda eſt, in qua abūdat calor, & humidum, & aerea dicitur, in animalibus autē ſanguinea. Tertia, in qua excedit frigiditas, & humiditas, quæ eſt aquea, & dicitur in animalibus flegmatica. Quarta terrea, in qua excedit frigiditas cum ſiccitate, quæ dicitur in animalibus melancholica.

Nota 1. in vnoquoque horū temperamentorum ſunt innumerabiles proportiones. Aduerte autem, quod quæque diuiditur in modos innumerabiles: ſecundum maiorem vel minorem exceſſum duarū ad alias, vt ſi eſt magis calidum, vel minus, & ſimiliter duarū inter ſe, vt prima cholerica eſt multiplex: poteſt. n. eſſe æquè calida & ſicca, aut magis calida, quam ſicca, aut magis ſicca, quā calida, & vlterius reſpectu aliarum magis ſicca, aut minus, magis calida, aut minus excedēdo alias duas: idē in quouis alio tēperamento vnde conſurgunt innumera temperamēta pro varijs ſpecierum, & indiuiduorum mixtorum formis.

3. funda. poteſt tēperamentum vnius temperiei aliquo modo in alia reperiri. Sit tertium fundamentum. Proportio qualitatum, quæ in ſpecie eſt, poteſt in indiuiduo alterius inueniri, ſed non eadem ratione, ſed vni intemperata, alteri temperata erit, vel ſi vtrique intemperata, vni erit magis: alteri minus. v.g. poteſt calor, qui eſt in leone, in homine eſſe, tamē in leone facit temperiem pro tali forma, at in homine faceret febrim, & magnā intēperiem. Præterea calor, qui in homine facit aliquam intemperiem, in leone tātus faceret minorē. Vnde fit vt caloris gradus idē vnum faciat temperatum, alterū intemperatū: vnū parū calidū, alterū calidiſsimum in propria ſpecie.

Imò in vna ſpecie ſecundū loca diuerſa, tanta enim qualitas hominem vnius climatis faceret temperatum, alterū intemperatum, vt benè dicit Auicen. fen. 1. doctr. 3. Nota. 1.

Non igitur inconueniens eſt, eandem proportionem in diuerſis eſſe, etiam ſpeciebus, & facere diuerſos effectus. Loquor autem de proportione qualitatum ex mixtione conſequente. Nota. 2.

Imò puto, quod in eiuſdē ſpeciei indiuiduis poteſt eadē proportio Nota. 3.

qualitatum inueniri, & vtriq; esse temperata, & bona, imò de facto inuenitur, quãuis ab alijs causis aliquantulum varietur. Argumentum huius est, quòd experimur duo indiuidua ferè in omnibus similia, & in animalibus ipsis.

4. funda. duplex in animalib. temperamentum.

Sit quartũ fund. duplex saltem est in aĩalibus tẽperies: vna, quæ dicitur innata, & hæc est illa proxima qualitatũ dispositio ad formã, quæ prima cõplexio dicitur: altera est, quæ formã conseruat ac operationib. ipsius materiã reddit aptiorem, & hæc influxa dicitur.

1. Causa illius diuersitatis.

Cuius diuersitatis duplex est ratio: prima est: quia partes animalis sunt etherogenea, & dissimiles inter se ad varia munera in ipso corpore obeunda, idcirco non potuerunt omnes idem prorsus natiuum sortiri temperamentum, sed quædam frigidæ, & humidæ valdè sunt, vt cerebrum: quædam frigidæ, & siccæ, vt ossa, cartilagines, & nerui, licet non æqualiter istæ: quædam humidæ, vt pulmo secundum Galenum: quædam calidæ.

Nota. 1. quod aliqua partes animalium agũt in alias.

Ex hac diuersitate, consequitur necessariò, vt quæ excedit nimis, agat in aliam secundum suũ excessum: & sic cõsequitur ex hoc influxu simul cũ qualitate natiua tẽperies in parte. Vnde cerebrũ natura frigidissimũ, at à calore cordis tẽperatur: nerui & cutis sicca, & frigida, at à spiritu, & ab ipso sanguine humectantur, & calefiunt: Et in hoc apparet ordo naturæ mirabilis: Posuit enim partes in animali, quæ intemperatæ per se inuicem se ad temperiem reducerent.

2. Causa illius diuersitatis.

Altera causa est, quia animal habet proprietates, quæ non possent simul ex vnica prouenire temperie: est enim forte, & durum, ob id est multum terreum si autem terreum, consequitur siccitas, & frigiditas ex cõpositione elemẽtari: at quia motũ habet, sensum, augmẽtationem, & vitæ opera, indigebat calore multo & humido, ob id natura adiunxit principia vltra mixtionem primam, quæ influerent, atq; ita tẽperarẽt primã tẽperiem secundum qualitates primas.

nota. 2.

Ex quo fit, quod si prima tẽperies inspiciatur in animali, ferè tota est sicca, & frigida, vt in inanimatis, quia terræ multũ: at si influxa, est calida, & humida magis, & in hoc vita consistit, signum est autem, quod viget frigiditas, vita recedente, similiter & siccitas.

nota. 3. de ætatib.

Ex quo nota, vnũ quod cũ fit mutatio tẽperamenti in ætatibus, ista mutatio fit præcipuè ratione influxæ, non autem ratione innatæ.

Quinque sunt ætates. Ætas adolescentiæ diuiditur in partes quatuor.

Sũt.n. quinq; ætates, vt rectè dicit Fernelius. l. 3. Adolescẽtia, iuuẽtus, Virilis ætas, Senectus, Decrepita ætas in prima abũdat calor, & humidũ, in vltima, frigiditas, & siccitas. Prima, &c. est adolescentia, quia in ea tota fit animalis augmẽtum viget enim humidum prolificans partes, & extensioni faciens aptas, quæ durat vsque ad vigesimum quintum annum: diuiditurque in quatuor partes.

Prima

prima, infantia. Prima est infantia vsq; ad quartũ circiter annũ: in qua ætate multũ viget calor, & humiditas, ob id mẽbra sunt laxa, pedes infirmi, vt nequeat homo ambulare præ nimia humiditate laxatis partibus.

2. pueritia. Altera est pueritia vsq; ad decimũ annum, in qua adhuc viget calor, & humiditas, sed non tanta humiditas, quæ paulatim consumitur, ob id iam magis potest consistere homo, ac progredi, quamuis debiles adhuc sint vires.

3. pubertas. Tertia est pubertas vsq; ad decimũ octauum, in qua minus humidũ.

4 Adolescẽtia. propriæ. Quarta dicta nomine generis, scilicet adolescentia vsque ad vigesimum quintum: in omnibus, calor, & humiditas vigẽt, semper tamen minor, & minor humiditas, quamuis plus sit in hoc toto tempore humiditatis, quàm siccitatis.

2. ætas principalis iuuentutis. Secunda ætas à vigesimo quinto vsq; ad trigesimum quintum: aut quadragesimum dicta florida, seu iuuentus, fortis & agilis, in qua iã incipit vigere siccitas, vt sit calida & sicca.

3. Virilis Tertia est vsq; ad quinquagesimũ, quæ est constans ætas, & virilis, & versus mediocritatem qualitatum tendens, in qua maximè innata complexio qualis esset, apparet.

4. Senectus. Quarta vsque ad sexagesimum quintum dicta senectus, in qua fit iam aliqualis conuersio, est enim frigida, & sicca.

Vltima ætas decrepita. Vltima decrepitudo, quæ siccissima est & frigidissima, ob id sensus rigidi dicũtur, multasq; habent proprietates ob frigiditatem nimiam, & siccitatem prouenientes. Hæ ætates aliquando accelerãtur vel tardantur aliquibus de causis: præterea non in omnibus animalibus easdem habent annorum periodos, quod non est præsentis loci amplius discutere.

Nota. His cõstitutis pro quæstionis dilucidatione, sit prima conclusio. Mixtionem innatam esse æqualem in pondere, seu mixtũ, quoad temperiem primam ex mixtione elementorum insurgentem esse æquales in pondere vix posse in natura accidere credo. *1. conclus. Tẽperies innata mixto non est æqualis ad põdus.*

Ratio. Hãnc mihi persuadeo. Nã mixta, aut sunt perfecta, aut imperfecta: si perfecta, quæ ex quatuor elemẽtis cõstant, ferè omnia fortia sunt & consistentia, ob idq; abundant terra, aliter non possent consistere: at cum maiori copia terræ non potest consistere æqualitas qualitatum, vincit enim terra: ob hoc etiam animalia, quantũ ad primã complexionẽ sicca sunt, & frigida si autem imperfecta sunt, quę ex pluribus, sed non omnibus constant, elementis, aut consistentiã habent, aut fluida sunt: & tũc semper vnum elementum in maiori copia est: vnde difficile potest tale ad pondus temperamentum ex prima mixtione insurgere.

2. Concl. aliquod dat mixtum ad æqualitatem. Secunda conclusio. Secundum complexionẽ influxam esse aliquid æqualiter mixtũ, nõ est dubiũ. Hæc ostẽditur ex eo, quod nõ est, aliqua qualitas remissa, quæ

intendi nõ possit, nec intẽsa, quin remitti possit existente ergo innata qualitatum inæqualitate poterit per superuenientem influxam ad temperiem trahi æqualẽ, quod inæquale est: & hoc mihi multum persuadet argumentum Galeni: Cutis enim humana: nisi haberet æqualitatẽ, vtique non posset percipere qualitates tangibiles: at talis temperies non est cuti innata, cùm sit terrea.

Ratio.

Tertia conclusio. Esse animal, quoad oẽs suas partes, in æqualitate põderis, ita vt singulæ sint æquales in se fieri non potest.

3. cõclus. non potest animal omnes partes habere mixtãs adæqualitatem.

Aduerte, quòd partes esse diuersi, vel inæqualis temperamenti innati, non dubium est, tamen modo superaddimus, quòd nec accedente influxa, id fieri potest.

Nota 1.

Patet primò, quia impedirentur functiones partium, quæ non consistunt cum tali æqualitate: vt cor debet esse calidissimum, aliter nõ consisteret vita: cerebrum frigidissimum: ossa sicca, & nerui, pupilla humida: quod si natura ad pondera reduceret ista, vtique perirẽt ipsorum operationes.

1. Ratio.

Indicat etiam hoc experientia: ossa enim, cartilagines, & caro, quãuis animam habeant, nõ sentiunt, nec possunt sentire: quòd si talem possent in sua naturali dispositione admittere temperiem, vtique sentire possent: non ergo omnes partes aptæ sunt ad talem æqualitatem: sed quibus aptus est inesse sensus tactus, vt pelliculæ, & cutes, & alia huiusmodi.

2. Experientia.

Quarta cõclusio. Esse tẽperiẽ ad põdus in toto animali aggregatiuè esse potest: vt. v.g. in vno toto animali sit tantũ caloris, quantum frigiditatis: similiter aliorũ cõtrariorum duorũ, non obstante, quod partes inter se non habeant talem æqualitatem: nec in hoc discordia est vlla apud Philosophos.

4. conclu. certo quidem modo potest animal esse mixtũ adæqualitatem.

Quinta conclusio. In hac temperie æquali qualitatũ maximè consistit sanitas totius, & in parte æquali secundum pondus maximè inest tactus, & etiam sanitas, vt benè dicit Galenus.

5. Cõclu. Sanitas consistit in æqualitate mixtionis & in parte sic temperata viget tactus

Hoc probatur de sanitate: nam de sensu procedit argumentũ Galeni factum: illa est optima temperies, quæ magis distat à qualitatũ extremo: magis enim resistit, vt ad extremum non possit trahi, in quo corruptio consistit: at cõplexio in medio prorsus ac æquali in pondere, distat maximè ab extremis: ergo ista est temperatissima, & optima: Minor patet: si enim est aliqua excedens qualitas, iam hoc facilius ad extremũ trahi potest, quàm si nõ excederet: citius enim fit summus calor, qui est vt sex, quàm qui est vt quatuor.

Ratio.

Dices, Hoc argumẽto probatur, ꝙ melius erit esse calorem, vt vnũ: hic enim magis distat à summo calore. Dico, quod non valet: nam si esset calor, vt vnum, tunc alterum contrarium, scilicet frigiditas esset ꝓpè summũ & sic ex alia parte esset facilis corruptio: vt ergo omnia

Obiectio.

Solutio.

omnia simul distent, maximè debent esse in medio: accedit ad hoc, quod hac ratione nulla qualitas alteram superabit cum sint æquales, at si vna esset maior, facilius alterā superabit, & ita facilius corrumperetur animal: corpus ergo, quòd sic æquale fuerit iuxta quartā conclusionem, erit in optima dispositione totali.

Idem de parte animalis ostenditur. Similiter pars, quæ ita fuerit iuxta secundam conclusionem, erit optimè secūdum sanitatem disposita: vnde Aristo. Proble. sect. 5. q. 22. quæ consistunt in æqualitate, facilè infirmari dicit, sed facilè iterum sanari, quod est optimi temperamenti.

Ad rationes Auer. Rationes autem Auer. nullius sunt valoris, nec probant quicquā etiam, nec æquale secundum primam conclusionem: quod quāuis non detur, tamen id non probat Auerroes.

Ad. 1. Ad primum dico, quod supponit vnum falsum principiū, quòd æquale non potest agere inæquale, vt calidum vt octo in frigidum in octo.

Aequale in gradu potest agere in sibi æquale contrarium. Hoc autem dupliciter est falsum, primò, quia ęqualitas in gradu nō facit æqualitatem in potentia, & actiuitate: actiuior enim est calor, vt octo, quàm frigiditas, vt octo.

1\. Præterea secundo: quanuis esset vtrūque æquè potens, adhuc esset
2\. mutua pugna, sed non victoria: nō enim vnum vinceret alterum, sed vtrumque se ad medium redigeret: vnde calidum agit in æquè potens frigidum, quia hoc est potentia calidum, similiter frigidum in calidum, quia est potentia frigidū: & hoc non considerauit Auerroes, quod in materia de reactione latè declarauimus.

Ad secundum dico, quod istæ qualitates non sunt passiones mixti formæ, sed dispositiones, ob id vna forma potest æquales qualitates dispositiuè habere. *Ad. 2.*

Adde etiam, quod licet sit æqualitas in gradu, & inæqualitas in potentia, propterea non debent singulæ per se sumi, sed simul omnes, quæ vnicā complexionem faciūt.

Ad tertiū benè dicit Marsilius. vt diximus supra, quanuis ego credo nō posse mixtum peruenire ad talem ęqualitatem motiuarū, quia oporteret, quòd esset magna improportio quantitatis elementorum, quæ non posset pati vllam mixti formam. *Ad. 3.*

Superest, vt ad argumenta primò proposita respondeamus. Ad primum dico, quòd in simplicibus valet consequentia si datur maior calor, & minor, dabitur æqualis: at in compositis non valet: nō enim, si datur in complexione calor intensior & remissior, dabitur æqualis cum contrario, quia hoc impeditur non ob ipsum calorem solum, sed ob naturam, & modum mixtionis, cui illud repugnat. Potest etiam dici, quòd datur æquale, sed non in innata complexione, sed secundum influxum: & hoc satis est pro argumento. *Ad arg. primolocoposita.* *Ad. 1.*

Ad. 2. Ad secundũ dico, quòd non semper si vnum est contrarium, erit alterum, nisi sit verum contrarium, & non habens potius vicem cõtradictorij: vnde nõ valet, si plenum & finitum sunt, quòd sint vacuum, & infinitum actu: ista enim potius contradictoria sunt: idem dico de inæquali in mixtione, seu complexione innata, & æquali: æquale enim opponitur vt vacuum & infinitum.

Ad. 3. Ad tertium dico, quòd non est repugnantia in illo: possunt enim contraria in æquo gradu medio esse simul, sed repugnantia est, quia non ita possunt elementa conuenire ad mixtionem, vt resultent qualitates inæquali pondere, vt diximus in prima conclusione.

Ad. 4. Ad quartum dico, quod multa æqualia prius existentia possunt fieri inęqualia absque eo, quòd iterum fiant æqualia: vnde ante mixtionem fuerunt elementa in suis æqualibus qualitatibus, sed non erat mixtum postea accedente pugna, quia vnus fortius agit altero, reducta sunt ad inæqualitatem: & mixtum fuit, absque transitu per æquale, in mixto.

Ad. 5. Ad quintum dico, quòd est mensura realis, qua realiter mensuramus: & hæc debet esse, si mensuratum est: Est etiam mensura rationis, qua consideratione mensuramus: & hæc non oportet, quòd sit. Nam imaginando oratorem perfectissimum, qui non est, mensuramus alios: sic est mixtum ad pondus, mensura non rei, sed considerationis & doctrinæ.

Ad sextum solutio patet ex his: quæ sæpè alibi diximus: calor existens adæquate in eodem subiecto cum frigiditate nõ corrumpit ipsam: aliter enim idem se calefaceret, sed ab extrinseco debet talis esse corruptio, præsertim cum illa duo sunt dispositio naturalis formæ mixti. *Ad. 6.*

Ad septimum aliqui volunt, oleum, & lignum esse mixta ad põdus secundum leuitatem, & grauitatem, sed mihi nõ placet: sed hæc esse grauiora multo puto, quàm leuiora: quod si sub aquis non consistunt, est, quia leuitatẽ participãt aliquam, vt ab aqua vinci prorsus non possint: quod puto prouenire in ligno, ob inclusum aerem in poris, cuius argumento est vter, qui mergitur aquis compressus, at tumens nullo modo. De hoc vide. 4. cœli. cap. vlt. *Ad. 7.*

CAPVT. IX.

Quia verò sunt quædam generabilia. Tex. 51.

Libro. 1. Gen. tex. 14. causas duas vniuersalis generatiõis, & corruptionis, ac ipsorũ perpetuitatis distinxit, de materia autẽ disseruit, quæ vna erat illarum, nũc de motu solis, qui causa est efficiẽs, vltimò tractat: & meritò in hunc reseruauit locũ, quia tradiderat de elemẽtis, quæ causæ communes etiam sunt, licet non omninò vniuersales.

De motu Solis agẽdum qui est causa efficiens generationis vniuersalis.

Proponit

Intentio Aristot agendum iam esse de principijs seu causis vniuersalibus

Proponit igitur suam intensionem dicens, quod cum sint quædã generabilia, & corruptibilia particularia, vt mixta plãtæ, animalia, & sit etiam generatio eorum, quæ sunt in terra, æquum est, antequã de hisce & ipsorũ generationibus, in particulari tractetur, quod in alijs fiet libris, vt prius in generali cõsiderentur principia cuiusque generationis. Ratio autem est, quia particularia optimè cognoscuntur, si vniuersaliũ doctrina prǽmittatur.

Duæ quæstiones de principijs & causis vniuersalibus quot & quæ sint.

De principijs autem duo breuiter quærantur, quot sint, & quæ ipsa sint.

Sunt igitur & numero æqualia.

Tot esse principia incorruptibilium corporum quot corruptib.

Vtramque quæstionem soluere aggreditur dicens, quod tot sunt principia, & genere eadem in corruptibilibus corporibus, quot in primis, ac sempiternis, scilicet orbibus cęlestib. In his enim est materia, est forma, & est tertium principium efficiens, scilicet intelligẽtia, & his tribus absoluitur motus corporum superiorum: non enim duo sufficiũt. Ita etiam generatio inferiorum perficitur materia forma, & tertio. Nota, hic egregiũ locum contra Auerr. qui asserit cœlum esse corpus simplex. Aristot. enim eodem modo ponit in corporibus inferioribus & cœlestib⁹ materiam & formam quod optimè intellexit Philoponus, qui hoc loco habet hæc verba. Dicit quod tot sunt generabilium principia, quot cœlestium & æternorum & genere eadem: materia enim vtrisque subiecta & forma similiter in his & in illis consideratur licet materia, quæ & in generabilibus, in potentia consideretur, illa verò sit semper actuata, &c. Hæc Philoponus & certè locus Arist. adeò est manifestus, vt nullam aliam expositionem patiatur, nec valet quod quidam dicunt Arist. dicere in cœlis esse tria principia, scilicet materiam & formam & efficiens, non tamẽ debere intelligi deesse ipsius cœli sed de motu: Hoc inquã aperte est falsum, quia motus cœli non potest assignari aliqua materia & forma, quæ sit principium, quæ nõ etiam sit principium esse ipsius cęli: nulla enim ratione possunt effugere, quin Arist. hoc loco ponat intrinsecam compositionẽ materiæ & formę ipsius cæli. Adde quod si illa materia & forma nõ esset substantialis, sed accidentalis, falsum esset, quod dicitur in textu hæc principia in inferioribus & superioribus esse eadem genere.

Vt materia igitur generabilib. causa est.

Quænam sint tria principia generationis.

Explicat ista tria in generatione principia, quæ sint, dicitque eã dici materiam generabilium, quæ facit ipsa posse esse, & non esse. Radix ergo, vnde rei prouenit posse esse, & non esse est materia generabilum, cuius ratio est: nam solũ sunt generabilia, quæ possunt esse & non esse.

In cuius gratiam diuidit ens in sempiternum, & necessarium & impossibile: Necessariũ est, quod aliter se habere nõ contingit, sed vel

ſemper eſt, quod ſimpliciter dicitur neceſſarium: vel ſemper non eſt, quod dicitur impoſsibile. Poſſibile verò eſt medium, quo modo ad eſſe, modo ad non eſſe conuertitur: & huius ſolum eſt generatio.

Eſt ergo materia, quæ rem facit generabilem, & corruptibilem, ſcilicet poſſe eſſe, & non eſſe: forma verò eſt rei ſubſtantia & natura, qua res in ſpecie, & certa quidditate conſtituitur, & à qua rei ſumitur definitio.

Oportet autem adeſſe tertiũ quod omnes. Tex. 52.

3. princi. generationis. Præter duo aſsignata, materiam puta, & formam opus eſſe dicit aliquo principio tertio in his generabilibus, quod omnes Philoſophi ſomniauerunt, ideſt, aliquo modo attigerunt, ſed non exactè: Numerat autem duas ſententias philoſo.

1. ſentẽtia Plat. Prior fuit Platonis, qui in dialogo dicto Phedone inducit Socratem in hanc ſententiam, quod non ſit alia cauſa præter ideam, & materiam, quæ dicitur ſuſcepriuum: idea ergo, quæ eſt forma vniuerſalis ſpecifica facit generationẽ, dũ cũ materia coniungitur: corruptionem, dum ab ea ſeparatur.

Vnde Plato cauſam formalem putauit ſimul eſſe efficientẽ illiuſmet, cuius eſt forma: & ita dicebat in alijs: nam pro ſingulis ſpeciebus ponebat ideas ſingulas.

Hi autem ipſam materiam, ab hac enim eſſe.

2 ſentẽtia Poſterior ſententia erat illorũ, qui dicebant materiã eſſe efficientẽ cauſam rei ſuo motu: vnde materia ſecundum quod mouet, cauſa eſt efficiẽs rei, cuius eſt materia, & ad quam ſe mouet: vtramque ſententiam reijcit Ariſt.

Arg. cõtra Plat. 1. Et primò dupliciter arguit Platonem: primò, quod ſemper eſſet generatio, & nunquam corruptio. Patet, quia cum ſemper ſit materia & forma, quæ etiam eſt efficiẽs, ſemper erit effectus.

2. Secundò, quia per ea, quæ ſunt in arte Philoſophari oportet, & indagare, quæ ſunt in natura: at in arte præter formam, & materiam eſt efficiens, vt præter ſanitatem, & ſubiectum eſt medicus: præter ſcientiam, & ſcientem eſt docens: ergo in natura præter formam, & materiam eſt etiã cauſa aliqua alia, quæ ſit efficiens.

Si autem materiã quis inquirat. Text. 53.

Comparatio 2. ſententiæ cũ Platonis. Impugnat ſecundam ſentẽtiam, primò tamẽ eam laudat in hoc, ꝙ Plato poſuit cauſam efficientem, ſed ipſam non dicebat operari per motum, ſed per receptionem, vel abiectionem. At iſti dicentes materiam eſse efficientem, ponebant ipſam mouere, & in hoc benè dicebant. Apud omnes enim cauſa efficiens eſt, quæ alterat & transformat, & mouet, & talis cauſa benè dicitur generans.

Arg. cõtra. 2. ſententiã. 1. At talem eſse materiam putare, error erat: primò, quia materiæ nõ eſt, mouere, aut agere, ſed moueri, & pati.

2. Præterea ſecundo experientia: nec enim in arte materia ſe mouet

ad

ad effectum, vt lignum ad cathedram, nec in natura aqua ad animal, sed ab alio tertio.

3. Errāt præterea, quia auferunt nobilissimam causam, quæ est natura, & quod quid est: hæc autem est forma: qui autem efficientem tollit, aufert formā: nam forma vnius efficiens est alterius.

3. Sentē. de efficiēti generationis.

Amplius autem & potentias. Tex. 54.

Auerroes hic nouam rationē poni contra sententiam præcedentē putat: melius tamen est secundum Philoponum & Alexandrum, quòd tertiam sentētiam aliorum, scilicet Parmenidis impugnet. Iste enim duo accidentia actiua simul cum materia posuit, & ista efficere putabat, scilicet calidum & frigidum: mouebatur ad hoc experientia: nam sensu patet, calorem disgregare, frigiditatem aūt congregare, hoc autem agere est.

Ex hoc colligitur, q̄ isti nō ponētes formam, nisi solam virtutē, nō constituunt nisi tantum instrumētum: componuntur ergo res ex calido & frigido, vt ex materia, & fiunt per calidum & frigidum, vt per efficientes virtutes.

Impugnatur hæc sententia primò.

Hāc sentētiā impugnat primò, quia ignis, cuius est calor, solū ageret, quia virtutem actiuam habet, & non pateretur: at ipsum pati experimur, & ab alio aliud ergo principium efficiens est extra rem ipsam: ita exponit Philop.

Amplius verò simile faciunt. Text. 55.

Impugnat secundò eandem sententiam. Instrumentū non est sine causa principali, nec absque ipsa operatur, nō ergo ipsi tantū attribuendi sunt effectus: est igitur præter virtutes etiam causa alia principalis effectiua. Per ea, quæ in arte sunt, hoc explicat: serræ soli nō datur serrare sine serrante, asciæ leuigare sine leuigante: ita similiter in naturalibus isti aūt loquuntur in naturalibus, ac si quis diceret, in arte sola serra serrat, quod est impossibile. Ex quo fit, quòd concedentes ignem agere, ignorent modum quo agat, quia solum instrumentum agendi ponunt.

Secundò impugnatur eadē sententia.

CAPVT X.

Nobis autem & vniuersaliter, prius dictum est. Tex. 55.

Sententia Aristot. de efficiēti generationis. supponuntur olim demonstrata.

Sententiam suā cōstituit, repetitis his quę alibi dicta sūt: primò enim de causis in communi dictum est. 2. Physic. vbi quatuor genera posita sūt causarum, & multi modi: præterea se-
cundo, in hoc libro de materia & 1.
forma in particulari dictū est. Præ 2.
terea tertio motum localem secun 3.
dum Aristot. esse perpetuum, pro 4.
batum ex. 8. Physic. & 1. cœli. Ex his sequitur generationem naturalem esse perpetuam: stante enim materia perpetua, & multiplici forma succedente in ipsa, & motu perpetuo, in quo fertur causa vniuersali, scilicet Sol efficiēs: per motum enim accedit, vt generet, recedit, vt corruptio fiat. His itaque stantibus perpetua erit mutatio.

Approbat autem aliud, quod dictum est 8. Physi. localem motum esse primum mutationum, rationem dat, quia quod est, debet esse causa non entis, potius, quam non ens causa entis: at quod localiter mouetur, est, quod generatur non est. ergo potius illud est causa huius, quàm hoc illius & localis motus causa erit & prior generatione, ac alijs mutationibus. De hoc dictum est lib. 8.

Quoniam autem suppositum est.

Tex. 56.

Suppositis his antea dictis quæstio tractãda pponitur.

Quæ supposita sunt paulo ante, communia erant, nec ad hunc librũ pertinẽtia: at ꝙ proprium est, modò explicat supposito autem secundum Arist. generationem esse perpetuam, quod demonstratum est: & quòd motus localis est efficiens huius perpetuitatis, quia causa vniuersalis mota localiter perpetuam facit mutationem, vnum aliud oportet particulariter scire, quomodo si latio, & motus iste vnus est, potest generationis, & corruptionis esse causa.

Hæc enim sunt cõtraria, & contrariorum causæ sunt contrariæ: nõ enim ab vno existente vno procedũt multa: oportet ergo aut plures motus contrarios facere, aut saltem vnum inæqualiter se habentem, cum autem plures motus nõ posśint esse, non enim circularis circulari contrarius est, sequitur, vt ponendus sit vnus motus habens inæqualitatem, & diuersitatem aliquam, vt sit causa diuersarum, & oppositarũm mutationum.

Ideoque nõ prima latio causa generationis.

Causa efficiens perpetuitatis in generationibus nõ est motus primi mobilis, sed motus solis secũdum Zodiacum.

Cum dixisset, motum habẽtem inæqualitatem esse causam mutationis, colligit motum primi orbis non esse causam istam: eò quod ille vniformis semper est, erit autẽ causa ille motus, qui est Solis per Zodiacum, qui dicitur circulus obliquus, eò quod diuidit sphęram obliqui, & super polos distantes à polis mundi, vt in sphære doctrina ostenditur.

Iste ergo motus est continuus, & perpetuus, habensq; inæqualitatem: nam Sol motus secundum talem lationem modo accedit: modo recedit, locis terrę eisdem & ratione huius accessus facit generationes, ratione discessus corruptiones, qui accessus & recessus ex inclinatione, & obliquitate procedunt, ratione verò perpetui accessus & recessus prouenit continua ac perpetua generationum & corruptionum series.

Nota.

Per hunc ergo motum omnia saluantur. Nam per ipsius perpetuitatem continua fit mutatio in his, per ipsius diuersitatem & inæqualitatem, fit diuersitas mutationis eiusdem: modò enim hoc generatur, postea idem corrumpitur.

Et inæquali tẽpore corruptio. *Tex. 57.*

Tempora generationũ & corruptionũ esse æqualia.

Non solum generationes, & corruptiones ab hac motus inæqualitate proueniunt, sed quædam in mutationibus hisce ęqualitas sum

pta

pta ex ipso motu: nam tempus generationum naturalium est æquale tempori corruptionum, quia accessus, in quo generationes fiunt, est æqualis recessui, in quo sunt corruptiones: vtrumque enim est spatium sex mensium: est enim accessus à Capricornio vsque ad Cancrum: recessus à Cancro vsq; in Capricornum: in accessu sunt Ver, & AEstas, in recessu Autumnus, & hyems.

Hinc infertur, quod tempus, & duratio omnium generabilium limitem habet & numerum, ex numero mēsuratur sumpto, eo numero circumuolutionum istarum solis: & etiam habet ordinem non enim duratio horū vniformis est, sicut nec motus ille, à quo pendet, & quo mensuratur, quamuis non sit æqualis omnium duratio, sed his major illis minor.

Apparent autem & secundum sensum. Tex. 58.

Cōfirmat experientia æqualia esse generationū & corruptionū tempora. Quod dixerat de æqualitate tēporis generationis, & corruptionis nunc experientia ostendit. Experimur enim, sole adueniente, fieri in terra generationes animalium & plantarum, & herbarum: recedente autem corruptionem: & tēpus vtrunque æquale esse, experimur.

Occurrit obiectioni. At quia posset quis putare, omnia æquale tempus habere generationis, & corruptionis, addit, non ita est, quia hoc impeditur per cōfusionem, seu commixtionem, id est, ob varias in materijs dispositiones, & variam agentium particularium coniunctionem, quæ faciunt, vt vnum celerius, alterum tardius generetur, & corrūpatur: imò etiam extra tempus generationis generetur, & extra tempus corrumpatur, vt notum est: & sic deficit ordinatio mutationum ab illa superioris motus ordinatione aliquando, tamen semper hoc est, vt generationes, & corruptiones semper, ac continuæ sint, ex illius motus perpetuitate: & in hoc non deuiant vnquam.

Hoc autem rationabiliter contingit. Tex. 59.

Causa finalis perpetuitatis in generationibus. Perpetuę mutationis causam materialē in lib. 1. posuit. s. materiā, nunc in textibus pręcedētibus efficientem, scilicet solis motum, in præsenti finalem ostendit, puta cōseruationem rerum in esse suo.

Natura enim intendit, quod melius est, esse autem melius est, quā non esse, ob id in omnibus intēdit esse. Cum autē esse multis modis cōtingat, vt dictum est, scilicet in Metaph. esse idē numero, esse idē specie & genere, nec possint omnia conseruare esse in numero, saltem quoad possunt, cōseruant in specie & genere: quod fit per continuam generationem. Generatio enim est proxima substantiæ, & ipsi esse: quia est via in esse.

Causa cur nō omnia vno modo permaneant. Reddit causam, quare omnia non vno modo permaneant, dicitque, quia non omnia sunt Deo proxima. Cæli enim & intelligentiæ ob proximitatē cū ipso eadē numero

perse-

perseuerant, reliqua distant, ob id non potuerunt id obtinere. Obtinent autem aliquo modo esse semper per generationem perpetuã, & sic quoad possunt, fiunt proxima substantiæ, id est. Deo vt Philop. exponit.

Repetit causa perpetuæ generatiõis

Repetit causam huius perpetuę generationis esse motum circularem. Hic enim inter locales perpetuò continuè esse potest. Probat autẽ circulo inesse perpetuitatem quia etiam aliæ mutationes, si debent perpetuò durare, opus est, vt induant rationem circuli, Vnde elementorũ mutatio perpetua est, quia circularis est, ac mutua: ex vno enim alterum, & ex hoc illud iterum, specie fit. Nota, quòd vocat continuum hic, id, quod perpetuum & incessabile est.

Simul autem manifestum est ex his. Tex. 60.

Dubium Arist.

Ex hac doctrina dubium soluit quoddam, quod oriri poterat: Dubium est: si cõtinua sit corruptio, & in corruptione elementa separentur, in suumq; tendant vnumquodque locũ, quare cum in infinito tẽpore fuerit ista corruptio, elementa non sunt iam prorsus separata in loca propria, nec amplius generatio vlla mixti sit?

Solutio.

Respondet, huius esse duplicem causam: Altera est, ipsa ex se mutabilia esse. Altera, motus iste duplex, & inæqualis.

Ac si dicat, Sol extrahit iterum semper elementa à locis proprijs: quia vapores ab aqua, exhalationes à terra trahit, ac ad mixtũ cõpulat, & suo etiam motu resoluit iterum: & ita non sinit elementa ordinata manere in totum, sed partes cõfundit perpetuò, vt diximꝰ.

Epilogus dictorum de generatione.

Ex his epilogat, quæ dicta sunt de generatione, quæ sunt ista: generationem, & corruptionem esse: quæ harum causæ: quid generabile, quid etiã corruptibile sit. Hæc partim libr. 1. partim in præsenti dicta sunt.

Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens. Tex. 61.

de primo motore, quod non sint plures primi: sed vnus omnium primus.

Quia nõ motus causa prima est, sed ipsum mouẽs, merito se ad motorem parum conuertit, ipsumq; non vnum, sed plures dicit: non tamen ita plures, quin vnus sit primus omniũ, sicut inter orbes vnus etiam est primus.

Illationes aliquot Arist. ex motu colligedi motorem.

Facit igitur has consequentias à posteriori: Prima est. Motus est, ergo motor est. Secunda. Motus semper est, ergo motor semper ac perpetuò est: Tertia, Motus est perpetuò cõtinuus, ergo & motor est vnus, immobilis, ingenerabilis & alterabilis: loquitur enim de primo motu: & istæ consequentię sunt notę ex 8. Physi. Quarta est, Huiusmodi motus plures sunt, scilicet perpetui, & continui: ergo & motores plures sunt perpetui, & immobiles, quãuis omnes sub vno primo omnium sint, vt probatur, 12. Metap.

1. 2. 3.

Continuũ esse motũ ex temporis continuitate, colligit.

Continuitatem motus ex temporis continuitate à posteriori ostendit. Cum enim tempus sit continuum

nuum, & motus pariter erit: quia tempus est numerus motus & non alterius nisi circularis, & cœlestis, vt dictum est. 4. Physi.

Continuus autem motus. Tex. 62.

Quomodo motus sit continuus. Cùm motum continuum dixisset, nunc quomodo continuus sit, inquirit. Dubitat autē an sit continuus ex parte subiecti, quod mouetur: an ex parte termini ad quē, in quo mouetur, puta ex parte loci, si est motus ad locum: ex parte qualitatis, si est alteratio.

Nota. Non meminit augmentationis, quia secundum Philop. nō est perpetua. Ego credo, id esse potius, quia non est continua.

Ex parte qualitatis seu termini ad quem. Respondet, quod ex parte qualitatis non est continuus, quia qualitas suam sortitur continuitatem ab ipso subiecto.

Nota. Loquitur autem de motu qualitatis secundum extensionem. Hic enim notus est, & propriè ex contrario in contrarium: intensio autem non est nisi ex eodem extremo in idem ferè.

Ex parte loci, & subiecti. Similiter ex parte loci, potest quidem motus esse cōtinuus, quia locus. Quantitas est, & nō est continuus à mobili.

Sed cum non omnis localis motus sit perpetuus, nisi circularis, & hic non sit per locum, nec ad locū, non poterit suam continuitatem à loco habere: erit ergo continuus à subiecto. Vnde quia partes circuli inuicem succedentes continuæ sunt motū circularem faciunt continuum: motus autem sic continuus à subiecto, à priori facit temporis continuitatem: motus ergo à subiecto, tempus à motu cōtinuitatem habet.

QVAETIO XII.

An motus solis sit inferiorum mutationum causa?

VT melius, quæ in textu dicta sunt, percipiantur, libet circa ea parū disputare. Est autem primum argumentum. Si Sol moueretur motu tantū primi orbis, posset inferiorum mutationum esse causa: ergo non est necessarium illam inæqualitatem motus assignare, quæ ponitur in tex. 56. Antecedens probatur: quia si non sufficeret, esset propter rationem Aristo. quia idem, non facit multa. Sed ille non esset idē: quia talis motus faceret dies, ac noctes, vt notum est, ac Sol per eum accederet, & recederet, die enim accederet, nocte recederet. Ergo non est necessarius alius motus præter ipsum. Secundo, contra id, quod dicitur cùm Sol est propè, fieri generationes, in recessu verò corruptiones, videtur prorsus oppositum. Nam in hyeme fiūt corruptiones, & tamē Sol tunc maximè est propè terram, quia est in opposito auge: in vere autē magis distat, quia tendit ad augem, vt manifestū est ex theorica planetarum. Tertiò Aristo. solis motum per Zodiacū causam ponit mutationum, & perpetuitatis mutationum: ergo superfluus est motus primi orbis, quia

1. argu. *2. argu.* *3. argu.*

quia nihil confert mutationi, in quam orbes ordinantur: at id videtur impossibile: nihil enim in his superfluum.

4. argu. Præterea quarto contra id, quod dicitur esse vnum tempus generationis, alterum corruptionis, videtur hoc falsum. Nam generatio non fit absque corruptione, nec è contra, quia generatio vnius est corruptio alterius, & è contra ergo quodcunque tempus generationis est etiam corruptionis.

5. arg. Pręterea quintò. In hyeme multa generantur, & in vere multa corrumpuntur: ergo non sunt ordinatæ illo modo generationes & corruptiones.

6. argu. Præterea sextò. Si periodus vitę esset limitata secũdum hunc solis motum, videtur, quòd non viuerent, nec durarent, res vltra tẽpus ipsius accessus, & quod omnes omnium periodi essent æquales: quorum vtrumque est falsum.

7. argu. Præterea septimo non videtur, quomodo sit motus causa mutationum harum: nã etiam stante Sole, ignis posset cõburere stuppá, & lapis descendere, aliæq; multæ fieri mutationes: non ergo motus ille vniuersalis est causa. Hęc sunt argumenta ad explicandamagis ea, quæ dicit Arist. pro quib⁹ oportebit aliqua pręmittere fundamẽta.

1 funda. Motus cæli est causa vniuersalis mutationum inferiorum. Sit primum fundamentum, motum cælorum esse causam vniuersalem mutationuminferiorum, & elementorum, & mixtorum inanimatorum, plantarum, & animalium. Dico autem causam vniuersalem, quia non solum cælum, vel solus motus causa est horum inferiorum: sunt enim causæ particulares proximæ ipsius effectibus, cum quibus simul cæli operantur effectus.

nota, quare dicitur motus causa. Aduerte autem, quòd motus dicitur causa, non quia per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio causæ. Nã Sol, & astra applicata, & lata per motum in situs diuersos operãtur: & sic motus est causa, vt docet expressè Aristot. text. 55. est igitur cælum, seu motus causa illorum, sed non modo eodem.

Dupliciter motus cæli est causa elementi. Elementorum quidem dupliciter est causa, Primò, quia habet virtutem transmutandi, & faciendi quodlibet elementum per se: & hoc experientia ostẽdit: Sol enim suis radijs absque igne facit ignẽ, & est velut causa particularis huius effectus, & calefaciendo aquã resoluit in aerem, & aliæ etiam cælorum virtutes alia possunt mutare elementa.

2. Altero modo dicitur horũ causa, quia coniungit, & copulat elementa, & applicat ad pugnam, vt ipsa postea per se producant effectus: v.g. eleuat è terra exhalationes, ab aqua vapores in aerem, & ignem, vt postea coniuncta se mutẽt. Hoc duplici modo dicitur causa elementorum mutationis.

Quõ sit causa mixtorũ inanimatorũ. Mixtorum autem inanimatorum causa est, quia elemẽta ad mixtionem cõgregat, & vlterius vir-

tutem

tutem productiuam formæ mixti infundit, id est, nam elementorum virtutes, vt diximus superius, non possunt attingere cuiusq; formæ mixti ꝓductionẽ, nisi sit superior alia virtus, & hæc est à cælo.

Nota. Vnde aliter se habet in productione elemẽti, aliter in productione mixti ipsum cęlum: nã elementũ facit aliquando applicãdo alterum elementum, quòd sua postea virtute operatur: at in mixti productione opus est, vt virtutẽ inducat præter virtutes elementorum.

Tripliciter etiam est causa viuentiũ. Viuẽtium autem tripliciter est causa. 1. Primò, quia elemẽtã de nouo cõgregat, inducitque virtutem sicut in mixto, vt cum animalia generantur in aere. Tunc enim Sol elemẽta congregauit, virtutemq; indidit productiuam animalis. 2. Secundò non congregat elementa, sed ex mixto facit animal virtutẽ imprimendo: & sic est causa eorũ, quæ ex mixtorum putrefactione generantur. 3. Tertiò, non totam imprimit virtutẽ, sed coadiuuat aliã virtutem, & sic est causa eorum, quæ ex semine fiunt: Coadiuuat enim virtutem & calorem naturalem seminis, qui est ferè eiusdem rationis cum cælesti.

Nota. Sic igitur est omnium causa cælum, & non solum productiua, sed conseruatiua non enim consisterent multum inferiora præsertim viuentia, hoc motu, & influxu cœlorum cessante.

2. funda. duratio mixtorũ finita est. Sit secundum fundamentum, ꝙ duratio cuiusque mixti animati, & inanimati finita est, ac certo annorum, vel dierũ, vel horarum numero conclusa, qui numerus periodus dicitur, quasi numerus circumuolutionum: fiunt enim tempora cælorum circumuolutione.

Duplex causa periodi durationis, & eius diuersitatis 1. ex parte rerum. Huius autẽ periodi duplex est in vniuersum causa. Altera ex parte ipsarum rerum: Altera ex parte cęli: Ex parte rerũ est cõplexio qualitatum, & temperies, ex qua cõsistit. Secundũ enim diuersitatem cõplexionum prouenit diuersa duratio, & quia omnes cõtrariũ habent cui magis, vel minus pro ipsarum varietate resistũt, omnes tandẽ vincuntur paulatim, donec in corruptionem redigantur.

Nota. Sunt autem aliæ & aliæ pro diuersitate specierum: & sic sunt variæ periodi specificæ, imò intra vnam speciem sunt variæ cõplexiones inclusæ sub latitudine illius speciei, & sic sunt varię indiuiduorũ etiã vni⁹ speciei periodi, nec oĩa periodũ suę speciei attingunt.

2. causa ex parte cæli. Altera causa est ex parte cæli, & hæc est virtus in natiuitate rei cõmunis, quę varia est pro varietate specierũ in ipsa materia recepta

Nota, 1. Imò in materijs vnius speciei variè recipitur pro ipsarum dispositione varia, & sic varias efficit durationes, omnes tamẽ finitas, quia & virtus illa finita est, & debilitatur, cum sit in materia.

Nota, 2. Diuersificatur etiam ista virtus ex parte sua, prout cũ alia, vel alia virtute alterius acti cõiungitur: & sic nõ eosdẽ habet effect⁹. Hęc igi

tur

tur est duplex causa periodi naturalis.

2. *Hæc causæ nõ asserunt omnimodam necessitatem.* Nec existimes esse causas necessarias: nam duratio cuiusque à diuina voluntate liberrima pendet. Præterea multa impedimenta extrinseca accidũt ipsam impedientia præsertim in indiuiduis, quæ ob victum, ob exercitia, ob multa alia mutant complexionem, nec cursum naturalem permittũt procedere, de quo nos in præsenti tantum agimus. Multum etiam pendet periodus animaliũ præsertim hominum, vt dicit Philop. ex coniunctione bona seminum maris, & feminæ. Nam ob diuersitatem ipsorum aliquando non fit recta cõplexio, & ex animæ affectib. corpus transmutatur, vt iustitia nimia, dolore, gaudio, & ex libero præsertim nostro arbitrio multa facimus, & facere possumus quibus temperies mutatur & ab angelis & à demonibus.

3. *fund. de periodo durationis inanimatorũ. Esse communiter longiorẽ, quã animatorum 1. causa.* Sit tertium fundamẽtum: Nam inanimatorum periodus excedit frequenter animalium, & viuentium durationem triplici de causa. Prima, quia animata corrũpuntur ab intrinseco multum, & ab extrinseco: Ab intrinseco quidẽ propter influxã complexionem: cum enim sit partiũ disimilitudo multa, est magna intrinseca pugna, & alteratio: similiter propter alimenta intus suscepta ad nutritionem, quæ alterant ipsa: non enim sunt similia in principio, & hæc continuò lædunt: Ab extrinseco etiam scilicet à continente, scilicet terra, aere, cælo, & alijs, à quibus vt notum est, cõtinuè patitur: at inanimata ob homogeneitatem tantum ferè ab extrinseco patiũtur.

Altera causa est, quia animata ab extrinseco cõtinente multum sunt apta pati, nõ autem inanimata, qualia lapides, metalla, & alia ob resistentiam maiorem: sunt enim dura: & præterea, quia qualitates magis habent in excessu, quibus resistant. 2. *causa.*

Tertia est: recta tẽperies viuentium necessaria: Cum enim viuentia poscant rectiorem temperiem, non possunt conseruari sub magna inordinatione: at inanimata habent, & posunt esse sub inordinatissima qualitatum temperie. Potest enim lapis pati maximum calorem, & frigiditatem, ob id magis durat, minusque vincitur. 3. *causa.*

Experimur etiã in ipsis animalibus, quæ quo imperfectiora sunt, maiori sub intẽperie durãt, quàm perfectiora, vt animalia, quæ viuunt magis abscisis partibus, quã uis ista alijs de causis breui⁹ durẽt.

Sit quartum fundamentum, periodus cuiusque viuentis præsertim animalis, in duas partes diuiditur: vt notant Philop. & Auer. & alij, in tẽpus generationis, quod prius est, & in tempus corruptionis, quod posterius est. 4. *funda. In duas partes diuiditur periodus viuentis.*

Id dicitur tempus generationis, in quo viuens nascitur, & perficitur: non enim nascuntur perfecta, sed temporis successu per augmentum

tum ad suã perfectionẽ veniunt, & in ea quiescunt per aliquod tẽpus, & hoc totum tempus, scilicet perfectionis, & status dicitur generationis: tempus verò corruptionis est post statũ vsque ad mortem: incipit enim tunc homo vel animal declinare à perfectione.

Tempus generationis est tãtũ, quantum corruptionis. Dicũt igitur hi philosophi, quòd tempus generationis est tantum, quantum corruptionis secundum temperiem specificã, remoto quouis accidẽte extrinseco, & violento, sed seruato naturæ cursu: hoc autem proportionaliter in qualibet specie intelligendum est. Dimidium enim illius est generationis, dimidium corruptionis, vt in homine vsque ad trigesimũ quintum est generatio, vsque ad septuagesimum corruptio, quãuis aliquando parum excedatur.

Cur illud tẽpus vocetur generationis Attende autẽ, quod dicitur tempus generationis: quamuis enim fiat corruptio aliqua, & alteratio continua in animali, tamen quia magis acquirit, quam deperdat vt in augmento, vel nõ minus acquirit, quam deperdat, vt in statu.

nota circa Arist. intelligentiam. Ex hoc fundamento glossant illud Aris. tex. 57. scilicet esse æquale tempus generationis & corruptionis, quamuis crediderim, non esse hunc sensum, sed quod in motu solis est æqualis pars pro generationibus viuentium in plurimũ scilicet accessus: est etiã pars ęqualis, scilicet recessus, pro corruptionibus eorundẽ, vel quia corrũpantur, vel quia cesset ab ipsis generationibus. Cessationis etiam tempus etiã dici potest corruptionis.

His præiactis fundamentis, quibus melius ista elucidantur, sit prima conclusio. Sol est vniuersalis, & præcipua causa mutationum inferiorum. *1. Concl. Sol est vniuersalis & præcipua causa mutationum inferiorum.*

Dico præcipuã, quia non est negandum alia influere astra, & cælum: at præcipuè, & maximè inter omnia sol influit: Dico etiam vniuersalem esse causam: quia nõ solus operatur semper, quin causæ etiã particulares conueniant, præsertim in generatione viuentium ex semine productorum.

Secunda conclusio. Sol est præcipua etiam vniuersalis causa periodi, & durationis viuentium, vt enim est causa esse, ita est causa durationis. A quo enim vnum & alterum procedit aliquo modo. *2. Concl. Sol est vniuersalis & præcipua causa periodi viuentium.*

Dico autẽ esse vniuersalem causam, quia etiam conuenit particularis, scilicet complexio, & victus & alia, quæ aliquãdo abbreuiant durationem, quæ erat ex parte cæli, aliquando etiam prolongant, sed non vt excedat vltimam speciei periodum.

Nota. In quo apparet error illorũ, qui vitã immortalem, aut extra modũ longam quibusdam confectionibus promittũt. Hęc enim sunt contra veram philosophiam, nõ enim modo potest ita benè reparari humidũ, vt fiat tanta vitæ prolongatio vltra propriam periodum.

Tertia conclusio. Generatio & corruptio secundum Aristo. sunt *3. Concl. nõ gene*

rationes & corrupt. sint perpetuæ iuxta Arist. perpetuæ, non ad hunc sensum; vt aliqua particularis generatio seu corruptio duret in perpetuū: hoc enim fieri non potest: sed ad hunc sensum, quod generatio, & corruptio non deficiat in communi, sicut dicimus, semper esse homines non hos determinatè, vel illos, sed confuse hos, vel illos.

Ad. 1. Ad argumenta igitur oportet respondere. Ad primum non negamus, solem motum solùm motu primi orbis inducere aliquas generationes & corruptiones, & aliquā inæqualitatem habere, tamen non hoc esset, nisi in illis mundi partibus, quæ illi supponuntur: & præterea non faceret quācunque mutationem, sed. v.g. in æquinoctiali omnia adurerentur, in polis seu partibus à sole maximè semper distantibus omnia essent congelata, & frigidissima cum ad eas partes nunquam accederet, nec ab æquinoctiali discederet. At Aris. loquitur de vniuersis terræ partibus, in quibus nulla esset mutatio, quia Sol nunquam illas attingeret, nisi moueretur circulo obliquo, vt patet ex sphæra.

Ad 2. Ad secundum dico, illud esse verum: si enim accessus sit minor distantia à terra, tunc minus distat tēpore hyemis: sed Arist. vocat accessum propinquitatem ad Zenit capitis nostri: & sic magis propè est in vere, licet in recta distantia longius distat: at magis tunc agit ob directionem: fortius enim agēs calefacit directum distans, quā ad latus propè præsertim cum ad latus careat reflexione radiorū per idem spatium, & impellantur præter ea radij solis directi per vapores & exhalationes multas circa superficiem terræ lateraliter oppositas: non ita autem cum est Zenit capitis.

Ad. 3. 1. Solu. Ad tertium Alexander voluit, motum primi orbis dare perpetuitatem mutationibus: at solis motum dare varietatem, puta generationes, ac corruptiones: sed hoc est contra Arist. expressè, vbi in textu vtrunq; tribuit illi motui Solis, vt benè explicat Philop. *Reijcit 1. Solu.*

2. Solutio Verior. Notatur requiratur motus annus & diurnus. Dico igitur, quod non est superfluus: nam motus Solis est simul coniungendus cum motu diurno: aliter enim non possent cōseruari res: nam destruerentur cuncta, si Sol tātum abesset à Zenit nostro: & hoc patet ex Aristot. qui dixit, esse tēpus generationis accessum, qui fit in vere, at iste accessus non fit, nisi coniuncto motu primi orbis, per quem fiunt dies, & noctes: Et obserua hoc pro intelligentia textus.

Ad. 4. Ad quartū solutio est facilis: cōcesso antecedenti, negatur consequentia: quia generationes vocat productiones nobiliorum substantiarum, vt viuentium, & aliorum, horum autem corruptiones.

Ad 5. Ad quintum non negat id Aris. vt explicuim⁹ in textu; sed in plurimū generationes in accessu fiūt, præsertim eorum, quæ non ducuntur ratione: & sic experimur, tunc

pullu-

pullulare plantas, & alia esse ad generationem aptiora, sed maiori ex parte cessant in recessu.

Ad 6. Ad sextum dico, quod non sola causa periodi est sol, sed etiam sūt aliæ ex parte materiæ. Vnde non fit æqualis periodus omnium: nec correspondet periodus vnico solis accessui, sed multi, etiā ex parte solis, & cæli non est eadem periodus, vt diximus.

Sed dicitur suo accessu, & recessu facere periodum, quia virtus communicata inferioribus, quæ finita erat, succedentibus, & labentibus solis circumuolutionibus tandem solis virtute certo tempore conseruatur, & postea consummatur.

Ad. 7. Ad septimum non nego etiam, si sol, & cæli starent aliquos posse motus exerceri, & aliquas mutationes: nec mihi potuerunt satisfacere, qui oppositum negant: apparet etiā hoc tēpore Iosue vbi estāte Sole per tres horas, illi præliati sunt: nec hoc est contra Arist.

Verum est, quod non possent res multum consistere præsertim viuentia, sed destituta solis calore maiori ex parte destruerentur: ac elementa vtiq; manerent & posset ipsorum mutatio esse.

Imò quædam aliæ etiam generationes: nam adhuc non auferretur influxus cælestis, cum astra adessent: de hoc tamen alibi dicemus.

Nota Sol non codē modo est causa gener. & corrupt. Vnum tamen est aduertendum, quod sol nō eodem modo dicitur causa generationis & corruptionis generationis enim est causa positiua, quia virtutem influit: at corruptionis est priuatiua: sicut absentia nautę in naui: ipso enim recedēte, insurgunt contraria corrūpentia, quæ ipsius præsentia, vel non erant, vel si erant, debilitate vincere nō poterant: vt patet de frigore & humiditate extra modum, quæ sole recedente, surgentes multum nocent viuentium vitę.

CAPVT XI.

Quoniam autem in his continuè.

Tex. 63.

DIxerat Arist. generationem esse perpetuam, ac continuā ita, vt vna post alteram nō deficiat, nec deficere posit.

Soluit dubium. Merito posset quis dubitare, cū sit necessaria ista generationis series, an alicuius in particulari generatio sit necessaria an omnes sint contingentes ita, vt singulæ possint non fieri. *An oēs generationes sint cōtingentes. an sit aliqua necessaria.*

Hoc igitur est, quod dubitat in præsenti textu, proponitq; dicēs, cum cōtinuitas in mutatione, quæcunque sit, siue generatio, siue alteratio, aut denique mutatio, debeat esse secundum consequentiam, vt vnū post alterum generetur, dubitatur, an alicuius generatio sit necessaria, an oēs contingentes, vt singulæ per se sumptę possint non esse. Hæc igitur quæstio.

Quod enim quædam manifestum est.

Tex. 64.

Esse aliquas generationes omninò necessarias. Esse aliquas generationes necessarias, vt nō possint nō fieri, docet, idq; dupliciter probat. Primū argumen

1. Ratio gumentum sumitur ex vi vocabuli apud Græcos: Quod enim futurum est, duplici vocabulo explicatur Græcè, sicut etiam apud Latinos: Latini enim habent hęc duo, futurū & erit: dicimus enim, dies crastina erit, & lectio crastina futura est: Ita etiam duplex verbū Græcum (*To mellein,*) quod sonat, futurum, & (*To estai,*) ꝙ sonat erit.

Discrimen dicit Arist. inesse ꝙ verbum erit, ponimus ad explicanda, quę necessariò euenient: at futurum, ad ea, quæ contingenter: vnde dicimus, ambulatio futura est, quia potest non esse: at nō dicimus, erit, quamuis Latinè non obseruetur discrimen. Cū igitur vocabula hanc significant distinctionem ex vsu cōmuni, videtur, aliquid necessarium fieri.

Dicit igitur in textu, quædam necessariò fieri, indicāt statim ipsa verba, erit, & futurum, quę propter hoc distincta sunt, vt diximꝰ.

Omnino autem quoniam cōtingit.

Tex. 65 66.

2. Ratio. Secundò idem probat, & facit tale argumentum, in his duobus textibus, qui quidem non sunt separandi. Generatio est via in esse: ergo sicut in se habent esse, ita etiā ipsorū generationes: At sunt duo esse, quoddam, quod necessariò euenit, vt quòd Sol sit in Ariete: ꝙ sit talis, vel talis orbis circulatio: quoddam, quòd venit contingenter: ergo & generationes similiter, & mutationes aliquæ venient necessariò, aliquæ contingenter, vt mutatio Solis in Arietem post Pisces necessaria est, & hmōi alia.

Aduerte ergo literæ explicationem: dicit, quædam sunt contingentia, vt possint esse, & non esse: & sic horum generatio erit cōtingens: sed dubiū est, an omnia sint contingentia. Respondet, aliqua ex necessitate esse, vt quod sint solis circulationes. Concludit, quod etiam generatio horum erit necessaria, quia eadem est ratio ipsius esse & generationis. *nota circa literæ explicationē*

Sit igitur quod prius necesse est.

Tex. 67.

Ostensurus in particulari, quomodo inueniatur necessarium in generationibus ipsarum substantiarum corruptibilium, dubium prius proponit & soluit, quod ad id attinet, vt dicemus. *Quō inueniatur necessarium in generationibus substātiarum corruptibiliū*

Dubiū igitur est, An sicut prius in generatione consequitur necessariò ex posteriori in generatiōe, ita etiam ex priori ipso colligatur posterius. v. g. sequitur necessariò, si domus est, fundamenta fuerunt facta: & si fundamēta sunt, lutum fuit, & lapides, hæc enim priora sunt, illa posteriora, valebit ne, lapides sunt, ergo fundamenta erūt: fundamēta sunt, ergo domus erit? *Dubium*

Hoc est dubium, cui ipse respondet dicitque, quando posterius est necessarium in se, vt fiat, tunc ex priori colligetur posterius: vt si esset necessariū, domos esse, nunc valet, domus erit, si fundamenta sunt, sed tunc nō colligitur necessariò ex virtute prioris, sed quia *Solutio.*

in se necessarium est, vt fiat. In talibus igitur, in quibus est posterius necessariũ, est cõsequẽtia mutua, vt ab vno ad alterũ valeat, licet differenter quia prius ex posteriori simpliciter colligitur, ex priori verò posterius, cũ hoc necessarium est, vt fiat. Dicetur postea cui vsui sit hoc dubium ꝓpositũ.

Si igitur in infinitum tendat. Tex. 68.

Quomodo aliquæ generationes eueniant necessario aliqua contingenter

Ostendit, quomodo in generationibus sit necessarium. Vt autẽ hoc intelligatur melius, oportebit intentum Aristot. & quæ dicit, prius explicare. Intendit igitur docere, quomodo generationes aliquorum necessariò eueniãt, seu potius omnium: & quomodo contingenter.

Quæ sit circularis generatio.

Aduerte autẽ, quod generationes circulariter proueniũt ita, vt ꝙ modo euenit, & generatur, ante fuerit, & similiter post erit, & hoc perpetuò, quia perpetua est generatio: non tamen quod fit modo, fuit idem numero vel erit post, sed specie: vnde si modo generatur Petrus, dicitur fuisse, quia homo fuit ante ipsum & post etiam erit: & talis generatio dicitur circularis: qa per eã regreditur quodã modo, quod corrũpitur, & præfuit quod fit. Si tu igitur consideras, inuenies quod quæ in circulo sic generantur necessaria sunt simpliciter in specie, quia fuerunt, erunt, & sunt.

Nota. 1.

Loquor autem secundum Aristot. qui mũdũ falsò putauit æternum: ob id aũt licebit, à priori ad posterius argumentari, vt homo est, ergo homo erit, & generabitur, & hoc quia necessariũ est, hominẽ esse in natura: Et ad hoc vtile fuit dubium propositum.

Generatio est necessaria in specie, sed cõtingens in indiuiduo.

Quamuis igitur singulariũ generatio horũ, vel illorũ non sit necessaria, in communitatem sumpta necessaria est & in hoc consistit doctrina ista. Singulæ enim per se generationes contingentes sunt: at cõfuse, & vniuersaliter sumptę sunt necessarię: & hoc, quia est circularis generatio, in qua regredi necessarium est quod fuit in specie quidem: quod si non esset generatio circularis, id est, nihil regreditur nec specie, sed omninò noua, & generẽtur (quã generationem vocat rectam) tunc posteriora non essent necessaria, & sic omnia contingentia essent.

Nota. 2.

Nota autẽ, quod nõ est opus, ꝙ statim post vnũ immediate oriatur alterũ illius speciei: sed sat est aliquando. Hæc sunt quæ in hoc difficile textu continentur, paulatim literam explicemus.

Explicatio literæ.

Generationẽ nõ esse infinitam.

Proponit igitur, ꝙ si generatio esset infinita inferius, id est in rectum, nec esset circularis, vt dictũ est, tunc nullius generatio esset absolutè necessaria, imò nec ex suppositione: probat, quod non esset necessaria ex suppositione: nã alterum postea probabit, demus illud de quo dicetur: hoc erit, si prius fuerit: sic argumentor: Ante illud sunt infinita, quæ debent præcedere, vt suppositum est: ergo

1. Ratio.

 non

non erit illud necessariò ex suppositione, nam necessarium ex suppositione pendet ex priori, & primo: at in infinito nõ est primum: non ergo eueniet necessariò ex suppositione, cum non detur primum, quod debet esse prius.

At verò neque in terminũ habentibus.

2. Ratio. Probat, secundò, quod nec infinitis secundum rectum, in quibus potest quidẽ esse necessariũ ex suppositione: at necessariũ simpliciter non erit: & eadem est probatio per infinita recta generatione.

Detur igitur id, quod necessarium dicitur esse: sit v.g. domus, quæ posito fundamento, dicitur, necessariò futura esse: si domus est necessaria simpliciter, semper erit posito fundamẽto: aliter enim erit cõtingens non esse: & sic aliquid, quod potest non esse, erit necessariũ, quod falsum est: conuertũtur enim necessarium, & non posse nõ esse, & sempiternum: si igitur necessariò generabitur domus, semper ex fundamento posito generabitur: at non ita fit, quia in indiuiduo notũ est, non esse necessariũ: si igitur nunquã generabitur amplius, nec fuit generata in specie, quia supponimus, non esse circularem generationẽ, non poterit esse necessaria vllo modo, quãuis ponantur iterum fundamẽta: aliter enim contingeret circulus, quem supponimus non esse.

Si igitur alicuius ex necessitate simpliciter.

Concludit, q̃ si generatio futura est necessaria alicuius, opꝰ est, per circulum generationes procedere, vt expositum est: iterum aũt facit argumentũ, vel potius, quæ, dicta sunt ad forma argumenti reducit, sic. Generationes, aut habent terminum ita, vt finiantur, aut non: & si non, aut procedũt in rectum, aut in circulum: non est dicẽdum, terminum habere, cum sint perpetuæ, erunt ergo infinitæ, vel in recto, vel in circulo: sed in infinitum rectè non procedunt, quia sic non dabitur aliquid necessariũ, nec versus futurũ: nec versus præteritum ob rationem factã, at oportet, necessariũ aliquo modo dari, & principium, cum sit perpetua: erit ergo in circulo. Cõcludit ergo in circulo erit cõuersa cõsequẽtia à priori ad posterius: & è contra; quia singula in specie fuerunt, sunt, & erũt necessariò: sic in circulo dabitur necessarium simpliciter: & è contra: si necessariũ est simpliciter in generationibus, dabitur id in circulo, vt expositũ est, & hæc est expositio huius textus.

Si aliqua generatio futura est necessaria opus est esse circularẽ generationem.

De argu. Arist.

Hæc itaque rationabiliter. Tex. 69.

Genrationes circulo procedere alia ratione probat præter eam, quã ex necessitate, & perpetuitate sumpsit: ratio autem à principio, & causa sumitur: nam causa generationum etiam est circularis, puta cælorum motus.

alia ratio ad ostendendum circulũ generationũ

Dicit igitur meritò generationes circulariter procedere, quia circularis motus, qualis est cęli, alibi ꝓbatur est solus esse cõtinuò

per

perpetuus: quòd si iste circularis est rationabiliter, quotquot muta tiones, & motus perpetui ab isto proueniũt, vt etiã circulares sint.

Nam si corpus, quod circulariter mouetur, aliquid mouet, id etiam circulariter mouebitur. v. g. orbis circulariter motus mouet Solem, Sol vtiq; circulariter mouebitur.

Vlterius Sol circulariter motus facit tempus, tempus vtique circu lariter procedet secundum annos, dies, & menses, & reliqua: similia enim succedunt, semper tẽpora.

Præterea tempora circulariter procedunt, ergo etiam generatio nes, quæ ab ipsis mensurantur, & pendet.

Quare ergo hæc quidem. *Tex.* 70.

Idẽ docetur experientia. Explicat etiam experientia, cir cularem esse generationem in ali quibus, vt nubes ex aqua, & aqua ex nube: & hoc iterum.

Dubium an in animalib. sit circularis regressus. At in animalibus, est quidem re gressus, sed non rursus, & immedia tè sicut in illis vt ex societate est Plato, & ex hoc alius: ob id vide tur generatio horũ esse in rectum, & sic non necessaria: non enim à priori valet ad posterius: at nõ est in rectum, quamuis appareat.

Suppositio. Ad cuius solutionem sumit hoc: an regressus fiat secundum idem idem numero ita, vt corruptum, & mutatum idem numero redeat.

Solutio. Soluit dicens, quod in substãtijs perpetuis idem numero redit: vt Sol idẽ numero redit ad Arietem, & hoc, quia non mutatur in sub stantiam, sed localiter mouetur & qualis est mutatio, sic est reditus mobilis: quia enim non mutatur substantia, redit eadem. At in cor ruptibilib. substãtijs, quæ sic sunt, vt possint nõ esse, impossibile est: post corruptionem eadem nume ro redire: sed specie solum.

Ex quo habes solutionem, quod animalia, & elementa etiã regre diũtur in specie, quãuis elementa secundũ nomen videantur redire numero: at perpetuorũ circul⁹, qui potissimus est, & huius inferioris circuli secundũ generationes cau sa, & principium non in specie so lum, sed in numero idẽ est. Et hic est finis textus Arist.

QVAESTIO XIII.

An corruptum naturaliter idem nume ro reparari posit.

Sensus quęstionis notus est: pe timus enim, an aqua ignis, leo calor, vel aliquid horũ semel corrupta posint ab aliquo natura li agente iterum produci eadẽ nu mero prorsus: videtur aũt id posse fieri. Primò, positis eisdem nume ro causis, idẽ numero produci de bet effectus: sed postquã aliquid est corruptũ, iterum possunt eædẽ numero poni causæ: ergo & idem reducetur effectus: Minor patet: si igni apponatur manus & cale fiat, postea calor destruatur sepa rata manu, quod si reponatur esse eadẽ manus, est idẽ prorsus ignis, ergo idẽ numero restituetur calor. *1. argu.*

Secundò, materia, & agens sunt in tanta potẽtia corrupto effectu, *2 argu.*

in quanta erant ante ipsum: ergo potest idem effectus reparari. Cõsequentia est certa: si enim materia est in potentia ad formam corruptam, & ignis etiam, seu agens in potentia actiua, ergo effectus reduci potest ad actum. Antecedens verò patet: nã aliter minoraretur potentia agentis, & materię, quo plures effectus producuntur: quod videtur falsum.

3. argu. Tertiò, sit calor per diem vnum non interruptus, constat, quod vespere, & mane idem erit: ergo si destruatur meridie, & iterũ vespere producatur, erit idem: nihil enim interruptio facere videtur ad diuersificandos calores, qui & manè & vesperi sunt.

4. argu. Pręterea quartò. Accidens indiuiduatur à subiecto, at corrupto accidente manet idem subiectum, in quod potest tale accidens induci, ergo erit idem numero cum corrupto.

1. Sent. quæ attribuitur. In hac difficultate sunt quatuor sententiæ. Prima est Platonis: hic enim existimauit, posse idem numero redire post corruptionem: imò de facto rediturum: dicebat enim, quòd absoluto motu octauę sphæræ, redibunt cuncta iterum, sicut erant ante, & sic redibunt eadem tempora, & ijdem homines, & res, & operationes: durat autem iste motus. 36. millibus annorum, vel secundum veriorem. 49000. annorum, quod tempus vocabat annum maximum: quo finito, dicebat, reditura omnia: quia eædẽ redituræ erant causæ: an verò hęc sit sententia Platonis, nõ omninò est constitutum, imò Iamblicus non admittit hoc in Platone, & alij multi: de quo vide Marsi. Fic. l. 11. de theologia Platonis.

Alia fuit sententia in opposito extremo Marsil. q. 20. & aliorum, qui reidre eadem, quæ corrupta sunt, simpliciter dixerunt esse impossibile, ita vt de potentia absoluta Dei fieri non possit: dicunt enim, quod homo redire poterit, quia anima non est corrupta: quæ autem corrumpuntur, nequeunt vlla potentia redire. 2. sentẽtia Marsilij.

Ratio prima est, quas non potest redire eadem res, nisi idem motus & tempus reparentur. At hæc non sunt reparabilia, ergo nec res. Probatur minor: quia si tempus idem posset repeti, sequitur, quod vno anno solo posset mũdus perpetuò durare, imò vna hora sola: quia posset Deus illam semper reducere, illud autem videtur impossibile. 1. Ratio.

Ratio altera est, quia sequitur, quòd posset idem existens iterũ producere: quod est impossibile. Probatur sequela, quia si potest, quod semel fuit, reproducere posset reproducere illud, siue existat, siue non. 2. Ratio.

Tertia sententia est Ricardi. 4. sen. d. 43. q. 1. ar. 3. quam sequitur Scotus 4. sen. d. 43. q. 3. dicũt, qđ viribus naturalibus potest idem agens reparare eundem numero effectum, vt in accidentibus, & elementis, & mixtis, non tamẽ in omnibus 3. Sẽtẽtia Ricardi.

nibus: & dicit Scotus, quod non videt, quõ istud sit impossibile.

4. senten. D. Tho. Quarta sententia est S. Thomæ, quodlibet. 4. q. 5. & alibi sæpè, & Aegidij: theore. 1. quòd Deus potest omnia permanentia corrupta reducere, id tamẽ impossibile est cuicunq; agenti naturali virtute propria: & est hæc communis sententia. Vt autem breuiter, quid mihi in hoc probabilius videatur, aperiam: sit prima conclusio.

1. conclu. Platonis sententia est contra fidem. Sententia quæ tribuitur Platoni est impia, & cõtra rationem naturalem. Dico primo, esse impiã, quia est expresse contra fidem nostram, quã reijcit Augustinus. 12. de ciuitate. ca 13. sunt autem loca scripturæ contra hanc. 1. ad Thessalonicẽ. 4. Semper cum domino erimus, & ad Rom. 6. Christus resurgens iam non moritur. Psal. 11. Tu Domine seruabis nos, & custodies nos à generatione hac in æternum: & Apocalyp. Non erit vltra tempus.

Est cõtra rationem naturalẽ. 1. Ratio. His tamen omissis, est etiã contra rationem naturalem: primo, quia aufert libertatem hominis, dum dicit, quòd redibunt ijdem homines, patres, & filij, & alia, quę absq; necessitate esse non possũt: quis. n. prohibebit, quo minus in altero anno maximo iste non mutet statũ, nisi ponatur necessitas?

2. Ratio. Præterea, quia aufert hominum beatitudinem, quæcunque sit illa, dum dicit, animas redituras ad corpora: sunt etiam multa alia, & manifesta impossibilia.

Sed hoc est maximè notandum, quod post illũ annum maximũ, 3. Ratio. quãuis redibit ad principium ipsa sphæra, non tamen orbes alij redibunt ad idem punctũ, in quo erãt, cum incepit octauæ motus prior: & sic non redibunt eædem causæ: in hoc autem multum deceptus fuit Plato, cuius errorem Astrologi certissimis cõputationibus compererunt, nec tamen etiamsi redirent omnes, ob id effectus essent idem numero: deessent enim causæ particulares inferiores, à quibus etiam pendet vnitas numeralis effectuum, de hoc habes multa apud Græcos interpretes. 1. de anima. 41. & 1. de cælo. tex. 12. & 1. meta. cap. 3. primæ summæ: vbi ait Arist. easdẽ opiniones ad nos infinities reuerti, sed hæc fusius examinare non est huius loci.

2. conclu. Secunda conclusio. Sententia Scoti probabilis videtur, scilicet quod aliquod corruptum possit idem numero reparari quia profecto non apparet ita facilè, quare id repugnet: Nam non videtur alia repugnantia, nisi quia fuit, hoc aũt nihil est: quia dum res non fit, siue fuerit, siue non, videtur posse produci: nam tantum distat ab esse, cum fuerit producta, & corrupta, & etiã cum non fuerit producta.

3. cõclus. Sit tamen conclusio tertia. Multo probabilior, ac tenenda magis sententia opposita, quod viribus naturæ nullo modo possit corruptum reparari. Ratio autem vna est præcipua. Motus est idem re

cum

cum termino, sed motus non potest idem numero naturaliter reparari, ergo nec res: consequentia est euidens, & maior certa: minor probatur: motus hic dependet ab hoc tempore, vt dicit Arist. 5. Physic. text. 34. at tempus non potest naturaliter idem reparari: aliter enim præteritum esset præsens, ergo nec motus, nec actio: & consequenter nec terminus.

Nota. Attende autem in quo decipitur Marsilius in suo argumento, quod Deus cum non agat per motum, & mutationem, potest reparare eandem rem sine tempore, & *Ad. 1. rationem Marsilij* motu: imò verè potest etiā reparare ipsum motū & tempus si velit: omnis creatura cum per motum agat, nō potest idem reproducere, nisi eundem repetat motū: si enim alio operatur, iam alia erit res, & terminus: & per hoc soluitur argumentum Marsilij, quo contendit id esse simpliciter imposibile.

ad. 2. ar. Marsilij. Argumentū eius alterum etiam nullum est, quia est de ratione productionis, quod terminus non sit, ob id, quod est reproduci non potest, nisi amittat esse, quod per productionem accipiat. Superest ad argumenta priora respondere.

Ad arg. initio facta. Ad primum dicitur, quod non sat est ponere idem agens, & subiectum, siue causas easdem: sed ponenda est eadem actio, quæ poni non potest absque eodem tēpore, vt ꝓducatur idē numero effectus: vnde ex eisdem causis absolute loquēdo sequitur semper idem effectus specie quidē, non numero.

Ad 1.

Ad secundum dico, quod verum est, ꝙ qualis erat potentia, sic manet, tamē potētia materiæ, & agentis est specifica, & indeterminata, & infinita syncategorematice. i. ad non tot, quin plura, ob id non dicitur minorata, aliter esset minorata effectibus manentibus, cum iterum produci nequeant. *Ad 2.*

Ad tertiū solutio est nota, cū.n. fit interruptio illa, calor perdit suū esse ꝙ tamen non perdit, si non interrūpatur: aliud autem est cōseruari idē esse, aliud est reproduci: hoc.n. est imposibile naturaliter. *Ad 3.*

Ad quartū dico, quod illa vnitas à subiecto est extrinseca secūdum quam accidentia diuersi generis existentia in vno subiecto vnum numero dicūtur: at loquimur nos de vnitate intrinseca, quæ sequitur entitatem rei, & sic plura sunt, quæ cum insunt, & secundū hanc corruptum nequit produci. *Ad 4.*

Et satis sint ista de hac difficultate modo, ac proinde de tota enarratione in libros de Generatione & Corruptione. Sit laus Deo. Opt. Max. qui perduxit nos ad finē.

¶ Finis librorum de Generatione & Corruptione.

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, Apud Ioannem Gratianum. Anno. M. D. LXXVII.

107. / 169. / 181 / 187 / 187. vº / 190 vº / – 203.
206. / 254 vº / 255.

ten. pg. dx. simplex et compo et quid sint lib. 1. fol. 1. pag. 1ª

Objectum lib. de gen. et corrup. lib. 1. fol. 2 pag. 1.
Subiectum dx. rei et scientiae lib. 1. fol. 2 pag. 1.
fieri gen. orta, electione, lo. scorum. omnia lib. 1. fol. 2 pag. 9.
corrupo. ortus rei natu. lib. 1º. fol. 2. pag. 4.
na teria, res natu. res sui formam. quo nd. stterant. lib. 1. fol. 3. pag. 1ª.
Corruptio est in terra anota dx. lib. fol. 3. pagina 2.
Scientia practica, cum se facit et specula tiva utrumque contrarium speculare. fol. 3. lib. 1. pag. 2ª

De potentia obedientiali

Aug. lib. 9. de genesi ad lit. c. 5. de modo quo eva
facta est ex viri latere. probat potentiam obedientia-
lem esse aliquid praeter potentiam naturalem intrinse-
cum entitati creaturae et dicere effectum [illegible]
illa potentia talium operum supernaturalium. incipit
auctoritas Aug. sic sunt hunc aut consentire
naturam potentiae creaturae.

forma non educi respectu materie ipsam formam
in esse et conservari dependere ab ipsa materia dari
dico est ipsam materiam esse in potentia ut talis forma
ex ipsa educatur

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm